

การศึกษาการรับรู้ของคนในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมือง
เพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์
กรณีศึกษา พื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่

THE COMMUNITY'S PERCEPTION OF MENTAL IMAGE AND
PLACE IDENTITY TOWARD THE IMPROVEMENT OF URBAN LANDSCAPE:
A CASE STUDY ON PHRAE MUNICIPALITY

จันทร์จิรา นันตา
JUNJIRA NUNTA

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2546

ISBN 974-324-230-9

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

การศึกษาการรับรู้ของคนในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมือง
เพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์
กรณีศึกษา พื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร์

THE COMMUNITY'S PERCEPTION OF MENTAL IMAGE AND
PLACE IDENTITY TOWARD THE IMPROVEMENT OF URBAN LANDSCAPE:
A CASE STUDY ON PHRAE MUNICIPALITY

จันทร์จิรา นันตา
JUNJIRA NUNTA

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 49639
วัน, เดือน, ปี 25 ก.พ. 2547

.b.....
.i.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ.2546

ISBN 974-324-230-9

THE COMMUNITY'S PERCEPTION OF MENTAL IMAGE AND
PLACE IDENTITY TOWARD THE IMPROVEMENT OF URBAN LANDSCAPE:
A CASE STUDY ON PHRAE MUNICIPALITY

JUNJIRA NUNTA

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND REGIONAL PLANNING IN URBAN AND
ENVIRONMENTAL PLANNING
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2003

ISBN 974-324-230-9

COPYRIGHT 2003

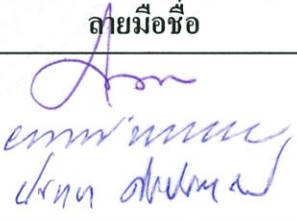
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาการรับรู้ของคนในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ กรณีศึกษา พื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่
THE COMMUNITY'S PERCEPTION OF MENTAL IMAGE AND PLACE IDENTITY TOWARD THE IMPROVEMENT OF URBAN LANDSCAPE : A CASE STUDY ON PHRAE MUNICIPALITY

ชื่อนักศึกษา นางสาวจันทร์จิรา นันตา
รหัสประจำตัว 42063009
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.นพดล สหชัยเสรี

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ลายมือชื่อ
ผศ.ดร.นพดล สหชัยเสรี	
ผศ.ดร.ยงธนีสร์ พิมลเสถียร	
ดร.นันทนา ศิริประภาศิริ	

วัน/เดือน/ปี ที่สอบ 27 ธันวาคม 2545 เวลา 15.00 น. เป็นต้นไป
สถานที่สอบ ณ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รศ.ดร.บุญวัฒน์ อัครชู)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....๒๗.....เดือน.....ธันวาคม.....พ.ศ.....๒๕๔๕.....

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาการรับรู้ของคนในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมือง เพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ กรณีศึกษา พื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพะ
นักศึกษา	นางสาวจันทร์จิรา นันตา
รหัสประจำตัว	42063009
ปริญญา	การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
พ.ศ.	2546
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร. นพดล สหชัยเสรี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการคนในชุมชน โดยอาศัยทฤษฎีด้านการรับรู้และจินตภาพเมือง รวมทั้งกระบวนการหาเอกลักษณ์เมืองเพื่อให้สอดคล้องกัน โดยให้ความสำคัญที่การศึกษาสภาพภูมิทัศน์อันเกิดจากองค์ประกอบทางจินตภาพและองค์ประกอบทางกายภาพ สํารวจและวิเคราะห์ประเมินความสำคัญจินตภาพที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์และศึกษาจากทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เป็นไปตามความต้องการและสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนในชุมชน

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา การศึกษาได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานด้วยการสำรวจภาคสนามและข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการเก็บตัวอย่างแบบสอบถามจากผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพะ โดยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแบบสอบถามจะถูกรวบรวมและประมวลผลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS for Windows สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบไคสแควร์ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวโดยการวัดซ้ำสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่เป็นทางการนำมาประมวลผลรวมทั้งหมดโดยวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษา

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า สภาพภูมิทัศน์และกิจกรรมพฤติกรรมของคนในชุมชนที่เกิดขึ้นล้วนเป็นสิ่งที่ยังบอกจินตภาพของเมืองในปัจจุบัน ภาพรวมของภูมิทัศน์เมืองยังขาดการใส่

ใจดูแลด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่ยังประสบปัญหาภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมหลายด้าน ที่สำคัญ เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาการขาดแคลนทางเท้า ปัญหาความไม่เป็นระเบียบขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เช่น ป้ายโฆษณาารกรุงรัง เครื่องประกอบถนนขาดเอกลักษณะและความสวยงาม ปัญหาสภาพและความไม่เพียงพอของสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนพื้นที่ให้บริการสำหรับประชาชนยังไม่ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ ปัญหาการขาดแคลนทางระบายน้ำ ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่สอดคล้องกับผลการศึกษาและรับรู้ถึงปัญหาทางภูมิทัศน์เมืองและจินตภาพที่เกิดขึ้น รวมทั้งต้องการให้มีการแก้ไขปรับปรุงโดยเฉพาะในเรื่องการปรับปรุงสถานที่พักผ่อนและปัญหาการจราจร

ผลจากการศึกษาและสรุปปัญหาของจินตภาพและภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษา ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น การสังเกตการณ์และการสอบถามทัศนคติของประชาชนได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงการแก้ปัญหา สามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่นำมาใช้ในการวางแนวนโยบายดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม ได้แก่ อาชีพ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในพื้นที่และความภาคภูมิใจในการอาศัยในพื้นที่

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความปลอดภัยในสภาพแวดล้อม ได้แก่ ระดับการศึกษาและความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้สึภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

ปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดจินตภาพและเอกลักษณะ ได้แก่ อายุ อาชีพ และความรู้สึภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยคุณลักษณะของประชากรมีผลต่อการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณะของสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ ดังนั้นข้อเสนอแนะในการศึกษาเป็นแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลเมืองแพร่ ควรสอดคล้องกับคุณลักษณะพื้นฐานของประชาชน ผู้ศึกษาจึงได้เสนอในรูปแบบของแนวนโยบาย คือ ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์และส่งเสริมจินตภาพเมืองที่ก่อให้เกิดเอกลักษณะ เพื่อการจัดระเบียบเมืองที่ดีและควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาประกอบกิจกรรมมีการใช้พื้นที่ใช้สอยในชุมชนให้มากขึ้น ส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจถึงเอกลักษณะและสถานที่ที่มีความสำคัญเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงสิ่งที่มีคุณค่าในพื้นที่และใส่ใจในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ในท้องถิ่นของตนเอง

Thesis Title	The Community's perception of Mental Image and Place Identity Toward The Improvement of Urban Landscape: A Case Study on Phrae Municipality
Student	Miss Junjira Nunta
Student ID.	42063009
Degree	Master of Urban and Regional Planning
Programme	Urban and Environmental Planning
Year	2003
Thesis Advisor	Assistant Professor. Dr.Nopadon Sahachaisaeree

ABSTRACT

Grounding on the EBS's "perception" and "mental image" assumption, this research attempts to study the process by which the built environment of the city landscape can be improved. The study applies questionnaire survey and in-depth interview to elucidate the Phrae dweller's attitude toward the local environment as indicators of public image, place identity vis-à-vis the community's behavior.

An integration of quantitative and qualitative approaches was applied to reveal the behavior of relevant users in the built environment. Empirical data were compiled by means of questionnaire survey and in-depth interview with samples representing city dwellers. Quantitative data were process by means of SPSS statistical package while qualitative information such as those derived from focus-group interview and observation were compiled and analyzed by means of content analysis.

The study found that the existing landscape and dwellers' daily activities reflects the current collective mental images. The overall built environment has yet been thoroughly maintained to match the psychological needs of the dwellers. It was found that the Phrae district also encountered that problems of environmental deterioration, such as water pollution, lack of necessary pedestrian, the unorganized and untidiness of road and commercial signage, lack of street amenity, parts and recreational areas. In

accordance with the physical environment, the research found that most respondents voiced their concerns regarding the present built forms and the need for improvement especially on the aspects of recreational areas and traffic problems.

The study reached a conclusion that personal attributes affecting the individual's perception were occupation, marital status, length of stay in the area, and the individual's pride toward the area. Personal attributes determining the sense of one's security in the environment include level of education, and the pride toward the place, while the perception toward the landscape elements were determined by level of education, occupation, and one's pride toward the place. Finally, the study found that age, occupation, and pride toward the place were also the determinant of public image formation.

The study concluded that personal attributes were the prime determinant of environmental perception and landscape identity. The study thus suggested that the Phrae administration improve the local landscape in accordance with the public's needs. Policy-wise, the city should maneuver to enhance the local identity in the city's image. Public should be encouraged to utilize the public areas more extensively to create a sense of belonging and increase environmental monitoring.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลงได้ดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ผศ.ดร.นพดล สหชัยเสรี อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางรวมทั้ง อาจารย์ ดร. นันทนา ผู้ที่เป็นกำลังใจให้มาโดยตลอด และช่วยแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับผู้เอื้อเฟื้อข้อมูล ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองแพร่ ตัวแทนชุมชนและอส. ที่กรุณาให้ข้อมูลด้านชุมชนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบคุณ คุณหอมสาย ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ สมาชิกในครอบครัวทุกคนที่คอยให้ความรักและกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณเพื่อนๆ รุ่น 14 ทุกคนที่ให้คำปรึกษาชี้แนะและคอยเป็นกำลังใจให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

จันทร์จิรา นันตา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	XI
สารบัญภาพ.....	XIII
สารบัญแผนภูมิ.....	XV
สารบัญแผนผัง.....	XVI
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและประเด็นปัญหาของการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	6
2.1 แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม.....	6
2.1.1 ตัวกำหนดด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ.....	7
2.1.2 ความหมายคำว่าสภาพแวดล้อม.....	7
2.1.3 ประเภทของสภาพแวดล้อม.....	8
2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้.....	11
2.1.5 ทฤษฎีเกสตัลท์และการออกแบบสถาปัตยกรรม.....	15
2.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้.....	18
2.2 แนวคิดเรื่องจินตภาพ.....	19
2.2.1 บทบาทและหน้าที่ของจินตภาพทางจิต.....	20

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.2 ความสัมพันธ์ของความหมายสภาพแวดล้อมและจินตภาพ.....	21
2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะและเอกลักษณ์เมือง.....	23
2.2.4 แนวความคิดเรื่องสถานที่และเอกลักษณ์.....	24
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิทัศน์.....	32
2.3.1 การเชื่อมโยงการรับรู้กับภูมิทัศน์.....	32
2.3.2 นิยามความหมายภูมิทัศน์.....	33
2.3.3 องค์ประกอบภูมิทัศน์ที่สัมพันธ์และส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่.....	37
2.3.4 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบภูมิทัศน์ชุมชนเมือง.....	38
2.4 กรอบการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	43
บทที่ 3 วิธีการวิจัย.....	44
3.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	44
3.2 ตารางเครื่องมือวิจัย.....	46
3.3 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	47
3.4 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง.....	48
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
3.5.1 ข้อมูลทุติยภูมิ.....	49
3.5.2 ข้อมูลปฐมภูมิ.....	49
3.6 ขั้นตอนการออกแบบเครื่องมือในการวัด.....	51
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
3.7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบสอบถาม.....	59
3.7.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ.....	60
3.7.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษา.....	60
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	61
4.1 ข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา.....	62
4.1.1 ทำเลที่ตั้งและลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.2 โครงสร้างพื้นฐาน.....	62
4.1.3 โครงสร้างด้านสังคม.....	67
4.1.4 ลักษณะการใช้ที่ดิน.....	69
4.2 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษา.....	71
4.2.1 องค์ประกอบทางจินตภาพ.....	71
4.2.1.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางจินตภาพโดยผู้ศึกษา	71
4.2.1.2 การศึกษาจินตภาพเมืองแพร่จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง.....	73
4.2.2 องค์ประกอบทางกายภาพ.....	76
4.2.2.1 ที่โล่งว่างและพื้นที่สีเขียว.....	78
4.2.2.2 เครื่องประกอบถนน.....	80
4.2.3 ปัญหาขององค์ประกอบทางจินตภาพภายในพื้นที่ศึกษา.....	88
4.3 การรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์.....	91
4.3.1 ลักษณะประชากรผู้ที่ตอบแบบสอบถาม.....	91
4.4 ลักษณะกิจกรรม พฤติกรรมของคนในชุมชน.....	92
4.4.1 ลักษณะของกิจกรรมภายในชุมชน.....	93
4.4.2 พื้นที่ประกอบกิจกรรม.....	93
4.5 การวิเคราะห์กระบวนการหาเอกลักษณ์.....	95
4.5.1 ประเด็นการรับรู้เรื่องความเป็นลักษณะเฉพาะ.....	95
4.5.2 ความพึงพอใจในการอยู่อาศัยหรือความมีประสิทธิภาพในตนเอง.....	95
4.5.3 ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสถานที่และความรู้สึกต่อเนื้อ ในพื้นที่.....	98
4.5.4 การยอมรับตนเองหรือความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย.....	98
4.5.5 การรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์และบทบาทที่นิยามโดยทางราชการ.....	98
4.5.6 การพิจารณาหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะที่อยู่อาศัยและ ความพึงพอใจในการอยู่อาศัย.....	99
4.6 การวิเคราะห์การรับรู้สภาพแวดล้อม.....	99
4.6.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์.....	99

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.7 การศึกษาการรับรู้ด้านองค์ประกอบทางภูมิทัศน์.....	112
4.7.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมิติความรู้สึกรับรู้องค์ประกอบ ทางภูมิทัศน์ในพื้นที่.....	112
4.7.2 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนต้องการ.....	115
4.7.3 ระดับความพึงพอใจในเรื่องภูมิทัศน์.....	115
บทที่ 5 ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ.....	117
5.1 ลักษณะทางภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมคนในชุมชน.....	117
5.1.1 ลักษณะประชากร พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน.....	117
5.1.2 ลักษณะทางภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษาที่สอดคล้อง กับพฤติกรรมคนในชุมชน.....	118
5.2 ลักษณะกายภาพด้านภูมิทัศน์ที่สัมพันธ์กับการรับรู้จินตภาพของคนในชุมชนที่ก่อให้เกิด เกิดเอกลักษณ์.....	119
5.2.1 สรุปลักษณะจินตภาพ.....	119
5.2.1.1 ลักษณะจินตภาพที่คนรับรู้.....	119
5.2.1.2 จินตภาพที่บอกพร้อม.....	119
5.2.2 ผลสรุปจากการสำรวจและจากการสอบถามประชาชนในพื้นที่.....	120
5.3 ข้อเสนอแนะในการวางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์.....	125
5.3.1 แนวนโยบายการจัดปรับปรุงภูมิทัศน์.....	126
5.4 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงโครงสร้างจินตภาพเมืองแพร่.....	127
5.4.1 แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างจินตภาพ.....	127
5.5 สิ่งที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้.....	129
5.4.1 ข้อจำกัดในการศึกษาและแนวทางการปรับปรุง.....	130
5.6 การเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป.....	131
5.6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	131
5.6.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	132
5.6.3 การเลือกพื้นที่ศึกษา.....	132

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	133
ภาคผนวก ก.....	136
ภาคผนวก ข.....	146
ภาคผนวก ค.....	155
ประวัติผู้เขียน.....	165

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 การแปลงตัวแปรด้านมโนทัศน์เป็นตัวแปรด้านปฏิบัติการ.....	45
3.2 แสดงตัวแปรและเครื่องมือการวิจัย.....	46
3.3 แสดงสัดส่วนและจำนวนแบบสอบถามในแต่ละชุมชน.....	48
4.1 แสดงจำนวนชุมชนและประชากรในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	67
4.2 แสดงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	69
4.3 แสดงองค์ประกอบทางจิตภาพที่มีความชัดเจนสูง.....	77
4.4 แสดงคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	92
4.5 แสดงสถานที่ที่ประชาชนไปพักผ่อนและประกอบกิจกรรม.....	94
4.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศและความรู้สึกถึงความปลอดภัยในเรื่องยาเสพติด ภายในชุมชน.....	96
4.7 แสดงความสัมพันธ์ของลักษณะที่อยู่อาศัยและความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม.....	97
4.8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย.....	99
4.9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและระดับความสำคัญของพระธาตุช่อแฮ.....	99
4.10 แสดงกระบวนการหาเอกลักษณ์และตัวชี้วัด.....	101
4.11 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่องความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม.....	102
4.12 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จิตภาพและเอกลักษณ์.....	105
4.13 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์.....	107
4.14 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติในลักษณะที่ต่างกัน.....	109
4.15 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่องความคุ้นเคย.....	110
4.16 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์.....	113
4.17 แสดงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนต้องการ.....	115

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ภาคผนวก	
1. ตารางแจกแจงความถี่การรับรู้ในประเด็นความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม.....	156
2. ตารางแจกแจงความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์.....	157
3. ตารางแจกแจงความถี่การรับรู้ในประเด็นความคุ้นเคยสภาพแวดล้อม.....	158
4. ตารางแจกแจงความถี่การรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์.....	159
5. ตารางแจกแจงความถี่การรับรู้เปรียบเทียบระหว่างสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ.....	160

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงสิ่งเร้าที่มีความใกล้เคียงกันจะถูกจัดเข้าเป็นพวกเดียวกัน.....	17
2.2 แสดงสิ่งเร้าที่มีความคล้ายคลึงกันจะถูกจัดเข้าเป็นพวกเดียวกัน.....	17
2.3 แสดงสิ่งเร้าที่มีความเกี่ยวเนื่องกันจะถูกจัดเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน.....	17
2.4 แสดงสิ่งเร้าที่เกิดภาพสมบูรณโดยการจัดเข้าเป็นพวกเดียวกัน.....	17
3.1 วัดจอมสวรรค์.....	53
3.2 วัดสระบ่อแก้ว.....	53
3.3 จวนผู้ว่าราชการจังหวัด (เก่า).....	54
3.4 บ้านวงศ์บุรี.....	54
3.5 บ้านคนหบดีเดิมที่พบในเขตกำแพงเมือง.....	54
3.6 บ้านเดี่ยวสมัยใหม่มีการแบ่งบริเวณเป็นสัดส่วน.....	55
3.7 บ้านเดี่ยวลักษณะชุมชนโบราณไม่มีรั้วรอบแบ่งอาณาเขต.....	55
3.8 ทาวน์เฮ้าส์สมัยใหม่.....	55
3.9 แม่น้ำยม.....	56
3.10 พระธาตุช่อแฮ.....	56
3.11 พระเมืองผี.....	56
3.12 โรงแรมนครแพร่ทาวเวอร์.....	56
3.13 ถนนเจริญเมือง.....	57
3.14 เส้นทางย่านการค้าถนนเจริญเมือง.....	57
3.15 ถนนย่านสถานที่ราชการ บริเวณหน้าที่ทำการเทศบาล.....	57
3.16 เส้นทางย่านถนนยันตรกิจโกศล.....	58
3.17 ถนนออกนอกเมือง.....	58
3.18 สภาพป้ายจราจร ป้ายโฆษณาที่พบ.....	58
4.1 บริเวณคูเมืองหน้าตลาดเทศบาล.....	83
4.2 คูเมือง.....	83
4.3 คูเมือง.....	83
4.4 บริเวณหน้าเรือนจำกลาง.....	84
4.5 บริเวณที่มีความแตกต่างของระดับถนน.....	84

สารบัญญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.6 ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ บดบังทัศนียภาพหน้าอาคาร.....	84
4.7 คู่มือประสบบัญหาน้ำเน่าเสียและขยะส่งกลิ่นเน่าเหม็น.....	85
4.8 บริเวณภูมิทัศน์ไม่ดี สภาพที่ดินแห้งแล้งและรกร้างไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่.....	85
4.9 สภาพภูมิทัศน์รอบกำแพงเมือง.....	85
4.10 เครื่องประกอบถนนบริเวณสวนสาธารณะประตูมาร.....	86
4.11 สภาพเครื่องประกอบถนนบริเวณริมคูเมืองประตูใหม่.....	86
4.12 เครื่องประกอบถนน บริเวณที่นั่งพักผ่อนบริเวณริมคูเมืองประตูใหม่.....	87
4.13 เครื่องประกอบถนน บริเวณที่นั่งพักผ่อนบริเวณริมคูเมืองประตูใหม่.....	87

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
2.1 แสดงความสัมพันธ์ของเป้าหมายของงานออกแบบกับกระบวนการทางพฤติกรรม	9
2.2 แสดงความสัมพันธ์ของระบบสัญลักษณ์.....	11
2.3 แสดงความสัมพันธ์ของการเกิดความหมาย.....	22
2.4 แสดงกรอบการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	43
4.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมในประเด็นเรื่องความน่าอยู่.....	103
4.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์.....	108
4.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมในประเด็นเรื่องความคุ้นเคย.....	111
4.4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมในประเด็นเรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์.....	114
ภาคผนวก	
1. แสดงความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมเรื่องความน่าอยู่.....	161
2. แสดงความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมเรื่องความเป็นเอกลักษณ์.....	162
3. แสดงความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมเรื่องความคุ้นเคย.....	163
4. แสดงความถี่การรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์.....	164

สารบัญแนผัง

แผนผังที่	หน้า
4.1 แสดงเส้นทางในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	64
4.2 แสดงเส้นทางเท้าในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	66
4.3 แสดงอาณาเขตแต่ละชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองแพร่.....	68
4.4 แสดงการแบ่งพื้นที่ตามการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	70
4.5 แสดงองค์ประกอบทางสัจินตภาพในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	74
4.6 แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพของเมือง.....	75
4.7 แสดงตำแหน่งต้นไม้ใหญ่และสถานที่พักผ่อนในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	82
4.8 แสดงปัญหาทางจินตภาพในเขตเทศบาลเมืองแพร่.....	90

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและประเด็นปัญหาของการวิจัย

โดยธรรมชาติของมนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นสังคมเมื่อเริ่มมีการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันและมีการเพาะปลูกขึ้นมนุษย์มีวิวัฒนาการในการใช้สติปัญญาอย่างมีระบบและรู้จักพัฒนาการผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ เทคโนโลยีต่างๆ ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองของความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตและความต้องการด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการต่างๆ ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ในอดีตเปลี่ยนไป จากสังคมเล็กๆ ได้วิวัฒนาการเรื่อยมาจนกลายเป็นชุมชนเมือง สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในเมืองส่งผลให้เมืองในปัจจุบันเป็นที่รวมของการพัฒนาในด้านต่างๆ พื้นที่ศูนย์กลางเมืองกลายเป็นแหล่งที่มีการกระจุกตัวของที่อยู่อาศัย แหล่งการค้า และแหล่งผลิตของอุตสาหกรรม ซึ่งผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้เมืองขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว

การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วดังกล่าวมุงตอบสนองความต้องการของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้เกิดการเร่งพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ โดยขาดการวางแผนล่วงหน้าทำให้เมืองเติบโตอย่างไร้ทิศทางและขาดการควบคุมจัดการที่ดี การพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา อาทิ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมและเมืองสูญเสียเอกลักษณ์

หลายเมืองในประเทศไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะสูญเสียเอกลักษณ์ ลักษณะทางกายภาพวัฒนธรรมอันงดงามรวมทั้งความเป็นท้องถิ่นกำลังจะสูญหายไป การพัฒนาเมืองทั้งทางเศรษฐกิจและกายภาพสาธารณสุขโรค สาธารณูปการต่างๆ ถูกเร่งสร้างขึ้นมาเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาของหน่วยงานรัฐในด้านสิ่งก่อสร้างอาคาร ถนนหรือโครงการพัฒนาด้านกายภาพ โดยหน่วยงานของรัฐที่ต่างกันและไม่ค่อยมีการวางแผนล่วงหน้าหรือวางแผนให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน แนวทางการวางผังเมืองและนโยบายของรัฐที่ละเลยไม่ใส่ใจการรับรู้ของสาธารณชนในเรื่องความรู้สึก ความคิดเห็นและการตอบสนองของประชาชนที่มีต่อสภาพแวดล้อม เช่น ความรู้สึกของสถานที่และลักษณะเฉพาะของเมืองทำให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างหน้าที่ใช้สอยพฤติกรรมและความต้องการของคนในชุมชนเมืองหรือความมีสุนทรียภาพกับส่วนสาธารณสุขโรค สาธารณูปการอื่นๆ เมืองกลายเป็นเพียงสถานที่สำหรับอยู่อาศัยและประกอบอาชีพเท่านั้น คนส่วนใหญ่ขาดความตระหนักในการรับรู้เรื่องคุณค่าต่างๆ ที่ได้รับจากเมือง ดังนั้นเมื่อเมืองขยายตัวก็เกิดความต้องการสิ่งก่อสร้างเพื่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ต่างๆ ไป สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพิ่มแต่ปริมาณแต่ไม่มีคุณภาพโดยเฉพาะการก่อสร้าง

กรรมที่เกิดขึ้นใหม่ทั่วไป สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพิ่มแต่ปริมาณแต่ไม่มีคุณภาพโดยเฉพาะการก่อสร้างตึกแถวกลายเป็นที่นิยมสร้างกันในทุกชุมชนเมือง เนื่องจากตอบสนองประโยชน์การใช้สอย และแก้ปัญหาราคาที่ดินที่ตัวสูงขึ้นไปได้ ตึกแถวกลายเป็นตัวทำลายสภาพแวดล้อมเมืองบดบังมุมมองที่ดีของเมืองเก่าทำให้ลักษณะเฉพาะของชุมชนไทยดั้งเดิมสูญเสียเอกลักษณ์ไปปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในทุกชุมชนเมืองของไทยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นท้องที่ใด จังหวัดใดก็ล้วนแต่มีรูปร่างหน้าตาของเมืองคล้ายคลึงกันไปหมดคือเต็มไปด้วยตึกแถว เอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละชุมชนที่สามารถบ่งบอกด้วยลักษณะเฉพาะทางกายภาพของแต่ละชุมชนกำลังเสื่อมสภาพโดยเฉพาะในบริเวณศูนย์กลางพัฒนาเมืองสู่รูปแบบใหม่จะปรากฏปัญหารุนแรงกว่าบริเวณอื่นๆ (จารุณี ศิริมังคลา, 2531) ลักษณะเฉพาะของเมืองถูกคุกคามจากการพัฒนาที่ขาดการวางแผนผลที่ตามมาทำให้เกิดความสูญหายของความหมายสภาพแวดล้อม ความรู้สึกของชุมชนเรื่องของความผูกพันต่อสถานที่เริ่มลดน้อยลงเรื่อยๆ และเมื่อถูกระงับต่อเนื่องมาจนนานเข้าอาจทำให้เกิดความสูญหายทางด้านเอกลักษณ์เมืองได้

ประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งคือการอพยพเข้ามาของคนต่างถิ่นเนื่องจากขยายตัวของเมืองทำให้ไม่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ ผลที่ตามมาจากการสูญหายด้านเอกลักษณ์ทำให้ประชาชนผู้อยู่อาศัยรู้สึกแปลกแยกออกจากสภาพแวดล้อมเกิดความรู้สึกเชิงลบกับเมืองประชาชนไม่รู้สึกผูกพันกับท้องถิ่นและนับวันคนในชุมชนก็จะขาดความตระหนักในการรับรู้คุณค่าของสิ่งที่อยู่ในเมืองขาดการรับรู้เรื่องจินตภาพเพราะจินตภาพเป็นสิ่งที่ประชาชนสามารถรับรู้สภาพแวดล้อม โดยสิ่งที่ปรากฏในระบบมโนทัศน์เกิดจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพด้วยกระบวนการรับรู้และกระบวนการเรียนรู้ เมื่อเมืองขาดลักษณะเด่นทางกายภาพด้านภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ไม่ว่าเมืองไหนก็มีลักษณะคล้ายกันไปหมดคนจึงขาดการรับรู้ด้านจินตภาพและเอกลักษณ์ไม่สามารถจดจำองค์ประกอบของเมืองได้ ส่งผลให้การจัดวางผังเมืองไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของประชาชน

ดังนั้นการศึกษานี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะพยายามค้นหาลักษณะทางกายภาพของเมืองที่สอดคล้องกับพฤติกรรมกรรับรู้ของสาธารณชนโดยอาศัยแนวความคิดเรื่องการรับรู้จินตภาพสาธารณะหรือการรับรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่ โดยผู้คนที่เข้าไปในเมืองสามารถจดจำองค์ประกอบทางกายภาพเนื่องจากลักษณะเฉพาะสิ่งต่างๆที่ประกอบกันเป็นเมืองหรือเรียกว่า "เอกลักษณ์เมือง" ได้เพราะว่าเราสามารถคาดคะเนพฤติกรรมได้จากสิ่งที่ปรากฏในระบบมโนทัศน์หรือจากจินตภาพที่เกิดขึ้น สิ่งที่อยู่ในระบบมโนทัศน์ย่อมเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการออกแบบและวางแผนสภาพแวดล้อมกายภาพเพื่อให้เกิดพฤติกรรมตามต้องการ

ผลสรุปในการศึกษาจะเป็นข้อมูลในการพัฒนาผังเมืองและเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์เมืองที่สอดคล้องกับจินตภาพสาธารณะและการพัฒนาที่เกิดขึ้น

เป็นแนวทางการรักษาโครงสร้างเมืองและเอกลักษณ์ ความรู้สึกของสถานที่ (sense of place) เอกลักษณ์เฉพาะ(unique identity) ลักษณะเด่นของชุมชนและลักษณะเฉพาะของที่อยู่อาศัยมีส่วนช่วยในการตัดสินใจการวางผังเมือง การออกแบบรวมทั้งวางแผนนโยบายต่างๆ (Ray Green, 1999) เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมการใช้พื้นที่กิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์เมืองทั้งยังช่วยบ่งชี้เอกลักษณ์เมืองที่มีอยู่ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และจดจำ สร้างความตระหนักถึงการรับรู้สิ่งที่มีคุณค่าหรือเอกลักษณ์เมืองและเกิดความเอาใจใส่ดูแลเมืองทำให้เมืองน่าอยู่ขึ้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมก็เกิดการจดจำและประทับใจ เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ที่ดีของเมืองอีกด้วย

1.2 คำถามการวิจัย

1. สภาพแวดล้อมมีผลต่อการรับรู้ด้านเอกลักษณ์ของคนหรือไม่และมีมากน้อยระดับไหน
2. คนจะรับรู้จินตภาพเมืองได้ในลักษณะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง และสื่อความหมายในลักษณะไหน
3. คนในชุมชนมีระดับการรับรู้เกี่ยวกับภูมิทัศน์ในลักษณะที่แยกแยะได้มากน้อยเพียงใด
4. จินตภาพสาธารณะจะก่อให้เกิดการรับรู้ด้านเอกลักษณ์ของคนในชุมชน ได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยใด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากประเด็นปัญหาการวิจัยผู้ศึกษาได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบและสมมติฐานของการศึกษาครั้งนี้ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ออกเป็น 3 หัวข้อ คือ

1. ศึกษาลักษณะทางกายภาพและความหมายของสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับหน้าที่ใช้สอยและพฤติกรรม ของคนในชุมชน
2. ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการรับรู้ ด้านจินตภาพและสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ของคนในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดเอกลักษณ์ของเมือง โดยศึกษาทัศนคติของคนในชุมชนเพื่อสรุปหาลักษณะเด่นทางกายภาพด้านภูมิทัศน์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและออกแบบสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ที่เสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของเมืองในแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนา

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 พื้นที่ศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นหาความสัมพันธ์ของการรับรู้และภูมิทัศน์ ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาพื้นที่จังหวัดแพร่ซึ่งเป็นจังหวัดภาคเหนือถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศิลปวัฒนธรรมอันงดงามแต่เนื่องจากในปัจจุบันกำลังได้รับบทบาทให้เป็นศูนย์กลางพาณิชย์ของล้านนาตะวันออก ทำให้มีเมืองเกิดการพัฒนาและความเจริญเติบโตมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมเศรษฐกิจหลายอย่างอันสอดคล้องกับประเด็นปัญหาของการวิจัยครั้งนี้ จึงได้เลือกบริเวณพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่

1.4.2 ขอบเขตของเนื้อหา

1. ศึกษาสภาพแวดล้อมกายภาพและภาพรวมทางด้านเศรษฐกิจสังคมของเมือง โดยเน้นการวิเคราะห์ทางด้านจิตภาพและภูมิทัศน์
2. ศึกษาการรับรู้ของชุมชนทัศนคติต่อสิ่งที่มีคุณค่าเอกลักษณ์ของเมืองและกิจกรรมพฤติกรรมของคนในชุมชน

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการเชื่อมโยงความพึงพอใจและพฤติกรรมของคนในพื้นที่กับการประเมินกับสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์และจิตภาพของเมืองเพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์โดยคำนึงถึงการเรียนรู้เอกลักษณ์เมืองของประชาชนในพื้นที่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมรวมทั้งเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมือง
2. เพื่อทราบแนวทางการศึกษาด้านภูมิทัศน์และจิตภาพของเมืองนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองต่อไปในอนาคต
3. เพื่อที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเอกลักษณ์เมือง เพื่อที่จะได้รู้สึกและตระหนักในคุณค่าของเมืองและชุมชนและช่วยกันบำรุงรักษาและพัฒนาเมือง
4. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองด้านสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์เมืองในพื้นที่อื่นๆต่อไป

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1) จินตภาพ (Image) หมายถึง ภาพในใจหรือการรับรู้ระลึกรูปภาพและสภาพแวดล้อม เป็นกระบวนการ ที่มนุษย์รับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่มีต่อสถานที่สภาพแวดล้อมที่ตนเองเคย ประสบหรือจากการรับรู้ข่าวสารและเกิดจากการสะสมประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลด้วย
- 2) จินตภาพสาธารณะ (Public image) หมายถึง จินตภาพที่เป็นส่วนรวมหรือของ สาธารณะที่คนในชุมชนรับรู้ร่วมกันและสอดคล้องกัน
- 3) องค์ประกอบทางกายภาพของเมือง (Physical element) หมายถึง องค์ประกอบ หลักของเมืองซึ่งประกอบไปด้วย จินตภาพ 5 อย่าง คือ เส้นทาง ขอบเขต ย่าน ที่รวมกิจกรรมและ ที่หมายตา ทำให้ภาพรวมของเมืองเกิดขึ้นได้ด้วย ความชัดเจนตามหลักความคิดของ Lynch (1960)
- 4) เอกลักษณ์ของเมือง (Identity of place) หมายถึง ภาพรวมที่จะปรากฏขึ้นเป็น ลักษณะเฉพาะของเมืองๆหนึ่ง (Worskett,1969 อ้างถึงใน วชิษฐ 2538)
- 5) การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อมโดย ผ่านทางระบบประสาทสัมผัส กระบวนการนี้จึงรวมการรู้สึก (sensation) ด้วย
- 6) คำโครงจิต (Mental schemata) หมายถึง คำโครงที่เกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้ และเป็นสิ่งที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคล
- 7) ความรู้สึกของสถานที่ (Sense of place) หมายถึง ความรู้สึก ทศนคติ ที่บุคคลรับรู้ และมีต่อสถานที่หนึ่งๆ
- 8) ทศนคติ (Attitude) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดภายในใจของบุคคลที่มีต่อ สภาพแวดล้อมหนึ่งๆ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับด้านจิตวิทยาพฤติกรรมของมนุษย์และลักษณะกายภาพของเมืองด้านภูมิทัศน์ในลักษณะการเชื่อมโยงทฤษฎีเข้าหากัน ดังนั้นแนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบการศึกษาครั้งนี้จึงได้แก่ สองแนวคิดหลักคือหนึ่งแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์และสองแนวความคิดเรื่องพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมอันประกอบไปด้วยแนวคิดย่อยสามแนวคิดด้วยกันคือ แนวความคิดเรื่องการรับรู้และจิตวิทยาของเกสตัลท์ แนวความคิดเรื่องจินตภาพของเมืองและสุดท้ายแนวความคิดเรื่องสถานที่และเอกลักษณ์

ในการศึกษานี้ได้พิจารณา 2 ประเด็นใหญ่ด้วยกัน ประเด็นแรกคือ เรื่องของพฤติกรรมเชิงพื้นที่ของบุคคลในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและประเด็นเรื่องการรับรู้ความหมายของสภาพแวดล้อมและการรับรู้จินตภาพอันก่อให้เกิด “เอกลักษณ์” ของเมืองและศึกษาทัศนคติของคนในพื้นที่ว่าเหมาะสมกับลักษณะทางด้านภูมิทัศน์หรือไม่

2.1 แนวคิด ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้น เช่น อาคาร ถนน ชุมชนหรือเมือง เป็นต้นและสิ่งต่างๆที่ปรากฏตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ พืชพรรณต่างๆ แม่น้ำ ภูมิประเทศ ฯลฯ การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคมของมนุษย์ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มตามลักษณะของบทบาทหน้าที่และโครงสร้างทางสังคม ในชีวิตประจำวันกิจกรรมต่างๆมักเกิดขึ้นตามเวลา กิจกรรมอาจเปลี่ยนแปลงไปตาม เดือน ปี หรือฤดูกาล เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของสภาพการณ์ที่เกิดความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม องค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนในการกำหนดสภาพทางพฤติกรรมซึ่งอาจสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการเกิดพฤติกรรม โดยเป็นไปตามความจำเป็นหรือเป้าหมายของบุคคลในขณะนั้นหรือตามการคาดการณ์ในอนาคตและเป็นไปตามประสบการณ์ในอดีตของแต่ละบุคคลซึ่งย่อมไม่เหมือนกันอีกทั้งยังขึ้นอยู่กับสภาวะของสภาพแวดล้อมกายภาพในปัจจุบันหรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจมีขึ้นในอนาคต

2.1.1 ตัวกำหนดทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

อิทธิพลที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพได้แก่ อิทธิพลที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพเองซึ่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพเองย่อมเป็นตัวกำหนดที่ทำให้พฤติกรรมแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงไปโดยพิจารณาทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพใน 3 ลักษณะดังนี้

1. โอกาสของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมจะเกิดขึ้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่งย่อมแล้วแต่โอกาสที่สภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมนั้น
2. คุณสมบัติต่างๆ ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
3. ตำแหน่งของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.1.2 ความหมายคำว่าสภาพแวดล้อม

มีผู้ให้นิยามคำว่า สภาพแวดล้อม ไว้ต่าง ๆ กันซึ่งในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้จะยกมาเป็นบางส่วนดังนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงให้ความหมายไว้ว่าสภาพแวดล้อมคือ "สภาวะรอบตัวซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนเรา"

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ว่า สภาพแวดล้อมคือ "ผลรวมของปรากฏการณ์ทั้งหลายอันเกิดโดยรอบและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของชีวิต"

สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กำหนดไว้ว่า "คือสภาพธรรมชาติของน้ำดินและบรรยากาศรวมทั้งพืชและสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตของมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีวิตทางตรงและทางอ้อมนอกจากนั้นคือสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลต่อความเป็นอยู่และ แห่งสภาพธรรมชาติและทรัพยากร ไม่ว่าจะผลนี้เกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือปัจจัยอื่นๆ"

ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษของ Webster คำว่า Environment หมายถึง " The Surrounding Conditions, Influence or forces that influence or modify :as :a : The whole complex of climatic ,epedemic and biotic factors that act up on an organism or an ecological community and ultimately determine its form and survival-compare HABITAT b: the aggregate of social and cultural condition (as customs, laws, language ,religion ,economic and political organization)"

UNESCO ได้นิยามไว้ว่า "หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นและรวมทั้งสิ่งแวดล้อมของสังคมมนุษย์ด้วย"

หากพิจารณาความหมายของสภาพแวดล้อมตามที่ได้กล่าวมาจะเป็นนิยามความหมาย โดยกว้างๆ จากศาสตร์ต่างๆ แต่ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาความหมายของสภาพแวดล้อม ในกรอบของแนวความคิดทางจิตวิทยา ซึ่งความหมายของสภาพแวดล้อมจะมีความสัมพันธ์กับระบบโนทัศน์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ ในที่นี้ความหมายของสภาพแวดล้อม แยกได้ 2 ประการคือ ประการแรก ความหมายที่เกี่ยวกับการใช้สอยสภาพแวดล้อมซึ่งมักจะปรากฏชัดเจน จากกิจกรรม จากตัวสภาพแวดล้อมเองและจากบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประการที่สอง ความหมายทางด้านอารมณ์จะเกิดจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมตามประสบการณ์เป็นความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อสภาพแวดล้อมกายภาพว่าสภาพแวดล้อมนั้นดีหรือเลวอย่างไร ความรู้สึกนี้ปรากฏในความจำและเป็นส่วนสำคัญของระบบโนทัศน์ ซึ่งการศึกษาความหมายทั้ง 2 ส่วนนี้ทำให้เราคาดคะเนพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้จากสิ่งที่ปรากฏในระบบโนทัศน์

2.1.3 ประเภทของสภาพแวดล้อม (อ้างใน ชนะทิต :2538)

2.1.3.1 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิประเทศ ,ดิน ,ฟ้า ,อากาศ

2.1.3.2 สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือสิ่งแวดลอมที่มนุษย์เสริมสร้างหรือกำหนดขึ้นเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อาจแบ่งเป็น

1) สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น เพื่อนบ้านที่ใกล้ชิด สภาพแวดล้อมรอบที่อยู่อาศัย

2) สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุดและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากที่สุด

แนวความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาปรับเข้ากับศาสตร์อีกหลายแขนง เช่น ทางชีวนิเวศวิทยา ทางเศรษฐกิจ ทางวัฒนธรรม ส่วนบุคคลกับส่วนสังคมในกลุ่มแต่ละกลุ่มต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางบุคคลและทางสังคมของบุคคลอื่นๆ แต่ละกลุ่มต่างก็ถูกแวดล้อมเช่นเดียวกับปัจเจกบุคคลยังถูกแวดล้อมโดยกลุ่มอื่นๆ อีกด้วย

มีนักภูมิศาสตร์หลายท่านได้พยายามที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งแนวความคิดในเรื่องนี้สามารถแยกออกได้เป็น 4 แนว คือ (บุญเลิศ สดสุขชาติ 2524:11-13 อ้างใน ชนะทิต 2538)

1) แนวความคิดสภาวะแวดล้อมต้องเป็นไปหรือที่เรียกกันว่ากลุ่ม "ดีเทอร์มิไนซึม" (Environmental determinism) เป็นแนวความคิดทางภูมิศาสตร์ที่เน้นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอยู่เหนือมนุษย์

2) แนวความคิดภาวะแวดล้อมอาจจะเป็นไปได้หรือเรียกว่ากลุ่ม "พอสซิบิลิซึม" (Environment possibilism) เป็นแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ถือว่า ความเป็นอยู่ของมนุษย์เรานั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ ธรรมชาติแวดล้อมเพียงแต่กำหนดวงได้อย่างกว้างๆ

3) แนวความคิดคาดการณ์ล่วงหน้า (Environmental perception) เชื่อว่ามนุษย์สามารถนำประสบการณ์ ข้อมูล ความรู้สึกสิ่งเร้า มาใช้ตีความเพื่อแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

4) แนวความคิดที่ว่ามนุษย์คือผู้เปลี่ยนแปลงโลก (Human as modifiers of the earth) นักภูมิศาสตร์กลุ่มนี้เชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ควบคุมธรรมชาติ

แนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ข้อ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้เราทราบถึงความสัมพันธ์และบทบาทที่สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลกับมนุษย์จากมากไปหาน้อยตามลำดับ โดยเฉพาะในข้อ 2 เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมสามารถกำหนดพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมกายภาพและสภาพแวดล้อมกายภาพมีส่วนในการส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้น งานออกแบบวางแผนจึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์และเมื่อพิจารณา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมเกิดกระบวนการทางพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการออกแบบและวางแผน อาจจำแนกขั้นตอนของกระบวนการทางพฤติกรรมออกได้เป็น 3 กระบวนการย่อยดังนี้ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร :2535)

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของเป้าหมายของงานออกแบบกับกระบวนการทางพฤติกรรม

กระบวนการทางพฤติกรรม (Process of human behavior)	เป้าหมายของงานออกแบบและวางแผน (Design Considerations)
การรับรู้ (perception)	สุนทรียภาพของรูปทรง (perceptual aspects)
การรู้และกระบวนการ ทางด้านอารมณ์ (cognition ,affect)	การสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ (symbolic aspects)
การเกิดพฤติกรรม ในสภาพแวดล้อม (spatial behavior)	การตอบสนองความต้องการทางหน้าที่ ใช้สอย(function aspects)

1. การรับรู้ (perception) คือ กระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อม โดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัส กระบวนการนี้จึงรวมเอาความรู้สึก (sensation) ด้วย

2. การรู้ (cognition) คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตที่รวมการเรียนรู้ การจำ การคิด กระบวนการทางจิตดังกล่าวย่อมรวมถึงการพัฒนาด้วย กระบวนการรู้จึงเป็นกระบวนการทางปัญญา

พร้อมกันในกระบวนการรับรู้และกระบวนการรู้ นี้ เกิดการตอบสนองทางด้านอารมณ์ เกิดกระบวนการทางด้านอารมณ์ (affect) ทั้งการรับรู้ การรู้และกระบวนการทางด้านอารมณ์เป็นพฤติกรรมภายใน (covert behavior)

3. การเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (spatial behavior) คือกระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมผ่านการกระทำเป็นที่สังเกตได้จากภายนอกเป็นพฤติกรรมภายนอก (overt behavior)

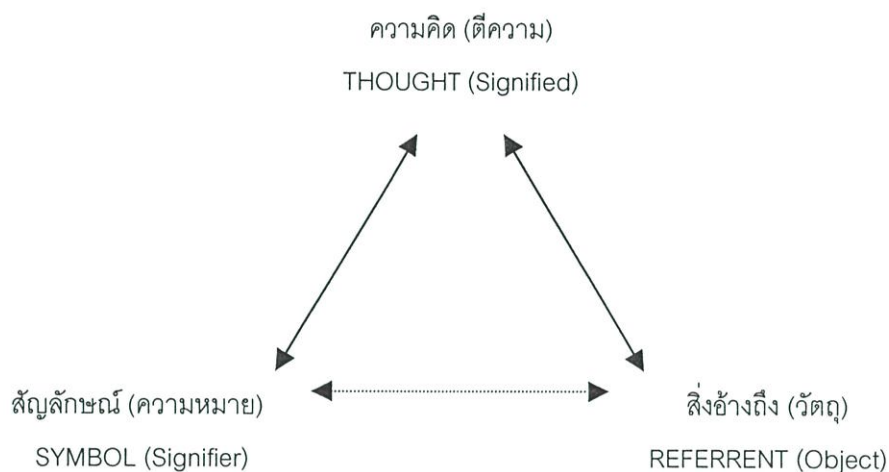
หากพิจารณาจากกระบวนการหลักทางพฤติกรรมหลักทั้ง 3 พบว่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายของงานออกแบบและวางแผน คือ

1. การก่อให้เกิดสุนทรียภาพของรูปทรง หน้าที่ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดให้เกิดการรับรู้รูปทรงทางทัศนการ การรับรู้ (perception) จึงเกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพของรูปทรงเป็นสำคัญ

2. การก่อให้เกิดการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ งานออกแบบจะต้องสื่อความหมายต่างๆ ให้สอดคล้องกับความเข้าใจของผู้ใช้และผู้พบเห็นอย่างน้อยที่สุดควรสื่อความหมายทางหน้าที่ใช้สอยเพื่อเป็นการบอกข่าวสารแก่ผู้ใช้สอย นอกจากนี้สภาพแวดล้อมกายภาพยังสื่อความหมายทางสัญลักษณ์อื่นๆ เช่น การแสดงถึงสถานภาพทางสังคม การแสดงถึงระบบคุณค่าที่ยึดถือ ฯลฯ และยังอาจก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่นอาจมีความซาบซึ้งในบรรยากาศของสถานที่ มีความรู้สึกสงบเงียบอาจมีความรู้สึกตื่นเต้น ฯลฯ จะเห็นได้ว่าการก่อให้เกิดการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์และการก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆเกี่ยวข้องกับการรู้และกระบวนการทางอารมณ์เป็นสำคัญ

นอกจากนี้สภาพแวดล้อมยังมีคุณค่าทางสัญลักษณ์และความหมายของสัญลักษณ์ขึ้นอยู่กับบริบทในขณะนั้นและอาจแตกต่างกันได้ตามความแตกต่างของบุคคล เนื่องจากสัญลักษณ์เป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ โดยมีความสัมพันธ์ของระบบสัญลักษณ์ดังต่อไปนี้ (Jon Lang 1987: 204)

แผนภูมิที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ของระบบสัญลักษณ์ (The Basic Semiological Triangle)
ของ Jon Lang (1987: 204)

3. การก่อให้เกิดการตอบสนองของความต้องการทางหน้าที่ใช้สอย คือเป้าหมายหลักของงานออกแบบและวางแผน สภาพแวดล้อมจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น ดังนั้น งานออกแบบและวางแผนจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (spatial behavior)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจิตวิทยาสภาพแวดล้อมซึ่งเรียนรู้บทบาทระหว่างบุคคลด้วยตนเองและบทบาทบุคคลในสภาพแวดล้อมกายภาพ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลและได้ศึกษากระบวนการรับรู้ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่มนุษย์ที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อม โดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัสหรือการมองเห็นผ่านประสบการณ์ของมนุษย์เองดังได้กล่าวแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ดังนี้

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

แนวความคิดเกี่ยวกับการรับรู้สภาพแวดล้อมกายภาพของมนุษย์นั้นเป็นแนวคิดเชิงนามธรรม ในลักษณะของการศึกษาในเชิงจิตวิทยาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมกายภาพซึ่งแสดงออกมาในลักษณะที่ต่างกันไปในแต่ละบุคคลตามสภาพแวดล้อมพื้นฐานที่แตกต่างกัน

นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของคำว่า "สันทาน" หรือการรับรู้ (Perception) ไว้มากมายในที่นี้ขอยกตัวอย่างดังนี้

การรับรู้ เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยินและสิ่งที่รู้สึกด้วยประสาทสัมผัสอื่นๆ เพื่อให้รู้ว่าเป็นอะไร สิ่งที่ได้รับมีทั้งที่เป็นวัตถุ มนุษย์ด้วยกันและความเป็นไปภายในจิตใจเราเอง

การรับรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้เรารู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการเลือกการจัดระบบระเบียบ และการแปลความหมายสิ่งต่างๆ จากความรู้สึกสัมผัส

การรับรู้ คือการใช้ประสบการณ์เดิมแปลความสิ่งเร้าที่ผ่านประสาทสัมผัสและเกิดความรู้สึก ระลึกถึงความหมายว่าเป็นอะไร

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายจากการสัมผัสต่อสิ่งเร้าซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมด้วย

การรับรู้เป็นกระบวนการที่คนมีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆโดยอวัยวะสัมผัส และเป็นกระบวนการทางพฤติกรรมที่เกิดแทรกระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองสิ่งเร้าและเป็นการได้ข้อมูลข่าวสารจากสภาพแวดล้อมด้วยผัสสะต่างๆและเป็นการตระหนักหรือเอาใจใส่ต่อองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมผ่านความรู้สึกที่มีต่อสภาพกายภาพ

จากความหมายการรับรู้ดังกล่าวมาทั้งหมดเป็นเรื่องของการแปลหรือตีความหมายสิ่งเร้าที่มากกระทบเป็นภาพจินตนาการของแต่ละคน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงสรุปได้ว่า การรับรู้หมายถึง การตีความหมายต่อสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ เช่น สภาพกายภาพ ลักษณะเด่นภายในเมือง จากการอาศัยความรู้สึกและประสบการณ์เดิมและเป็นกระบวนการทางพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมช่วยในการแปลความหมายสภาพแวดล้อมออกมาเป็นความรู้ ความเข้าใจว่า สภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลต่อการเกิดเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของเมืองหรือไม่อย่างไร และนอกจากการรับรู้กายภาพเป็นการรับรู้จากประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมรอบๆตัวผ่านประสาทรับรู้ต่างๆแล้วการรับรู้ยังเป็นการรวมกันของความคิดและองค์ความรู้ที่เรียกว่า (กระบวนการ)การระลึก ซึ่ง เป็นวิธีการต่างๆในการตระหนักหรือรู้ที่แทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าภายนอกและการตอบสนองทางพฤติกรรมต่างๆ การตอบสนองขึ้นอยู่กับคุณสมบัติกายภาพของสิ่งเร้าและประสบการณ์การรับรู้ที่เกิดหลังจากสิ่งเร้าประสบการณ์ในอดีตของบุคคลที่รับรู้สภาพแวดล้อมกายภาพ

2.1.4.1 การรับรู้สภาพแวดล้อม

การรับรู้สภาพแวดล้อมเป็นกระบวนการความสัมพันธ์แบบ 2 ทางคือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมเป็นผู้รับรู้ที่ได้รับอิทธิพลต่างๆจากสภาพแวดล้อมและขณะเดียวกันการรับรู้สภาพแวดล้อมก็ได้รับอิทธิพลของบุคคลที่รับรู้ด้วย โดยเป็นไปตามประสบการณ์ในอดีตและเป็น

ไปตามจุดมุ่งหมายของบุคคลในขณะนั้นหรือในอนาคตซึ่งกระบวนการทางจิตเกิดการแปรเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นสภาพแวดล้อมภายในจิต

การรับรู้สภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวันเกี่ยวข้องกับการรับรู้ในหลายด้านด้วยกัน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงการรับรู้ทางทัศนศาสตร์ที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากที่สุดต่อการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ดังต่อไปนี้

-การรับรู้ข่าวสารทางทัศนศาสตร์ เป็นการรับรู้เข้าใจความหมายของรูปทรง คุณลักษณะของวัตถุต่างๆด้วยการตีความจากร่องรอยทางทัศนศาสตร์ต่างๆที่มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์

-การรับรู้ทางทัศนศาสตร์เป็นการรับรู้แสง(ที่ทำให้เห็นรูปทรง)และตำแหน่งวัตถุ การรับรู้แสงเป็นการพิจารณาองค์ประกอบของแบบแผนทางทัศนศาสตร์ต่างๆ (รูปร่าง รูปทรง) ได้แก่ สี น้ำหนัก และความหยابละเอียดแต่การรับรู้วัตถุเป็นการใช้ความสัมพันธ์เชิงภาพเบื้องหน้า (Foreground) และฉากหลัง(Background) เพื่อกำหนดตำแหน่งของตนให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เป็นการควบคุมหรือชี้แนะการมองของผู้ชม

-ประสบการณ์ทางทัศนศาสตร์ เป็นกระบวนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือสัญญาณในรูปแสงที่พุ่งสู่เรตินาโดยการเพ่งมองยังบริเวณที่เห็นเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วโอนการรู้สึกทางทัศนศาสตร์โดยถอดรหัสจากการมอง ผนึกข้อความเข้ากับภาพที่เห็นและดึงประสบการณ์เดิมในเรื่องเนื้อที่ว่างและรูปทรงของวัตถุมาใช้ตีความรูปทรง รูปร่าง สี เส้น แสง และแสงเงาของโลกเก็บไว้เป็นมโนทัศน์ ผู้สังเกตจะประพาศติสอดคล้องกับข้อความในจิต(ตอบสนองต่อสิ่งเร้า)ความสอดคล้องทางทัศนศาสตร์กับโลกที่สร้างขึ้นรอบตัวเป็นความสัมพันธ์ทางจิตวิทยาภาพมากกว่าเหตุผลทางความคิดสิ่งที่มีผลต่อการรับรู้ทางทัศนศาสตร์คือ เนื้อหา(Content)ที่ปรากฏและการจัดระเบียบเนื้อหาให้เกิดเป็นแบบแผนสัมพันธ์กับความคุ้นเคยและความทรงจำ

ประเด็นสำคัญของการรับรู้ทางทัศนศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ได้แก่

-การจัดระเบียบในการรับรู้ (Organization in perception) เป็นการรับรู้สิ่งต่างๆในสภาพแวดล้อมใดๆสามารถแยกสิ่งหนึ่งออกจากสิ่งหนึ่งได้เพราะมีการจัดระเบียบเกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้

-การรับรู้ความลึก (Depth perception) ในการรับรู้สิ่งต่างๆเราสามารถแยกได้ว่าสิ่งใดอยู่ใกล้ สิ่งใดอยู่ไกล เรารู้สึกในความลึกที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสัญญาณชี้แนะที่เป็นข่าวสารเพียงพอทำให้รับรู้ความลึกได้

-ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual constancy) สิ่งต่างๆที่เรารับรู้มักปรากฏเป็นเช่นนั้นๆเสมอ ไม่ว่าเราจะเปลี่ยนตำแหน่งของตัวเองซึ่งทำให้มุมมองเปลี่ยนไปหรือทำให้ระยะห่างจากสิ่งที่เรามองเปลี่ยนไป และไม่ว่าแสงสว่างบนสิ่งนั้นจะเปลี่ยนไปเราก็มีแนวโน้มที่จะเห็นสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดิม

-มายาทางทัศนภาพ (Visual illusion) การรับรู้สิ่งต่างๆในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป สิ่งที่เรารับรู้มีความสอดคล้องกับปรากฏการณ์จริงทำให้เกิดการรับรู้และเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้องเป็นปกติแต่บางครั้งการรับรู้เกิดความคลาดเคลื่อนไปจากสภาพจริงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรู้ทางทัศนภาพสิ่งที่รับรู้ปรากฏเป็นภาพลวงตาโดยการรับรู้นั้นเป็นไปด้วยสมมติฐานที่ไม่ตรงกับสภาพจริง

2.1.4.2 อิทธิพลที่มีต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมกายภาพ

การวิเคราะห์การพัฒนาของทฤษฎีการรับรู้และการวิเคราะห์ทฤษฎีการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมกายภาพได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลที่น่าจะมีความสำคัญต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมดังนี้

1. สภาพแวดล้อมกายภาพที่บุคคลรับรู้ นอกจากส่วนที่เป็นจุดสนใจแล้วย่อมรวมถึงอิทธิพลของสภาวะแวดล้อมอื่นๆที่อยู่รอบๆที่อาจมีผลต่อการรับรู้ได้
2. ประสบการณ์ในอดีตของบุคคลที่รับรู้สภาพแวดล้อม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้น ผลของการรับรู้ที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลต่างๆมีส่วนมาจากประสบการณ์ในอดีตที่ต่างกันของบุคคล
3. ความต้องการตามความจำเป็นหรือเป้าหมายในปัจจุบันหรืออนาคตก่อให้เกิดความใส่ใจ (attention) และการให้คุณค่า (value) ต่อสิ่งต่างๆขึ้นในขณะที่รับรู้ ความใส่ใจในการรับรู้หมายถึงความสนใจที่มีต่อข่าวสารที่เป็นสิ่งเร้า

2.1.4.3 อิทธิพลที่มีต่อการรับรู้กับการออกแบบ (Information)

ลักษณะเด่นเฉพาะของสภาพแวดล้อมมีส่วนในการเร้าให้รับรู้ได้ การดึงดูดความสนใจด้วยคุณสมบัติทางกายภาพจึงเป็นประเด็นสำคัญที่สถาปนิกพยายามจัดให้มีขึ้นในงานออกแบบการเน้นให้มีจุดสนใจเป็นจุดเด่น แม้ว่าจะต้องก่อให้เกิดเอกภาพ (Unity) ในงานออกแบบด้วยก็ตาม สิ่งที่มีความเด่นชัดย่อมมีโอกาสได้รับเลือกในการรับรู้มากกว่าสิ่งที่มีลักษณะธรรมดาทั่วไป

ในการรับรู้ที่สิ่งต่างๆที่อยู่ล้อมรอบสิ่งที่รับรู้ที่เป็นบริบทสภาพแวดล้อมหรือสภาวะแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลต่อผลของการรับรู้สิ่งนั้นๆ หลักมูลฐานเกี่ยวกับการรับรู้สภาพแวดล้อมนี้เป็นการชี้แนะได้อย่างดีว่าในการออกแบบจำเป็นต้องพิจารณาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมข้างเคียง สภาพแวดล้อมไม่เพียงแต่มีอิทธิพลทางด้านกรรับรู้เท่านั้นยังมีอิทธิพลสำคัญต่อทางด้านการใช้สอย ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ ประสบการณ์ในอดีตของผู้รับมามีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อการรับรู้ของบุคคล

บุคคลมีประสบการณ์ในอดีตต่างๆมากมายที่สะสมไว้และพร้อมที่จะใช้อ้างอิงได้ และประสบการณ์ที่อาจใช้อ้างอิงถึงได้ในกระบวนการรับรู้เรียกว่า คำโครงจิต(mental schemata) (Bartlett,1932 อ้างในวิมลสิทธิ์,2535) สิ่งที่เรารับรู้กลายเป็นมโนทัศน์ว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ เราไม่ได้รับรู้คุณสมบัติทางกายภาพแต่ละอย่างของสภาพแวดล้อมแต่เรารับรู้คุณสมบัติรวมทั้งหมดที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ในอดีต

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้อาศัยความคิดหลักเกี่ยวกับการรับรู้ที่ว่าในการรับรู้สิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อมบุคคลสามารถแยกสิ่งหนึ่งออกจากสิ่งหนึ่งได้เพราะเกิดการจัดระเบียบในกระบวนการรับรู้ ซึ่งอธิบายได้ด้วยหลักการของจิตวิทยาเกสตัลต์ที่สำคัญ ได้แก่ ภาพและพื้น (Figure and Ground) และการรวมกลุ่มหรือการจัดกระสวน (pattern) ในการรับรู้เรามีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งต่างๆในลักษณะที่สมบูรณ์ด้วยการประสานส่วนที่ขาดไป โดยเป็นไปตามประสบการณ์ในอดีต เรารับรู้สิ่งต่างๆที่คล้ายคลึงกันอยู่ใกล้ชิดกันหรือมีความต่อเนื่องกันในลักษณะที่รวมกลุ่มกัน (วิมลสิทธิ์ ทรยางกูร,2535:14-48) การจัดระเบียบแบบแผนในการรับรู้ที่เรียกว่า ทฤษฎีเกสตัลต์ ช่วยจัดระเบียบการรับรู้หรือเข้าใจรูปพรรณสัณฐาน(Configuration) รูปทรงต่างๆและชี้้นำเราสู่อาคาร ทำให้กระบวนการสังเกตเห็นเป้าหมายในอาคารได้ง่ายและช่วยให้ความเพลิดเพลิน (Enjoyment) ในอาคารเพิ่มขึ้น ซึ่งทฤษฎีนี้มีคุณสมบัติคือ

-ช่วยการคัดสรร (Selecting) องค์ประกอบต่างๆที่ต้องการให้รับรู้สัมพันธ์กันแล้วจึงประยุกต์แบบแผนต่างๆให้รับรู้ได้เป็นกลุ่ม

-ให้ความเข้าใจในเชิงเทคนิควิธีการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงการก่อรูปทรง(Forming)และการลดหรือส่งเสริมมโนทัศน์การออกแบบจากการจัดระเบียบเกสตัลต์

ทฤษฎีเกสตัลต์นี้เป็นที่สนใจในหมู่สถาปนิกและนักออกแบบเพราะเป็นเครื่องมือในการออกแบบสำหรับจัดกลุ่มส่วนต่างๆของการออกแบบให้ดูสัมพันธ์กันและสื่อหน้าที่ใช้สอยของอาคาร ทั้งยังเป็นแนวทางเชื่อมโยงความสามารถในการรับรู้ลำดับการรับรู้พื้นที่เป็นโครงสร้างบางองค์ประกอบที่กำหนด จุด (สัญลักษณ์, จุดตัด, เส้นทางหรือย่าน) มีการใช้สอยพื้นที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆในการรับรู้องค์ประกอบ ซึ่งมีความสำคัญกับการออกแบบทางสถาปัตยกรรมดังได้กล่าวไว้ด้านล่างดังนี้

2.1.5 ทฤษฎีเกสตัลต์ และ การออกแบบสถาปัตยกรรม

ในสภาพแวดล้อมของเมืองทุกวันนี้มีกระบวนการที่ซับซ้อนมากมายของสิ่งเร้าที่ปรากฏทางสายตา เช่น ป้าย ฝูงชน การจราจรภายในและภายนอกอาคาร การสะท้อน แสงบาดตา รายละเอียดที่ไม่สำคัญและความยุ่งเหยิงต่างๆ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ทางการมองเห็นมีการจัดการโดยตัวเองที่จะรักษาความรู้สึกสมดุลย์เมื่อดวงตาเผชิญกับฉากต่างๆ ที่อาจพิจารณาว่า

“มากเกินไปต่อการมองเห็น” Visual overload โดยในปี 1920 และ 1930 กลุ่มของนักจิตวิทยาเยอรมัน ศึกษาการเกิดขึ้นของการจัดการเชิงการรับรู้ซึ่งหาวิธีอธิบายว่าจิตใจสามารถเห็นลำดับของความยุ่งยากซับซ้อนและความมากมายเกินไปในโลกของการมองเห็น สิ่งที่พวกเขาเรียนรู้นั้นเรียกว่า ทฤษฎีของเกสตัลท์

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นจากนักจิตวิทยาชาวเยอรมัน 3 คน คือ แมกซ์ เวอร์ไทเมอร์(Max Wertheimer) คัวร์ท คอฟฟา (Kurt Koffka) และ โวล์ฟกัง โคห์เลอร์ (Wolfgang Kohler) ตั้งทฤษฎีที่อธิบายการเกิดการรับรู้ของมนุษย์ นักจิตวิทยาเกสตัลท์เน้นศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้และการเรียนรู้ตามหลักการที่ว่า “การรับรู้ทั้งหมดจะแตกต่างไปจากผลบวกของการรับรู้ในส่วนย่อยๆ” กล่าวคือ เราจะรับรู้สิ่งหรือเหตุการณ์ต่างๆทั้งหมด ไม่แยกรับรู้รายละเอียดหรือเป็นส่วนๆ คำว่า “Gestalt” เป็นภาษาเยอรมันแปลว่าจัดรวมเข้าด้วยกัน สมมุติว่าเรามองดูสิ่งหนึ่งสิ่งใดเราจะไม่แยกมองส่วนหนึ่งส่วนใดแต่เราจะมองทุกส่วนเข้าด้วยกัน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ต้นไม้ ฯลฯ เราจะมองดูโต๊ะ เก้าอี้ทั้งตัว ต้นไม้ทั้งต้น คนปกติจะไม่แยกมองดูเฉพาะขาโต๊ะ พนักเก้าอี้หรือใบไม้หนึ่งใบคนมองดูทุกส่วนดูทุกส่วนที่ประกอบกันแล้วได้ความหมายรวมเป็นสิ่งของนั้นหรือบุคคลนั้น

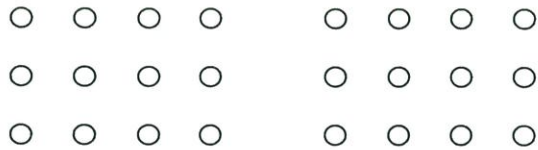
เนื่องจากทฤษฎีเกสตัลท์จิตใจจะจัดการกลุ่มที่เข้ามาของสิ่งเร้าของการมองเห็นโดยการจัดการอย่างธรรมชาติ การจัดการของสิ่งเร้าที่คล้ายคลึงกันไปสู่ความสัมพันธ์อย่างง่ายที่สุดที่สร้างสรรคโอกาสสำหรับการเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและให้ความสัมพันธ์ที่มั่นคง สูตรแบบการจัดการทางการรับรู้เกสตัลท์ที่ดีตามที่นักจิตวิทยาเรียก คือ การจัดการส่วนต่างๆที่ซึ่งบรรยายลักษณะด้วยการทำให้ง่ายต่อการรับรู้ ความเป็นระเบียบและลำดับที่มีจำนวนน้อยทางโครงสร้างเพื่อให้เป็นรูปร่างหรือรูปแบบที่ใหญ่กว่า

เกสตัลท์ เป็นกฎของการจัดการซึ่งตามการถูกเลือกของทฤษฎีจิตวิทยา มีคุณค่าสำหรับนำไปสู่การออกแบบและเกณฑ์สำหรับสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรม สรุปได้เป็นกลุ่มๆดังนี้

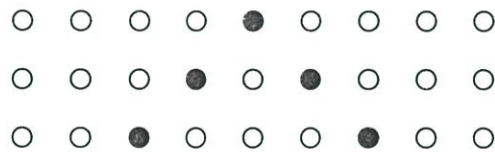
1. ความคล้ายคลึง (Similarity) สิ่งเร้าที่มีความคล้ายกันจะรวมรับรู้เป็นหน่วยเดียวกัน
2. ความใกล้ชิด (Proximity) สิ่งเร้าที่อยู่ใกล้กันจะรวมรับรู้เป็นหน่วยเดียวกัน
3. การปิดล้อม(Closure) การที่ลักษณะรูปร่างส่วนใดๆของรูปอาจจะหายไปแต่เราสามารถจะรับรู้ว่าเป็นกลุ่มของภาพขึ้นมาได้ ตรรกะใดที่มันเพียงพอที่จะปิดได้ใกล้เคียงและมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันอย่างสมบูรณ์ เวลามองก็จะเติมในส่วนที่หายไปอย่างทันทีแสดงถึงหลักการใหญ่ๆของจิตวิทยาเกสตัลท์ คือการที่ดูภาพรวมเพื่อเก็บความรู้สึกของความสมบูรณ์และความสมดุลย์ในความไม่สมบูรณ์นั้น

4. การต่อเนื่องที่ดี (Continuity) สิ่งเร้าต่างๆที่เรียงกันแบบต่อเนื่องก็จะรวมเป็นหน่วยเดียวกัน

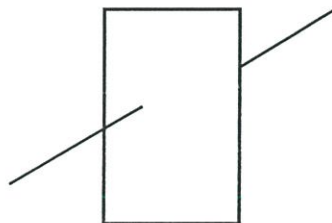
การจัดหมวดหมู่ของสิ่งเร้านั้นเป็นความสามารถของคนเราที่พยายามเข้าใจสิ่งแวดล้อม โดยนำเอาสิ่งเร้าเหล่านี้มาเข้าร่วมพกรวมหมู่เป็นภาพพจน์หรือสภาพการณ์ที่มีความหมายขึ้นซึ่งอาจจะเกิดเพราะความใกล้เคียง ความคล้าย ความเกี่ยวเนื่อง และการเกิดภาพสมบูรณื เป็นต้น (ดูภาพประกอบ)

ภาพที่2.1 แสดงสิ่งเร้าที่มีความใกล้เคียงกันจะถูกจัดเข้าเป็นพวกเดียวกัน

ภาพที่2.2 แสดงสิ่งเร้าที่มีความคล้ายคลึงกันจะถูกจัดเข้าเป็นพวกเดียวกัน

ภาพที่2.3 แสดงสิ่งเร้าที่มีความเกี่ยวเนื่องกันจะถูกจัดเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ภาพที่2.4 แสดงสิ่งเร้าที่เกิดภาพสมบูรณืโดยการจัดเข้าเป็นพวกเดียวกัน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้อาศัยกระบวนการของเกสตัลท์มาใช้ในการมองภาพรวมของสภาพแวดล้อม เนื่องจากประเด็นที่ว่าการศึกษาที่เราสามารถรับรู้สิ่งต่างๆในสภาพแวดล้อมได้ สามารถแยกสิ่งหนึ่งออกจากสิ่งหนึ่งได้เพราะว่ามีการจัดระเบียบเกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้จากสภาวะการณ์ที่เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงและความซับซ้อนทางสภาพแวดล้อมภายในเมือง กฎของเกสตัลท์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่น่ามาใช้ปรับปรุงเมืองให้เป็นระเบียบที่สามารถได้ประโยชน์จากการเพิ่มสภาพแวดล้อมทางสายตาใหม่และปรับปรุงอาคารและวัสดุทางวัฒนธรรมอื่นๆให้เป็นที่พอใจและยินดี รายละเอียดถูกจัดการโดยทำให้สอดคล้องกับหลักขององค์ประกอบใหญ่ที่ซึ่งได้รับประโยชน์จากการจัดการโดยธรรมชาติด้วยกฎของเกสตัลท์เมื่อถูกประกอบไปสู่ความหมายรวม การสร้างสรรค์ รูปทรงที่ดี ส่วนที่สัมพันธ์กันผ่านการจัดการเชิงการรับรู้ด้วยตัวมันเองออกจากความยุ่งเหยิงและไร้รูปทรงมาสู่ความสมดุลและเป็นระเบียบนำไปสู่การออกแบบที่ดีได้

2.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้พอจะจำแนกประเด็นในการศึกษาได้เป็นข้อต่างๆดังนี้ (เชียรศรี วิวิธสิริ:2534,ชลดดา สุภาภาวี:2540)

1. การรับรู้ที่บุคคลมีเรื่องราวเหตุการณ์และสภาวะแวดล้อมต่างๆมีความแตกต่างกันนั้น มีอิทธิพลมาจากตัวแปรด้านเพศ อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีเพศ อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันย่อมทำให้คนเรามีการรับรู้ที่แตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ ความรู้เดิมและประสบการณ์ที่แตกต่างกันทั้งปริมาณและความถูกต้อง ย่อมทำให้คนเรามีการรับรู้ที่แตกต่างกันได้ นั่นคือ ผู้มีระดับการศึกษาแตกต่างกันย่อมมีการรับรู้ในเรื่องต่างๆแตกต่างกันไปด้วยและการรับรู้ของคนเราจะดีหรือไม่เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการในขณะนั้น
2. การที่แต่ละคนรับรู้แตกต่างกันออกไปแม้ว่าจะมีสิ่งเร้าเดียวกัน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ธรรมชาติสิ่งเร้า ประสบการณ์เดิม ความคาดหวังในขณะนั้นความสนใจและอื่นๆ
3. การที่คนเรามีการรับรู้ต่างกันเป็นเพราะคนมีเครื่องกรองการรับรู้ คือการรับรู้ของเรามีอคติหรือถูกกรองด้วยการปรับที่จะเลือกการรับรู้จากสภาพแวดล้อมของเรา นั่นคือ เราเลือกรับรู้ในบางอย่างที่เราพอใจตามองค์ประกอบทางด้านประสบการณ์เดิมและความต้องการของเรา รวมทั้งองค์ประกอบทางด้านแรงจูงใจ อารมณ์ ทัศนคติของเรา นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญที่กำหนดการรับรู้สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นปัจจัยทางโครงสร้างเป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของสิ่งเร้าและสภาวะทางประสาทของผู้รับรู้ กลุ่มที่สองเป็นปัจจัยทางหน้าที่ คือ ลักษณะทางจิตของผู้รับรู้ เช่น ประสบการณ์หรือความรู้เดิม ค่านิยม ความต้องการ ทัศนคติและลักษณะอื่นๆ

จากงานวิจัยต่างๆข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลทำให้การรับรู้และการตอบสนองของบุคคลแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยใหญ่ๆ 2 ประการคือ ประการแรก ปัจจัยด้านลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและประสบการณ์เดิม ประการที่สองปัจจัยเชิงสังคมจิตวิทยา ได้แก่ ความคาดหวัง ความต้องการ อารมณ์ ทัศนคติ และบุคลิกภาพ

จากที่กล่าวเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์และสภาพแวดล้อมรวมทั้งกระบวนการรับรู้ของมนุษย์จะเห็นได้ว่า มนุษย์ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมบนพื้นที่ต้องมีพื้นที่ที่บุคคลรู้จักและได้ใช้สอยพื้นที่นั้นๆและบุคคลมักเกิดจินตภาพอย่างชัดเจนเฉพาะพื้นที่นั้นๆจึงมีความสัมพันธ์กันระหว่างจินตภาพกับกิจกรรมของแต่ละบุคคลเพราะความสัมพันธ์ระหว่างจินตภาพและกิจกรรมทำให้ความบิดเบือนของขอบเขตทั้งขนาดและรูปทรงที่เกิดขึ้นกับแผนที่ในจินตภาพมักเป็นไปตามโครงข่ายของเส้นทางและชุมทางที่บุคคลเดินทางผ่านเพื่อประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งในการศึกษานี้ได้สรุปแนวคิดด้านจินตภาพไว้บางส่วนดังนี้

2. 2 แนวความคิดเรื่องจินตภาพ

จินตภาพเป็นนิรุกติทางจิตของสภาพแวดล้อมที่รับรู้ผ่านทางทัศนภาพ คุณสมบัติทางกายภาพจึงมีความสำคัญต่อการเกิดจินตภาพ Lynch(1960)ได้เน้นความสำคัญของการจัดระเบียบในสภาพแวดล้อมกายภาพ เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้และสามารถทำให้เกิดจินตภาพได้ง่ายโดยให้คำนี้ถึงเอกลักษณ์ โครงสร้างของสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ สำหรับจินตภาพของเมืองมีองค์ประกอบหลัก 5 ประเภทด้วยกันคือ เส้นทาง ขอบ ย่าน ชุมทางและภูมิสัญลักษณ์ จินตภาพสาธารณะจะเกิดขึ้นได้กับสภาพแวดล้อมกายภาพเฉพาะที่มีความสำคัญหรือมีความชัดเจนในทัศนะของสาธารณะชน สภาพแวดล้อมกายภาพในตัวเองย่อมก่อให้เกิดจินตภาพได้โดยไม่ต้องสร้างขึ้นเอง เรายังรับรู้และเรียนรู้สภาพแวดล้อมกายภาพผ่านทางทัศนภาพเกิดการถ่ายทอดสภาพแวดล้อมภายนอกตัวบุคคลเป็นนิรุกติภายในในลักษณะที่เป็นจินตภาพเพราะคุณสมบัติทางกายภาพที่มีผลต่อการเกิดจินตภาพ สิ่งต่างๆที่ก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจนต้องมีคุณสมบัติทางด้านเอกลักษณ์และโครงสร้างเป็นสำคัญ การเกิดจินตภาพย่อมหมายความว่ามีการเก็บสะสมข่าวสารปรากฏเป็นร่องรอยความจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารจากสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีเอกลักษณ์ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2535)

2.2.1 บทบาทและหน้าที่ของจินตภาพทางจิต (The nature and Function of Mental Images)

การศึกษาข้อเท็จจริงของความสัมพันธ์ทางจิตวิทยาสภาพแวดล้อมกับพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้และเป็นเหตุผลทางพฤติกรรม เหตุผลสำหรับเรื่องที่มีแบบแผนที่เหมือนกันในความคิดเห็น เมื่อเค้าโครงที่กำหนดทิศทางทางพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนไปสู่สถานะที่พวกเขาเผชิญอยู่ ภาษาในทุกวันของเราบอกถึงเค้าโครงทางจิตสำหรับพฤติกรรมที่เป็น "เป้าหมาย" "จุดประสงค์" และ "แผนการ" จิตวิทยาอาศัยเวลาทางการจัดการ "เค้าโครงทางจิต (mental schemata)" และการพัฒนาแนวความคิด "การกำหนดทางจิต(mental set)" และ "การสร้างความคิด(productive thinking)

จินตภาพทางจิต (ภาพนามธรรม) ของสภาพแวดล้อมที่เรา "คาดการณ์" สำหรับการแสดงออกถึงความสามารถในการวางแผนทางพฤติกรรมที่ไม่สามารถควบคุมได้ ทั้งสองสิ่งไม่สามารถขับเคลื่อนได้โดยปราศจากการจัดการ "ความคิด" ซึ่งมีความสำคัญกับเครื่องมือ เช่นเดียวกับหน้าที่ของพื้นที่ภายในห้อง, ในอาคาร, ในเมือง, ในชนบทและในโลก เราพึ่งพาจินตภาพทางจิตจากสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์และกิจกรรมที่เราคิดไว้ ในหนังสือของ เควิน ลินช์ (Kevin Lynch) "จินตภาพของเมือง (The Image of the City)" กำหนดให้มีลักษณะหรือคุณสมบัติบางอย่างที่เป็นจริงและสามารถจัดการได้จากปรากฏการณ์ของการรับรู้

ลักษณะเฉพาะของจิตวิทยาด้านวัตถุที่สำคัญในการชี้แนะของจินตภาพที่มั่นคง การวิเคราะห์ของ Lynch(1960) ในมุมมองของคนในบอสตัน ลอสแอนเจลิส มีส่วนรวม 5 อย่างขององค์ประกอบที่เกิดจากจินตภาพของคนในเมืองนั้น ลักษณะพิเศษหรือรูปแบบและศูนย์กลางหรือจุดของความสัมพันธ์ที่เป็นภายนอกที่เรียกว่าเอกลักษณ์สามารถสะท้อนถึงตัวผู้ออกแบบที่เพิ่มคุณค่าทางจินตภาพของเมืองและอาคาร เป็นแนวความคิดใน 2 ทาง คือ ปฏิกริยาระหว่างระเบียบและสภาพแวดล้อมที่สามารถคลี่คลายได้ด้วยธรรมชาติของรูปแบบและความชอบส่วนตัว

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องการศึกษาของลินช์(Lynch,1960) ซึ่งศึกษาจินตภาพของเมืองจากหนังสือ The Image of city การวิจัยนี้จึงได้พิจารณาส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการได้แก่ เอกลักษณ์(Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย(Meaning)

-เอกลักษณ์ หมายถึง การที่สิ่งต่างๆที่ประกอบขึ้นเป็นเมืองต่างก็ปรากฏในลักษณะที่มีเอกลักษณ์และสามารถแยกจากกันได้โดยมีสัญญาณชี้แนะปรากฏอยู่

-โครงสร้าง หมายถึง ความสัมพันธ์ทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่มีต่อกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างสิ่งต่างๆกับผู้รับรู้หรือผู้ที่อยู่อาศัยภายในเมืองนั่นเอง

-ความหมาย จะมีความสำคัญต่อการเกิดความเข้าใจ ความหมายของสิ่งต่างๆไม่ว่าจะเป็นความหมายด้านการใช้สอยหรือแม้กระทั่งความหมายด้านอารมณ์

ส่วนประกอบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เนื่องจากเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดจินตภาพได้อย่างชัดเจนซึ่งการเกิดจินตภาพก็หมายความว่ามีการเก็บสะสมข่าวสารเป็นร่องรอยในความจำ โดยเฉพาะข่าวสารจากสภาพแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์

ในการศึกษานี้ได้อาศัยทฤษฎีองค์ประกอบหลักของเมือง 5 ประเภทซึ่ง Lynch(1960) ได้เสนอว่าเป็นองค์ประกอบหลักทางด้านจินตภาพของเมือง (Image element) ประกอบด้วย

1. เส้นทาง (Path) หมายถึง ช่องทางที่ใช้สัญจร เส้นทางติดต่อของชุมชน หรือ แนวทางสำหรับการเคลื่อนที่ภายในเมือง ได้แก่ ถนน ตรอก ซอย ทางเท้า ทางรถไฟ แม่น้ำ ส่วนมากเป็นพื้นที่สาธารณะ เส้นทางเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถแสดงให้เห็นสภาพและภูมิทัศน์ของเมืองได้

2. เส้นขอบ (Edges) หมายถึง องค์ประกอบเชิงเส้นที่เป็นขอบเขตของสิ่งสองสิ่งที่อยู่ติดกันซึ่งอาจจะเป็นการแบ่งแยกออกจากกันหรือเป็นการเชื่อมโยงกันก็ได้ เช่น แม่น้ำ กำแพงเมือง คูคันดิน ทำให้การแบ่งบริเวณของเมืองปรากฏชัดเจนในแง่ของจุดเริ่มต้นหรือจุดสุดท้าย

3. ศูนย์ชุมชน (Nodes) หมายถึง ศูนย์กลางของกิจกรรมซึ่งเป็นจุดสังเกตประเภทหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวของกิจกรรมตลอดเวลา เช่น สถานีขนส่ง ตลาดสด แยก ถนน เป็นต้น

4. ย่าน (Districts) หมายถึง บริเวณที่มีความคล้ายคลึงกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ความคล้ายคลึงกันของสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยไม่จำกัดขนาดของพื้นที่ เช่น ย่านศูนย์กลางเมือง ย่านที่พักอาศัย ย่านศาสนสถาน เป็นต้น

5. ภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks) หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นความแตกต่างได้ชัดจากสิ่งแวดล้อม ใช้เป็นจุดอ้างอิงของชุมชนในการรับรู้และจดจำได้เป็นจุดเด่นของชุมชน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท (อ้างถึงใน พรชัย ต้นสุโขทัย,2536)

- ภูมิสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ระยะไกล (Distant Landmarks) เช่น ภูเขา ยอดเจดีย์ เสารับส่งวิทยุ เป็นต้น
- ภูมิสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ระยะใกล้ (Local Landmarks) เช่น อนุสาวรีย์ ป้ายโฆษณา เป็นต้น

2.2.2 ความสัมพันธ์ของความหมายสภาพแวดล้อมและจินตภาพ

ความหมายของสภาพแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญของระบบมโนทัศน์ และแท้จริงแล้วไม่อาจแยกความหมายออกจากจินตภาพของสภาพแวดล้อมกายภาพ บุคคลมีความเข้าใจและอธิบายจินตภาพได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจความหมายของสภาพแวดล้อม ซึ่งแยกได้ 2 ประการคือ ประการแรก

ความหมายด้านการใช้สอยว่าสิ่งที่ปรากฏในจินตภาพเป็นอะไร เพื่อใช้ประโยชน์อะไร ข้อที่สอง ความหมายทางด้านอารมณ์เป็นความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งที่เรียนรู้ซึ่งรวมทั้งต่อการกระทำที่เกิดขึ้น ความหมายด้านอารมณ์เป็นส่วนสำคัญของระบบมโนทัศน์ที่เกิดจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ สิ่งต่างๆที่ปรากฏในสภาพแวดล้อมนอกจากมีเอกลักษณ์ทางกายภาพที่ทำให้เกิดการเพ้นจำแนกเป็นสิ่งนั้นๆ สำหรับสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงเอกลักษณ์ย่อมเกิดขึ้นได้อีกด้วยจากความหมายที่ว่าสิ่งนั้นๆเป็นอะไร มีกิจกรรมอะไรเกิดขึ้นหรือเพื่อประกอบกิจกรรมอะไรบ้างตามความจำเป็นหรือเป้าหมายของสังคม ความหมายทางด้านอารมณ์ในความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพในกระบวนการเรียนรู้ย่อมเกิดความรู้สึกและทัศนคติ ความรู้สึกที่บุคคลแสดงออกปรากฏเป็นคำคุณศัพท์ต่างๆมากมายที่แสดงถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมและความสัมพันธ์ของความรู้สึกต่างๆนี้นำไปสู่สมมติฐานที่ว่ามิตฐานมูลเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความหมายสภาพแวดล้อม คือบุคคลทั่วไปจะต้องมีความรู้สึกในทำนองว่าสภาพแวดล้อมนั้นดีหรือเลว ความรู้สึกนี้ปรากฏในความจำเป็นมิตฐานมูลของความหมายและมีส่วนสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆของระบบมโนทัศน์ ซึ่งได้แก่ จินตภาพและระยะทางหรือขอบเขตสภาพแวดล้อมกายภาพ ความหมายที่เกี่ยวกับการใช้สอยสภาพแวดล้อมมักปรากฏอย่างชัดเจนจากกิจกรรม จากสภาพแวดล้อมและจากบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ความหมายมี 2 กลุ่มที่นักออกแบบควรรู้

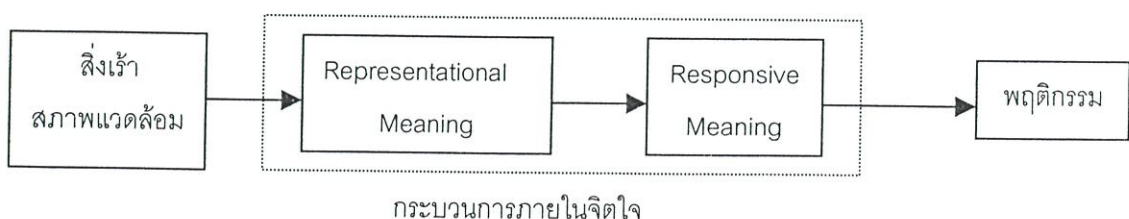
1. Representational Meaning

เป็นความหมายทางด้านรูปทรงของสภาพแวดล้อมโดยตรง รวมถึงสิ่งที่อ้างอิง

2. Responsive Meaning เป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อความหมายทางตัวแทนที่เกิดขึ้นมาแล้ว เช่น ความรู้สึกที่ว่าสิ่งที่สภาพแวดล้อมนั้นอ้างอิงถึงมีคุณภาพขนาดไหนหรือความคิดที่ว่าเราจะทำอะไรต่อ

การแบ่งความหมายออกเป็น 2 กลุ่มนี้มีความสำคัญเนื่องจาก ความหมายกลุ่มที่ 2 นี้ (Responsive Meaning) จะขึ้นอยู่กับความหมายในกลุ่มที่ 1 (Representational Meaning) ดังนั้นถ้าคนตีความหมายกลุ่มที่ 1 ต่างกันมีการอ้างอิงถึงสิ่งต่างๆต่างกันก็就会有ความหมายที่ตอบสนองต่างกันด้วย ซึ่งพบว่าความแตกต่างนี้มีมากมาย ตั้งแต่ เชื้อชาติ เพศ เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปแผนผังดังนี้

แผนภูมิที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ของการเกิดความหมาย

1.1 Presentational Meaning

-ความหมายของสภาพแวดล้อมโดยตรงไม่ได้สื่อถึงอะไรซึ่งก็คือความหมายทางองค์ประกอบศิลป์นั่นเอง เช่น รูปทรง สี พื้นผิว ระยะเวลา ซึ่งถ้ามีความรู้จักมาก่อนก็จะทำการจัดกลุ่มของสิ่งที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนั้นยังมีเรื่องของมิติใกล้ไกลโดยอาศัยการเปรียบเทียบจาก ขนาด ความเข้ม พื้นผิว

1.2 Referential Meaning

-ความหมายที่สื่อถึงสิ่งอื่นหรือเหตุการณ์อื่นด้วย ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือตัวหนังสือที่รูปทรงของมันสามารถสื่อถึงความหมายอื่นได้ ดังตัวอย่างของวงกลมกับเส้นอีกสามเส้นกลับสื่อความหมายถึงน้ำมันหรือถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอาคารอย่างเช่น ประตู ที่รูปทรง 4 เหลี่ยมผืนผ้ากลับสื่อถึงการผ่านเข้าออก

จะเห็นได้ว่าการตีความหมายสภาพแวดล้อมต้องอาศัยการตีความหมายทั้ง 2 แบบและขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการสื่อของผู้ออกแบบและขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลในการรับรู้ความหมาย ดังนั้นในการออกแบบถ้าเราไม่ทราบพื้นฐานของผู้ใช้หรือผู้อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆเราก็ไม่สามารถออกแบบให้รู้สึกประทับใจได้

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะและเอกลักษณ์ของเมือง

ในการออกแบบชุมชนสิ่งที่สำคัญอันดับแรกที่จะต้องคำนึงถึงคือลักษณะเฉพาะของเมือง (Character of Town) ซึ่งในที่นี้หมายถึง เอกลักษณ์เฉพาะของเมืองอันเกิดจากภาพรวม (Image) เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มอาคาร (Building Fabric) รูปร่างเฉพาะของเมืองและโครงข่ายถนน (Pattern of Land) รวมทั้งบรรยากาศของชุมชนลักษณะและกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจตลอดจนอิทธิพลจากภูมิประเทศและนโยบายทางการเมืองหรือหมายถึงสิ่งต่างๆที่ทำให้เมืองมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากเมืองอื่นนั่นเอง

มีแนวความคิดที่ว่าบางสถานที่ที่มีลักษณะเฉพาะ (character) ที่สามารถเห็นได้ชัดมากกว่าที่อื่นภายใต้หลักฐานความเชื่อ ประเพณีต่างๆ ในทั้งโลกตะวันออกและตะวันตกตั้งแต่โบราณกาล ในปัจจุบันนักภูมิศาสตร์ นักจิตวิทยาสภาพแวดล้อมและนักวางผัง ได้ถูกกระตุ้นแนวความคิดเรื่องสถานที่ (place) ความรู้สึกของสถานที่ (sense of place) ลักษณะเฉพาะของสถานที่ (place character) และความแท้ของสถานที่ (genius loci) ในความหมายกว้างๆเพื่อใช้อธิบายแนวคิดของลักษณะของสถานที่และสัมพันธ์ต่อความรู้สึกต่อสถานที่และลักษณะของเมืองมีความเกี่ยวข้องในการหาเอกลักษณ์กับการตียึดและสัมพันธ์กับองค์ประกอบสถานที่นั้นและความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมคุณค่าที่สัมพันธ์กับประสบการณ์แต่ละบุคคลกับภูมิทัศน์ ซึ่งสถานที่แต่ละแห่งจะมี

ลักษณะเฉพาะของสถานที่และการติดยึดสถานที่(Place character and place attachment) สถานที่หนึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกได้และมีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันตามลักษณะผู้ที่อยู่อาศัย

ลักษณะเฉพาะของเมืองเล็กถูกคุกคามเนื่องจากผลของความสูญหายของความหมาย องค์ประกอบสภาพแวดล้อม ความรู้สึกผูกพันของชุมชนถูกระงับหรือทำลายและนานเข้าอาจทำให้เกิดความสูญหายไปด้วยอย่างไรก็ตามการคุกคามของการเปลี่ยนแปลงต่อสถานที่ที่มีคุณค่า ความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่อาจขยายกว้างออกไปด้วย ดังเช่น Lynch เสนอว่าสามารถนำชุมชนหลายแห่งมารวมกันปกป้องสถานที่เหล่านั้นซึ่ง Sell & Zube กล่าวว่าความรู้สึกต่อสถานที่(sense of place) มีความสำคัญต่อการรับรู้และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเนื่องจากมีผลโดยตรงต่อผลกระทบของความต้องการสำหรับความคงอยู่ของสภาพแวดล้อมและต่อการต่อต้านกับอัตราการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในความแตกต่างสภาพแวดล้อมนั้นทำให้เกิดความแยกแยะและความต้องการลักษณะเฉพาะ(character) คือสถานที่เหล่านั้นสามารถสนับสนุนหรือปลูกฝังความรู้สึกของสถานที่แปลกถิ่น ซึ่งสภาพแวดล้อมนักภูมิศาสตร์ Edward Relph กล่าวว่า "ความอ่อนแอของความเด่นชัดและประสบการณ์ที่ได้มาและเอกลักษณ์ของสถานที่และการเปลี่ยนส่วนสำคัญในภูมิศาสตร์พื้นฐานของการดำรงอยู่จากความสัมพันธ์ที่ลึกกับสถานที่ที่ไม่มีรากเหง้าเกิดการสูญหายของความมีตัวตนของสถานที่(Placelessness)"

แนวคิดด้านการสูญหายของความมีตัวตนของสถานที่สัมพันธ์กับความหลากหลายของการรับรู้ในด้านลบและผลตอบสนองทางอารมณ์ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมที่สามารถสรุปผลลัพธ์ได้จากสภาพแวดล้อมที่เหมือนกันเกิดความแตกแยกในความรู้สึกของคนในความสัมพันธ์กับสถานที่และองค์ประกอบอื่นทำให้เขาไม่สามารถรับรู้เข้าใจกับสภาพแวดล้อมไม่เกิดแผนที่ทางจิต ซึ่งจะตรงข้ามกับสถานที่ที่มีลักษณะเฉพาะ(place character)

2.2.4 แนวความคิดเรื่อง สถานที่และเอกลักษณ์ (Place and Identity)

มีหลายการศึกษาที่ใช้แนวความคิดของเอกลักษณ์สถานที่ ความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นการหาความชัดเจน และการคาดคะเนจากความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่และเอกลักษณ์ ทฤษฎีBreakwell (Tigger-Ross,1996) เป็นกรอบทฤษฎีในการวิจัยสิ่งแวดล้อมกายภาพและทดสอบความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ระหว่างสถานที่และเอกลักษณ์ เป็นประเด็นปัญหาของการใช้เวลาในการทบทวนวรรณกรรมของสภาพแวดล้อมกายภาพที่จะค้นหาพิสัยของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกายภาพและเอกลักษณ์

จากประสบการณ์ในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับเมืองในเรื่องที่เกี่ยวกับทัศนียภาพ, ภูมิทัศน์ฐานทางกายภาพ นโยบาย เศรษฐกิจและสังคม(Proshansky, Ittelson and Rivilin, 1976:491 อ้างถึงในวชิรัฐ 2538) สิ่งต่างๆเหล่านี้นับว่าเป็นพื้นฐานของการรับรู้ในเรื่องสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่วนทางด้านที่เกี่ยวข้องกับ“เอกลักษณ์ในเมือง” เอกลักษณ์ของสถานที่นับว่าเป็นคุณสมบัติของลักษณะทางกายภาพของเมืองที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสัญญาจากการรับรู้ของคนที่อยู่อาศัยในเมืองนั้น

เอกลักษณ์ของชุมชนและเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการอนุรักษ์เอาไว้ เอกลักษณ์ของชุมชนและเมืองจะเกิดขึ้นจากภาพรวมและขนาดของชุมชนและเมือง นอกจากนี้ยังมีความหมายครอบคลุมถึงผังเมือง (Town plan) ผังถนน (Street Plan) หรือบรรยากาศแบบใดแบบหนึ่งของชุมชน เช่น ตลาด(Market Place) ด้วย (Worskett 1969 : อ้างถึงใน ประพนอม ตันเจริญ, 2530)

การสืบเสาะหาเอกลักษณ์ของชุมชนจะช่วยให้พบคุณค่าที่คนในชุมชนนั้นเกิดความภูมิใจในตนเองแต่ทั้งนี้และทั้งนั้นการเสาะหาเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลหลายๆฝ่าย ทั้งสถาปนิก นักอนุรักษ์ นักวางแผนและพัฒนาเมืองหรือแม้กระทั่งนักออกแบบชุมชน ดังที่ Barnett กล่าวว่า นักผังเมือง (Urban Planner) เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทในการกำหนดการใช้ที่ดิน การวางแผนการใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อความต้องการของชุมชนนั้นในอนาคต

2.2.4.1 เอกลักษณ์ของสถานที่ (The Identity of place)

ความคิดเอกลักษณ์ของสถานที่ขึ้นอยู่กับการจำที่ว่าขณะที่สถานที่และภูมิทัศน์อาจเป็นหนึ่งเดียวในความหมายของเนื้อหาที่มีวัฒนธรรมร่วมและองค์ประกอบทางสัญลักษณ์ (E.Relph 1980) และประสบการณ์ของการเกิดรูปลักษณ์ของอาคารและภูมิประเทศ

เอกลักษณ์เป็นพื้นฐานหนึ่งในชีวิตประจำวัน ความเป็นเอกลักษณ์ของบางสิ่งอ้างอิงถึงความเหมือนที่คงทนและความเป็นหนึ่งเดียวซึ่งยอมว่าสิ่งซึ่งแตกต่างจากสิ่งอื่น เอกลักษณ์พบทั้งในเฉพาะบุคคลหรือวัตถุและในวัฒนธรรมซึ่งบุคคลอาศัยอยู่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่จะแตกต่างเมื่อสภาพแวดล้อมและทัศนคติเปลี่ยน เอกลักษณ์มีหลายองค์ประกอบและหลายรูปแบบ (E.Relph, 1980) Kevin Lynch(1960,p6) นิยามเอกลักษณ์ของสถานที่(identity of place) ว่าแบ่งตามความเฉพาะหรือความโดดเด่นจากสถานที่อื่นและสนองตอบเหมือนเป็นพื้นฐานสำหรับกระบวนการทางปัญญา สิ่งที่มีอยู่ที่แยกได้(separable entity) มีเอกลักษณ์ของสถานที่มากเท่าๆกับมีคน เอกลักษณ์อยู่ในประสบการณ์ สายตา จิตใจและความตั้งใจของผู้มอง(Beholder) มากเท่าๆกับลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏของเมืองหรือภูมิทัศน์ ไม่เพียงแต่เอกลักษณ์ของสถานที่

เท่านั้นที่สำคัญแต่ยังมีเอกลักษณ์ที่คนหรือกลุ่มมีกับสถานที่นั้นโดยเฉพาะการมีประสบการณ์เป็นคนภายในหรือคนภายนอกพื้นที่

ในที่นี้พิจารณาเอกลักษณ์ ในความหมายของ

1. องค์ประกอบของเอกลักษณ์ของสถานที่
2. รูปแบบและระดับของความเป็นภายนอกและภายในหรือเอกลักษณ์กับสถานที่
3. ความเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มและภาพมวลรวมของสถานที่และเอกลักษณ์ของสถานที่นั้น
4. แนวทางซึ่ง เอกลักษณ์ถูกพัฒนา และบำรุงรักษาและเปลี่ยนแปลง

2.2.4.2 องค์ประกอบของเอกลักษณ์ของสถานที่ (The components of the identity of place)

องค์ประกอบของสถานที่มี 3 อย่างด้วยกันคือ 1.สภาพทางกายภาพ 2.กิจกรรม 3.ความหมาย ทุกส่วนประกอบกันเป็นองค์ประกอบของเอกลักษณ์ของสถานที่ (Identity of place) ความหมายของสถานที่อาจเป็นรากฐานในสภาพกายภาพและวัตถุและกิจกรรมแต่ไม่เป็นทรัพย์สิน พวกเขามีทรัพย์สินของความตั้งใจของคนและประสบการณ์ความหมายสามารถเปลี่ยนแปลงและถ่ายทอดจากหนึ่งกลุ่มของวัตถุสู่กลุ่มอื่นๆ

องค์ประกอบทั้ง 3 ของสถานที่ไม่สามารถแยกอันใดอันหนึ่งจากกันได้ องค์ประกอบทางกายภาพมีทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น ความรู้สึกร่วมในประสบการณ์ของภูมิทัศน์และเมือง กิจกรรมและความหมายรวมอยู่ในกิจกรรมทางสังคมหลายๆอย่างและถูกร่วมประวัติศาสตร์ที่มีการอ้างอิงต่อสภาพแวดล้อมกายภาพ ทั้งหมดนี้สัมพันธ์ระหว่างกันในสถานที่และหลอมรวมเป็นองค์ประกอบเอกลักษณ์ของสถานที่นั้นๆ รูปลักษณะทางกายภาพ กิจกรรมและความหมายเป็นวัตถุดิบของเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อม

การรวมกันดังกล่าวของเอกลักษณ์ของสถานที่ไปยังองค์ประกอบใดๆขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นแนวทางในสภาพกายภาพ กิจกรรมและความหมายมักจะสัมพันธ์กันเสมอ เช่น องค์ประกอบด้านชีวิตและจิตใจซึ่งอาจเป็นสิ่งประกอบของกระบวนการพิจารณาที่รูปแบบโครงสร้างบริบททางกายภาพ และกิจกรรม รวมกันเพื่อให้มนุษย์เสมอภาค สภาพและ ความหมายรวมในประสบการณ์ตรงและความรู้สึกร่วมของภูมิทัศน์หรือ ภูมิทัศน์เมือง (town scapes) กิจกรรมและความรวมใน การปฏิบัติทางสังคม และประวัติศาสตร์ร่วมกันที่มีการอ้างอิงต่อสภาพกายภาพ และสิ่งสำคัญของสถานที่ยังขึ้นอยู่กับมุมมองของคนว่าเป็นบุคคลภายในสถานที่นั้น หรือรู้สึกเป็นบุคคลภายนอก

2.2.4.3 ความสัมพันธ์ของสถานที่และเอกลักษณ์

1. เรียกว่าการค้นหาเอกลักษณ์ เป็นการอ้างถึงความคิดเห็นในการหาเอกลักษณ์ของคนกับสถานที่ สถานที่ที่จะพิจารณาประเภทของสังคมและบทบาท ในทฤษฎีเอกลักษณ์ทางสังคม Hogg และ Abramms(1988)แนะนำว่า ประกอบด้วยความแตกต่างของการค้นหาในแต่ละคน ซึ่งขึ้นกับบริบท (สภาพแวดล้อม) สำหรับHogg และ Abramms(1988) การค้นหาสังคม เป็นการค้นหาเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นของตนเอง ที่ได้รับจากสมาชิกในสังคม(เชื้อชาติ เพศ ชนชาติ อาชีพ กีฬา กลุ่ม) การค้นหาเอกลักษณ์ของสถานที่จะแสดงถึงสมาชิกของกลุ่มคนที่ค้นหาสถานที่ ในการเก็บสภาพที่เรียกว่าแนวความคิดของสถานที่ไปสู่เอกลักษณ์ทางสังคม โดยเหตุผลที่ว่า การเข้าไปสู่เอกลักษณ์ทางสังคมสามารถนับจากส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองและสภาพแวดล้อม

2. สถานที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ที่ผ่านระยะเวลาเอกลักษณ์ของสถานที่ เป็นมูลฐานเกี่ยวกับการประเมินค่าโครงสร้างของเอกลักษณ์ เอกลักษณ์ของสถานที่เป็นอีกลักษณะของการเปรียบเทียบเอกลักษณ์ทางสังคมที่บรรยายถึงการทำให้เป็นสังคมของคนด้วยกายภาพ โดยมีสมมุติฐานที่ว่ากระบวนการที่ท่าระหว่างสถานที่และเอกลักษณ์เป็นเหมือนกับกระบวนการระหว่างกลุ่มและเอกลักษณ์

2.2.4.4 ทฤษฎีกระบวนการหาเอกลักษณ์

แบบจำลองของกระบวนการBreakwell งานเขียนของJames (1890) และ Mead (1934) Breakwell(1986) เสนอว่า เอกลักษณ์ควรจะเป็นแนวความคิดในช่วงเวลาของสิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนไหวผ่านเวลา มีการพัฒนาโดยการปรับตัว การประเมินค่าของสังคมโลก ทางเลือกที่แนะนำไปสู่การปรับตัวและการประเมินค่าภายใต้ 4 หลักการ คือ ความเป็นลักษณะเฉพาะ ความต่อเนื่องกัน และการยอมรับตัวเองและ ประสิทธิภาพในตนเอง (Twigger-Ross,1996)

1) ความเป็นลักษณะเฉพาะ (Distinctiveness)

หลักการแรกของเอกลักษณ์คือ ความต้องการที่จะรักษาลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล หรือความเป็นหนึ่งเดียว การรับรู้ลักษณะเฉพาะด้วยการบอกว่าตนเองเป็นคนที่ไหนเกี่ยวเนื่องจากการอยู่อาศัยในสภาพสิ่งแวดล้อม การใช้สถานที่สัมพันธ์กับการอ้างอิงถึงตัวเองเป็นการแสดงตนเองของบุคคลว่ามีลักษณะเฉพาะต่างจากที่อื่น คนใช้การหาเอกลักษณ์ทำให้เกิดความแตกต่างของพวกเขาจากคนอื่นในความรู้สึกถึงหน้าที่ของสถานที่ ในทำนองเดียวกับประเภทของสังคมและการหาเอกลักษณ์ สามารถพิจารณาจากการเปรียบเทียบกับ การหาเอกลักษณ์ทางสังคม

2) ความต่อเนื่องกัน (Continuity)

บุคคลจะใช้ สถานที่-การอ้างอิงถึงความต่อเนื่องการกระทำของสถานที่ เช่นการอ้างอิงถึงอดีตของตนเองและการกระทำและบางคนรักษาเชื่อมต่อด้วยการให้ความรู้สึกต่อเนื่องกับเอกลักษณ์ของพวกเขา

ความต่อเนื่องกันของประสบการณ์ส่วนตัวเป็นการรักษาความทรงจำในสภาพแวดล้อมตัวสถานที่เองหรือวัตถุในสถานที่ สามารถเตือนความจำในอดีตและเสนอความชัดเจนของภูมิหลังซึ่งคนสามารถที่จะเปรียบเทียบตนเอง เมื่อเวลาแตกต่างกันการเชื่อมโยงที่ชัดเจนนี้และความต่อเนื่องในความคิดส่วนตัวของคนๆหนึ่ง

Hormuth(1990)บรรยายบทบาทของการย้ายที่อยู่ใหม่และแนะนำการเปลี่ยนความคิดตนเองว่า เลือกที่จะย้าย เป็นตัวแทนของความเปลี่ยนความคิด ด้วยสถานที่เก่าเป็นสัญลักษณ์ของตัวเองที่เก่าและสถานที่ใหม่ เป็นเครื่องหมายของโอกาส ในการพัฒนาเอกลักษณ์ใหม่ สถานที่ทั้ง 2 อย่างเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นส่วนของการกระทำการก่อสร้าง เอกลักษณ์ส่วนบุคคล แสดงความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงการรักษาความต่อเนื่องของสถานที่เป็นสำคัญสำหรับกายภาพ

การรักษาความต่อเนื่อง ความคิดของตนเองเอาไว้เป็นสถานที่ที่มีความสอดคล้องของความต่อเนื่อง ซึ่งต่างจากสถานที่ที่อ้างอิงของความต่อเนื่องในระยะเวลาที่เป็นพิเศษ สถานที่ที่อ้างอิงถึงความต่อเนื่องอ้างอิงถึงการรักษาไว้ ความต่อเนื่องทางสถานที่เฉพาะว่ามีความรู้สึกถึงการมีความหมายสำหรับบุคคล ในทำนองเดียวกันสถานที่ที่สอดคล้องกับความต่อเนื่อง อ้างถึงการรักษาความต่อเนื่องทางลักษณะพิเศษเฉพาะสถานที่ ซึ่งเป็นการโยกย้ายจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง บุคคลอาจจะหาสถานที่ที่รู้สึกสอดคล้องกับการหาเอกลักษณ์การตั้งถิ่นฐานของเขา การดำรงความต่อเนื่องไว้ของตนเอง เช่นประเภทพิเศษของบุคคล คนจะมองสถานที่ที่อยู่อาศัยว่าเป็นเครื่องหมายของคุณค่าของเขา

นอกจากนี้การเลือกสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับตัวเอง สิ่งแวดล้อมกายภาพสามารถเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นปัจจุบันและเอกลักษณ์ใหม่ของบุคคล การไม่อยู่ในสถานที่ที่สอดคล้องกับความต่อเนื่องสามารถนำมาซึ่งความไม่พอใจและอาจพิจารณาย้ายออกไปจากพื้นที่ไปหาสถานที่อื่นอาศัยอยู่ที่สอดคล้องกับตัวเอง

3) การยอมรับตัวเอง (Self-esteem)

การยอมรับตนเอง อ้างถึงการประเมินค่าด้านบวกของตนเองหรือกลุ่มกับเอกลักษณ์หนึ่ง เกี่ยวกับความรู้สึกส่วนบุคคล ถึงความสำคัญและคุณค่าทางสังคม พิจารณาถึงการรักษาแนวความคิดด้านบวกของคนๆหนึ่ง การมีชีวิตอยู่ในประวัติศาสตร์รู้สึกภาคภูมิใจแตกต่างจากการประเมินค่า

สถานที่ทางด้านบวกอย่างชัดเจน คนเพิ่มการยอมรับตนเองจากคุณภาพของสถานที่ ประเมินค่าสถานที่ด้านบวก แต่จะไม่มีผลต่อการยอมรับตนเองของอีกคนหนึ่ง แม้ว่า 2 อย่างอาจสัมพันธ์กัน

4) ประสิทธิภาพในตนเอง (Self-efficacy)

เป็นการหาลักษณะเฉพาะของความเชื่อในสมรรถนะที่พบจากสถานการณ์ความต้องการ วัดจากการปฏิบัติงานของบุคคล ทฤษฎีประสิทธิภาพในตนเองเป็นความก้าวหน้าในกรอบการทำงานของทฤษฎีการเรียนรู้และพิจารณาความเชื่อเฉพาะบุคคลที่สามารถปฏิบัติหรือความสมบูรณ์ของภาระหน้าที่ ลักษณะเฉพาะบุคคลจะต้องการถึงการรักษาไว้ ความรู้สึกถึงประสิทธิภาพในตนเองเป็นการดำรงสภาพแวดล้อมไว้ หรือบางทีอย่างน้อยไม่เป็นอุปสรรคในชีวิตประจำวันของบุคคล

การที่บุคคลอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จัดการได้ หมายถึงว่าบุคคลรู้สึกถึงประสิทธิภาพของตนเองกับการเอาใจใส่ในหน้าที่ในแต่ละวันในสภาพแวดล้อม เป็นความเชื่อที่ว่าเขาสามารถกระจายการเลือกที่จะกระทำในสิ่งแวดล้อม โดยแนะนำว่าเมื่อสิ่งแวดล้อมถูกรับรู้และไม่สามารถจัดการได้จะคุกคามต่อประสิทธิภาพในตนเอง

สรุปได้ว่าบุคคลมีลักษณะเฉพาะเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตและกำหนดว่าคนจะมีรูปแบบเฉพาะของความสัมพันธ์ด้วยสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ของพวกเขา ซึ่งจะเห็นลักษณะเฉพาะชัดเจนจากรูปแบบต่างๆของความสัมพันธ์ การตอบสนองของผู้ที่ยึดติดจะแสดงการหาเอกลักษณ์สถานที่ที่จะแสดงความแตกต่างของพวกเขาจากคนอื่น การตอบสนองของผู้ที่ยึดติดกับท้องถิ่นจะแสดงการยอมรับตัวเองด้านบวกหรือเป็นกลางในการยอมรับตนเองด้วยความสัมพันธ์กับพื้นที่ ส่วนคนที่ไม่ยึดติดกับท้องถิ่นจะไม่มีการหาเอกลักษณ์ของสถานที่ หรือการหาเอกลักษณ์ของสถานที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ท้องถิ่นและไม่รู้สึกถึงความต่อเนื่องกับสภาพแวดล้อมท้องถิ่นการตอบสนองของผู้ไม่ยึดติดกับพื้นที่ท้องถิ่นจะแสดงด้านลบสภาพแวดล้อมท้องถิ่นจะแสดงถึงการจัดการกับความรู้สึกส่วนตัวถึงสภาพแวดล้อมท้องถิ่นที่เป็นของพวกเขาได้และอ้างถึงลักษณะหน้าที่ของสภาพแวดล้อม เช่นความใกล้ที่ทำงาน และการประเมินความสะดวกสบาย เช่นร้านและโรงเรียน

2.2.4.5 การยึดติดสถานที่ (Place Attachment)

การเปลี่ยนรูปร่างพื้นที่ไปสู่สถานที่เสมือนผลิตผลของการปฏิสัมพันธ์ที่ยั่งยืนมนุษย์กับองค์ประกอบทางกายภาพของสภาพแวดล้อมปฏิสัมพันธ์ที่ให้องค์ประกอบกับความเป็นเอกเทศและความสำคัญของอารมณ์ที่ภูมิประเทศ ไม่สามารถจับยึดได้เพราะว่า การยึดติดกับสถานที่ (place attachment) สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ของการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ เห็นได้โดยการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจ ประชาชนมีต่อการปฏิสัมพันธ์นั้นและมันเป็นหัวข้อเรื่องที่แก้ไขปรับปรุง

ทบทวนอดีตที่ผ่านมาในทางที่ผู้ซึ่งมีประสบการณ์มักจะมองเห็น มันคือเรื่องด้านการเมืองด้วยที่ว่ามันเป็นเหตุการณ์สำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้หรือสิ่งที่พิเศษ ประวัติศาสตร์ที่เตือนความจำของคนบางคนหรือบางกลุ่ม แม้ว่าไม่ใช่สิ่งที่สุดท้ายของทางสังคมและเศรษฐกิจ

มีแนวความคิดที่ว่า บ้าน(home) คือ ความผูกพันการยึดติดกับสถานที่ (Place Attachment) และเป็นส่วนประกอบที่มีผลกระทบของความผูกพันกับสถานที่ การพัฒนาผลที่เกิดจากความผูกพันของคนกับสถานที่ (ในส่วนของความพึงพอใจ) โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการประเมินคุณค่าและลักษณะที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ซึ่งเหมือนกับวัตถุประสงค์ เช่น ระยะเวลา ของที่อาศัย รวมถึงในพื้นที่เฉพาะแห่ง เครือข่ายของสังคม เป็นต้น แม้ว่าความรู้สึกผูกพันจะมองการวัดถึงผลที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปจะประมาณจากบรรทัดฐานของวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ ในอีกทางหนึ่ง การหาเอกลักษณ์ค่อนข้างจะอยู่ในรูปข้อผูกมัดเกี่ยวกับ home places ซึ่งความรู้สึกผูกพันเน้นในเรื่องของกระบวนการ โดยที่คนและที่อยู่อาศัยมีการพัฒนาความสัมพันธ์ของการมีความรู้สึกผูกพันของบ้าน ซึ่งจะช่วยให้เสริมจุดสนใจในกระบวนการและการมีความสัมพันธ์ซึ่งเหมือนกับเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

ทฤษฎีของ เอกลักษณ์ของสถานที่ ดูคล้ายกับการยึดติดสถานที่ในที่เกี่ยวข้องกับข้อผูกมัดระหว่างประชาชนกับสถานที่(sense of belonging) ถึงอย่างไรเอกลักษณ์ของสถานที่ก็มีความเกี่ยวข้องในส่วนของกรณีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีน้อยกว่าที่เกี่ยวกับคุณค่าและการประเมินค่าของที่ตั้ง ลักษณะอื่นๆของข้อผูกมัดของที่ตั้ง คือ เอกลักษณ์ของเมือง

ทฤษฎีของที่ตั้งแสดงให้เห็นว่า "ที่ตั้งคือผลของความสัมพันธ์ระหว่าง กิจกรรม มโนทัศน์ และคุณลักษณะของกายภาพ มีการทดสอบ place attachment ในเรื่องความสัมพันธ์กับวิธีการเน้นความสนใจในบนเรื่องระหว่างลักษณะที่แตกต่างกันของความรู้สึกผูกพันกับการแสดงออก หลักใหญ่ๆ ที่ช่วยสนับสนุนเรื่อง สถานที่ คือ การศึกษาเรื่องของบ้าน โดยการทดสอบบ้านโดยการนำวิธีดำเนินการมาใช้ซึ่งทำให้สามารถเห็นความแตกต่างในองค์ประกอบของแง่มุมต่างๆของบ้าน (Moore, Jeanne 2000)

2.2.4.6 แนวความคิดเรื่องความรู้สึกต่อสถานที่ (Sense of Place)

ความหมายโดยทั่วไปของความรู้สึกต่อสถานที่ คือความสามารถที่จะรู้ว่าแต่ละสถานที่ต่างกันและสามารถบอกได้ว่าที่ต่างต่างนั้นแตกต่างกันตรงไหน อย่างไร แต่สิ่งที่สำคัญสำหรับการปรับตัวและการดำรงชีพนั้น บางอย่างก็มีความซับซ้อนเกินกว่าที่ความสามารถจะจำแนกความแตกต่างได้ ความรู้สึกต่อเนื่องของสถานที่ Sense of continuity of place จำเป็นต้องมีใน sense ของมนุษย์senseเหล่านี้จะพบได้เช่น ความระแວดระวังตัว(awareness) จากการรับรู้จาก

orientation ผ่านความสามารถที่จะตอบสนองได้ว่า สถานที่แต่ละสถานที่แตกต่างกันอย่างไรซึ่งความสามารถนี้เป็นของเฉพาะตัวบุคคล

2.2.4.7 ความรู้สึกของสถานที่ที่เป็นเสมือนการรำลึกถึงอดีต (Sense of Place as Retrospective)

การถกเถียงของผู้ที่อยู่อาศัยในเวลาเก่าๆในเรื่องว่า การหาเอกลักษณ์ของสถานที่เมื่อพวกเขาายังเด็ก การพัฒนาพื้นที่ที่พวกเขาเรียกว่า“บ้าน” อาจมีพื้นที่กว้างๆ ซึ่งผู้อยู่อาศัยนิยาม สถานที่ที่มีความรู้สึกชื่นชมยินดีอย่างมากเมื่อหวนถึงอดีต การยึดติดสถานที่มักจะถูกกลายไปเป็นจิตสำนึกของตนเองเสมอ ความแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ซึ่งมีความแตกต่างด้านความซับซ้อนและความหมาย ยกตัวอย่างเช่น พื้นที่ของชาว อะบอริจิน จะเป็นพื้นที่เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ แต่สำหรับคนรุ่นใหม่จะไม่คำนึงถึงประสบการณ์ในอดีตแต่จะคำนึงถึงเรื่องหน้าที่ใช้สอยเป็นอันดับแรก พื้นที่ที่ใช้เป็นในทางโลกมากกว่าทางศาสนาและสถานที่นั้นๆ สามารถปรับเปลี่ยนที่ตั้งได้ตลอดเวลา นั่นหมายความว่าจะมีการจับคู่กันระหว่างความศักดิ์สิทธิ์และสัญลักษณ์ของสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งเราจะปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของเรา แต่มีผู้คนจำนวนมากที่ยังคงเชื่อมโยงจิตใจกับสถานที่ โดยเน้นเฉพาะสิ่งที่สามารถพบเห็นได้เท่านั้น มีคนมากมายที่ไม่เคยเปิดเผยตัวเอง เกิดจากการที่พวกเขาสูญเสียความสัมพันธ์กับสถานที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดจากการมีโครงการใหม่ๆเกิดขึ้น และมีความพยายามที่จะต่อต้านจากผู้อยู่อาศัยและเจ้าของบ้านที่จะต่อต้านนักพัฒนาซึ่งแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับสถานที่นั้นๆ

สถานที่ เป็นการสะท้อนถึงทางด้านกายภาพ, สังคม,สุนทรียภาพ, จิตวิญญาณ และสิ่งอื่นๆที่จำเป็นต่อวัฒนธรรม อีกทั้งองค์ประกอบเหล่านั้นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับแต่ละสถานที่ รวมไปถึงกระบวนการในการออกแบบ คือ การวางแผนทางหรือวางเป้าหมายเอาไว้ และต้องหาวิธีการใหม่ๆที่จะแก้ปัญหาด้วย ผลก็คือ สถานที่นั้นๆก็จะทำให้เจ้าของเกิดการสมดุลย์และผสมผสานกันดีระหว่างภายในและภายนอก จำเป็นต้องมีความรู้สึกต่อสถานที่(sense of place) ซึ่ง สถานที่ ในยุควัฒนธรรมของเทคโนโลยีนั้นถูกสร้างขึ้นเหมือนกับเมื่อก่อน Gaudie ได้กล่าวว่า ในคนรุ่นก่อนนั้นทักษะหรือความเชื่อในโชคลางเกี่ยวกับสถานที่ได้ถูกถ่ายทอด โดยการทำงานความเชื่อซึ่งสถานที่ต่างๆไม่ได้แยกตัวออกมาต่างหากความจริงก็คือ ประสบการณ์ทั้งหมดเกี่ยวกับสถานที่ได้ปรากฏขึ้นโดยผ่านกระบวนการในการออกแบบ ซึ่งประกอบไปด้วย การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้สึกทางตรงและจากทางด้านกายภาพออกมาเป็นวัฒนธรรม ซึ่งมีความจำเป็นและมีความคุณค่าในตัวเองเหมือนกับเป็นความฝัน หรือ ความปรารถนาของมนุษย์ Repoport ได้กล่าวว่า มัน

คือการทำให้มีลักษณะเกิดขึ้นโดยการขาดด้านทฤษฎีหรือการเรียกร้องด้านสุนทรียภาพ การทำงานที่ขึ้นอยู่กับ ที่ตั้ง และลักษณะอากาศ การยอมรับจากคนอื่น ๆ และ อาคารของพวกเขา ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์แบบทั้งสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นและธรรมชาติและหน้าที่ของมันก็จะได้รับการพิสูจน์เป็นอย่างดีในรูปของการยอมรับถึงข้อจำกัดในความแตกต่าง เหตุผลสุดท้ายก็คือ สถานที่ที่มีความพอดีในตัวและทำให้ผู้สร้างสนใจและคล้อยตามมัน

ดังนั้นหลักใหญ่ๆที่ถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของเมืองนั้น กล่าวได้ว่าจะเป็นจุดรวมลักษณะของพื้นที่(Lynch,1960) และมีองค์ประกอบด้านต่างๆ ประกอบกันเป็นโครงสร้างของเมือง เช่น เส้นทาง ,ที่รวมกิจกรรม,ภูมิสัญลักษณ์ และองค์ประกอบส่วนอื่นๆดังที่กล่าวมาแล้วในขั้นต้น เป็นต้น สำหรับการศึกษานี้ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาสถานที่และเอกลักษณ์ ตามกระบวนการเอกลักษณ์ของBrekwell โดยพิจารณาเอกลักษณ์ว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงการรับรู้ด้านคุณค่าของคนในชุมชน โดยมีกรอบการวิจัยภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมเดียวกัน

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิทัศน์

2.3.1 การเชื่อมโยงการรับรู้กับภูมิทัศน์

การวัดของคุณค่าการรับรู้สภาพแวดล้อมสาธารณะและความงามทางภูมิทัศน์ ตลอดจนสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งผลถูกนำไปใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจในการวางผังสภาพแวดล้อม และการพัฒนาทฤษฎีการรับรู้ภูมิทัศน์และอื่นๆ โดยหลักใหญ่ของการนำไปใช้ตอบสนองต่อการปฏิบัติต่อสิ่งที่เป็นธรรมชาติ แม้ว่าการศึกษาที่คล้ายถูกนำไปใช้ในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เช่น ในเมืองและพื้นที่พักอาศัยทั้งหมดได้ถูกรับรอง

ทิศทางการพัฒนาทฤษฎีด้านภูมิทัศน์ ได้ใช้วิธีการวิจัยทางจิตวิทยาในการค้นหาความสัมพันธ์ การกำหนดคุณค่าของมนุษย์ ต่อ ประเภทที่ต่างของภูมิทัศน์และหรือ ลักษณะบุคลิกทั่วไปของกลุ่มผู้ตอบ จากทัศนวิสัยของแม่บททางภูมิทัศน์ถูกมองว่าเป็นการถ่ายทอดความหมายตามหลายมิตินั้นสามารถใช้ในการทำนายผลตอบสนองต่อความซับซ้อนของโครงสร้างหลายมิติของคุณภาพของสภาพแวดล้อม เช่น ระดับความเข้าใจความเป็นธรรมชาติ Stephen & Rachel Kaplan เน้นการพิสูจน์ แสดงค่าของประเภทต่างๆของภูมิทัศน์ เช่น การตัดสินใจจาก การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรของระดับอัตราคะแนน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่าง landscape preference และ landscape content การสร้าง Sense of place เช่น พื้นฐานที่ต่างกันในการรับรู้ระหว่างธรรมชาติกับเมือง ความเป็นธรรมชาติของภูมิทัศน์ ,อายุของสิ่งก่อสร้าง ,การเรียงตัวของพื้นที่การใช้งานของภูมิทัศน์

2.3.2 นิยามความหมายของภูมิทัศน์

ธรรมชาติเป็นตัวกำหนดชีวิตมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันภูมิทัศน์ก็เป็นตัวแสดงถึงวัฒนธรรมของมนุษย์โดยเราสามารถให้ความหมายของภูมิทัศน์ได้จากการมองเห็นด้วยตาและการรับด้วยความรู้สึก(D.W.Meining 1979:8 อ้างใน วนารัตน์,2536) และเรายังสามารถเรียนรู้สภาพภูมิทัศน์ได้เช่นเดียวกับอ่านหนังสือ ภูมิทัศน์จะประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 2 ประการคือ ส่วนที่เรียกว่า Folk Tradition และส่วนที่เรียกว่า Grand Tradition ซึ่งการอยู่ร่วมกันขององค์ประกอบพื้นฐานทั้งสองนี้จะเป็นตัวที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ของคนในสังคมนั้นมาปรากฏให้เห็นในรูปแบบของภูมิทัศน์ที่มองเห็นได้ ในบางครั้งภูมิทัศน์อาจถูกมองว่ายากต่อความเข้าใจ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผล 2 ประการคือ ประการแรก ภูมิทัศน์ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนแน่นอนมีความขัดแย้งในตัวเองและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประการที่ 2 คือการศึกษาภูมิทัศน์มักจะมุ่งประเด็นใดประเด็นหนึ่งมากกว่า โดยที่ไม่ได้มองภาพรวมของภูมิทัศน์ซึ่งมีความยุ่งยากซับซ้อนและไม่สามารถควบคุมได้

ลักษณะทางภูมิทัศน์เป็นที่ชี้ให้เห็นถึงความพอใจในสิ่งที่มองเห็นและรับรู้ ซึ่ง Meining ได้จัดจำแนกแนวความคิดและแปลความหมายของภูมิทัศน์ออกเป็นแนวคิดต่างๆดังนี้

1) ภูมิทัศน์ในฐานะธรรมชาติ(Landscape as Nature) แนวคิดนี้จะถือว่า ธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญกว่ามนุษย์ เป็นแนวคิดของนักอนุรักษนิยม ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ตามแนวคิดนี้จะให้ความหมายของธรรมชาติว่าเป็นส่วนที่ปราศจากมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ควรที่จะได้รับการดูแลรักษาอย่างดีที่สุด แนวความคิดนี้จะให้ความสำคัญมนุษย์น้อยกว่าธรรมชาติ โดยมองว่ามนุษย์เป็นผู้ที่ก้าวร้าวและรุกรานความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ และภูมิทัศน์ที่เกิดจากการดัดแปลงธรรมชาติไม่ใช่ภูมิทัศน์อย่างแท้จริงนอกจากนี้ยังเป็นการขัดขวางการเจริญเติบโตของธรรมชาติ

2) ภูมิทัศน์ในฐานะ ที่อยู่อาศัย(Landscape as Habitat) ตามแนวคิดนี้ภูมิทัศน์คือ บ้านสำหรับมนุษย์ผู้มีแนวความคิดนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผลผลิตที่ใช้ในการดำรงชีวิตจากที่ดิน แนวความคิดนี้มองว่าธรรมชาติคือผู้ให้ และมนุษย์เป็นผู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติ เป็นการจัดการและปรับปรุงสภาพธรรมชาติ จากวัตถุพื้นฐานมาเป็นแหล่งทรัพยากรที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของมนุษย์ ตามความเชื่อนี้มนุษย์จะเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิทัศน์โดยมีแรงบันดาลใจจากความต้องการที่อยู่อาศัยที่สวยงาม และในขณะเดียวกันก็สามารถทำการเกษตรได้ด้วย

แนวความคิดนี้ ได้รับความนิยมนมากในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมของอเมริกา ซึ่งเป็นยุคของภูมิทัศน์การเกษตร เป็นการเอาธรรมชาติมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อความ

ต้องการในการบริโภคของมนุษย์ ทั้งทางด้านสิ่งก่อสร้างเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย และเป็นแหล่งทรัพยากร การจัดการภูมิทัศน์ตามความคิดนี้จะเป็นการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์โดยถือว่าคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งมุมมองนี้จะทำให้เกิดการดูแลสุขภาพสภาพแวดล้อมไว้ให้ดีที่สุด การตัดสินใจใดๆที่เป็นการทำลายหรือลดคุณภาพของสิ่งแวดล้อมจะไม่ได้รับการยอมรับจากสาธารณชน แนวความคิดนี้มักเห็นได้เด่นชัดในวัฒนธรรมของประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศเกษตรกรรมที่การดำรงชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับสภาพผืนดินและธรรมชาติโดยตรง เขาเชื่อว่าธรรมชาติเป็นผู้ให้ เป็นผู้มีพระคุณ ดังนั้นมนุษย์จะต้องเชื่อฟังและแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นได้จากพิธีกรรมวงสรวงธรรมชาติต่างๆ

3) ภูมิทัศน์ ในฐานะสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Landscape as Artifact) ในแนวความคิดนี้จะมองว่าภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เกิดขึ้นโดยมนุษย์ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง ทุกอย่างเกิดขึ้นเป็นไปตามความต้องการของมนุษย์ ดังนั้นผู้มีความเชื่อนี้จะเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติไปในทิศทางที่สามารถสนองตอบความพึงพอใจของตนเองให้ได้มากที่สุด ในมุมมองของ Landscape as Artifact จะเห็นว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ยิ่งใหญ่เหนือธรรมชาติ สามารถสร้างสิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติความเป็นอิสระจากรูปแบบธรรมชาติ เป็นตัวบ่งบอกถึงอำนาจของมนุษย์

แนวความคิดที่ว่า ภูมิทัศน์ในฐานะสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมีกำเนิดและมีการเปลี่ยนแปลงผ่านกระแสน้ำเป็นเวลานาน แต่เนื่องจากความจำกัดทางเทคโนโลยีทำให้มนุษย์ไม่สามารถสร้างทุกสิ่งทุกอย่างเองได้ รูปแบบของความคิดจึงถูกนำเสนอในพื้นที่ที่จำกัด เช่น การจัดสวนบ้าน การสร้างฝายกักเก็บน้ำขนาดเล็ก แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าขึ้นเป็นอย่างมากทำให้มนุษย์มีความสามารถที่จะสร้างสิ่งที่ตนต้องการได้มากขึ้นและสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบของธรรมชาติให้เป็นไปตามความต้องการได้มากขึ้นด้วย ซึ่งมักจะแสดงออกมาในลักษณะของงานวิศวกรรมต่างๆ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพโดยไม่คำนึงถึงลักษณะทางธรรมชาติอาจนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ปัญหาคุณภาพน้ำ การพังทลายของดิน ปัญหาโอโซนและอื่นๆ ดังนั้นแนวคิดของภูมิทัศน์คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจึงถูกมองว่า เป็นแนวความคิดที่เกิดจากการหลงตัวเองของมนุษย์ มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ถูกต้องและนำมาซึ่งปัญหาที่จะต้องตามแก้ไขกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

4) ภูมิทัศน์ ในฐานะระบบของความสัมพันธ์ (Landscape as System) แนวคิดนี้จะถือว่าภูมิทัศน์ ในฐานะระบบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ระบบเล็กๆแต่ละระบบจะมีหน้าที่ของตนเองและการรวมกันของระบบเล็กๆหลายระบบจะก่อให้เกิดปัญหาที่ใหญ่ขึ้น เป็นการมองภูมิทัศน์ในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยถือว่าขบวนการของความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆในโลกเป็นตัวอย่างสภาพภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้น แนวความคิดนี้ได้รับความนิยมน้อยกว่าช่วงนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 ซึ่งเป็นช่วงที่วิทยาการและความรู้ในเรื่องของระบบนิเวศวิทยาได้รับความสนใจมากขึ้น ซึ่งเป็นการ

ออกแบบสภาพแวดล้อมที่ตอบสนองต่อระบบโดยรวม มากกว่าที่จะเป็นการออกแบบเพื่อคนใดคนหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

5) ภูมิทัศน์ ในฐานะปัญหา (Landscape as Problem) ตามแนวคิดนี้ภูมิทัศน์จะถูกมองว่าเป็นสถานการณ์ที่ต้องการแก้ปัญหา มนุษย์และธรรมชาติเป็นองค์ประกอบของภูมิทัศน์และเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาไอโซน อากาศเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรม การละทิ้งที่อยู่อาศัย การพังทลายของดิน การขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง ความหนาแน่นและความเสื่อมโทรมของอาคาร ถูกนำมาเป็นหลักฐานทางกายภาพที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของภูมิทัศน์

นักภูมิสถาปนิกจำนวนมากที่มีแนวความคิดว่า ภูมิทัศน์คือปัญหา ดังนั้นในการออกแบบภูมิทัศน์คือ ความพยายามที่จะแก้ปัญหา ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะรวมทั้งปัญหาทางด้านกายภาพและปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ นับตั้งแต่ปี 1970 แนวความคิดที่ว่า การออกแบบภูมิทัศน์ (Landscape Design) ในฐานะการแก้ปัญหา (Design Solving) ได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักการในการเรียนการสอนในสถาบันสำหรับสถาปนิกและภูมิสถาปนิก

6) ภูมิทัศน์ ในฐานะความมั่งคั่ง (Landscape as Wealth) ตามแนวความคิดนี้จะเชื่อว่ามนุษย์เป็นเจ้าของที่ดินและคุณค่าของที่ดินจะถูกวัดด้วยคุณค่าทางเศรษฐกิจมากกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ ความเป็นจริงแนวความคิดของภูมิทัศน์ในฐานะความมั่งคั่งเป็นแรงกระตุ้นการออกแบบภูมิทัศน์ในศตวรรษที่ 20 ของอเมริกา ซึ่งถือว่าเป็นยุควัฒนธรรมทางวัตถุ การพัฒนาของพื้นที่จะตอบสนองต่อความต้องการของตลาด คุณสมบัติของภูมิทัศน์จะถูกเปลี่ยนจากลักษณะทางกายภาพไปสู่หน่วยทางเศรษฐกิจ เช่น ตารางฟุตของพื้นที่พาณิชย์กรรม จำนวนบ้านเดี่ยวที่สามารถสร้างได้ในพื้นที่นั้นๆ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมทั้งการเข้าถึง (Accessibility) มีความสำคัญมากกว่าลักษณะทางภูมิทัศน์เอง ซึ่งในบางครั้งการพัฒนาเพื่อตอบสนองแนวความคิดนี้ จะทำให้เกิดการรุกรานสภาพแวดล้อม จนเกินความจำเป็นและ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่จำกัด และอาจทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาในอนาคต

7) ภูมิทัศน์ ในฐานะนามธรรม (Landscape as Ideology) ในมุมมองนี้ ภูมิทัศน์จะถูกมองว่าเป็นเครื่องหมาย หรือตัวแทนของวัฒนธรรมมนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกันในเชิงปรัชญา มากกว่าเชิงกายภาพ และผู้ที่มีแนวคิดนี้จะเชื่อว่าภูมิทัศน์ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงความรู้สึกออกมาเป็นรูปธรรม หากแต่เป็นทั้งความฝันและความหวังในวัฒนธรรมนั้นๆ

ในสังคมเดียวที่มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างช้าๆ รูปแบบทางภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะที่เด่นชัดและแสดงออกถึงรูปแบบวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ในทางตรงกันข้ามในสังคมที่มีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว เช่น สหรัฐอเมริกา รูปแบบของภูมิทัศน์ที่ปรากฏออกมาจะมีความหลากหลาย องค์ประกอบทางภูมิทัศน์จะมีความสัมพันธ์กันน้อยขาดความเด่นชัดของรูปแบบและความรู้สึก แสดงถึงความซับซ้อนทางสังคม

8) ภูมิทัศน์ในฐานะประวัติศาสตร์ (Landscape as History) ตามแนวความคิดนี้ ภูมิทัศน์คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของข้อมูลที่สะสมเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ องค์ประกอบทางภูมิทัศน์จะเกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับ โดยเหตุการณ์หนึ่งจะเป็นตัวเชื่อมไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่ง

ในมุมมองนี้ภูมิทัศน์ในฐานะลำดับขั้นของประวัติศาสตร์ ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของเวลา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการก่อตั้งชุมชน รูปแบบของเมือง การขยายตัวของเมือง ภูมิทัศน์จะเป็นแหล่งเก็บข้อมูลทางกายภาพในแต่ละยุคแต่ละสมัย เป็นการสื่อความหมายผ่านทางภูมิทัศน์ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและปัจเจกบุคคล รูปแบบของเมือง สภาพแวดล้อมและลักษณะทางสังคมที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นพัฒนาการอันต่อเนื่องมาแต่อดีต แนวความคิดนี้จะช่วยให้เรามีความเข้าใจถึงความเป็นมาของตนเอง (Who we are) ได้จากการศึกษาสิ่งที่เราเป็นมา (How we came to be) อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว การมองภูมิทัศน์ว่าเป็นการสื่อทางประวัติศาสตร์อาจมีความไม่ชัดเจน เนื่องจากองค์ประกอบทางภูมิทัศน์มีความสัมพันธ์ต่อกันน้อยลง นอกจากนี้มุมมองที่ว่าภูมิทัศน์ คือ ประวัติศาสตร์ยังเป็นการมองย้อนแบบทิศทางเดียว คือ เป็นการศึกษาถึงอดีตที่ส่งผลมายังปัจจุบันแต่ไม่มีการศึกษาถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันที่ต่อเนื่องไปในอนาคต

9) ภูมิทัศน์ในฐานะสถานที่ (Landscape as Place) ภูมิทัศน์ในมุมมองนี้คือ การเรียนรู้โดยการสัมผัสจากประสบการณ์และการรับรู้ได้มุ่งไปในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หากเป็นการสื่อความหมายโดยผ่านภาพรวมของภูมิทัศน์ ซึ่งการรับรู้นี้เป็นการรับรู้โดยอาศัยหลักประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสผู้ที่มีแนวคิดนี้จะมีความพึงพอใจในความแตกต่างและลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละสถานที่ ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งกระตุ้นให้มนุษย์มีการท่องเที่ยว ไปในสถานที่ต่างๆ ในโลกทั้งนี้เพื่อที่จะได้สัมผัสความแปลกใหม่และตีความกับความงามของภูมิทัศน์ที่ต่างกัน

ตามแนวคิดนี้ถือเป็นปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งเดียวกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความงาม เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติก็จะเป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่ที่ดี โดยส่วนใหญ่ผู้ที่มีแนวความคิดนี้มักจะเป็นนักภูมิศาสตร์ที่ทำงานเกี่ยวข้องอยู่กับลักษณะทางกายภาพของสถานที่ต่างๆ เป็นผู้ที่ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงการก่อรูปร่างและโครงสร้างทางภูมิทัศน์

10) ภูมิทัศน์ในฐานะความสวยงาม (Landscape as Aesthetic) เป็นมุมมองนี้มักเป็นแนวความคิดที่เน้นไปในเรื่องของความเป็นศิลปะขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์เป็นการมุ่งเน้นไปในเรื่องของกรมองเห็น โดยใช้พื้นฐานของศิลปะ เช่น รูปทรง สีผิว จังหวะ ลัดสวน ความกลมกลืนเส้น เป็นต้น เป็นการมองโดยให้ความสำคัญในเรื่องของความสวยงาม โดยไม่คำนึงถึงหน้าที่การ

ทำงานหรือการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมใดๆ ในการมองภูมิทัศน์ในรูปแบบนี้จะให้ความหมายของภูมิทัศน์เหมือนกับเป็น วัตถุ (Object) หรือ ฉาก (Screen) ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีคุณค่าและความหมายในด้านของความรู้สึกซึ่งเป็นรูปแบบของนามธรรมมากกว่าที่จะเป็นรูปธรรม

2.3.3 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่มีความสัมพันธ์และส่งเสริมเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นได้แก่

-OPPORTUNITY ซึ่งโดยธรรมชาติของภูมิทัศน์เมือง จะมีความคิดใหม่ที่เหมาะสมถึงลักษณะเฉพาะของเมือง ทั้งด้านการพัฒนาและการนำเมืองกลับมาปรับใช้ผู้คนใหม่ในชีวิตประจำวัน โดยคงไว้ซึ่งความมีชีวิตชีวาและความเป็นเอกลักษณ์ในย่านนั้นๆ ในการแก้ไขปรับปรุงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมโดยคิดหลักที่ว่างที่สุดถูกที่สุดและจะต้องมีความเหมาะสมกับคุณภาพของพื้นที่ด้วย

-IDENTITY AREA เป็นกลุ่มพื้นที่ต่างๆที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เช่น ในบางพื้นที่มีเอกลักษณ์ทางทัศนียภาพ (Visual Identity) หรือ เอกลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นต้น

-ENCLOSURE OF SPACE ประกอบด้วยรูปทรงและที่ว่าง เป็นความรู้สึกที่ปิดล้อมในพื้นที่ หากเปรียบเทียบกับในห้องแล้วที่ว่างนั้นจะถูกปิดล้อมด้วยเพดาน ผนัง ส่วนเมืองที่เห็น เป็นที่ว่างปิดล้อมที่เห็นได้ชัดคือ ย่านที่เป็นลักษณะของสแควร์ ที่ว่างในภูมิทัศน์ของเมือง (Townscape) นี้จะไม่มีเพดานแต่จะรู้สึกถึงการมีเพดานโดยเส้นขอบฟ้า ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดและก่อให้เกิดการปิดล้อม ส่วนถนนที่ตัดผ่านเข้าไปในพื้นที่นั้นจะถูกปิดล้อมด้วยแนวอาคารที่อยู่ขนานกับถนน

-CHARACTER OF SPACE เป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะที่ว่างซึ่งถูกปิดล้อมอยู่ (Enclosure of Space) หรือกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์มาจากที่ว่าง ซึ่งถูกปิดล้อมและจะมีมุมมองแต่ละมุมที่ถูกปิดล้อมด้วยอาคารหรือส่วนประกอบอื่นๆทางภูมิทัศน์ของเมือง ซึ่งจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันไป ถึงแม้ว่าจะเป็นย่านเดียวกันแต่คนละมุมมองถนนก็ตาม

-CHANGE OF LEVEL เป็นความสัมพันธ์ซึ่งต่อเนื่องมาจากลักษณะของที่ว่าง(Character of space) เมื่อมีเอกลักษณ์และลักษณะที่ต่างกันในแต่ละพื้นที่ซึ่งถูกปิดล้อมการเปลี่ยนระดับมุมมอง เช่น การเดินขึ้นเนินจะไม่เปลี่ยนเอกลักษณ์หรือลักษณะของพื้นที่แต่จะเป็นการสร้างความรู้สึกขึ้นใหม่ โดยเป็นการเพิ่มความน่าตื่นเต้นและความประทับใจในภูมิทัศน์ของเมือง

-ACTIVITIES ลักษณะของถนนและการใช้ถนนรวมถึงกิจกรรมของผู้คนในท้องถิ่นและวิถีชีวิตที่ปรากฏนั้นจะเสริมสร้างเอกลักษณ์ขึ้นในพื้นที่นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะและเอกลักษณ์ทางทัศนียภาพ(Visual Characteristics)

-DETAILING ในรายละเอียดขององค์ประกอบและเครื่องประดับภายในชุมชน เช่น เครื่องประดับถนน (Furniture Street) นั้น การใช้งานหรือแม้กระทั่งหน้าที่ใช้สอยที่ปรากฏเมื่อต่างย่านต่างกิจกรรม รายละเอียดต่างๆที่ปรากฏให้สังเกตย่อมมีเครื่องตกแต่งที่ต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ย่านพักอาศัยนั้นจะไม่มีป้ายสินค้ามากเท่ากับย่านการค้า เป็นต้น

-TREE พี่ชพรณนัปได้ว่าเป็นองค์ประกอบย่อยอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยสร้างภูมิทัศน์ของเมืองให้เมืองนั้นมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของตนเองและพี่ชพรณนของท้องถิ่นนั้นจะสร้างบรรยากาศให้มีความแตกต่างกันไป ทั้งด้านการใช้พื้นที่ ความสัมพันธ์กับองค์ประกอบโดยรอบ การสร้างความรู้สึกปิดล้อม (Enclosure) ให้พื้นที่ซึ่งมีการเคลื่อนไหวอีกทั้งยังช่วยลดความรุนแรงในการปิดล้อมด้วยอาคาร

-CONTRAST OF SPACE ในสถานที่ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่อยู่ในพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องกัน การเปลี่ยนมุมมองที่มีความขัดแย้งกันจะสร้างความรู้สึกที่แปลกใหม่ให้กับมุมมองนั้น ตัวอย่าง เช่น ถนนแคบๆ ถูกเปิดไปสู่ลานกว้างหรือลานที่มีขนาดใหญ่ เป็นต้น

-ORGANIZATION OF SPACE เป็นกลุ่มที่ว่างบางพื้นที่ภายในชุมชน เมืองจะถูกแยกออกจากเมืองด้วยเอกลักษณ์ของที่ว่างที่ต่างกันหรืออาจจะถูกแยกออกด้วย ผังถนนที่เชื่อมกลุ่มที่ว่างหรือกลุ่มย่านต่างๆเข้าด้วยกัน

2.3.4 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบภูมิทัศน์ชุมชนเมือง

ภูมิทัศน์เมืองเป็นเรื่องของการให้ความสนใจเมือง ในแง่ความสุนทรีย์จากทัศนียภาพและจินตภาพ ซึ่งมีได้เกิดจากความสวยงามเพียงอย่างเดียวหากแต่ประกอบขึ้นโดยเนื้อหาของความเป็นเมืองจากโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ดังนั้นความสุนทรีย์ที่เกิดขึ้นก็ควรจะเกิดบนโครงสร้างพื้นฐานแห่งสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจอันเดียวกัน

การศึกษาองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. องค์ประกอบของเมืองด้านกายภาพ การศึกษาองค์ประกอบด้านกายภาพชุมชนเมืองเป็นการพิจารณาในคุณค่าสุนทรีย์ภาพขององค์ประกอบนั้น ผสมผสานกับองค์ประกอบทางสังคมที่เกิดเป็นรูปทัศนียภาพโดยเป็นตัวบ่งชี้ในรายละเอียดรูปลักษณะและสภาพแวดล้อมของเมืองว่ามีสุนทรีย์ภาพอย่างไร

Lawrence Halprin (1968:89-95อ้างใน วนารัตน์ 2540) ได้ศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพที่ก่อให้เกิดภูมิทัศน์ของเมืองดังนี้

- 1) ที่โล่งว่าง (Open Space) เป็นที่โล่งว่างปราศจากอาคารปกคลุม ล้อมรอบด้วยอาคารหนาแน่น ใช้ในการสัญจร การรับอากาศและแสงแดด ป้องกันเพลิงไหม้และเพื่อการพักผ่อนหย่อน

ใจ(Enclose)จากอาคารที่มีที่ว่างอยู่ภายในเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆหรือลักษณะของการกำหนดเป็นที่โล่งว่างสาธารณะ

การพิจารณาคูณค่าทางทัศนียภาพของที่โล่งว่างขึ้นอยู่กับ

-ระนาบทางนอน (Base Plan) ได้แก่ พื้นผิวประดิษฐ์ (Paved) เช่น ถนน ทางเดิน ลาน และพื้นผิวธรรมชาติ (Green) เช่นสนามหญ้า ทุ่งโล่ง ฯลฯ

-ระนาบทางตั้ง(Vertical Plan) ได้แก่รูปร่างหน้าตา (Facade) ของอาคาร หอนาฬิกา ต้นไม้ ฯลฯ

-ระนาบเหนือศีรษะ (Overhead Plan) ได้แก่ ท้องฟ้า หลังคา ช่องโค้ง

-ตัวประกอบที่ว่าง (Furnitures) อาจให้ทั้งสุนทรียภาพ ทั้งประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ ม้านั่ง โคมไฟ รูปปั้นต่างๆที่อยู่ในที่โล่งว่าง

2) พื้นผิวของเมือง (Floor of the city) สามารถสัมผัสและรับรู้สุนทรียภาพได้เป็นอย่างดี โดยพิจารณาได้จากรูปแบบ (Pattern) ผิว (Texture) สี (Colour) ซึ่งจะประกอบด้วย

-วัสดุปูพื้น (Floor Material) อันเป็นพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมและสัญจรต่างๆ เช่น หินอ่อน อิฐ กระเบื้อง คอนกรีต กรวด ฯลฯ

-ทางลาด ขึ้น บันได (Ramp Step and Stairs) เป็นตัวเชื่อมต่อของระดับต่างๆของพื้นผิว ซึ่งจะเกี่ยวเนื่องกับการใช้วัสดุปูพื้น

-ช่องทางระบายน้ำ (Drain) โดยอาจเป็นช่องทางเปิด หรือมีฝาปิด เป็นลวดลายหรือปิดทึบ

3) เฟอร์นิเจอร์ของเมืองหรือเครื่องประกอบถนน (Street Furniture) ได้แก่ องค์ประกอบต่างๆในชุมชนเมืองที่เป็นการให้ประโยชน์และสุนทรียภาพเป็นตัวแสดงทัศนียภาพของเมืองได้ดีพอควร เช่น น้ำพุ ตู้โทรศัพท์ ตู้ไปรษณีย์ ถังขยะ ม้านั่ง โคมไฟ ฯลฯ

4) รูปลักษณะธรรมชาติ (Natural Features) ในชุมชนเมืองรูปลักษณะของธรรมชาติจะให้คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ และในขณะเดียวกันก็ให้ประโยชน์ใช้สอยตามมาด้วย ได้แก่

-น้ำ อาจเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติหรือประดิษฐ์ขึ้น เช่น ลำธาร แอ่งน้ำ อ่างเก็บน้ำ

-ต้นไม้ ให้ความร่มเงา และตกแต่งประดับประดา เป็นสิ่งที่สร้างสุนทรียภาพได้อย่างดีและง่ายที่

สุด

-พื้นผิวโลก ได้แก่ พื้นดิน พื้นหิน ระดับภูมิประเทศ

5) โครงสร้าง (Structure) เป็นลักษณะรูปทรงที่มนุษย์ได้ประดิษฐ์ขึ้น เพื่อประโยชน์การใช้สอยเป็นหลัก ซึ่งมีความงามหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการสร้างสรรค์ และกำลังทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาคาร บ้านเรือน อนุสรณ์สถาน ถนนหนทาง สาธารณูปโภคต่างๆ ฯลฯ

2. องค์ประกอบของเมืองด้านการรับรู้ เป็นการทำความเข้าใจต่อเมืองนั้นว่า สาธูปของเมืองเป็นองค์ประกอบที่ความสำคัญยิ่งต่อการที่มนุษย์จะเข้าใจเมืองแต่ละเมือง

Kevin Lynch (1960:78-85) ได้ศึกษาถึงการรับรู้ทางด้านทัศนภาพของเมือง (The City's Visual Perception) จากแนวทางที่ว่าภาพในสมองของแต่ละเมืองจะมีผลต่อประชากรในเมือง ผู้ที่ผ่านมาและทำให้ประชากรในเมืองมีความประพฤติและจิตใจที่ต่างกัน เมืองแต่ละเมืองจะมีองค์ประกอบที่เป็นจินตภาพสาธารณะ(Public Image) ซึ่งคนทั่วไปจะมองเห็นได้โดยที่องค์ประกอบกิจกรรมนั้นจะมีความชัดแจ้ง(Legibility) ในรูปร่างสามารถจดจำได้ง่ายอ้างถึงได้เป็นอย่างดีมีเอกลักษณ์ในตัวเอง ถือได้ว่าองค์ประกอบนั้นมีความชัดเจนในการรับรู้ก่อให้เกิดเป็นจินตภาพของเมืองได้

จะเห็นได้ว่าภูมิทัศน์เมืองเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมและการรับรู้จินตภาพเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภูมิทัศน์ ซึ่งในการพิจารณาจึงต้องศึกษาหาความสัมพันธ์ร่วมกันในลักษณะการเชื่อมโยงเข้าหากันเพราะลักษณะภูมิทัศน์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความพึงพอใจในการรับรู้ของคนในชุมชน และมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาการออกแบบสภาพแวดล้อม ผู้ศึกษาได้พิจารณาภูมิทัศน์ในฐานะที่เป็นสถานที่ที่เป็นภูมิทัศน์ที่ผ่านการเรียนรู้โดยการสัมผัสจากประสบการณ์และการรับรู้เป็นการสื่อความหมายโดยผ่านภาพรวมของภูมิทัศน์ การรับรู้ของบุคคลในสถานที่และมีความพึงพอใจในความแตกต่างและลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละสถานที่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เล็งถึงปัญหาที่เกิดจากการขาดความตระหนักเรื่องการรับรู้ของคนในชุมชน เรื่องจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองและการวางแผนพัฒนาเมืองที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์และพฤติกรรมของคนในชุมชน และเนื่องจากสภาพแวดล้อมและมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ กรอบการวิจัยครั้งนี้จึงอาศัยแนวคิดหลัก 2 ประการ คือ แนวคิดเรื่องพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมและแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์เมือง

ปัญหาของการวิจัยนี้มุ่งศึกษาประเด็นของการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์เมืองผู้ศึกษาจึงได้รวมเอาแนวคิดเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการวางกรอบและทิศทางการศึกษาดังนี้

1) แนวคิดด้านพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมได้ศึกษา แนวคิดย่อย คือการรับรู้และจิตวิทยาเกสตัลท์ , แนวคิดเรื่องจินตภาพและสุดท้ายแนวคิดเรื่องเอกลักษณ์

1.1 แนวคิดทฤษฎีการรับรู้และจิตวิทยาเกสตัลท์ จะพิจารณาในมุมมองที่ว่า บุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมไม่อาจแยกจากสภาพแวดล้อมได้ ดังนั้นอาศัยหลักการรับรู้เกสตัลท์ที่ว่า การรับรู้แบบองค์รวมดีกว่าผลรวมของกลุ่มย่อย และพิจารณาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมโดยในการรับรู้สภาพแวดล้อม ผู้รับรู้ได้รับอิทธิพลต่างๆจากสภาพแวดล้อมและขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมโดยเป็นไปตามประสบการณ์ในอดีต

1.2 แนวคิดเรื่องจินตภาพ พิจารณาในประเด็นที่ว่า จินตภาพเป็นกระบวนการทางจิตที่เกิดจากการรับรู้และเรียนรู้สภาพแวดล้อม ผ่านการมองเห็น โดยในแนวความคิดหลักของจินตภาพคือ มีเค้าโครงจิต(mental schemata) เกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้ เค้าโครงนี้เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่

ภายนอกและได้สะสมเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2535) จินตภาพเมือง เป็นสิ่งที่ประชาชนสามารถรับรู้สภาพแวดล้อม โดยสิ่งที่ปรากฏในระบบมโนทัศน์เกิดจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพด้วยกระบวนการรับรู้และกระบวนการเรียนรู้โดยผู้คนที่เข้าไปในเมืองสามารถจดจำ องค์ประกอบทางกายภาพได้

1.3 แนวคิดเรื่องเอกลักษณ์ แนวคิดนี้จะสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องจินตภาพเพราะเมื่อบุคคลสามารถจดจำองค์ประกอบทางกายภาพเมืองได้ สืบเนื่องมาจากการจดจำลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆที่ประกอบกันเป็นเมือง โดยเรียกลักษณะเฉพาะดังกล่าวว่า “เอกลักษณ์” และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเอกลักษณ์ของเมืองหรือชุมชนนั้นเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในภูมิทัศน์เมือง เป็นอีกทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กันและเป็นแนวคิดหลักอีกประการที่นำมาเป็นกรอบในการวิจัย

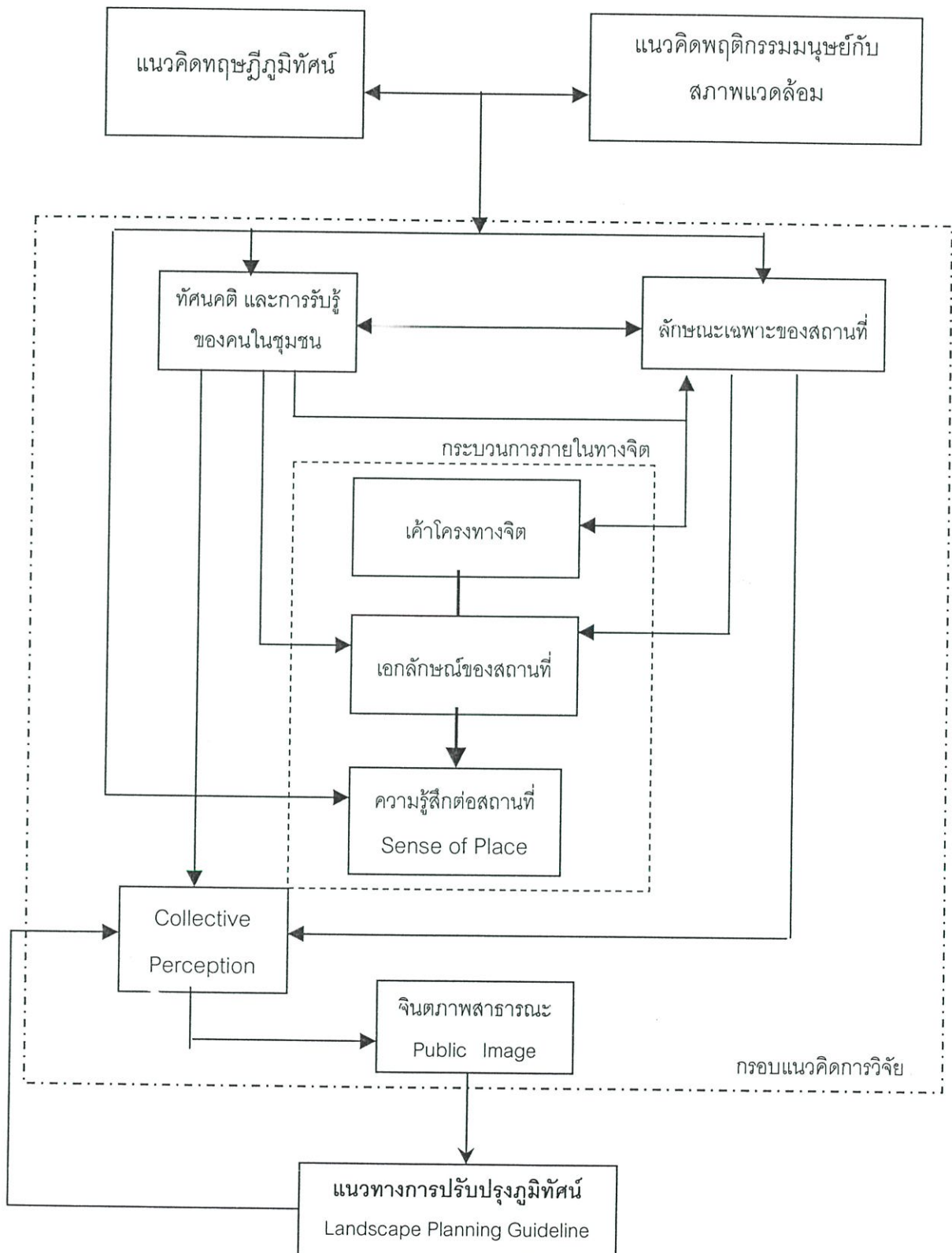
2) แนวคิดด้านภูมิทัศน์เมือง จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าภูมิทัศน์ถูกมองว่าเป็นการถ่ายทอดความหมายและสามารถใช้ในการทำนายผลตอบสนองต่อความซับซ้อนของโครงสร้างซึ่งมีหลายมิติของคุณภาพของสภาพแวดล้อมซึ่งองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่สำคัญได้แก่ ด้านจินตภาพและกายภาพของเมืองและผู้วิจัยใช้เป็นกรอบของการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากมีการเติบโตขึ้นบนภูมิทัศน์และรูปทรงของที่ดินหรือภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ดังนั้นในชุมชนหรือเมืองนั้นต้องมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมกับองค์ประกอบด้านอื่นๆเพื่อประโยชน์ในการจัดวางผังและการใช้ที่ว่างภายในเมือง (Layout and space in town) ด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดที่ได้กล่าวมา โดยผู้ศึกษาได้พิจารณาส่วนประกอบที่สำคัญทั้ง 3 ประการของการเกิดจินตภาพตามการศึกษาของลินช์ (Lynch, 1960) ได้แก่ เอกลักษณ์ (Identity) , โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ผ่านกระบวนการรับรู้ของคนในชุมชน โดยอาศัยหลักรับรู้แบบการมององค์รวมดีกว่าองค์ประกอบย่อยในทฤษฎีจิตวิทยาของเกสตัลท์ และใช้กระบวนการเอกลักษณ์ของ Breakwell ซึ่งมี 4 อย่างคือความเป็นลักษณะเฉพาะ , ความต่อเนื่องกัน , การยอมรับตนเอง และ ประสิทธิภาพในตนเอง ร่วมกับการรับรู้ความหมายสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ตามการทบทวนวรรณกรรมพิจารณาความหมายใน 2 ลักษณะ คือความหมายด้านการใช้สอยที่เกิดเนื่องจากกิจกรรมพฤติกรรมของคนในชุมชนและความหมายทางอารมณ์ ที่ได้จากการสอบถาม เพื่อหาความรู้สึกทัศนคติของคนในชุมชนต่อพื้นที่ที่ตนเองอยู่อาศัย

ในกรอบการวิจัยนี้ศึกษากรอบใหญ่ๆ คือกระบวนการภายในทางจิตและลักษณะกายภาพที่สัมพันธ์กับการรับรู้และทัศนคติของคน ในกระบวนการภายในทางจิตจะอาศัยหลักการด้านจินตภาพตามที่ทบทวนมาว่ามีเค้าโครงจิต (mental schemata) เกิดขึ้นในกระบวนการรับรู้ และเมื่อบุคคลเกิดเค้าโครงจิตนี้และได้สะสมเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ เมื่ออาศัยประสบการณ์ใน

อดีตรับรู้เอกลักษณ์ของสถานที่ก็ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกของสถานที่นั้นต่าง ๆ กัน ซึ่งเมื่อองค์ประกอบทางกายภาพเมืองดีเมืองมีการจัดระเบียบที่ดี ความรู้สึกที่บุคคลเกิดต่อสถานที่นั้นย่อมเป็นความรู้สึกทัศนคติที่ดีต่อเมืองด้วย ในเรื่องของทัศนคติการรับรู้ของบุคคลและลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสถานที่นั้นเป็นความสัมพันธ์แบบสองทางคือ เมื่อบุคคลรับรู้ลักษณะเฉพาะของสถานที่นั้นได้หมายความว่า สถานที่นั้นมีเอกลักษณ์ (Identity of Place) และลักษณะเฉพาะของสถานที่ผ่านการรับรู้ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่นั้น (Sense of Place) เมื่อบุคคลรับรู้ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของพื้นที่เกิดการรับรู้สะสมเป็นประสบการณ์ ทำให้เกิดจินตภาพร่วมกันของในชุมชนที่เรียกว่า จินตภาพสาธารณะ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาแก้ไขเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้สัมพันธ์กับพฤติกรรมได้ เพราะว่าเมื่อเราสามารถคาดคะเนพฤติกรรมได้จากสิ่งที่ปรากฏในระบบมโนทัศน์หรือจากจินตภาพที่เกิดขึ้น และสิ่งที่อยู่ในระบบมโนทัศน์ย่อมเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการออกแบบและวางแผนสภาพแวดล้อมกายภาพเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการใช้สอยด้านภูมิทัศน์ต่อไปดังแสดงความสัมพันธ์ต่างๆ ที่กล่าวมาเบื้องต้นในกรอบการวิจัยดังนี้

แผนภูมิที่ 2.4 แสดงกรอบการวิจัย แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยเชิงอรรถาธิบาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์และสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ ศึกษาผลกระทบในการตอบรับของเอกลักษณ์เมืองของคนในชุมชนที่ลดน้อยลงเรื่อยมาจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเมืองทำให้เกิดการรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิม จากการศึกษาของลินช์ (Lynch, 1960) เรื่องจินตภาพของเมืองที่ระบุว่ามีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ เอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดจินตภาพได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเกิดจินตภาพก็หมายความว่ามีการเก็บสะสมข่าวสารเป็นร่องรอยในความจำ โดยเฉพาะข่าวสารจากสภาพแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์ ดังนั้นวิธีการศึกษาค้นคว้าจึงได้แบ่งการเก็บข้อมูลตามส่วนประกอบทั้ง 3 ของจินตภาพดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาเรื่อง เอกลักษณ์ จะใช้กระบวนการหาเอกลักษณ์จากแบบจำลองของ Breakwell (1989, 1992, 1993) ในงานเขียนของ Twigger Ross ภายใต้หลักการ 4 ข้อคือ ความเป็นลักษณะเฉพาะ ความต่อเนื่องกัน การยอมรับตัวเองและการมีประสิทธิภาพในตนเอง

ส่วนที่ 2 โครงสร้าง ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่มีต่อกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างสิ่งต่างๆ กับผู้รับรู้ หรือผู้ที่อยู่อาศัยภายในเมือง โดยศึกษาตามองค์ประกอบของเมือง 5 อย่างตามแนวความคิดของ Lynch (1960)

ส่วนที่ 3 ความหมายของสภาพแวดล้อม ในเรื่องความหมายด้านการใช้สอยจะศึกษาจากกิจกรรมของชุมชนที่สมาชิกทำร่วมกันและความหมายด้านอารมณ์ความรู้สึกที่คนรับรู้สภาพแวดล้อม อันได้มาจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่

3.1 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการรับรู้สภาพแวดล้อมกายภาพของมนุษย์เป็นการอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมกายภาพ ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะที่ต่างกันไปในแต่ละบุคคลตามสภาพแวดล้อมพื้นฐานที่แตกต่างกัน ปัจจัยหลัก 2 ข้อที่ได้ทำการศึกษาคือปัจจัยด้านบุคคลและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ โดยมีรายละเอียดของปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านบุคคล

- ลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ เพศ
- ลักษณะทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ศาสนา
- ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้
- ปัจจัยด้านพฤติกรรมของคนในพื้นที่ ได้แก่ การกระจายตัวของพฤติกรรมบนพื้นที่ การใช้สอยพื้นที่ กิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติ
- การรับรู้ของคนในพื้นที่ เป็นทัศนคติ ความรู้สึกที่มีต่อสถานที่ด้านสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ เรื่องจินตภาพและเอกลักษณ์ภายในพื้นที่ ความพึงพอใจในการอยู่อาศัย

2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ

- ภูมิทัศน์ของเมือง เป็นการศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมของเมืองด้านองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ พืชพันธุ์ และการเรียงตัวของการใช้งานด้านภูมิทัศน์
- อาคารและส่วนประกอบของอาคาร ได้แก่ สถาปัตยกรรมต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ใช้สอยด้านต่างๆ เช่น อาคารบ้านเรือน อาคารสำนักงาน สถานที่ราชการ ฯลฯ รวมทั้งส่วนประกอบอาคาร เช่น ป้ายโฆษณา ฯลฯ
- โครงข่ายถนน ได้แก่ ถนนหนทาง ทางเดินเท้า เส้นทางที่ใช้ในการสัญจร
- ระบบบริการสาธารณะ ได้แก่ ระบบการจัดการเพื่อให้ประชาชนในเมืองดำรงอยู่ด้วยคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การบริการไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การระบายน้ำ การจัดการขยะมูลฝอย ฯลฯ

ตารางที่ 3.1 การแปลงตัวแปรด้านมโนทัศน์เป็นตัวแปรด้านปฏิบัติการ

ตัวแปรด้านมโนทัศน์(Conception Variable)	ตัวแปรด้านปฏิบัติการ(Operation Variable)
ปัจจัยด้านบุคคล	
-ลักษณะประชากรในพื้นที่	-เพศ,อายุ,สถานภาพ,ระดับการศึกษา,ศาสนา รายได้และการประกอบอาชีพในปัจจุบัน
-ทัศนคติของประชากรที่มีต่อพื้นที่ -ความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ -การรับรู้จินตภาพ -ความพึงพอใจสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย	-ระยะเวลาที่อาศัยพื้นที่ -สิ่งทีจิดจำได้ภายในเมือง -ความต้องการย้ายที่อยู่
-การกระจายพฤติกรรมของคนบนพื้นที่	-รูปแบบกิจกรรมของคนในชุมชน -พื้นที่ประกอบกิจกรรม

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ตัวแปรด้านมนทัศน์(Conception Variable)	ตัวแปรด้านปฏิบัติการ(Operation Variable)
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ	
ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่	-โครงข่ายถนน รูปร่างของเมือง สภาพอาคาร
ระบบบริการสาธารณะ	-สาธารณูปโภค,สาธารณูปการ
ภูมิทัศน์เมือง	-องค์ประกอบทางภูมิทัศน์, การเรียงตัวของพื้นที่ที่การใช้งานของภูมิทัศน์, วัสดุพืชพันธุ์ภายในท้องถิ่น

3.2 ตารางเครื่องมือวิจัย

การศึกษานี้อาศัยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ สำหรับข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจภาคสนามจะประกอบด้วยการสัมภาษณ์แบบสอบถามกับผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเขตเทศบาลเมืองแพร่ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนรวมทั้งวิถีการดำรงชีวิต นอกจากนี้การสำรวจภาคสนามยังประกอบไปด้วย การสำรวจด้านลักษณะทางกายภาพโดยผู้ศึกษาและส่วนของข้อมูลที่เป็นกรณีศึกษาที่สำคัญซึ่งได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในลักษณะสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบไม่เข้าไปมีส่วนร่วมผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้นำชุมชนรวมทั้งสังเกตแบบไม่เป็นการกับกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา

สำหรับข้อมูลทุติยภูมิจะได้จากการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาด้านภูมิทัศน์,การใช้ที่ดิน,ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมและข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชากรในพื้นที่ และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งสรุปตารางเครื่องมือการวิจัยได้ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงตัวแปรและเครื่องมือการวิจัย

ตัวแปร	เครื่องมือ	เอกสาร	สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	แบบสอบถาม	สัมภาษณ์
1.ปัจจัยด้านบุคคล					
1.1 คุณลักษณะของประชากร -เพศ,อายุ,สถานภาพทางสังคม,ศาสนา ระดับการศึกษา, รายได้และการประกอบอาชีพ		●		●	
1.2 ทศนคติของประชากรที่มีต่อพื้นที่ -ความรู้สึกผูกพันกับสถานที่ -การรับรู้สิ่งที่มีค่าภายในพื้นที่				● ●	● ●

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ตัวแปร	เครื่องมือ	เอกสาร	สังเกตแบบ ไม่มีส่วนร่วม	แบบ สอบถาม	สัมภาษณ์
-ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย				●	●
1.3 การกระจายพฤติกรรมเชิงพื้นที่ ของคนในชุมชน					
-รูปแบบกิจกรรมของคนในชุมชน			●	●	●
-รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน			●		●
2.ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ					
2.1 ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่					
-โครงข่ายถนน		●	●		
-รูปร่างของเมือง		●	●		
-สภาพอาคารและโบราณสถาน		●	●		
2.2ระบบบริการสาธารณะ		●	●		
2.3ภูมิทัศน์เมือง					
-องค์ประกอบทางภูมิทัศน์		●	●		
-การเรียงตัวของพื้นที่การใช้งานของภูมิทัศน์, วัสดุพืชพันธุ์		●	●		

3.3 การเลือกพื้นที่ศึกษา

ในการศึกษาวิจัยนี้ได้เลือกที่จะศึกษากรณีของพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดแพร่ เนื่องจากเป็นชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์และมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมายาวนาน พื้นที่นี้ได้รับผลกระทบจากแนวนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นทำให้มีการเพิ่มขึ้นของประชากรต่างถิ่น ลักษณะชุมชนเป็นศูนย์กลางการค้า-การบริการและศูนย์ราชการของจังหวัดทำให้มีประชากรแฝงอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกันในการรับรู้ของคนท้องถิ่นเดิมกับคนที่เข้ามาอยู่ใหม่รวมทั้งวิถีชีวิตเดิมที่เคยมีต้องถูกปรับเปลี่ยนไปทำให้การรับรู้เอกลักษณ์เมืองลดน้อยลงทั้งเรื่องภาพลักษณ์และทรัพยากรธรรมชาติ การขาดเอกลักษณ์และปัญหาด้านภูมิทัศน์ยังเป็นปัญหาหลักที่พบในแผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่อีกด้วย* โดยพื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดแพร่ มีขนาดประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร

* แผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่ ระยะปานกลาง 5 ปี พ.ศ. 2545-2549

3.4 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการรับรู้สภาพแวดล้อมและจินตภาพเมือง โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสุ่มจำนวน 320 ชุด จากการสำรวจข้อมูลเอกสารเบื้องต้นพบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองจังหวัดแพร่ จำนวน 5,629 ครอบครัว มีประชากรรวมทั้งสิ้น 18,699 คน* แบ่งออกเป็น 13 ชุมชนด้วยกันซึ่งมีองค์ประกอบภายในชุมชนคล้ายคลึงกัน ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้กำหนดให้เป็นกลุ่มผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษา โดยทำการสุ่มครัวเรือนในแต่ละชุมชนเพื่อต้องการให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่กระจายในทุกๆ ส่วนของเมือง ดังนั้นจึงทำการสุ่มจากทุกๆ ชุมชนในจำนวนที่คิดเป็นสัดส่วนกับครัวเรือนที่มีอยู่จริงในชุมชนนั้นๆ เพื่อสะดวกกับการเก็บข้อมูลในชุมชนซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่ผู้ศึกษาได้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ (Cluster) ประมาณ 4-5 กลุ่ม แล้วทำการสุ่มเลือกกลุ่มย่อยขึ้นมาเป็นตัวแทนของชุมชนประมาณ 2 กลุ่มต่อหนึ่งชุมชน การสุ่มตัวอย่างเพื่อหาตัวแทนครัวเรือนในแต่ละชุมชนตามที่กำหนด โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) ในการสุ่มตัวอย่างและใช้วิธีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มย่อยที่สุ่มได้ จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชุมชนคิดดังนี้

ร้อยละของจำนวนครัวเรือนแต่ละชุมชนต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมด X จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ต้องการ

100

= จำนวนแบบสอบถามในแต่ละชุมชน

จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในClusterที่ต้องการสุ่ม = ระยะเวลาในการแจกแบบสอบถามในแต่ละชุมชน

จำนวนหน่วยที่กำหนดสำหรับแต่ละชุมชน

ตัวอย่าง ชุมชนเซตวันมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 357 ครัวเรือนจากทั้งหมด 5,629 ครัวเรือนจะได้จำนวนแบบสอบถามที่ต้องการสุ่มในชุมชนนี้เท่ากับ $\frac{357}{5,629} \times 100 \times 320 = 20$ ชุด

100

แบ่งเป็น 4 กลุ่มได้กลุ่มละ 89 ครัวเรือน ทำการสุ่มเพื่อแจกแบบสอบถาม 2 กลุ่มเท่ากับ 170 ครัวเรือน ดังนั้น จะได้ระยะเวลาในการแจกแบบสอบถามเท่ากับ $170 / 20 = 8$ หลังคาเรือน

ตารางที่ 3.3 แสดงสัดส่วนและจำนวนแบบสอบถามในแต่ละชุมชน

ชุมชน	ครัวเรือนในแต่ละชุมชน (%)	จำนวนแบบสอบถาม	
		ชุด	%
1. ชุมชนเซตวัน	6.52	20	6.25
2. ชุมชนพระนอน	5.64	18	5.63

* แผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่ ระยะปานกลาง 5 ปี พ.ศ. 2545-2549

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ชุมชน	ครัวเรือนในแต่ละชุมชน (%)	จำนวนแบบสอบถาม	
		ชุด	%
3. ชุมชนวัดหลวงศรีชุม	3.34	11	3.44
4. ชุมชนหัวข่วง	8.01	26	8.13
5. ชุมชนสวรรคน์เวศน์	9.14	29	9.06
6. ชุมชนเหมืองแดง	10.56	34	10.62
7. ชุมชนเหมืองหิต	11.20	40	12.50
8. ชุมชนชัยมงคล	7.34	24	7.50
9. ชุมชนพระร่วง	4.00	13	4.06
10. ชุมชนร่องซ้อ	11.71	38	11.88
11. ชุมชนน้ำค้อ	17.17	49	15.31
12. ชุมชนศรีบุญเรือง	1.45	5	1.56
13. ชุมชนสระบ่อแก้ว	3.90	13	4.06
รวม	100(5,629)	320	100

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเภทข้อมูลและแหล่งข้อมูล ดังนี้

3.5.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารและสิ่งพิมพ์จากหน่วยงานต่างๆทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ได้แก่

1) เทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ข้อมูลเกี่ยวกับแผนพัฒนา แผนที่เขตเทศบาล และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทั่วไปในเขตพื้นที่เทศบาล

2) สำนักงานเมืองจังหวัดแพร่ ข้อมูลเกี่ยวกับผังเมืองรวม แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลและเขตผังเมืองรวมจังหวัดแพร่, แผนที่เส้นทางคมนาคมภายในเขตเทศบาลและผังเมืองรวม

3) สำนักงานสถิติ จำนวนประชากรภายในพื้นที่เขตเทศบาลเมือง จังหวัดแพร่

3.5.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและพฤติกรรมของคนในพื้นที่ โดยการสังเกตและสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา จากมุมมองที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในสังคมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ผู้ศึกษาจึงนำเสนอข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนด้วยข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์แบบสอบถาม

และการสัมภาษณ์เฉพาะในกรณีที่เป็นส่วนเชิงคุณภาพ ดังนั้นการเก็บข้อมูลภาคสนามจึงแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. ทำการสำรวจ (Survey) โดยใช้วิธีการสังเกตด้วยสายตา (Visual survey) ภายในพื้นที่ที่ศึกษาด้วยตนเองในเรื่องลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษารวมทั้งกิจกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่โดยทำการเก็บข้อมูลโดยการถ่ายรูปและจดบันทึก

2. การสัมภาษณ์แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง โดยการใช้แบบสอบถามจะเป็นการเก็บข้อมูลที่ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนแรก เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปของบุคคล เพื่อทราบถึงข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของบุคคลกับชุมชนนั้นรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ส่วนที่สอง เป็นข้อมูลการรับรู้เอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของเอกลักษณ์ 4 ข้อมาถาม ได้แก่ ความเป็นลักษณะเฉพาะ โดยพิจารณาจากคำถามว่า คุณคิดว่าคุณเป็นคนที่ไหน ความต่อเนื่องกัน โดยถามความรู้สึกที่มีต่อสถานที่ ว่ามีความต่อเนื่องจากการรับรู้เดิมของบุคคล การยอมรับตัวเองเป็นการแสดงถึงความภูมิใจหรือประทับใจที่อยู่ในพื้นที่และประสิทธิภาพในตนเองโดยแสดงออกผ่านทัศนคติเกี่ยวกับความพึงพอใจในการดำรงชีวิตในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ของประชาชนในด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ส่วนที่สาม เป็นการสอบถามทัศนคติด้านความหมายของสภาพแวดล้อม โดยใช้มาตรวัดแบบ Semantic differential scale คำถามจะเป็นคำคุณศัพท์ 2 ขั้วที่บอกความรู้สึกของบุคคลที่รับรู้สภาพแวดล้อมของพื้นที่

ในการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในส่วนแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ (Pre-Test) ก่อนนำไปใช้จริงเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในขั้นต้นและเพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความครบถ้วนทางด้านเนื้อหา แล้วทดสอบจริงและผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์นำไปสู่ส่วนที่ 3 ของการเก็บข้อมูลคือ

3. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือสัมภาษณ์เจาะลึก

ในส่วนนี้จะเป็นการเก็บข้อมูลสำหรับข้อมูลในแนวลึกที่ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ด้วยค่าทางสถิติเพียงอย่างเดียว เช่น เรื่องความรู้สึกที่มีต่อสถานที่ การรับรู้สิ่งที่มีคุณค่าภายในพื้นที่ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในลักษณะการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยกับผู้นำท้องถิ่น

3.6 ขั้นตอนการออกแบบเครื่องมือในการวัด

จากการศึกษาของค้ประกอบทางจิตภาพและองค์ประกอบทางกายภาพซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดภูมิทัศน์เมือง ได้นำปัจจัยที่ได้มาทำการศึกษาค้นคว้าส่วนใหญ่รับรู้จิตภาพแบบไหนและอะไรบ้างที่คนรับรู้ร่วมกันและนำไปสู่ความเป็นเอกลักษณ์ โดยได้ทำทดสอบการรับรู้ของคนในชุมชนจากแบบทดสอบในการให้ค่าคะแนนโดยการดูรูปถ่าย ซึ่งได้คัดเลือกมาจากสถานที่ที่คนเกิดจิตภาพชัดเจนหรือคนส่วนใหญ่จดจำและประกอบกิจกรรมซึ่งก่อให้เกิดการรับรู้จิตภาพ

เมื่อทำการสัมภาษณ์และให้ดูรูปที่เลือกไว้แล้วผู้ศึกษาเลือกรูปที่ได้จากการสอบถามและให้ดูในเบื้องต้นที่ประชาชนรับรู้จิตภาพสูง เพื่อนำไปสอบถามทัศนคติจากกลุ่มตัวอย่างในการรับรู้จิตภาพเมืองอีกทีโดยการทดสอบเบื้องต้น(Pre-test)จากกลุ่มตัวอย่างก่อนทำการแจกแบบสอบถามจริงเพื่อตรวจสอบความผิดพลาดของแบบสอบถาม โดยแบ่งศึกษาองค์ประกอบทางจิตภาพของเมืองในประเด็นเรื่อง สถานที่ใดที่คนในพื้นที่จดจำและคิดว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมากที่สุดจากการสอบถามพบว่าสถานที่ที่คนจดจำและคิดว่าเป็นเอกลักษณ์มากที่สุด คือ พระธาตุช่อแฮ รองลงมา คือ พระเมืงผีและบ้านประทับใจ ตามลำดับ จึงได้เลือกเอา 2 อันดับแรกมาใช้เป็นปัจจัยกระตุ้นแทน ผนวกกับ ที่หมายตาที่โดดเด่นในพื้นที่ที่คนรับรู้ได้แก่ พระธาตุช่อแฮและโรงแรมนครแพร่ทาวเวอร์

ที่รวมกิจกรรม หรือ Node ได้แก่ ริมคูเมืองประตูชัย ซึ่งใกล้ตลาดเทศบาล เป็นสถานที่ที่ผู้คนนิยมไปจับจ่ายใช้สอยมากที่สุดและกลางคืนยังเป็นสถานที่ขายของหรือไนท์บาซ่าในช่วงสิ้นเดือนอีกด้วย ย่านที่คัดเลือกมาได้แก่ ย่านที่อยู่อาศัย ย่านศาสนสถาน ย่านการค้า เส้นทางการเลือกโดยแบ่งตามย่านที่มีอยู่ เส้นขอบที่สำคัญของเมืองได้แก่ แม่น้ำยม และกำแพงเมืองเก่า ผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบทัศนคติกลุ่มตัวอย่างโดยนำเอาองค์ประกอบทางจิตภาพที่ได้ทำการศึกษาเบื้องต้นนี้มาเป็นสิ่งกระตุ้นการรับรู้จิตภาพของคนในชุมชน เพื่อหาว่าจิตภาพไหนที่โดดเด่นและก่อให้เกิดเอกลักษณ์ แบบสอบถามส่วนที่เป็นการวัดการรับรู้ภาพลักษณ์และเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมโดยการให้ดูรูปภาพแล้วตอบคำถาม จะใช้เทคนิคการวัดแบบซีแมนติกดิฟเฟอเรนเชียล (Semantic Differential scale) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยทางด้านจิตวิทยาในการวัดระดับของมิติเชิงความรู้สึกต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษา โดยใช้ระดับคะแนนมาก-น้อย ระหว่างคำคุณศัพท์คู่ตรงข้าม ซึ่งในแต่ละข้อของแบบสอบถามจะมีค่าคะแนน 1-7 โดยค่าคะแนน 1 เป็นระดับสูงสุดของความรู้สึกของคำคุณศัพท์ด้านซ้ายมือ และ ค่าคะแนน 7 เป็นค่าสูงสุดของคำคุณศัพท์ด้านขวามือ การทดสอบกลุ่มตัวอย่างโดยการดูรูปแบ่ง 4 ประเด็นคือ

1. ประเด็นเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม

ความรู้สึกบรรยากาศในเรื่องของสภาพอาคารและลักษณะการปิดล้อมในประเภทอาคารที่แตกต่างกันและการปิดล้อมที่มีต้นไม้มากน้อยต่างกัน การศึกษาในเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่ใน

สภาพแวดล้อม โดยใช้ลักษณะสภาพที่อยู่อาศัยที่พบในพื้นที่ในปัจจุบันมาเป็นภาพในการทดสอบ ซึ่ง แบ่งเป็น สภาพที่อยู่อาศัย 3 แบบด้วยกันคือ สภาพที่อยู่อาศัยแบบบ้านร่วมสมัย บ้านแบบชุมชนดั้งเดิมและบ้านสมัยใหม่ที่เป็นทาว์นเฮ้าส์

ในคำคุณศัพท์ 8 คู่ ที่ใช้ประเมินคือ น่าอยู่-ไม่น่าอยู่ ปลอดภัย-ไม่ปลอดภัย สบาย-อึดอัด สงบ-อึกทึก เรียบง่าย-ซับซ้อน เป็นระเบียบ-ไม่เป็นระเบียบ โลง-อึดอัด ร่มรื่น-แห้งแล้ง

2.ประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์โดยเลือกรูปที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ภายในจังหวัด

คำคุณศัพท์ ที่ใช้ประเมินคือ แตกต่าง-ไม่แตกต่างจากจังหวัดอื่น เข้ากันได้-ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ รู้สึกภาคภูมิใจ -ไม่ภาคภูมิใจ ประทับใจ-ไม่ประทับใจ คุ่นเคย-ไม่คุ่นเคย กลมกลืน-แตกต่างกับพื้นที่

3.ประเด็นเรื่องความคุ่นเคยต่อสภาพแวดล้อมอันจะช่วยให้เกิดเค้าโครงทางจิต

คำคุณศัพท์ที่ใช้ประเมินคือ คุ่นเคย-ไม่คุ่นเคย กลมกลืน-ไม่กลมกลืน เชื่อเชิญ-ไม่เชื่อเชิญ น่าดู-ไม่น่าดู แตกต่าง-เหมือนกับจังหวัดอื่น เข้ากันได้-ไม่เข้ากับพื้นที่ ภาคภูมิใจ-ไม่ภาคภูมิใจ ประทับใจ-ไม่ประทับใจ

4.ประเด็นเรื่องความซับซ้อน องค์ประกอบทางภูมิทัศน์

คำคุณศัพท์ที่ใช้ประเมินคือ เรียบง่าย-ซับซ้อน เป็นระเบียบ-ไม่เป็นระเบียบ โลง-อึดอัด น่าดู-ไม่น่าดู แตกต่าง-เหมือนกับจังหวัดอื่น เข้ากันได้-ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ ร่มรื่น-แห้งแล้ง ประทับใจ-ไม่ประทับใจ

ผู้ศึกษาทำการศึกษารับรู้ด้านภูมิทัศน์จากการวัดความร่มรื่นของต้นไม้ในส่วนที่เป็นพื้นที่สาธารณะ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า เส้นทาง(Path) เป็นสิ่งที่บ่งถึงลักษณะทางภูมิทัศน์ได้ดีกว่าโครงสร้างส่วนอื่นๆของเมือง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้พิจารณานำเอาเส้นทางแต่ละจุดในเมืองมาเป็นประเด็นในการสอบถามเรื่องการรับรู้เรื่องความร่มรื่นของต้นไม้เนื่องจากต้นไม้เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดจิตวิญญาณต่อสถานที่(spirit of place) หรือ ความรู้สึกต่อสถานที่(sense of place) นั้นๆ โดยการพิจารณาได้แบ่งเกณฑ์ ในการเลือกพื้นที่การปกคลุมดินของต้นไม้ ซึ่งอาศัยหลักการรับรู้โดยมองภาพรวมตาม ทฤษฎีของเกสตัลท์ในเรื่องความต่อเนื่องการเติมความสมบูรณ์ของพื้นที่ส่วนที่หายไปให้เต็มหรือการปิดล้อม(closure)มาใช้ในการพิจารณาให้ค่าคะแนน

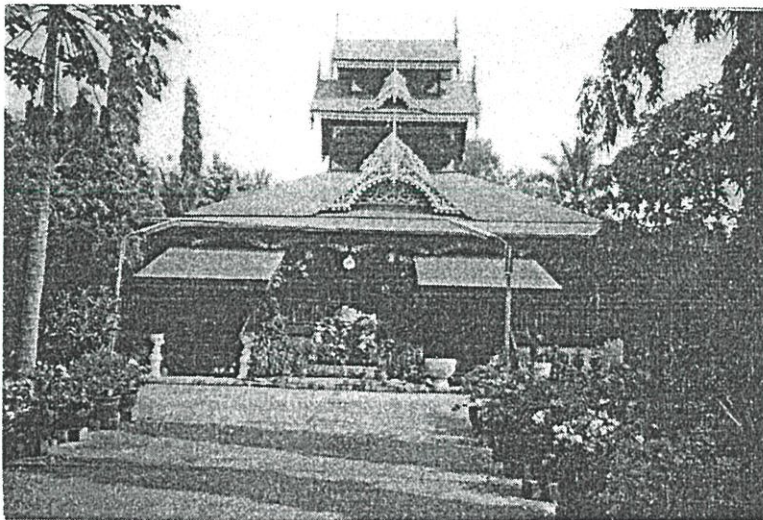
เมื่อทำการทดสอบเบื้องต้น(Pre-test) แล้วจึงทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจริงโดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 320 ตัวอย่าง และนำผลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามร่วมกับข้อมูลที่ได้จากส่วนอื่นๆต่อไป

3.61 ตัวอย่างรูปจินตภาพเมืองที่นำมาทดสอบกับประชาชนก่อนทำแบบทดสอบจริง
ลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมที่พบภายในเขตเทศบาล

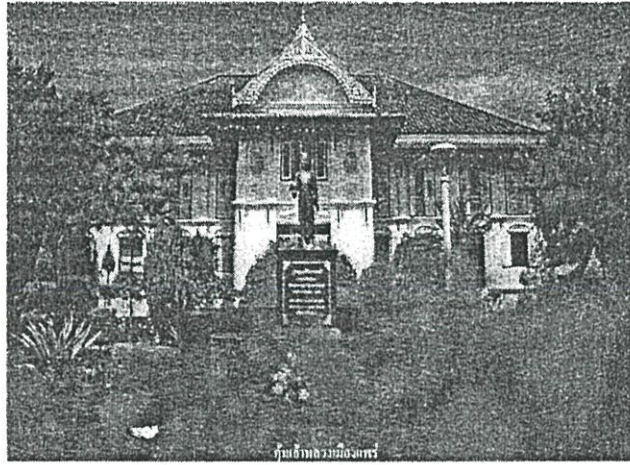
1. รูปแบบอาคารศิลปะพม่าผสมไทย

ภาพที่ 3.1 วัดจอมสวรรค์

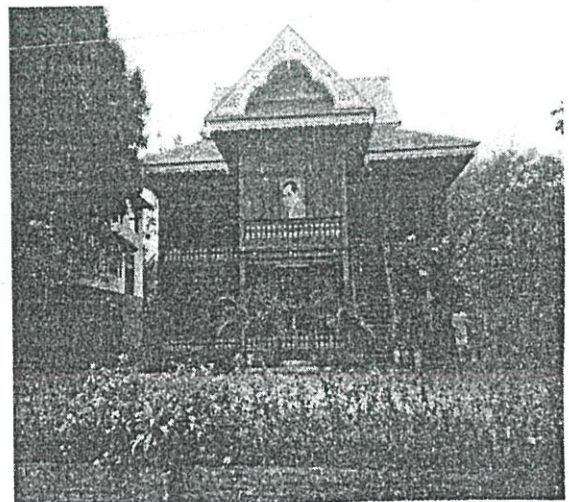
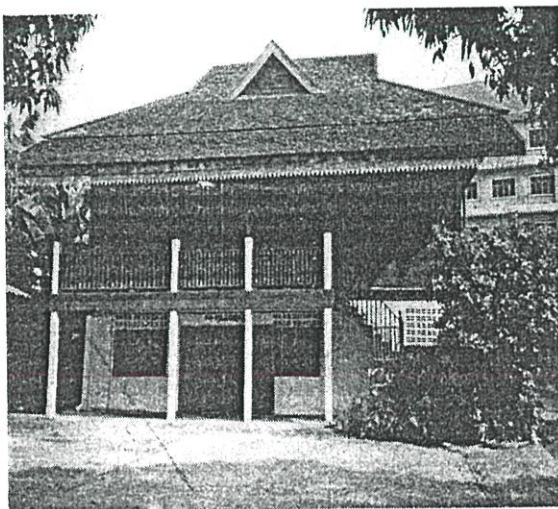
ภาพที่ 3.2 วัดสระป่อแก้ว

ภาพที่ 3.3 จวนผู้ว่าราชการจังหวัด (เก่า) เป็นอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5

ภาพที่ 3.4 บ้านวงศ์บุรี

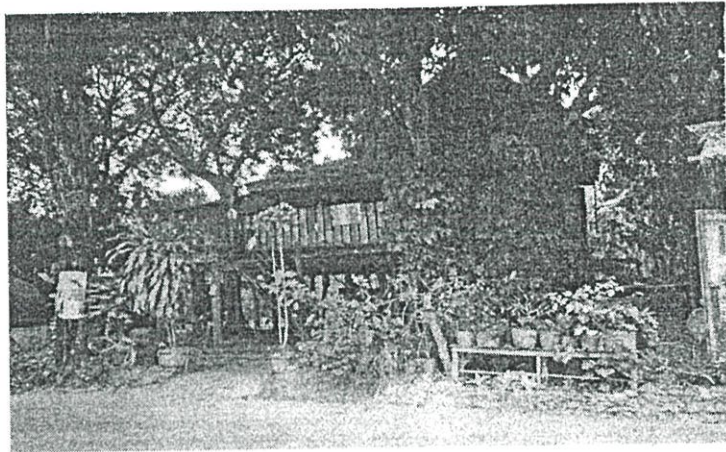

ภาพที่ 3.5 บ้านคหบดีเดิมที่พบในเขตกำแพงเมือง

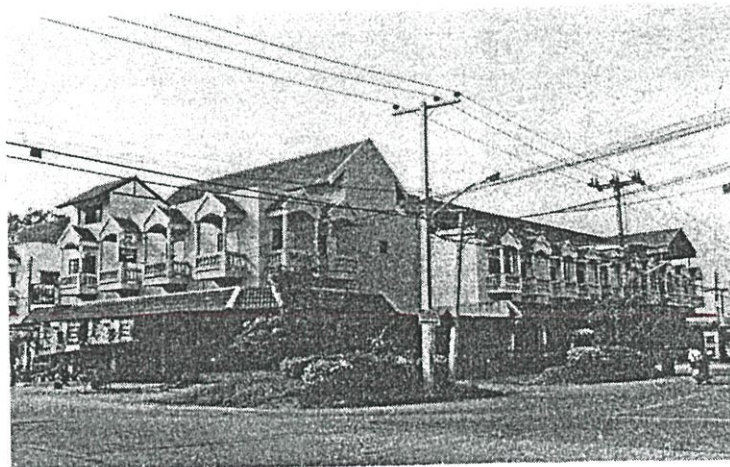
ลักษณะที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ดังนี้

ภาพที่ 3.6 บ้านเดี่ยวสมัยใหม่ มีการแบ่งบริเวณเป็นสัดส่วน

ภาพที่ 3.7 บ้านเดี่ยวลักษณะชุมชนโบราณ ไม่มีรั้วรอบแบ่งอาณาเขต

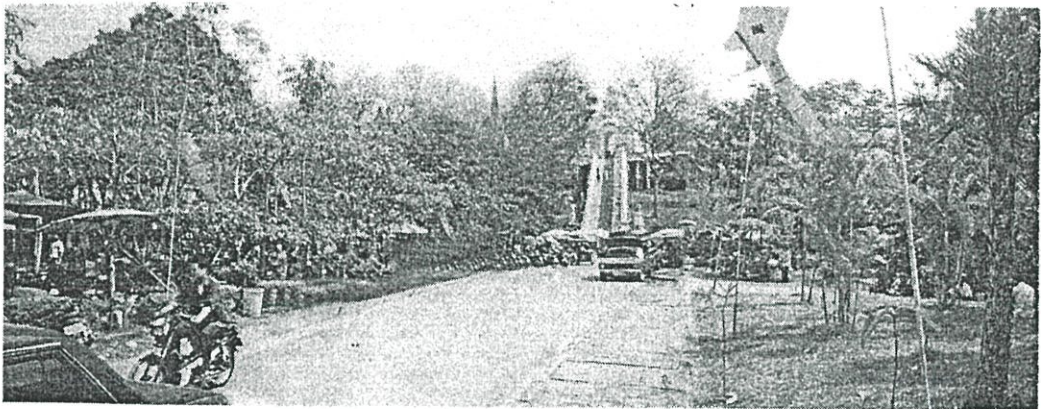

ภาพที่ 3.8 ทาวน์เฮาส์ สมัยใหม่

จินตภาพ เรืองเส้นขอบ (Edge) และภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)

ภาพที่ 3.9 แม่น้ำยม

ภาพที่ 3.10 พระธาตุช่อแฮ

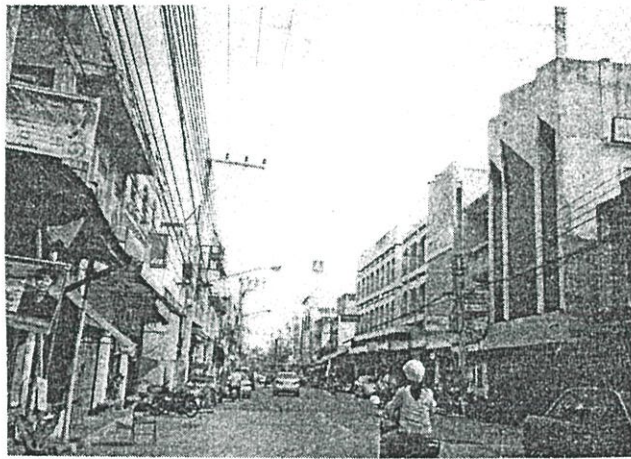
ภาพที่ 3.11 แพะเมืองผี

ภาพที่ 3.12 โรงแรมนครแพร่ทาวเวอร์

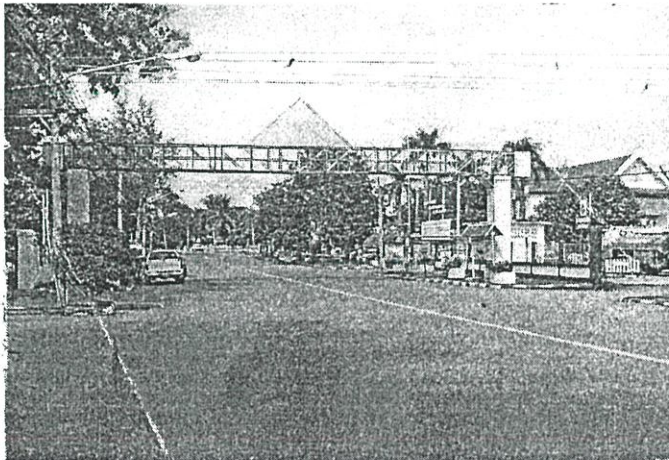
สภาพภูมิทัศน์ที่พบในปัจจุบัน เส้นทาง (Path) ที่สำคัญ

ภาพที่3.13 ถนนเจริญเมืองเป็นถนนสายสำคัญมีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบทั้ง2ข้างทาง

ภาพที่3.14 เส้นทางย่านการค้าถนนเจริญเมือง

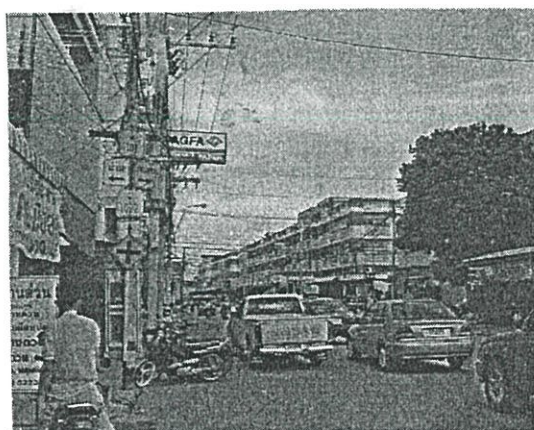
ภาพที่3.15 ถนนย่านสถานที่ราชการบริเวณหน้าที่ทำการเทศบาล

ภาพที่3.16 เส้นทางย่านถนนยันตรกิจโกศลซึ่งเป็นถนนสายสำคัญ

ภาพที่3.17 ถนนออกนอกเมือง

ภาพที่3.18 สภาพองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ภายในเมือง

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะแยกตามลักษณะของการเก็บข้อมูลซึ่งแตกต่างกัน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสอบถาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษาแล้วนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาทำการประมวลผล นำเสนอโดยการพรรณนาและการใช้สถิติประกอบกัน

3.7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบสอบถาม

จะทำการรวบรวมข้อมูลและประมวลผลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS for Windows และเป็นการใช้สถิติพรรณนาในเรื่องข้อมูลด้านกายภาพ ลักษณะพื้นฐานด้านเศรษฐกิจสังคม โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ก. การวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานด้านเศรษฐกิจสังคมและลักษณะประชากร โดยใช้สถิติพรรณนา ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

ข. การวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการหาเอกลักษณ์ของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้สถิติพรรณนาและในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผล องค์ประกอบได้ทดสอบความเกี่ยวเนื่องด้วยระหว่างตัวแปรด้วยสถิติไคสแควร์

ค. การวิเคราะห์การรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์ของเมืองจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งวัดด้วยมาตรวัดที่เป็นแบบ ซีแมนติก ดิฟเฟอเรนเชียล (semantic differential) เพื่อศึกษาว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความแตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมเมืองอย่างไร โดยวิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ของค่าการรับรู้ในแต่ละมิติความรู้สึกที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมและทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธีวิเคราะห์ paire test ในกรณีที่เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 ค่า และด้วยวิธีการวิเคราะห์ repeated measures ANOVA ในกรณีที่เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 2 ค่าขึ้นไป เนื่องจากเป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ไม่เป็นอิสระต่อกันเพราะผู้ตอบแต่ละคนได้ถูกขอให้ให้ค่าคะแนนการรับรู้ในแต่ละมิติสำหรับทุกๆ ภาพที่นำมาเปรียบเทียบ

ง. การวิเคราะห์ผลของค่าตัวแปรลักษณะทางประชากร สังคมและภูมิหลังที่มีต่อการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อมเมือง ในกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกำหนดให้ตัวแปรเหล่านี้เป็น Between-subjects factor ในการวิเคราะห์ Repeated measures ANOVA ที่มีตัวแปรค่าคะแนนจากการดูภาพที่แตกต่างกันเป็น Within-subjects factor โดยกระทำการวิเคราะห์ที่ละ 1 ตัวแปร

3.7.1.1 แนวทางการวิเคราะห์การรับรู้จินตภาพ

ในการวิเคราะห์ที่ใช้คำสั่ง Repeated measures ANOVA ในโปรแกรม SPSS เพื่อหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในการรับรู้มิติความรู้สึกที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ใช้ค่าเฉลี่ยของการรับรู้ความรู้สึกที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 320 ตัวอย่าง มีต่อสภาพแวดล้อมในประเด็น 4 ข้อใหญ่ๆและมาตรวัดที่เป็นมาตรฐาน 8 มาตรวัด ในการวิเคราะห์ความรู้สึกโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างจะวิเคราะห์จากค่าเฉลี่ย(mean) จากแบบสอบถามทั้งหมดโดยมีเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระหว่างค่าเฉลี่ย1-7 มิติเชิงความรู้สึกใดที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นมีค่าอยู่ระดับมากในข้อใดข้อหนึ่งก็ถือว่าเป็นจินตภาพในมิติที่ชัดเจนที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้ แนวทางการวิเคราะห์ความแตกต่างในการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์ของสภาพแวดล้อม ข้อมูลที่จะใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่

- ค่าคะแนนของการรับรู้มิติเชิงความรู้สึกที่กลุ่มตัวอย่าง มีต่อสภาพแวดล้อมจากภาพถ่าย
- จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่แบ่งกลุ่มตามความแตกต่างของลักษณะทางสังคมและประชากรที่ต้องการจะศึกษา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ภูมิภาค อาชีพ

วิธีการในการวิเคราะห์

1. นำค่าการจัดอันดับองค์ประกอบทางกายภาพที่ส่งผลต่อการจัดจำสภาพแวดล้อมของเมืองมาเรียงลำดับเพื่อหาองค์ประกอบทางกายภาพที่ส่งผลต่อการจัดจำมากที่สุดและอภิปรายโดยวิธีพรรณนา

2. หาผลรวม ค่าเฉลี่ย ค่าฐานนิยมและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าระดับความคิดเห็นที่มีต่อผลที่สภาพแวดล้อม

3. นำข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นๆ ของกลุ่มตัวอย่างมาจัดอันดับและอภิปรายโดยวิธีพรรณนา

3.7.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยนำข้อมูลทุกประเภทมาประมวลเข้าด้วยกันเพื่อการตีความทั้งข้อมูลด้านสถิติและข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษาเชื่อมโยงกับกรอบของทฤษฎีเพื่อสรุปผล

3.7.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสังเกตการณ์ของผู้ศึกษา

สำหรับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งได้จากการสำรวจและสังเกตการณ์ของผู้ศึกษานั้นได้แสดงผลของการวิเคราะห์ในรูปแบบของการบรรยายประกอบแผนที่และรูปถ่ายไม่มีการอ้างอิงข้อมูลทางสถิติจะต่างจากวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้แบบสอบถามซึ่งมีการอ้างอิงผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและทางสถิติผสมผสานกัน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษารับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์เมืองเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อค้นหาคำตอบตาม วัตถุประสงค์ 3 ข้อด้วยกันคือ ข้อแรกเพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพและความหมายของสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับหน้าที่ใช้สอยและพฤติกรรมของคนในชุมชน ข้อที่สองเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการรับรู้ด้านจินตภาพและสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ของคนในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดเอกลักษณ์เมืองและสุดท้ายเพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและออกแบบสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ที่เสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของเมืองในแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนา โดยแบ่งเนื้อหาในบทนี้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆด้วยกันคือ

ส่วนแรก เป็นผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาโดยมีหัวข้อดังนี้คือ ทำเลที่ตั้งและลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา โครงสร้างด้านสังคม ลักษณะการใช้ที่ดิน ลักษณะองค์ประกอบทางภูมิทัศน์และสุดท้ายเป็นข้อสรุปปัญหาทางภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่สอง เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองแพร่มีแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 320 ชุด ในประเด็นเรื่องจินตภาพและเอกลักษณ์เมือง รวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์เมืองและสรุปปัญหาทางภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงด้านภูมิทัศน์ของเมืองต่อไป

4.1 ข้อมูลทั่วไปและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา

การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม ดังได้กล่าวแล้วจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ว่า มนุษย์และสภาพแวดล้อมต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานของประชากรในพื้นที่ศึกษา ด้านเศรษฐกิจสังคมรวมทั้งสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ในเรื่องที่ตั้งลักษณะของพื้นที่ศึกษาทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน องค์ประกอบทางกายภาพที่ก่อให้เกิดความเป็นเมืองอันเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลต่างๆเกิดการรับรู้จินตภาพที่ต่างกัน

4.1.1 ท่าเลที่ตั้งและลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

เทศบาลเมืองแพร่ตั้งอยู่ในท้องที่ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำยม มีขนาดพื้นที่ประมาณ 9.00 ตารางกิโลเมตร เทศบาลเมืองแพร่มีจำนวนประชากรในปัจจุบันรวม 18,699 คน จำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลมีทั้งหมด 5,629 ครัวเรือน การกระจายตัวของประชากรส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่บริเวณใจกลางเมืองเทศบาล ตามแนวถนนช่อแฮ ถนนยันตรกิจโกศล ถนนเจริญเมือง ถนนเหมืองแดง ถนนเหมืองหิตซึ่งเป็นย่านการค้าและพาณิชยกรรมและการกระจายตัวจะเบาบางลงตามลำดับจากใจกลางเมืองสู่แนวหลักเขตเทศบาล (ดูแผนที่ 4.1)

4.1.2 โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบด้านกายภาพที่คนสามารถรับรู้ได้ และเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมของประชากรในพื้นที่ จากข้อมูลเบื้องต้นรวมทั้งจากการสำรวจพบได้ว่าในพื้นที่เขตเทศบาลมีโครงสร้างพื้นฐานดังต่อไปนี้

4.1.2.1 ระบบการขนส่งและการคมนาคม

ระบบการขนส่งและการคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวของ รูปร่างของเมือง urban form โดยองค์ประกอบของการขนส่งและคมนาคมที่ส่งผล ต่อรูปร่างของเมืองที่สำคัญได้แก่ เส้นทางคมนาคม

1) การเข้าถึงเทศบาลเมืองแพร่โดยการคมนาคมทางบก

สัญญาณเตือนในการเข้าสู่ตัวเทศบาลเมืองแพร่ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมธรรมชาติ คือ แนวเขา และแม่น้ำยมทำหน้าที่เป็นขอบ(Edges) ในการบอกแนวเขตเทศบาลสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นประกอบด้วย ป้ายบอกแนวเขตเทศบาล โคมไฟทางขนาดใหญ่ การมีเกาะกลางถนน ทำให้ทราบว่าเข้าสู่ตัวเทศบาลแล้ว นอกจากนี้ถนนสายต่างๆภายในเมือง เช่น ถนนราษฎร์อุทิศ ยังทำหน้าที่ในการเชื่อมเส้นทางจากถนนซูเปอร์ไฮเวย์ และเป็นเส้นขอบ อีกทั้งป้ายบอกแนวเขตเทศบาลยังทำหน้าที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ในระยะใกล้

-การเข้าถึงด้านทิศใต้ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 เริ่มจากจังหวัดกำแพงเพชร ผ่านสุโขทัย จังหวัดแพร่ ถึงจังหวัดน่าน ระยะทางประมาณ 340 กิโลเมตร เข้าถึงมาจากอำเภอเด่นชัย อัญญา สูงเม่น เข้าสู่ถนนยันตรกิจโกศล

-การเข้าถึงเข้ามาจากทาง ทิศตะวันตก โดยใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1023 จาก อังคองลง เข้ามาทางถนนเมืองเหมืองฮิตผ่านแม่น้ำยม เข้าสู่เขตกำแพงเมืองเก่า ทางประตูमार ผ่านเข้ามาตามถนนคำลือ หรือ ออกนอกเมืองเก่าโดยเข้าทางถนนร่องซ้อ และถนนเมืองฮิตเข้าไปเจอถนนราษฎร์อุทิศ

-จากทางหลวงหมายเลข 1022 จากอำเภอท่าปลา ตัดกับถนนหมายเลข 101 เข้ามาผ่านสนามบินตรงเข้ามาผ่านโรงพยาบาลแพร่ตามแยกเข้ามาทางถนนช่อแฮ ถนนเจริญเมือง ผ่านประตูชัยเข้าสู่เขตเมืองเก่า

-จากทางหลวงหมายเลข 101 จากจังหวัดน่าน ผ่านอำเภอร่องกว้างสามารถเข้าถึงตัวเทศบาลเมืองแพร่ได้ 2ทางด้วยกันคือ เข้าจากสุขาภิบาลทุ่งไต้งเข้ามาทางถนนบ้านใหม่มาตามถนนยันตรกิจโกศลหรือเข้าสู่เขตเมืองเก่าตามถนนคุ้มเดิมและจากทางหลวงหมายเลข 101 ตอนเฉียงเมืองและเริ่มเข้าสู่พื้นที่เทศบาลเมืองแพร่เมื่อเข้ามาทางด้านสี่แยกบ้านนาแหลมและเข้ามายังถนนยันตรกิจโกศล

-ทางหลวงหมายเลข 11 เริ่มจากอำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรีผ่านจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดแพร่(อำเภอเด่นชัย) จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางประมาณ 590 กิโลเมตร

2) การจราจรในเขตเทศบาลเมืองแพร่

ปัจจุบันถนนในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมใหม่ และถนนบางสายยังไม่ได้ดีเส้นแบ่งแนวจราจร ปัญหาการจราจรในเขตเทศบาล คือ ถนนแคบ และที่จอดรถไม่เพียงพอ ทำให้การเคลื่อนตัวของรถช้า ขาดป้ายเครื่องหมายจราจร เช่น ป้ายห้ามจอด ป้ายเตือนแยกอันตราย ฯลฯ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณและอุปกรณ์

3) ระบบโครงข่ายถนน

ถนนเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของประชาชนชาวเมืองมักจะใช้ถนนในการประกอบกิจกรรมประจำวัน เช่น การเดินทาง การซื้อขายสินค้า จากการศึกษาาระบบถนนและการจราจรภายในพื้นที่ศึกษาพบว่า ความต่อเนื่องของโครงข่ายถนนมีไม่มาก ถนนส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็ก และมีพื้นผิวจราจรแคบ ถนนสายย่อยและถนนซอยมักมีลักษณะคดเคี้ยวเนื่องจากโครงสร้างถนนในปัจจุบันมีการพัฒนามาจากทางเดินเกวียนในสมัยโบราณ การศึกษาาระบบถนนในเขตเทศบาลตามลักษณะทางกายภาพและการใช้ประโยชน์และคุณค่าความสำคัญของถนนในปัจจุบันมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเภทถนน สามารถแบ่งถนนในเขตพื้นที่ศึกษาตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้ 3 ประเภทคือ

-ถนนสายหลักเป็นถนนที่มีการใช้ประโยชน์หรือคนนิยมไปใช้บ่อยสุด ได้แก่ ถนนคู้มเดิม ถนนไชยบูรณ์ ถนนยันตรกิจโกศล ถนนเจริญเมือง ถนนราษฎร์อุทิศ ถนนช่อแฮ ถนนบ้านใหม่

- ถนนสายรอง ได้แก่ ถนนเหมืองฮิต ถนนรอบเมือง ถนนบ้านใหม่ ถนนน้ำคือ
- ถนนสายย่อย ได้แก่ ถนนสายย่อยและถนนซอยทั้งหมดในเขตเทศบาล

2) ขนาดความกว้างของถนน ถนนในเขตกำแพงเมืองส่วนใหญ่มีความกว้างไม่มากนัก ส่วนนอกเขตจะมีขนาดใหญ่เฉพาะถนนสายหลัก จากการศึกษาศาสามารถแบ่งขนาดความกว้างของถนนในเขตเทศบาลแบ่งได้ เป็น 4 ระดับดังนี้

-ถนนที่มีขนาดความกว้าง 3-4.9 เมตร ได้แก่ ถนนบ้านใหม่2 ถนนเจริญเมือง ถนนเขตวัน 3

-ถนนที่มีขนาดความกว้าง 5.0-7.9 เมตร ได้แก่ ถนนพระร่วง ถนนรอบเมือง ถนนเทศบาล ถนนเหมืองแดง ถนนเขตวัน

-ถนนที่มีขนาดความกว้าง 8-11.9 เมตร ได้แก่ ถนนบ่อแก้ว ถนนพระร่วง ถนนสันเหมืองหลวง ถนนราษฎร์ดำเนิน

-ถนนที่มีขนาดความกว้าง มากกว่า 12.0 เมตร ได้แก่ ถนนเจริญเมือง ถนนราษฎร์อุทิศ ถนนยันตรกิจโกศล ถนนเหมืองฮิต ถนนบ้านใหม่ ถนนคู้มเดิม ถนนช่อแฮ

จากการสังเกตพบว่าประเภทของถนนและความกว้างของถนนไม่มีความแปรผันกันโดยตรงคือ ถนนที่เป็นสายหลักที่คนรับรู้และใช้ประโยชน์บ่อยจะเป็นถนนดั้งเดิมที่มีความสำคัญมาแต่อดีต ถนนเดิมจะเป็นถนนที่มีความกว้างไม่มากนัก ซึ่งการรับรู้จินตภาพก็เกิดจากการที่คนเข้าไปใช้ประโยชน์กับพื้นที่นั้นบ่อยๆ

4) ทางเท้า

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าถนนบางสายเท่านั้นที่มีทางเท้า สภาพถนนในปัจจุบันทรุดโทรม ช่วงถนนแคบในพื้นที่เขตใจกลางเมืองและไม่มีที่จอดรถทำให้เกะกะกีดขวางการจราจร ทางเท้า พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองแพร่ทางเท้ามีเพียงถนนบางสายเท่านั้น ได้แก่ ถนนไชยบูรณ์ ถนนคู้มเดิม ถนนเจริญเมืองบางช่วง ถนนยันตรกิจโกศล

ทางเท้าในเขตกำแพงเมืองส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่พอใช้แต่ยังคงต้องการการดูแลรักษาเส้นทางที่มีทางเท้าได้แก่ ถนนคู้มเดิม บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด ถนนเจริญเมืองบริเวณหน้าวัดพระบาทมิ่งเมือง แต่ความกว้างของทางเท้าถนนเจริญเมืองมีขนาดแคบไม่ได้มาตรฐาน คือต่ำกว่า 1.2 เมตรและมีเส้นทางไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นทางร่วมของสาธารณูปโภคหลายอย่างเช่น ทางเดิน สายโทรศัพท์ สายไฟฟ้า ท่อระบายน้ำประปา เป็นที่ตั้งตู้โทรศัพท์ ตู้ไปรษณีย์ ป้ายบอกทาง กะบะตันไม้ ทำให้สูญเสียพื้นที่ทางเท้าไปมาก

4.1.3 โครงสร้างทางด้านสังคม

ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดกิจกรรมและพฤติกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันของประชากรในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีอิทธิพลสนองกลับต่อการเกิดรูปร่างของเมืองและยังเป็นพื้นฐานในการรับรู้จินตภาพเมืองที่ทำให้แต่ละคนเหมือนหรือแตกต่างกันด้วยโดยโครงสร้างทางสังคม ในที่นี้ จะกล่าวถึง ใน 2 หัวข้อใหญ่ คือ ลักษณะของชุมชนและวัฒนธรรมภายในชุมชน อันได้แก่ การนับถือศาสนา

1. ชุมชน ภายในพื้นที่ศึกษามีทั้งหมด 13 ชุมชน จำนวน 5,629 ครอบครัวย จำนวนประชากรในชุมชน รวม 18,699 คน ภายในแต่ละชุมชนจะมีผู้นำชุมชน ชุมชนละหนึ่งคนซึ่งมีหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ในเรื่องความสัมพันธ์และกิจกรรมของคนภายในชุมชน (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนชุมชนและประชากรในเขตเทศบาลเมืองแพร่

ชุมชน	จำนวน(ครอบครัว)	จำนวน (คน)
1. ชุมชนเขตวัน	357	1,221
2. ชุมชนพระนอน	294	1,056
3. ชุมชนวัดหลวงศรีชุม	282	624
4. ชุมชนหัวข่วง	483	1,498
5. ชุมชนสวรรคินิเวศน์	414	1,710
6. ชุมชนเหมืองแดง	512	1,976
7. ชุมชนเหมืองฮิต	672	2,086
8. ชุมชนชัยมงคล	540	1,391
9. ชุมชนพระร่วง	289	740
10. ชุมชนร่องซ้อ	631	2,190
11. ชุมชนน้ำค้อ	821	3,211
12. ชุมชนศรีบุญเรือง	99	273
13. ชุมชนสระป่อแก้ว	235	723
รวม	5,629	18,699

ที่มา : แผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่ พ.ศ 2545

2. ศาสนา ผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาล มีวัดจำนวน 17 แห่ง ผู้นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 1.1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในเขตเทศบาล มีโบสถ์คริสต์ จำนวน 1 แห่ง ผู้นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 0.1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด จากการสำรวจไม่พบมัสยิดภายในเขตเทศบาล

4.1.4 ลักษณะการใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาพื้นที่ย่านการค้า-การบริการและที่อยู่อาศัย โดยย่านการค้าและบริการกระจายตัวเพิ่มขึ้นบริเวณถนนสายรองเชื่อมกับถนนยันตรกิจโกศล ถนนน้ำคือ ถนนเจริญเมือง ส่วนที่อยู่อาศัยกระจายเพิ่มขึ้นบริเวณถนนสายรองเชื่อมกับถนนยันตรกิจโกศล ถนนรอบเมือง รายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้

เขต A เป็นเขตพื้นที่เมืองเก่า อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ จัดเป็นศูนย์ราชการและบ้านพักข้าราชการและบ้านพักอาศัยทั่วไปเป็นอาคารที่พักอาศัย ร้อยละ 92.65 อาคารพาณิชย์ ร้อยละ 7.10 และอาคารอุตสาหกรรม ร้อยละ 0.25 ประกอบไปด้วยชุมชนพระนอน ชุมชนวัดหลวง-ศรีชุม ชุมชนศรีบุญเรือง ชุมชนหัวข่วง ชุมชนพระร่วง

เขต B เป็นเขตพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นน้อย มีการกระจายตัวของอาคารมาก ที่พักอาศัยจะเกาะตัวไปตามแนวถนนเหมืองหิตและถนนร่องซ้อ มีอาคารพักอาศัย ร้อยละ 91.51 อาคารพาณิชย์ ร้อยละ 7.38 และอาคารอุตสาหกรรม ร้อยละ 1.11 ประกอบไปด้วย ชุมชนเขตวัน ชุมชนร่องซ้อ ชุมชนเหมืองหิต

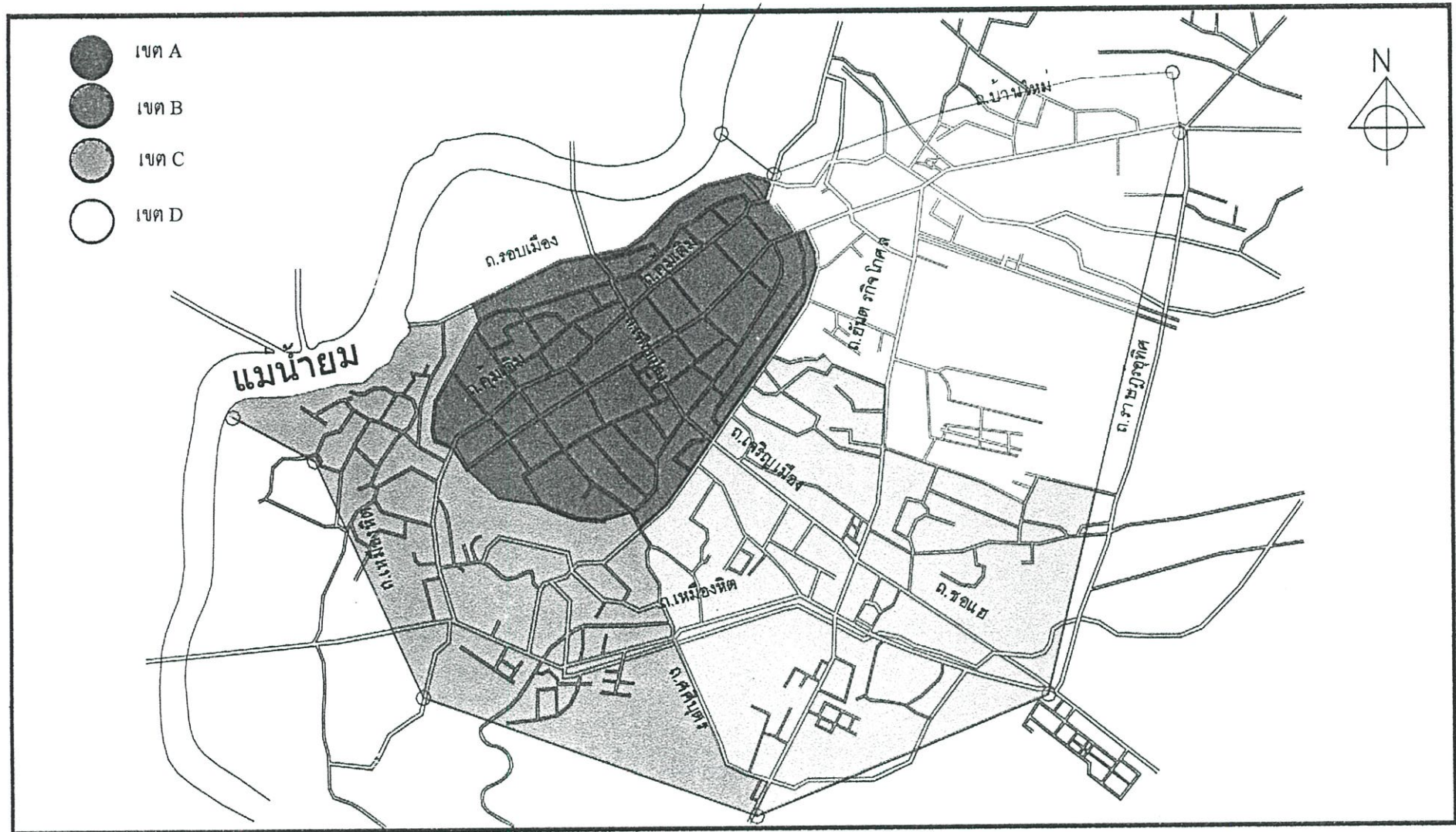
เขต C เป็นหัวใจของชุมชนเทศบาล คือ เป็นแหล่งสำคัญทางด้านธุรกิจการค้าและเป็นบริเวณที่ประชากรปลูกสร้างอาคารพักอาศัยหนาแน่นมากเป็นที่ตั้งของตลาดสด บริเวณนี้อาณาเขตตามแนวถนนซ้อแฮ ถนนเจริญเมือง ถนนยันตรกิจโกศลและถนนเหมืองแดง มีอาคารที่พักอาศัย ร้อยละ 69.45 อาคารพาณิชย์ ร้อยละ 29.78 และอาคารอุตสาหกรรม ร้อยละ 0.76 ประกอบไปด้วย ชุมชนเหมืองหิต ชุมชนชัยมงคล ชุมชนเหมืองแดง ชุมชนน้ำคือ

เขต D เป็นย่านการค้าพักอาศัยน้อย อาคารพักอาศัยกระจายตัวทั่วไปตามแนวถนนยันตรกิจโกศล ทางด้านตะวันออกของเมืองมีจำนวนที่พักอาศัย ร้อยละ 86.24 อาคารพาณิชย์ ร้อยละ 10.17 และอาคารอุตสาหกรรม ร้อยละ 3.59 ประกอบไปด้วย ชุมชนสระป้อแก้ว ชุมชนบ้านใหม่ ชุมชนเหมืองแดง (ดูตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 แสดงการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแพร่

เขต	ประเภทการใช้ที่ดิน พื้นที่ (ร้อยละ)		
	อาคารพักอาศัย	อาคารพาณิชย์	อาคารอุตสาหกรรม
A	92.65	7.1	0.25
B	91.51	7.38	1.11
C	69.45	29.78	0.76
D	86.24	10.17	3.59

ที่มา : แผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่ พ.ศ.2545

แผนผังที่ 4.4 แสดงการแบ่งพื้นที่ตามการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแพร่

ที่มา : จากการศึกษา

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าประชากรภายในพื้นที่ศึกษากิจกรรมในชุมชนและลักษณะทางกายภาพโดยรวมของเมืองอันได้แก่ ท่าเลที่ตั้ง ลักษณะทั่วไป โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนปัจจัยอย่างอื่นที่ต่างกันได้แก่สภาพเศรษฐกิจของบุคคล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับพื้นฐานของการรับรู้จินตภาพเมือง มีส่วนช่วยสร้างหรือเปลี่ยนแปลงจินตภาพของแต่ละบุคคลแต่เป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ในทางอ้อมซึ่งหมายถึงอาจเป็นปัจจัยเสริมที่ช่วยให้การรับรู้จินตภาพของคนแตกต่างกันไป ผู้ศึกษาจึงได้นำมาเป็นประเด็นในการวิเคราะห์การรับรู้จินตภาพด้วย โดยสัมพันธ์กับลักษณะองค์ประกอบหลักๆที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการรับรู้ด้านจินตภาพของคนโดยตรง ได้แก่ ลักษณะองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของเมือง(ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกถึงจินตภาพที่คนรับรู้ว่าสื่อความหมายได้มากน้อยเพียงใด) ลักษณะทางภูมิทัศน์ที่ได้ศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษา

การศึกษาลักษณะทางภูมิทัศน์ในเขตเทศบาล อ.เมือง จ.แพร่ เป็นการศึกษาองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่สำคัญทั้งด้านจินตภาพและลักษณะทางกายภาพของเมือง อันนำไปสู่ความเป็นเอกลักษณ์ของเมือง รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์เมืองและสรุปปัญหาทางภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบทางภูมิทัศน์ที่เหมาะสมต่อไป ในการศึกษาสภาพภูมิทัศน์ในเขตเทศบาล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบเมืองที่มีความสำคัญทางภูมิทัศน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 องค์ประกอบทางจินตภาพ (Image Element)

การศึกษาองค์ประกอบทางจินตภาพเป็นการศึกษาลักษณะทางภูมิทัศน์เมืองตามแนวของ Kevin Lynch โดยมีหลักว่า จินตภาพสาธารณะ (Public Image) เกิดจากองค์ประกอบเมือง 5 ประการ คือ เส้นทาง ขอบ ย่าน จุดรวมและที่หมายตาอันเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นเมืองด้านการรับรู้ทำให้สามารถเข้าใจรูปแบบของความเป็นเมืองได้มากขึ้น

4.2.1.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางจินตภาพโดยผู้ศึกษา

1. เส้นทาง (Paths) เส้นทางที่สำคัญทางด้านจินตภาพของเมือง ได้แก่ ถนนคูมเดิม และถนนเจริญเมือง เป็นเส้นทางสำหรับจัดงานพิธีสำคัญต่างๆ เป็นเส้นทางที่สื่อให้เห็นถึงความมีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง เนื่องจากเป็นเส้นทางที่ผ่านวัดและสถานที่สำคัญ

ของเมืองหลายแห่ง เริ่มจากประตูชัย วัดพระบาทมิ่งเมือง ศาลากลางจังหวัด เทศบาลเมือง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าถนนเจริญเมืองและถนนคุ้มเดิมจะเป็นที่ตั้งของวัดและสถานที่สำคัญของเมืองรวมทั้งเป็นถนนสายสำคัญ แต่สภาพโดยรวมของถนนทั้งสองยังไม่สามารถแสดงออกถึงจินตภาพของเมืองและเอกลักษณ์เมืองได้ ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบถนนที่มีอยู่ส่วนใหญ่ขาดการตกแต่งออกแบบทางกายภาพที่เหมาะสมบนถนนเจริญเมืองมีแนวอาคารพาณิชย์ที่ขาดความงามทางสถาปัตยกรรมและเครื่องประกอบถนนที่รกรุงรังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ลายจินตภาพที่ดีของถนนเส้นทางที่มีความสำคัญรองลงไป ได้แก่ ถนนยันตรกิจโกศลอันเป็นถนนสายหลักย่านธุรกิจของพื้นที่ที่จะมีความสำคัญในแง่ประโยชน์ใช้สอยเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงบริเวณต่างๆ เข้าด้วยกันมากกว่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2. เส้นขอบ (Edges) พื้นที่ศึกษามีแนวแม่น้ำยมเป็นเส้นขอบอยู่ที่ทิศเหนือและทิศตะวันตก ส่วนด้านอื่นไม่มีแนวเส้นขอบที่ชัดเจนจะเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับเขตอำเภออื่น การแบ่งเขตพื้นที่ที่เห็นได้ชัดเจนคือ การมีแนวเกาะกลางถนน โคมไฟ และเครื่องประกอบถนนที่จะเริ่มมีพื้นที่ในเขตเทศบาล เส้นขอบที่ชัดเจนอีกอย่างคือ แนวคูเมืองเป็นเส้นขอบที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อทำหน้าที่บ่งบอกแนวเขตบริเวณตัวเมืองแก่กับพื้นที่นอกเขตเมือง ประตูเมืองเก่าประกอบด้วย ประตูชัย ประตูใหม่ ประตูमार และแนวเส้นขอบที่มีความชัดเจนน้อยสุดเป็นเส้นขอบเกิดจากแนวอาคารจะพบในเขตย่านการค้าอาคารพาณิชย์ต่างๆริมถนนเจริญเมืองและถนนยันตรกิจโกศล เส้นขอบประเภทถนนได้แก่ ถนนรอบเมืองซึ่งแบ่งเขตพื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ใหม่และถนนทางหลวงแบ่งเขตเทศบาลเมืองกับเทศบาลรอบนอก

3. ย่าน (Districts) ย่านที่เห็นได้ชัดในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นย่านพาณิชยกรรม ได้แก่ ย่านประตูชัยทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษาใกล้กับย่านตลาดเทศบาลและย่านตลาดบ้านทุ่ง ซึ่งอยู่นอกกำแพงเมืองบนถนนยันตรกิจโกศล ย่านทั้งสามมีความเด่นชัดและจดจำได้ง่ายเนื่องจากเป็นตลาดขนาดใหญ่และมีผู้ใช้สอยมาก มีสภาพที่สับสนยุ่งเหยิง มีกิจกรรมค้าขายเกิดขึ้นเกือบตลอดเวลา โดยตลาดประตูชัยอยู่ใกล้กับตลาดเทศบาลซึ่งขายของในเวลากลางวัน ตลาดประตูชัยจะเป็นตลาดได้รุ่งมีกิจกรรมค้าขายในเวลากลางคืนทำให้เกิดกิจกรรมการจับจ่ายใช้สอยในตอนกลางคืนบริเวณนี้ อีกทั้งในช่วงสิ้นเดือนยังเป็นที่ยายของในเวลากลางคืนที่เรียกกันว่า ไนท์บาซ่า ส่วนอีก 2 ตลาดกลางวันคือคัก กลางคืนชบเซา อย่างไรก็ตามแม้ว่าลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้ย่านทั้งสามเป็นที่จดจำที่เด่นชัด แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นจุดด้อยทางภูมิทัศน์เมืองเนื่องจากมีลักษณะทางกายภาพที่ไม่ส่งเสริมความงามของเมืองเป็นบริเวณที่ประสบปัญหาการจราจรติดขัด ขาดแคลนที่จอดรถ ป้ายโฆษณาเกะกะรกรุงรัง เป็นต้น ย่านที่เห็นค่อนข้างชัดเจนอีกบริเวณหนึ่งได้แก่ ย่านศาลากลางซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการและวัดที่สำคัญหลายแห่ง ส่วน

ย่านอื่นๆจะมีลักษณะที่ไม่ชัดเจนนักเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นย่านที่สงบเงียบและมีกิจกรรมที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ ย่านที่พักอาศัยที่กระจายตัวบริเวณโดยรอบเขตนอกกำแพงเมืองเก่า

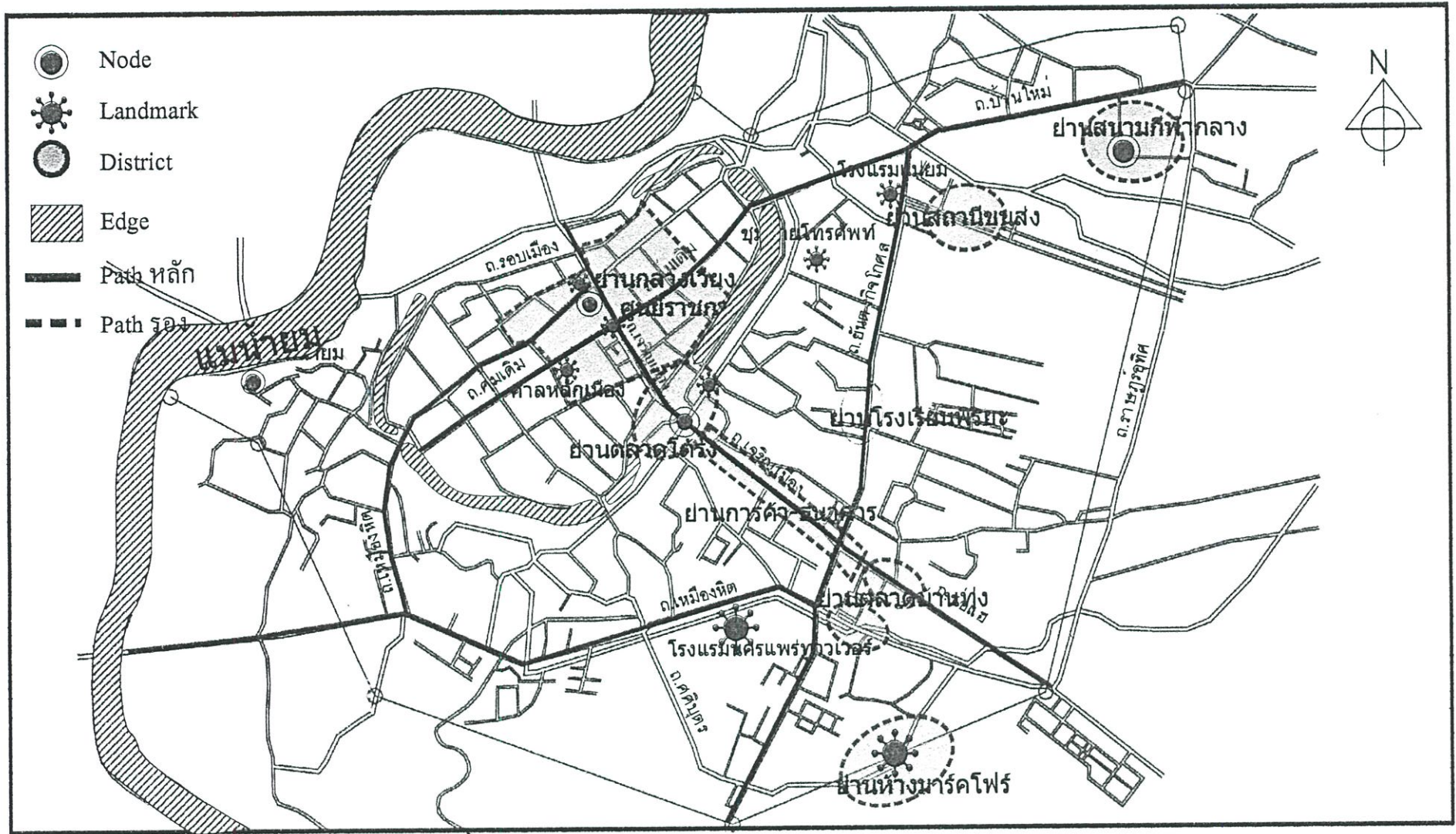
4. ที่รวมกิจกรรม (Node) บริเวณที่รวมของคนในพื้นที่เขตเทศบาลมีหลายจุด แตกต่างกันไปตามลักษณะที่ตั้งและกิจกรรมที่เกิดขึ้นจุดรวมเหล่านี้ได้แก่ สวนสุขภาพ สนามกีฬาากลาง ตลาดใต้รุ่งประตู่ชัย ริมคูเมืองตลาดเทศบาล จุดที่รวมกิจกรรมในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นลักษณะที่รวมกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีพอสมควร แต่ก็ยังมีที่รวมกิจกรรมบางแห่ง เช่น ริมคูเมืองตลาดเทศบาลที่มีปัญหาน้ำในคูเมืองเน่าเหม็นอันเนื่องมาจากการระบายน้ำจากบริเวณตลาดคูเมืองและสภาพแห้งแล้งขาดการบำรุงรักษา รวมทั้งบริเวณที่ตั้งแผงลอยหรือรถเข็นขายอาหารริมถนน ซึ่งก่อให้เกิดความแออัดของการจราจรและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของถนน

5. ที่หมายตา (Land Marks) ในเขตเทศบาลเมืองแพรมีสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่สามารถใช้เป็นที่หมายตาหลักได้แก่เจดีย์วัดศรีชุม ศาลากลางจังหวัด นอกพื้นที่เขตเทศบาลแต่ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้และให้ความสำคัญ ได้แก่ พระธาตุช่อแฮเนื่องจากจุดเด่นที่มีความงามและมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมยังมีที่หมายตาอื่นเนื่องจากลักษณะทางกายภาพประเภทอาคารสูงได้แก่ โรงแรมนครแพร์ทาวเวอร์ อาคารพาณิชย์บริเวณถนนเจริญเมือง และเสารับส่งวิทยุโทรเลขใกล้วัดสระป่อแก้ว

ซึ่งจากการศึกษาจินตภาพของเมืองนี้ได้นำมาเป็นกรณีศึกษาและเป็นปัจจัยหรือสิ่งกระตุ้นเพื่อนำมาทดสอบการรับรู้สิ่งที่มีคุณค่าหรือจินตภาพที่คนรู้สึกว่ามีลักษณะเฉพาะหรือเป็นเอกลักษณ์ ตามจินตภาพที่เด่นชัดโดยการดูรูปเพื่อสอบถามทัศนคติซึ่งปัจจัยและการเลือกภาพที่นำมาใช้ในการทดสอบการรับรู้จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

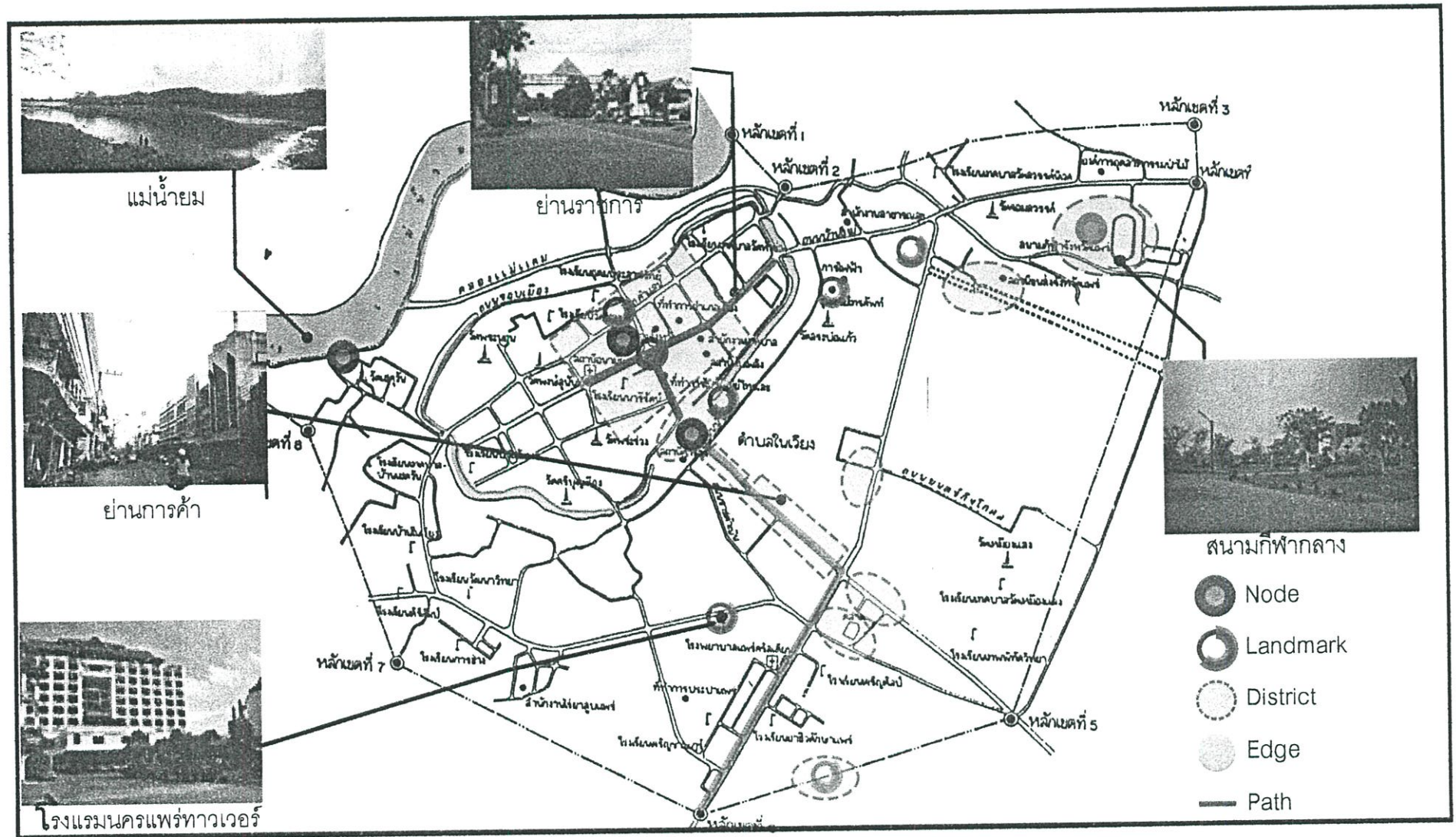
4.2.1.2 การศึกษาจินตภาพเมืองแพร์จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์ประชากรชาวเมืองแพร์ถึง “เอกลักษณ์” ของเมืองแพร์ พบว่า ชาวเมืองรับรู้สภาพแวดล้อมกายภาพของเมืองที่มีความเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบอยู่ทั่วไปภายในตัวเมืองเก่า เช่น ประตูเมือง แนวคูเมืองเดิม เขตตัวเมืองเก่าเป็นศูนย์กลางความเจริญในหลายๆด้าน เช่น ส่วนราชการ การค้าและบริการ ด้านศาสนา ลักษณะที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของสถาปัตยกรรมมีส่วนทำให้มีลักษณะที่โดดเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวเมืองรับรู้ว่าเป็นสถานที่ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแพร์ได้มากที่สุดและภายในตัวเมืองยังมีรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมระหว่างพม่าและไทย ที่พบปรากฏตามวัดต่างๆ เช่น วัดจอมสวรรค์

แผนผังที่ 4.5 แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพในเขตเทศบาลเมืองแพร่

ที่มา : จากการศึกษา

แผนผังที่ 4.6 แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพของเมือง

ที่มา : จากการศึกษา

1. เส้นทาง (path) ภายในเขตเทศบาลเมืองแพร์ จากการสอบถามชาวเมืองแพร์พบว่า เส้นทางภายในตัวเมืองที่ประชาชนชาวแพร์ส่วนใหญ่รับรู้และจดจำได้ประกอบด้วย ถนนคุ้มเดิม ถนนยันตรกิจโกศล เป็นถนนที่ประชาชนกล่าวถึงสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจาก เส้นทางสายดังกล่าว ผ่านสถานที่สำคัญภายในเขตเทศบาลอันได้แก่ สถานที่ราชการ เช่น ศาลากลางจังหวัดแพร์ เทศบาลเมืองแพร์ รวมทั้ง วัดและศาสนสถาน ถนนเจริญเมือง เป็นถนนที่กล่าวถึงรองลงมาอันเป็น ถนนเส้นที่ผ่าน วัดและศาสนสถานที่สำคัญได้แก่ วัดพระบาทมิ่งเมือง สถาบันการเงิน ศูนย์กลาง การค้าและบริการ ประกอบไปด้วย ธนาคารต่างๆ เช่น ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงไทย แสดงให้เห็นว่าเป็นถนนสายสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของเมืองแพร์ส่งผลให้การ ใช้ที่ดินบริเวณนี้เต็มไปด้วยอาคารพาณิชย์ตึกแถวต่างๆ

2. ศูนย์ชุมชน (node) ภายในเขตเทศบาล จากการสอบถามประชาชนชาวเมืองแพร์ พบว่า ศูนย์ชุมชนเมืองแพร์ประกอบไปด้วยศูนย์ชุมชนบริเวณตลาดเทศบาลและศูนย์ชุมชนตลาด บ้านทุ่ง ประชาชนมาจับจ่ายใช้สอยอย่างคับคั่ง มีการเคลื่อนไหวของกิจกรรมตลอดเวลา มีความ วุ่นวายสับสนของผู้คน รวมทั้งการจราจรที่ติดขัด บริเวณหน้าตลาดเนื่องจากการจอดรถกีดขวางไม่ เป็นระเบียบ ศูนย์ชุมชนบริเวณห้างสรรพสินค้ามาร์คโพร ถึงแม้ว่าตัวห้างสรรพสินค้าจะอยู่นอก พื้นที่เขตเทศบาลเมือง แต่ผู้คนที่ไปจับจ่ายใช้สอยส่วนใหญ่ก็เป็นประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร์ซึ่งห้างนี้เป็นห้างสรรพสินค้าเพียงแห่งเดียวที่มีอยู่บริเวณเขตเทศบาล ส่งผลให้ บริเวณดังกล่าวเป็นศูนย์รวมของประชาชนอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากห้างสรรพสินค้ามีสินค้าให้เลือก มากมาย มีโรงภาพยนตร์ ศูนย์ชุมชนห้างมาร์คโพรนี้ทำให้เกิดแหล่งการค้าบริเวณรอบๆห้างซึ่งขาย สินค้าประเภทคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ ผู้คนแวะเวียนมาซื้อสินค้าตลอดเวลาโดยเฉพาะ เวลาหลังเลิกงานและวันหยุดเสาร์อาทิตย์

3. เส้นขอบ (Edges) ภายในเขตเทศบาลเมืองแพร์ จากการสอบถามประชาชนชาว เมืองแพร์ พบว่าแม่น้ำม่นับเป็นเส้นขอบทางธรรมชาติที่ประชาชนเมืองแพร์รับรู้ ถึงการเป็นเส้น แบ่งทางธรรมชาติที่ดีที่สุดและในส่วนของเส้นขอบที่มนุษย์สร้างขึ้น ประกอบด้วย คูเมือง ประตู เมือง นับเป็นเส้นขอบที่มีความสำคัญในการเป็นเส้นขอบของเมืองในเขตพื้นที่เมืองเก่า

4. ย่าน (Districts) ภายในเขตเทศบาลเมืองแพร์ จากการสอบถามชาวเมืองแพร์ ย่าน ส่วนใหญ่ภายในเขตเกิดจากลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพและกิจกรรมประกอบกันโดย ย่านในเขตเมืองเก่า ประกอบด้วย ย่านพาณิชย์กรรม เป็นย่านที่มีความโดดเด่นด้านกิจกรรมการค้าขาย ผสมกับความสับสนวุ่นวาย ความเร่งรีบของผู้คนในบริเวณดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชน ชาวเมืองแพร์รับรู้ถึงสภาพของความเป็นย่านพาณิชย์กรรม เช่น ย่านตลาดเทศบาล ย่านศูนย์การค้า มาร์คโพร ย่านศาสนสถาน ย่านสถานที่ราชการเป็นย่านที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรม คือ เป็นลักษณะรูปแบบของอาคารราชการและกิจกรรมการให้บริการประชาชน เช่น ย่านศาลา

กลางจังหวัด ย่านพักผ่อนเช่น ย่านสวนสุขภาพ ย่านที่พักผ่อนรอบคูเมืองริมประตูใหม่และประตูชัยและย่านตลาดใต้รุ่งประตูชัย เป็นย่านที่ประกอบกิจกรรมในการค้าขายอาหาร

5. ภูมิสัญลักษณ์ (Landmarks) ภายในเขตเทศบาลเมืองแพร่ จากการรับรู้ของชาวเมืองแพร่ สามารถแยกพิจารณาจากการมองเห็นองค์ประกอบทางด้านกายภาพเพื่อใช้เป็นหลักในการอ้างอิงดังต่อไปนี้ ภูมิสัญลักษณ์ที่เห็นได้ในระยะไกล (Distant Landmarks) และภูมิสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ในระยะใกล้ (Local Landmarks) โดยที่ภูมิสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ในระยะไกลภายในเขตเทศบาลเมืองแพร่ประกอบด้วย ภูมิสัญลักษณ์ประเภทอาคาร สิ่งปลูกสร้างที่มีลักษณะเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย เจดีย์ โบสถ์ วิหารตามวัดต่างๆ เช่น องค์พระบรมธาตุบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮ อาคารศาลากลางจังหวัด เป็นต้น ภูมิสัญลักษณ์ประเภทป้ายโฆษณา เช่น ป้ายโฆษณาที่ติดตั้งบนอาคารพาณิชย์ ย่านถนนยันตรกิจโกศล ภูมิสัญลักษณ์ประเภทเสารับส่งวิทยุโทรเลข เป็นต้น ภูมิสัญลักษณ์ที่มองเห็นได้ในระยะใกล้ภายในเขตเทศบาล เช่น วงเวียนหน้าศาลากลางจังหวัด อาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีภูมิสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ เช่น คูเมือง ประตูเมือง เป็นต้น

6. ในส่วนของความหมาย (Meaning) จากการสอบถามกลุ่มประชาชนชาวแพร่ พบว่าการที่แพร่มีประวัติศาสตร์มายาวนานส่งผลทำให้ปรากฏหลักฐานหลายอย่างภายในเขตเทศบาล ทั้งคูเมือง ประตูเมือง ลักษณะกำแพงเมืองรูปหอยสังข์ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนเตือนความทรงจำของชาวเมืองแพร่ให้ระลึกถึงสภาพวิถีชีวิตของบรรพบุรุษในอดีต ชาวเมืองแพร่ควรใส่ใจและห่วงแหนเอกลักษณ์ความเป็นเมืองแพร่ที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของสภาพแวดล้อมกายภาพภายในเมือง นอกจากนี้การที่ภายในเขตเมืองปรากฏวัดวาอารามต่างๆ กระจายอยู่ทั่วไปเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงว่าชาวเมืองแพร่มีความผูกพันกับพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตกาล จะเห็นได้ว่าจากสภาพแวดล้อมกายภาพของเมืองบางแห่งที่มีประวัติความเป็นมาย่อมมีส่วนช่วยชาวเมืองในการจดจำและระลึกถึงสถานที่ดังกล่าว

ตารางที่ 4.3 แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพที่มีความชัดเจนสูง

องค์ประกอบด้านจินตภาพ	สถานที่
เส้นทาง (Path)	- ถนนคุ้มเดิม - ถนนบ้านใหม่ - ถนนยันตรกิจโกศล - ถนนเจริญเมือง - ถนนราษฎร์อุทิศ
ศูนย์ชุมชน (Nodes)	- ศูนย์ชุมชนบริเวณตลาดเทศบาล

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ศูนย์ชุมชน(Nodes)	-ศูนย์ชุมชน -สถานีขนส่ง
เส้นขอบ (Edges)	-กำแพงเมือง -ถนนราษฎร์อุทิศ -แม่น้ำยม
ย่าน (District)	-ย่านตลาดเทศบาล -ย่านศาสนา -ย่านสถานีราชการ -ย่านธนาคาร -ย่านการค้า
ภูมิสัญลักษณ์ (Land mark)	-โรงแรมนครแพร่ทาวเวอร์ -โรงแรมแม่ยม -ศาลากลางจังหวัด -สถานีขนส่ง -วัดพระบาทมิ่งเมือง -วัดจอมสวรรค์

ที่มา: จากการสำรวจและสอบถาม

4.2.2 องค์ประกอบทางกายภาพ

โครงสร้างและองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทำให้เกิดหน้าตาหรือภาพรวมของเมืองที่เรียกว่า ภูมิทัศน์ชุมชน เป็นตัวก่อให้เกิดทัศนียภาพและบ่งชี้ในรายละเอียดรูปลักษณ์และสภาพแวดล้อมของเมืองและเป็นส่วนหนึ่งของการเกิดจินตภาพ(Lawrence Halprin, 1968)การศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพในเขตเทศบาลเมืองแพร่โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.2.1 ที่โล่งว่าง (Open space) และพื้นที่สีเขียว (Green Area)

ที่โล่งว่างและพื้นที่สีเขียว เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อสภาพภูมิทัศน์ของเมืองช่วยลดความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้างในเมืองทำหน้าที่เสมือนเป็นปอดทำให้เกิดการหมุนเวียนและถ่ายเทอากาศของเมืองและอาจทำหน้าที่เป็นทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม

การศึกษาและวิเคราะห์ที่โล่งว่างและพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลมีรายละเอียดดังนี้

1.สภาพทั่วไปของที่โล่งว่างและพื้นที่สีเขียวในเขต A

เขต A เป็นเขตเมืองเก่าซึ่งที่โล่งและพื้นที่สีเขียวในเขตกำแพงเมืองเก่ามีการกระจายอยู่ทั่วไปทั้งตามย่านที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม สถานที่ราชการ สถานศึกษาและศาสนสถาน โดยปรากฏตัวในรูปแบบต่างๆ เช่น สวนสาธารณะ สวนหย่อม ถนน ลานจอดรถ ตลอดจนที่ว่างระหว่างอาคารโดยสามารถแบ่งลักษณะของความสัมพันธ์และการกระจายตัวได้เป็น 2 แบบ แบบแรกเรียกว่า แบบจุดหรือหย่อม คือมีพื้นที่โล่งและพื้นที่สีเขียวกระจายอยู่ทั่วไปในเมืองแต่ขาดการเชื่อมโยงระหว่างจุดต่างๆสามารถให้บริการแก่ประชาชนในรัศมีอันใกล้เท่านั้น แบบที่ 2 เรียกว่าวงแหวนสีเขียวมีลักษณะเป็นที่โล่งและพื้นที่สีเขียวต่อกันเป็นวงแหวนทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองถูกล้อมรอบด้วยคูเมืองและพื้นที่สีเขียวริมคูเมือง นับว่าเป็นรูปแบบของที่โล่งที่มีศักยภาพสูงเป็นกันชนสีเขียวให้กับเมือง แต่เนื่องจากขาดความต่อเนื่องระหว่างวงแหวนกันพื้นที่สีเขียวส่วนอื่นของเมืองทำให้ระบบพื้นที่สีเขียวของเมืองขาดความสมบูรณ์และมีรัศมีการให้บริการที่จำกัดไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

2.ประเภทของที่โล่งและพื้นที่สีเขียวในเขต A สามารถแบ่งพื้นที่โล่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 ที่โล่งในเมือง เป็นที่โล่งที่เกิดจากโครงสร้างของความเป็นเมือง สร้างขึ้นเพื่อการใช้ประโยชน์ของประชาชนในเมืองอันเป็นลักษณะของที่โล่งส่วนใหญ่ในเขตกำแพงเมืองที่โล่งประเภทนี้ได้แก่ ถนน ทางเท้า คูเมือง พื้นที่สีเขียวริมคูเมือง พื้นที่โล่งในศาสนสถาน สถานที่ราชการ และสถานศึกษา

2.2 สวนสาธารณะหรือที่ว่างสาธารณะเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการ หมายถึงที่ว่างที่สร้างขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือประกอบกิจกรรมนันทนาการอื่นๆในพื้นที่เขตกำแพงเมืองมีที่ว่างสาธารณะเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการทั้งหมด 2 แห่งได้แก่

-สวนสุขภาพ ตั้งอยู่ตรงถนนคุ้มเดิมใกล้กับ ศาลากลางจังหวัด มีการจัดตกแต่งภูมิทัศน์สวยงามเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและประกอบกิจกรรมนันทนาการของประชาชน

-ริมคูเมือง ใกล้ตลาดเทศบาล เป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน พื้นที่ตามแนวเขตกำแพงเมืองด้านประตูใหม่จนถึงตลาดเทศบาล

เขต B เป็นเขตพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นน้อยมีการกระจายตัวของอาคารมาก ที่พักอาศัยจะเกาะตัวไปตามแนวถนนเหมืองหิตและถนนร่องซ้อมีที่โล่งเป็นส่วนใหญ่แต่เป็นที่โล่งที่เป็นที่ดินของเอกชน

เขต C แหล่งสำคัญทางด้านธุรกิจการค้าและเป็นบริเวณที่ประชากรปลูกสร้างอาคารพักอาศัยหนาแน่นมาก เป็นที่ตั้งของตลาดสด บริเวณนี้อาณาเขตตามแนวถนนซ้อแฮ ถนนเจริญ

เมือง ถนนย่านธุรกิจโกศลและถนนเหมืองแดง ที่โล่งว่างภายในเขตนี้จะมีน้อย ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามที่ว่างระหว่างอาคาร พื้นที่โล่งในโรงเรียน เช่น สนามกีฬา โรงเรียนพิริยะวิทยาลัย เขต D เป็นย่านการพักอาศัยน้อย อาคารพักอาศัยกระจายตัวทั่วไปตามแนวถนนย่านธุรกิจโกศล ทางด้านตะวันออกของเมือง บริเวณนี้จะมีที่โล่งว่างมากส่วนใหญ่เป็นที่ว่างสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ ด้านหลังสถานีขนส่งจังหวัดแต่จะเป็นบริเวณที่ไม่ค่อยมีต้นไม้ ที่ว่างหลังสนามกีฬาจังหวัด

4.2.2.2 เครื่องประกอบถนน

เครื่องประกอบถนน (Furniture Street) เฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องประกอบถนนเป็นองค์ประกอบกายภาพอย่างหนึ่งของเมืองซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการการใช้สอยของประชาชนและเป็นสิ่งที่จะส่งเสริมทำให้ภูมิทัศน์เมืองสวยงามมากขึ้น ตัวอย่างของเครื่องประกอบถนน ได้แก่ ม้านั่ง กระจ่างต้นไม้ ถังขยะ เสาไฟ โคมไฟ ตู้โทรศัพท์ ที่นั่งพัก เป็นต้น องค์ประกอบเหล่านี้ถ้าสวยงามก็เป็นสิ่งที่จะช่วยเพิ่มความงามและความมีชีวิตชีวาให้แก่เมืองได้จึงเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่ทำให้เมืองเกิดความมีสุนทรียภาพ

ในการศึกษาเรื่องเครื่องประกอบถนนได้ทำการสำรวจสภาพและความเหมาะสมของเครื่องประกอบถนนในพื้นที่ศึกษา พบว่า เครื่องประกอบถนนยังมีไม่ครอบคลุมพื้นที่และสภาพของเครื่องประกอบถนนส่วนใหญ่ที่มีในปัจจุบันยังอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ขาดการเอาใจใส่ดูแลและมีลักษณะไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโดยรอบทำให้แทนที่จะสร้างความงามให้กับพื้นที่กลับทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่งดงามตามมาอีกด้วย

1) ม้านั่ง การจัดวางม้านั่ง จะมีการจัดวางเฉพาะพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองส่วนใหญ่จะจัดไว้ในบริเวณสวนสาธารณะเท่านั้น บริเวณอื่นๆของเมืองแทบจะไม่มีการจัดวางม้านั่งไว้เลยซึ่งจากการสังเกตพบว่าอาจเนื่องมาจากภายในพื้นที่ไม่มีระบบการคมนาคมขนส่งที่เป็นระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ เช่น รถเมล์ ยานพาหนะส่วนใหญ่ที่ประชาชนใช้เป็นมอเตอร์ไซด์ จึงทำให้เห็นว่าไม่มีความจำเป็นเท่าใดในการจัดวางม้านั่งพักคอย สภาพของม้านั่งโดยทั่วไปม้านั่งที่อยู่ในสภาพดี จะเป็นม้านั่งที่อยู่ในบริเวณสวนสุขภาพ ส่วนม้านั่งบริเวณริมคูเมืองบางส่วนอยู่ในสภาพพอใช้ได้และบางส่วนทรุดโทรมขาดการดูแลรักษาทำให้ไม่น่าใช้ วัสดุที่ใช้ทำส่วนใหญ่จะเป็นม้านั่งสำเร็จรูปที่ทำจากหินขัดไม่ได้มีการออกแบบแต่อย่างใด

2) โคมไฟให้แสงสว่าง โคมไฟให้แสงสว่างจะเริ่มตั้งแต่ทางเข้าพื้นที่เขตเทศบาล เป็นโคมไฟขนาดใหญ่มีความสูงมาก ส่วนบริเวณเขตกำแพงเมืองเป็นโคมไฟแบบให้แสงสว่างแก่คนเดินเท้ามีขนาดความสูงไม่มากนัก ปัญหาของการติดตั้งโคมไฟที่พบคือการติดตั้งโคมไฟบริเวณถนนบางสาย เช่น ถนนเจริญเมือง ซึ่งมีทางเท้าแคบและถูกใช้เป็นทางร่วมของสาธารณูปโภค รวม

ทั้งเครื่องประกอบถนนที่จำเป็นต่อการใช้ประโยชน์อย่างอื่นทำให้เกิดปัญหาเกะกะขวางทางเดิน และทำให้ดูไม่เป็นระเบียบ

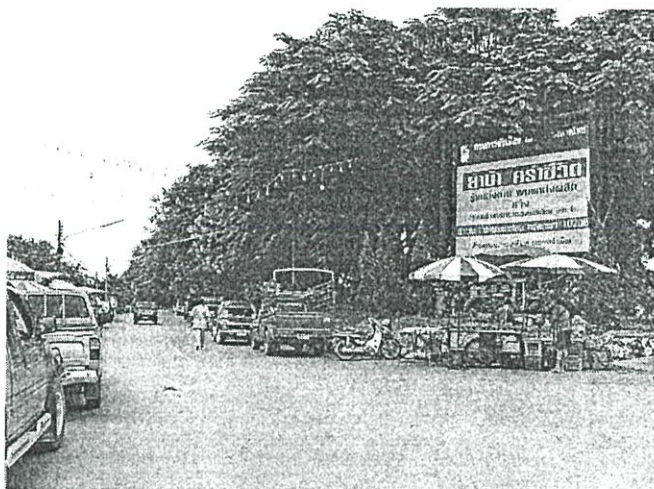
3) ป้ายบอกทาง ป้ายบอกทางที่พบเห็นในพื้นที่ส่วนใหญ่ มีรูปแบบที่หลากหลายเนื่องจากเป็นป้ายบอกทางที่จัดทำโดยหลายหน่วยงานด้วยกัน เช่น ป้ายบอกทางจราจร ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบ ขนาด สีเส้นและวัสดุที่ใช้ไม่มีความสอดคล้องกัน อีกทั้งปัญหาในการติดตั้งก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับโคมไฟให้แสงสว่าง เนื่องจากติดตั้งบริเวณทางเท้าซึ่งส่วนใหญ่มีขนาดแคบอยู่แล้วและเป็นที่ยึดของสาธารณูปโภคต่างๆจึงทำให้เกิดความเกะกะแก่ผู้สัญจรทางเท้าและเกิดสภาพกรงรังไม่งามตาอีกด้วย ปัญหาที่สำคัญอีกประการของป้ายบอกทางคือมีจำนวนไม่เพียงพอ บางบริเวณไม่มีป้ายบอกสัญญาณจราจรทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งและแยกตัดกันของถนนบางสายไม่มีป้ายบอกชื่อ

4) เครื่องประกอบถนนประเภทสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พบเห็นทั่วไปในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ตู้ไปรษณีย์ ตู้โทรศัพท์และถังขยะ จากการสำรวจพบว่าเครื่องประกอบถนนบนถนนสายสำคัญบางสาย เช่น ถนนเจริญเมือง ถนนคุ้มเดิม ถนนบ้านใหม่ ถนนยันตรกิจโกศล ส่วนใหญ่มีสภาพทรุดโทรม เช่นตู้โทรศัพท์ มักจะเกิดปัญหาได้แก่ กระจกแตก ฐานที่ตั้งชำรุด โทรศัพท์มีแต่เสีย ไฟขาด ควรมีการปรับปรุงเอาใจใส่ให้ดีขึ้น ส่วนเครื่องประกอบถนน เช่น ถังขยะพบว่ามีจำนวนไม่ครอบคลุมพื้นที่ทำให้เกิดปัญหา ขยะที่สร้างความสะดวกและดูไม่สวยงามแก่ผู้พบเห็นผ่านไปมารูปแบบของถังขยะไม่มีการออกแบบให้เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งยังไม่สื่อถึงเอกลักษณ์ใดๆด้วย

5) ต้นไม้ ต้นไม้อาจนับได้ว่าเป็นเครื่องประกอบถนนประเภทหนึ่ง ที่สามารถใช้ตกแต่งประดับถนนเพื่อความสวยงามและให้ประโยชน์ในด้านอื่นๆอีกมากมาย เช่น ให้อากาศสดชื่น ควบคุมอุณหภูมิของอากาศและลดมลภาวะในอากาศ ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อเมือง ทั้งด้านการควบคุมสภาพแวดล้อมและด้านภูมิทัศน์เมือง

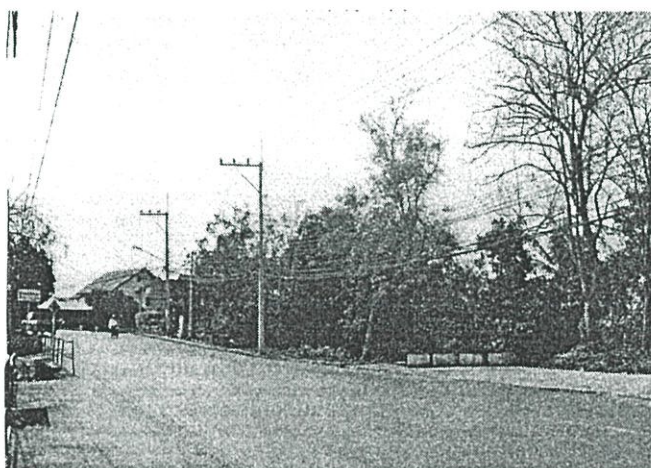
จากการสำรวจต้นไม้ตามแนวถนนในเขตเทศบาลเมืองแพร่ แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ มีปริมาณต้นไม้ที่ให้อากาศอยู่พอสมควร บริเวณเขตกำแพงเมืองเป็นบริเวณที่มีต้นไม้หนาแน่นกว่าบริเวณอื่น บริเวณที่ประสบปัญหาขาดแคลนต้นไม้ส่วนใหญ่จะเป็นย่านพาณิชย์ โดยเฉพาะตามแนวถนนสายสำคัญ เช่น ถนนยันตรกิจโกศล ถนนเจริญเมือง ส่วนถนนสายย่อยและถนนซอยที่ไม่มีพื้นที่ทางเท้าก็ประสบปัญหาขาดแคลนต้นไม้เช่นกัน ซึ่งในส่วนของากรรับรู้เรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของกลุ่มตัวอย่างได้นำเอาองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ในส่วนที่เป็นเครื่องประกอบถนนและต้นไม้ มาเป็นปัจจัยในการทดสอบการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่

สภาพปัญหาภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.1 บริเวณคูเมืองหน้าตลาดเทศบาล

รถเข็นขายของเกะกะขวางทางจราจรและมีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่

ภาพที่ 4.2 คูเมืองที่ปล่อยให้ดินไม่ขึ้นรกรงร้างที่รกร้าง ขาดการพัฒนา

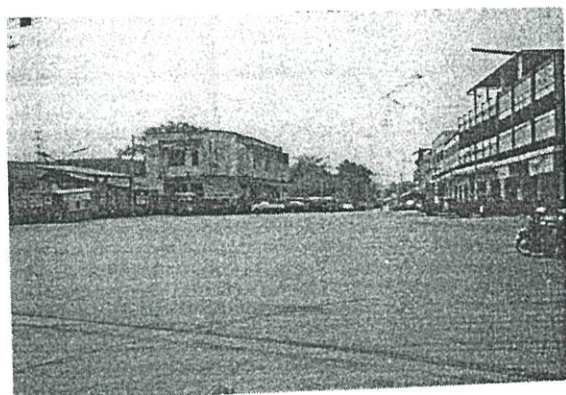
ภาพที่ 4.3 สภาพคูเมืองที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ปัญหาน้ำเน่าเสียและต้นไม้แห้งแล้ง

สภาพปัญหาภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.4 บริเวณหน้าเรือนจำกลาง

ปัญหาขาดสัญญาณจราจรทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง

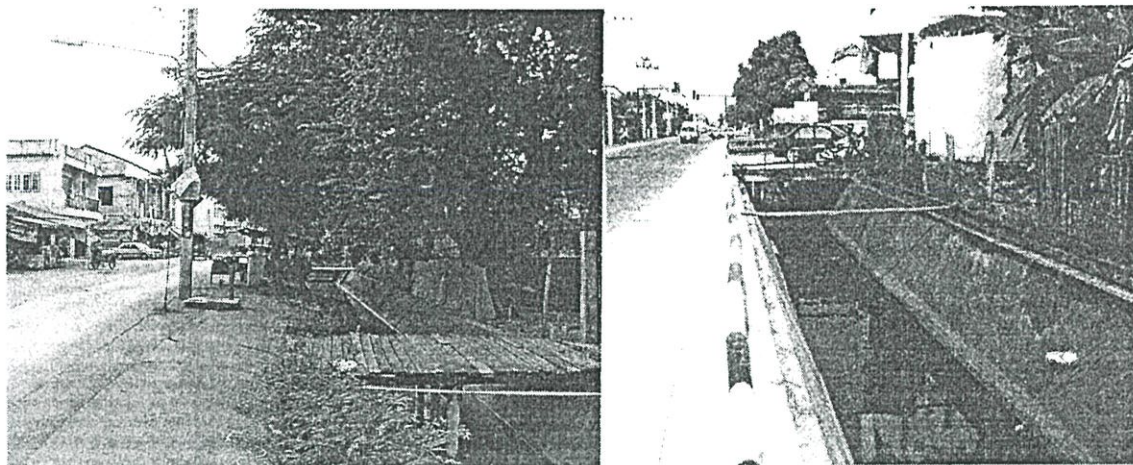
ภาพที่ 4.5 ความแตกต่างของระดับถนน

การเปลี่ยนมุมมองของถนนไม่มีสัญญาณไปจราจรเกิดความสับสน

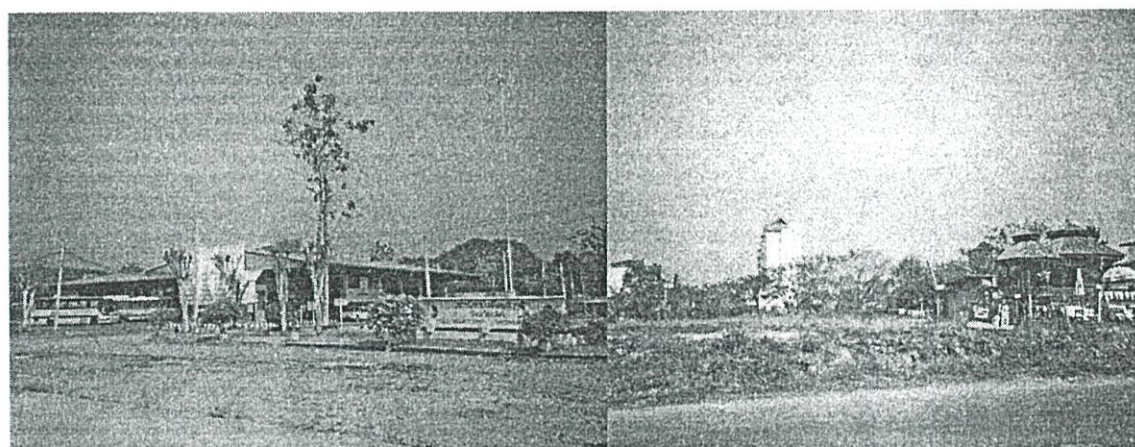

ภาพที่ 4.6 ป้ายโฆษณาขนาดใหญ่บดบังทัศนียภาพอาคาร

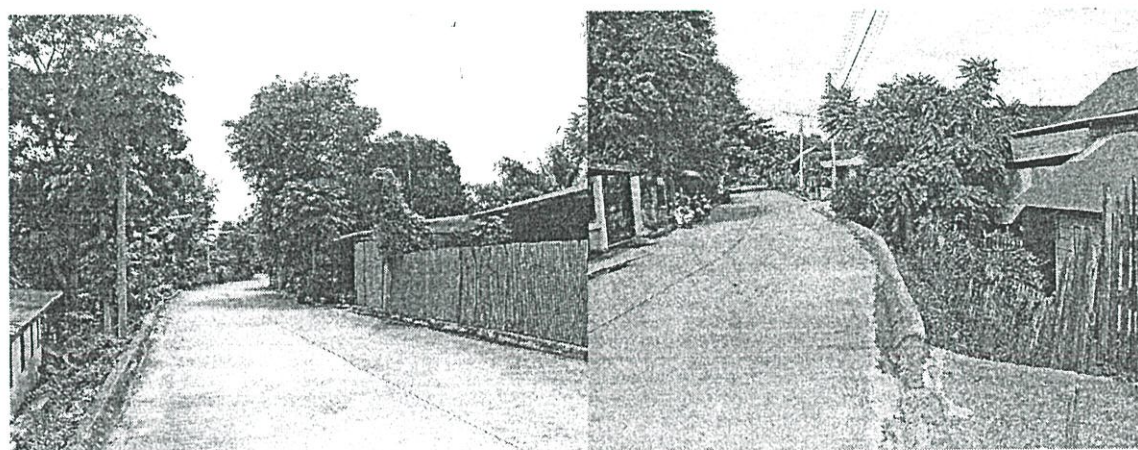
สภาพปัญหาภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.7 คูเมืองประสบปัญหาน้ำเน่าเสียและปัญหาขยะส่งกลิ่นเหม็น

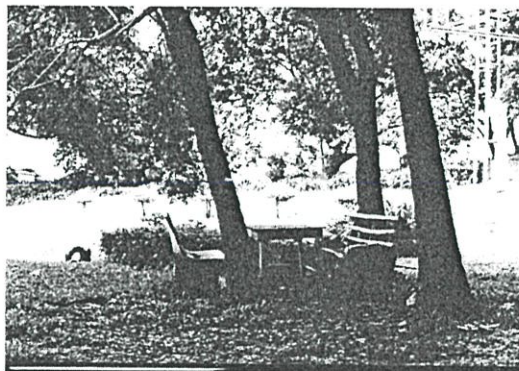

ภาพที่ 4.8 บริเวณภูมิทัศน์ไม่ดี สภาพที่ดินแห้งแล้งและรกร้างไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่

ภาพที่ 4.9 สภาพภูมิทัศน์รอบกำแพงเมืองมีการบุกรุกสร้างบ้านเรือนตลอดแนว

เครื่องประกอบถนน (Furniture Street) ที่พบภายในพื้นที่เขตเทศบาล

ภาพที่ 4.10 สภาพเครื่องประกอบถนนบริเวณสวนสาธารณะประตุมารมีจำนวนน้อยและสภาพเก่า แต่ยังใช้งานได้

ภาพที่ 4.11 สภาพเครื่องประกอบถนนบริเวณริมคูเมืองประตูใหม่
สภาพโคม่ไฟใช้งานไม่ได้ทำให้ออนกลางคืนบริเวณนี้มีดเกิดปัญหาการใช้พื้นที่ผิดประเภทกลายเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นในยามค่ำคืนทางแก้เต็มไปด้วยหญ้าและสภาพทางเท้าเป็นดินโคลนขาดการบำรุงดูแล

เครื่องประกอบถนน (Furniture Street) ที่พบภายในพื้นที่เขตเทศบาล

ภาพที่4.12 เครื่องประกอบถนน บริเวณที่นั่งพักผ่อนบริเวณริมคูเมืองประตูใหม่
สภาพทรุดโทรมขาดการดูแลรักษา และมีขยะ

ภาพที่4.13 เครื่องประกอบถนน บริเวณที่นั่งพักผ่อนบริเวณริมคูเมืองประตูใหม่
ม้านั่งมีแต่ขาดการดูแลสภาพทรุดโทรมใช้งานไม่ได้

4.2.3 ปัญหาขององค์ประกอบทางจิตภาพภายในพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาลักษณะขององค์ประกอบทางจิตภาพในปัจจุบันสรุปได้ว่า พื้นที่ในเขตเทศบาลไม่สามารถให้จิตภาพของเมืองได้ชัดเจน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเมืองในด้านต่างๆที่ไม่สัมพันธ์กับองค์ประกอบเดิมของเมืองทำให้ไม่สามารถรักษารักษาจิตภาพเดิมของเมืองไว้ได้ ภาพรวมของเมืองแสดงให้เห็นถึงการขาดการควบคุมที่เป็นระบบโดยผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาขององค์ประกอบทางจิตภาพไว้ดังต่อไปนี้

1. เส้นทางไม่สมบูรณ์ขาดความต่อเนื่อง (Broken paths) คือปัญหาของถนนขาดความต่อเนื่องทำให้ความรับรู้หรือจิตภาพของเมืองขาดหายไม่ต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุมาจากความไม่สมบูรณ์ขององค์ประกอบของเส้นทางหรือองค์ประกอบที่ดีเมื่อได้รับการส่งเสริม เช่น ถนนคุ่มเดิมและถนนสันกลาง ที่มีบ้านพักอาศัยเก่าแก่ มีศิลปะล้านนาอยู่หลายบริเวณแต่บ้านล้านนาและอาคารเหล่านี้ บางส่วนขาดการดูแลรักษา มีสภาพทรุดโทรมทำให้จิตภาพของเมืองเก่าไม่ได้รับการส่งเสริมความต่อเนื่องของเส้นทางเดินเท้าในเขตกำแพงเมืองทำให้ความรู้สึกต้องการใช้การเดินทางด้วยเท้าลดน้อยลง

2. ถนนขาดความเอกลักษณ์และจุดเด่นที่น่าสนใจ (Non Attractive and Characterless Paths) คือปัญหาถนนไม่มีลักษณะเฉพาะตัวอันน่าจดจำ ถนนส่วนใหญ่ไม่สามารถแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองได้โดยเฉพาะถนนยันตรกิจโกศล และถนนเจริญเมือง อันเป็นถนนสายสำคัญเนื่องจากขาดองค์ประกอบทางกายภาพที่ดี อาคารพาณิชย์ที่ไม่เป็นระเบียบขยายตัวไปตามแนวถนนทั้งสองฟากทำลายลักษณะเฉพาะตัวของถนน โดยเฉพาะถนนยันตรกิจโกศล เครื่องประกอบถนน อันได้แก่ ถังขยะ ตู้โทรศัพท์ ป้ายบอกทาง มีสภาพที่เกะกะรก มีรูปแบบหลากหลายไม่เป็นเอกลักษณ์ จุดเด่นที่สำคัญไม่ได้รับการส่งเสริมและยังถูกทำลายโดยการบดบังจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

3. บริเวณที่สับสนไม่เป็นระเบียบ (Confuse and Characterless Area) คือปัญหาที่เกิดจากการใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบทำให้เกิดการใช้ที่ดินที่ปนเปื้อนสับสนมีสภาพทางกายภาพที่ยุ่งเหยิงและมีความขัดแย้งระหว่างกิจกรรมบริเวณที่ประสบปัญหานี้ ได้แก่ บริเวณตลาดประตูชัยตลาดเหมืองแดง พื้นที่เหล่านี้มีกิจกรรมที่สับสนวุ่นวายไม่เป็นระเบียบ ขาดการออกแบบสภาพทางกายภาพที่เหมาะสมมารองรับกิจกรรมการค้าขายของตลาดที่มีการขยายตัวทางการค้าเกิดขึ้นตลอดเวลา ส่งผลกระทบทำให้จิตภาพของเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก

4. จุดรวมกิจกรรมขาดความน่าสนใจ (Loss Attractive Point) คือ ปัญหาที่จุดรวมกิจกรรมไม่มีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเกิดจากความจำเป็นทางการใช้ประโยชน์มากกว่าแรงดึงดูดทางสังคม มีปัญหาทางกายภาพเช่น บริเวณตลาดใต้รุ่งและบริเวณสี่แยกประตูชัย

5.ขาดความต่อเนื่องภายใน (Lack of Interrelation) คือปัญหาที่อาคารสิ่งปลูกสร้างไม่มีความสัมพันธ์ทั้งในตำแหน่งที่ตั้ง รูปร่างหน้าตาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นทำให้ไม่สามารถสื่อความหมายหรือสร้างความจดจำที่ดีได้ เช่น กลุ่มอาคารสูงบริเวณถนนราชบุรีดำเนิน โรงแรมนครแพร์ ทาวเวอร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่กลมกลืนต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบ

6.จุดเด่นด้วยคุณภาพ (Poor Quality Landmarks) คือปัญหาของจุดเด่นที่มีคุณค่าทางทัศนภาพต่ำจุดเด่นหรือที่หมายตาด้วยคุณภาพ ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารสูงได้แก่อาคารพาณิชย์ ถนนรอบเมือง ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ในเขตกำแพงเมืองมีความสูงไม่มากนักเมื่อมีอาคารสูงเกิดขึ้นจึงทำให้เกิดเป็นที่หมายตาที่เด่นชัด อาคารสูงเหล่านี้แม้สามารถใช้เป็นที่หมายตาระยะไกลได้แต่โดยลักษณะทางภูมิทัศน์แล้วสถาปัตยกรรมกลุ่มนี้ ไม่มีความกลมกลืนกับสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ภายในเขตกำแพงเมือง ทำลายความงดงามและเอกลักษณ์เมือง นอกจากนี้เขตนอกกำแพงเมืองยังมี กลุ่มอาคารสูงบริเวณถนนราชบุรีดำเนิน โรงแรมนครแพร์ทาวเวอร์ ดังนั้นการหาแนวทางการปรับปรุงหน้าตาและองค์ประกอบภายนอกของตัวอาคารให้เหมาะสมสามารถลดความขัดแย้งนี้ลงได้บ้าง เช่น ปลูกต้นไม้เพื่อช่วยบดบังตัวอาคาร ลดความเป็นจุดเด่นทำให้กลมกลืนต่อสภาพแวดล้อมของเมืองมากขึ้น

7.ขาดการดูแลและถูกทำลายโดยสภาพแวดล้อม (Lack of Maintenance and Destroyed by Surrounding) คือปัญหาที่เกิดจากองค์ประกอบอันก่อให้เกิดการรับรู้ของเมืองถูกทำลายหรือปรับเปลี่ยนสภาพทั้งโดยมนุษย์และโดยธรรมชาติ ทำให้เมืองไม่สามารถรักษาจินตภาพที่ดีไว้ได้

4.3 การรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 320 ชุด ทำการสอบถามผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองแพร่ โดยศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้จินตภาพของคนซึ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลทำให้การรับรู้และตอบสนองของบุคคลแตกต่างกันประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลักประการแรกคือ ลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม ประการที่สองคือทัศนคติและความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมซึ่งเกิดจากการที่บุคคลรับรู้จินตภาพและภูมิทัศน์ที่ต่างกัน

4.3.1 ลักษณะประชากรผู้ที่ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของประชากรหรือภูมิหลังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การรับรู้ของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ซึ่งจากการสุ่มตัวอย่างประชากรเพื่อสอบถามทัศนคติเรื่องการศึกษาการรับรู้ของคนในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยสุ่มตัวอย่างประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่ จากทั้งหมด 13 ชุมชน สรุปลักษณะโดยทั่วไปของประชากรจากการตอบแบบสอบถามได้ดังนี้

จากการสุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เมื่อพิจารณาปัจจัยอันเป็นลักษณะทั่วไปของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ ความสัมพันธ์กับพื้นที่และระยะเวลาในการอยู่อาศัย มีเพศชาย ร้อยละ 40.3 เพศหญิง ร้อยละ 59.7 ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 13-82 ปี อายุเฉลี่ยคือ 37.54 ปี สามารถแบ่งตามช่วงอายุต่างๆ คือ ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มี ร้อยละ 12.8 ช่วงอายุที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คือผู้ที่มีอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 45.9 ผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ร้อยละ 35.0 และผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 6.3

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 38.8 รองลงมาคือจบการศึกษานุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 21.3 ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 20.9 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า ร้อยละ 19.1 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขายและประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเมื่อจำแนกตามกลุ่มอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดพบว่า มีผู้ประกอบอาชีพค้าขายและประกอบอาชีพอิสระทั้งหมด ร้อยละ 54.4 นักเรียนและแม่บ้าน ร้อยละ 24.7 ผู้ประกอบอาชีพรับราชการ ร้อยละ 11.6 ผู้ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างห้างร้านและบริษัทเอกชน ร้อยละ 9.4

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดพบว่า ผู้มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 53.1 ผู้มีรายได้ 5,001-10,000บาทต่อเดือน ร้อยละ 27.2 ผู้มีรายได้มากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 19.7

ตารางที่ 4.4 แสดงคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	การจำแนกกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (n=320คน)	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	ชาย	129	40.3
	หญิง	191	59.7
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	41	12.8
	21 – 40 ปี	147	45.9
	41 – 60 ปี	112	35
	60 ปีขึ้นไป	20	6.3
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	67	20.9
	มัธยมศึกษา	124	38.8
	อนุปริญญา	68	21.3
	ปริญญาตรีขึ้นไป	61	19.1
อาชีพ	ค้าขาย/อาชีพอิสระ	174	54.4
	นักเรียน / แม่บ้าน	79	24.7
	รับราชการ	37	11.6
	ลูกจ้าง / บริษัทเอกชน	30	9.4
รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท	170	53.1
	5,001 – 10,000 บาท	87	27.2
	มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป	63	19.7

ที่มา : จากแบบสอบถาม

4.4 ลักษณะกิจกรรม พฤติกรรมของคนในชุมชน

การศึกษาในส่วนของ การรับรู้ความหมายของสภาพแวดล้อมได้ทำการศึกษาจากลักษณะกิจกรรมและพฤติกรรมการใช้สอยพื้นที่ของคนภายในชุมชน เนื่องจากพฤติกรรมของคนในชุมชนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการรับรู้ความหมายของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการใช้สอยและมักจะปรากฏชัดเจนจากกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นและจินตภาพจะเกิดขึ้นได้จากพื้นที่ที่ประชาชนประกอบกิจกรรมนั้นๆ

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะกิจกรรมภายในชุมชนและพื้นที่ประกอบกิจกรรมที่ทำให้เกิดการรับรู้จินตภาพร่วมกันภายในชุมชน(Collective Image) โดยแบ่งลักษณะกิจกรรมออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางด้านสังคม และกิจกรรมที่ประกอบในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การพักผ่อนออกกำลังกายและการจับจ่ายซื้อของ

4.4.1 ลักษณะของกิจกรรมภายในชุมชน

1. กิจกรรมทางศาสนา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมช่วงเทศกาลงานบุญต่างๆ จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 313 คน คิดเป็นร้อยละ 97.8 นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาพุทธนิยมไปทำบุญหรือร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆทางศาสนาที่พระธาตุช่อแฮ ร้อยละ 36.8 ลำดับที่ 2 คือวัดพระบาทมิ่งเมือง ร้อยละ 12.8 อันดับที่ 3 วันพระนอน ร้อยละ 4 ลำดับที่ 4 วัดศรีบุญเรือง ร้อยละ 2.8 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือจะไปประกอบกิจกรรมทางศาสนาตามวัดหรือโบสถ์อื่นๆ ร้อยละ 0.6 จะเห็นได้ว่าวัดยังคงเป็นที่รวมกิจกรรมของคนในชุมชนและกลุ่มตัวอย่างที่ได้ถือว่ามี ความคล้ายคลึงกันด้านวัฒนธรรมและเป็น ที่เห็นชัดว่าจินตภาพหลักที่คนรับรู้ร่วมกัน คือ การใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่วัดพระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นที่มาของสถานที่ที่กระตุ้นให้เกิดการรับรู้สิ่งที่มีคุณค่าในพื้นที่

2. กิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 320 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน มี ร้อยละ 46.1 เข้าร่วมบางครั้ง ร้อยละ 34.3 กิจกรรมการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่ เช่น การพัฒนาที่ ส่วนรวมของชุมชน ลานกีฬาและการประชุมร่วมกันภายในชุมชน

ซึ่งจากการสอบถามผู้นำชุมชนเองก็พบว่า ผู้คนในปัจจุบันวิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนไปแม้ว่าความ สนับสนุนของสมาชิกภายในชุมชนเองยังมีอยู่แต่ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนมีจำนวนลดลง อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมักเกิดจากปัญหาความเบื่อหน่ายในระบบงานจากหน่วยงานราชการและปัญหา การเรื่องรายได้และอาชีพ ที่ทำให้ชาวบ้านมักจะสนใจเรื่องของตนเองมากกว่าที่จะมาพัฒนาชุมชน ประเด็นนี้เองอาจเป็นผลสืบเนื่องให้คนละเลยต่อการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนของตน และมีการรับรู้จินตภาพได้ไม่ดี

3. กิจกรรมที่ประกอบในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การจับจ่ายซื้อของและการพักผ่อน ออกกำลังกายยามว่างจากการทำงาน

4.4.2 พื้นที่ประกอบกิจกรรม

พื้นที่ประกอบกิจกรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงจินตภาพที่คนรับรู้ พื้นที่กิจกรรมเกิดจากการที่ บุคคลมีจินตภาพ หรือ สัญลักษณ์ของสถานที่ใกล้ไกล ทั้งที่เคยไปและไม่เคยไปโดยอาจได้จากการรับ รู้ข่าวสารทางสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และสถานที่ที่ยังมีส่วนช่วยสร้างหรือเปลี่ยนแปลง

จินตภาพของบุคคลได้อีกด้วย ซึ่งลักษณะกิจกรรมและพฤติกรรมของคนในชุมชนเป็นการแสดงความหมายด้านการใช้สอยพื้นที่ การประกอบกิจกรรมในชุมชนได้แก่ กิจกรรมทางศาสนาซึ่งประชาชนนิยมทำช่วงเทศกาลต่างๆพื้นที่ที่ทำกิจกรรมได้แก่วัด ที่คนรับรู้มากที่สุดได้แก่ วัดพระธาตุช่อแฮ นอกจากกิจกรรมทางศาสนาแล้วกิจกรรมที่เกิดจากการใช้สอย เช่น กิจกรรมในการดำรงชีวิตประจำวันได้แก่ การจับจ่ายใช้สอย การพักผ่อนออกกำลังกายโดยจากการวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าที่ ตลาดเทศบาลมากที่สุดเป็นอันดับแรกร้อยละ 47.4 อันดับสองคือ ตลาดบ้านทุ่ง ร้อยละ 26.5 ร้านแถวบ้าน ร้อยละ 13.1 ห้างมาร์คโพร้อร้อยละ 10 ที่อื่นๆ 9 คน ร้อยละ 3

กิจกรรมการพักผ่อนออกกำลังกาย สถานที่ที่คนส่วนใหญ่มักจะนิยมไปออกกำลังกายและพักผ่อนมากที่สุด คือบริเวณสวนสุขภาพ จำนวน 166 คน(ร้อยละ51.9) รองลงมาคือสนามกีฬากลาง จำนวน59 คน(ร้อยละ18.4) และริมแม่น้ำยม จำนวน 22 คน(ร้อยละ6.9)

ตารางที่ 4.5 แสดงสถานที่ที่ประชาชนไปพักผ่อนและประกอบกิจกรรม

รายละเอียด	จำนวน (n=320คน)	ร้อยละ
สถานที่ที่คนนิยมไปพักผ่อน		
สวนสุขภาพ	166	51.9
สนามกีฬากลาง	59	18.4
ริมแม่น้ำยม	22	6.9
ริมคูเมืองประตูใหม่	8	2.5
สวนสาธารณะประตูमार	8	2.5
ริมคูเมืองใกล้ตลาดเทศบาล	7	2.2
อื่นๆ	50	15.9
สถานที่ที่คนไปจับจ่ายใช้สอย		
ตลาดเทศบาล	152	47.4
ตลาดบ้านทุ่ง	85	26.5
ร้านค้าใกล้บ้าน	42	13.1
ห้างมาร์คโพร้อ	32	10
อื่นๆ	9	3

ที่มา : จากแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งในส่วนที่ถามเรื่องการรับรู้ความหมายอันเกิดจากการประกอบกิจกรรมและการใช้สอยพื้นที่ของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่าสถานที่ที่ประชากรในพื้นที่รับรู้และเกิดจินตภาพชัดเจน อันเนื่องมาจากกิจกรรมที่ทำและพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมนั้นๆ ได้แก่ พระธาตุช่อแฮ ตลาดเทศบาลและสวนสุขภาพ

4.5 การวิเคราะห์กระบวนการหาเอกลักษณ์ (Identity Process)

จากการทบทวนวรรณกรรม กระบวนการหาเอกลักษณ์จะเกิดขึ้นจากองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน คือ ความเป็นลักษณะเฉพาะ ความมีประสิทธิภาพในตนเองซึ่งเกิดจากการยอมรับหรือพึงพอใจในสาธารณูปโภค สาธารณูปการในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ความรู้สึกต่อเนื่องกัน การยอมรับตนเองซึ่งเกิดจากความรู้สึกภาคภูมิใจต่อสถานที่หรือการประเมินคุณค่าของสถานที่ของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ตัวแปรร่วมอื่นๆที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ด้วย ได้แก่ การยึดติดกับสถานที่ ความสัมพันธ์กับพื้นที่ ระยะเวลาในการอยู่อาศัยก็เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่อสถานที่ (sense of place) นั้นๆ ซึ่งความรู้สึกต่อสถานที่โดยรวมที่คนรับรู้เรียกว่า จินตภาพร่วมหรือจินตภาพสาธารณะ(public image) เป็นสิ่งที่เกิดจากการที่คนรับรู้ลักษณะเด่นทางภูมิทัศน์เมืองซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์(identity) ได้พิจารณาประเด็นย่อยที่ประกอบกันเป็นเอกลักษณ์ดังนี้

4.5.1 ประเด็นการรับรู้เรื่องความเป็นลักษณะเฉพาะ (Distinctiveness)

ความเป็นลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นความต้องการที่จะรักษาเฉพาะของบุคคลเกี่ยวเนื่องจากการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ส่วนหนึ่งมาจากประสบการณ์และพื้นเพเดิมของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะการใช้สถานที่สัมพันธ์กับการอ้างอิงถึงตนเอง ซึ่งจากคำถามที่ว่าคุณเป็นคนที่ไหนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบว่าเป็นคนจังหวัดแพร่ ซึ่งมีจำนวน 261 คนคิดเป็นร้อยละ 81.6 และตอบว่าเป็นคนจังหวัดอื่นจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 18.4 จะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษามีเปอร์เซ็นต์ความเป็นลักษณะเฉพาะต่อความรู้สึกของบุคคลค่อนข้างสูง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

4.5.2 ความพึงพอใจในการอยู่อาศัยหรือความมีประสิทธิภาพในตนเอง (Self-efficacy)

ความพึงพอใจในการอยู่อาศัยและความรู้สึกยึดติดกับสถานที่เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงการมีประสิทธิภาพในตนเองหรือความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่ตนเองอยู่ในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ นั้นเอง ความรู้สึกยึดติดต่อสถานที่ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่คิดที่จะย้ายจากพื้นที่ซึ่งมีจำนวน ร้อยละ 80.4 มีความคิดที่จะย้ายไปอยู่ที่อื่น ร้อยละ 19.6 เหตุผลในการย้ายเพราะตามครอบครัว ร้อยละ 17.1 เศรษฐกิจไม่ดี ร้อยละ 14.3 ย้ายเพราะหน้าที่การงาน ร้อยละ 6.5 และเมื่อย้ายออกไปคิดจะกลับมาอยู่ในพื้นที่อีก ร้อยละ 62 ไม่คิดจะกลับมา ร้อยละ 5.9

สาเหตุที่คิดจะกลับเพราะเป็นบ้านเกิด ร้อยละ 20.2 เป็นสถานที่สงบเงียบ ร้อยละ 8.1 ครอบครัว ร้อยละ 5.3

จากตัวเลขข้างต้นสรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความยึดติดต่อสถานที่ในระดับค่อนข้างสูง จึงไม่อยากจะย้ายไปที่อื่นนอกจากว่ามีความจำเป็นบางประการซึ่งเหตุผลที่พบก็มักเกิดจากปัญหาด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมและย้ายเพราะตามครอบครัวหรือด้วยหน้าที่การงาน หากพิจารณาจริงๆ แล้วแทบจะไม่ค่อยมีใครอยากย้ายด้วยเหตุผลเนื่องมาจากไม่พึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมเลย

4.5.2.1 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและความพึงพอใจในการอาศัยในสภาพแวดล้อมหรือความมีประสิทธิภาพในตนเองของผู้ที่อยู่อาศัย โดยใช้สถิติวิเคราะห์ไคสแควร์

พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะประชากรและลักษณะที่อยู่อาศัย ปัจจัยคุณลักษณะประชากรด้านเพศมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในประเด็นเรื่องความปลอดภัยในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ คือ เพศที่ต่างกันมีความรู้สึกถึงความปลอดภัยในเรื่องยาเสพติดภายในชุมชนในระดับที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 4.6) และลักษณะที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจในการอาศัยในสภาพแวดล้อม คือ ลักษณะที่อยู่อาศัยที่ต่างกันมีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของบุคคลแตกต่างกัน (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศและความรู้สึกถึงความปลอดภัยในเรื่องยาเสพติดภายในชุมชน

เพศ (% แถว)	ความพึงพอใจ					รวม
	ปลอดภัยมาก	ปลอดภัย	เฉยๆ	ไม่ปลอดภัย	ไม่ปลอดภัยมาก	
ชาย	7(5.4)	13(10.0)	38(29.46)	35(27.13)	36(27.9)	129(100.0) (40.31)
หญิง	1(0.53)	26(13.61)	55(28.8)	52(27.22)	57(29.84)	191(100.0) (59.69)
รวม	8(2.5)	39(12.1)	93(29.1)	87(27.2)	93(29.1)	320(100.0) (100.0)

$\chi^2 = 8.304$

$P < 0.10$

$C = 0.159$

$Sig. = 0.081$

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศและความรู้สึกถึงความปลอดภัยในเรื่องยาเสพติดในชุมชนจากกลุ่มตัวอย่าง 320 ตัวอย่าง มีเพศหญิงที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 59.69 และเพศชายที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 40.31 พบว่าเพศชายส่วนใหญ่มีความรู้สึกเฉยๆ ต่อ

ความปลอดภัยเรื่องยาเสพติดภายในชุมชน ร้อยละ 29.46 รองลงมาคือรู้สึกไม่ปลอดภัยมาก ร้อยละ 27.9 และไม่ปลอดภัย ร้อยละ 27.13 ในขณะที่เพศหญิงส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยมากในเรื่องยาเสพติดในชุมชน ร้อยละ 29.84 รองลงมาคือรู้สึกเฉยๆ ร้อยละ 28.8 และรู้สึกไม่ปลอดภัย ร้อยละ 27.22 สรุปได้ว่าทั้งเพศหญิงและชายส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยเรื่องยาเสพติดภายในชุมชนแต่เพศหญิงจะรู้สึกไม่ปลอดภัยมากกว่าเพศชาย แม้ว่ายาเสพติดจะเป็นปัจจัยทางอ้อมแต่จากผลการวิเคราะห์ก็จะเห็นได้ว่ามีผลต่อการรับรู้ความน่าอยู่ของสภาพแวดล้อมในชุมชน ดังนั้นยาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ความเป็นอยู่ภายในชุมชนดีขึ้นอันจะทำให้การรับรู้ของคนในชุมชนเป็นไปในด้านบวกมากขึ้นและประชาชนรู้สึกถึงความมีประสิทธิภาพในตนเองหรือความรู้สึกปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนมากขึ้น

ตารางที่ 4.7 แสดงความสัมพันธ์ของลักษณะที่อยู่อาศัยและความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม

ลักษณะที่อยู่อาศัย จำนวนคน (% แถว)	ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย			รวม
	พอใจมาก	ปานกลาง	ไม่พอใจมาก	
ถาวร	156(65.28)	79(33.05)	4(1.67)	239(100)
ชั่วคราว	36(44.44)	41(50.62)	4(4.94)	81(100)
รวม	192(60.00)	120(37.50)	8(2.50)	320(100)

$\chi^2 = 11.929$

$P = 0.05$

$C = 0.19$

Sig. = 0.003

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะที่อยู่อาศัยและความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมในการวิเคราะห์นี้เพื่อทดสอบว่า ลักษณะของที่อยู่อาศัยของแต่ละบุคคลมีผลต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัยหรือไม่โดยมีแนวคิดที่ว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีลักษณะต่างกันมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน จากการวิเคราะห์พบว่าคนที่อยู่อาศัยแบบถาวรจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าคนที่อยู่ในที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราว โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีลักษณะถาวร คิดเป็นร้อยละ 74.68

4.5.3 ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสถานที่และความรู้สึกต่อเนื่องในพื้นที่ (Continuity)

ลักษณะความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อพื้นที่และความรู้สึกต่อเนื่องในพื้นที่ซึ่งตัวชี้วัดที่นำมาใช้คือระยะเวลาที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้คนเกิดจินตภาพและความรู้สึกต่อสถานที่ (Sense of place) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ลักษณะของความสัมพันธ์กับพื้นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ศึกษา คือเป็นบ้านเกิด ร้อยละ 70.3 เป็นสถานที่ทำงาน ร้อยละ 19 เป็นสถานศึกษา ร้อยละ 2.5 ผ่านไปมาหรือแค่ติดต่อธุระ ร้อยละ 1.2 เหตุผลอื่นๆ ร้อยละ 6.3 กรรมสิทธิ์ในการอยู่อาศัยเป็นสิ่งที่แสดงถึงจะเป็นเจ้าของบ้าน ร้อยละ 64.1 เป็นผู้อยู่อาศัย ร้อยละ 8.8เช่า ร้อยละ 27.2

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดแพร่ ระยะเวลาที่อาศัยที่พบจะสัมพันธ์ตามอายุของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามโดยระยะเวลาสูงสุดที่อาศัยในพื้นที่คือ 78ปี ต่ำสุดประมาณ 1 ปีและระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่อาศัยในพื้นที่คือ 27.83 และระยะเวลาที่คนส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่ประมาณ 20 ปี

จะเห็นได้ว่าระยะเวลาเฉลี่ยในการอาศัยในพื้นที่และระยะเวลาที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่นานเกิน 10 ปี รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลกับพื้นที่คือเป็นบ้านเกิด บุคคลมีความรู้สึกยึดติดและรู้สึกต่อเนื่องในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ยาวนานทำให้แต่ละบุคคลสั่งสมเป็นประสบการณ์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆและก่อให้เกิดเค้าโครงทางจิต

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ไม่พบว่ามีตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

4.5.4 การยอมรับตนเองหรือความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย (Self-esteem)

การยอมรับตนเองซึ่งเกิดจากความรู้สึกภาคภูมิใจต่อสถานที่หรือการประเมินคุณค่าของสถานที่ของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่า คนส่วนใหญ่ร้อยละ 47.5 มีความรู้สึกภาคภูมิใจมากที่สุดสถานที่อยู่อาศัยและร้อยละ 38.44 มีความภาคภูมิใจต่อสถานที่ และร้อยละ 13.44 มีความรู้สึกเฉยๆต่อสถานที่ ซึ่งคนที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจในระดับสูงส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานานกว่า 5 ปีขึ้นไปและคนที่มีความรู้สึกเฉยๆ เป็นคนที่อาศัยในพื้นที่ไม่เกิน 1 ปี สรุปได้ว่าระยะเวลาในการอยู่อาศัยมีผลทำให้ความภาคภูมิใจต่อสถานที่ของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน คนที่มีการยอมรับในตนเองสูงเป็นบุคคลที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจต่อสถานที่สูง (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย

ระดับการศึกษา จำนวนคน (%แถว)	ระดับความภาคภูมิใจ					รวม
	ภูมิใจมาก	ภูมิใจ	เฉยๆ	ไม่ภูมิใจ	ไม่ภูมิใจ มาก	
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	34(53.12)	23(35.94)	7(10.94)	0	0	64(100) (20.0)
มัธยมศึกษา	58(42.65)	52(38.26)	26(19.12)	0	0	136(100) (42.5)
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	29(43.94)	28(42.42)	7(10.60)	0	2(3.03)	66(100) (20.63)
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	31(57.41)	20(37.04)	3(5.55)	0	0	54(100) (16.87)
รวม	152(47.5)	123(38.44)	43(13.44)	0	2	320(100) (100)

$$\chi^2 = 19.22$$

$$P < 0.05$$

$$C = 0.238$$

$$\text{Sig.} = 0.023$$

4.5.4.1 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะประชากรและการให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีคุณค่าว่าแตกต่างกันหรือไม่ จากการวิเคราะห์พบว่าคนที่มียุทธศาสตร์ศึกษาต่างกันให้ความสำคัญกับพระธาตุช่อแฮซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจของประชากรในพื้นที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 4.9) โดยคนที่ระดับการศึกษาสูงคืออนุปริญญาขึ้นไปจะมีความพึงพอใจในระดับมากแต่คนที่มีการศึกษาต่ำกว่าอนุปริญญาจะมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและระดับความสำคัญของพระธาตุช่อแฮ

ระดับการศึกษา (% แถว)	ระดับความสำคัญ			รวม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	38(59.38)	11(17.19)	15(23.44)	64(100.0) (20.0)
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	70(51.47)	45(33.09)	21(15.44)	136(100.0) (42.5)
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	37(56.06)	23(34.85)	6(9.09)	66(100.0) (20.66)
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	32(59.26)	17(31.48)	5(9.26)	54(100.0) (16.88)
รวม	177(55.31)	96(30.0)	47(14.69)	320(100.0)

$$\chi^2 = 11.083$$

$$P < 0.10$$

$$C = 0.183$$

$$\text{Sig.} = 0.086$$

4.5.4.2 การรับรู้และให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์และบทบาทของพื้นที่ที่ราชการกำหนด

สัญลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นตัวแทนของการสื่อความหมายด้านเอกลักษณ์ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิพบว่า สัญลักษณ์ประจำจังหวัดแพร่ คือ ม้า+พระธาตุช่อแฮ และจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างรู้จักสัญลักษณ์ประจำจังหวัดว่าเป็น ม้า+พระธาตุช่อแฮ ร้อยละ41.3 ไม่รู้จักสัญลักษณ์ประจำ ร้อยละ11.6 เข้าใจว่าเป็นรูปแบบอื่นๆ ร้อยละ 47.1 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รู้จักหรือคุ้นเคยกับรูปแบบสัญลักษณ์ที่ทางการกำหนดไว้และไม่รู้สึกเป็นตัวแทนเอกลักษณ์ของจังหวัด

แต่เมื่อเอ่ยถึง “แพร่” ประชาชนส่วนใหญ่ กลับนึกถึง พระธาตุช่อแฮ ว่าเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของจังหวัด เป็นอันดับสูงสุดมีจำนวนถึง ร้อยละ 73.4 ซึ่งรองลงมาคือ บ้านประทับใจ ร้อยละ6.6 แพะเมืองผี ร้อยละ4.1 และพบว่าพระธาตุช่อแฮยังเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญสำหรับคนส่วนใหญ่มากที่สุด ร้อยละ33.4 รองลงมาที่ผู้ตอบคิดว่าเป็นสถานที่ที่สำคัญต่อตนคือ บ้านเกิดของตนเอง ร้อยละ 24.1และสถานที่ทำงาน ร้อยละ10

ในด้านบทบาทที่ทางการกำหนดให้จังหวัดเช่นกันเมื่อสอบถามพบว่าคนส่วนใหญ่รู้จักบทบาทของจังหวัดแพร่ว่าเป็น ดินแดนแห่งหม้อฮ่อมชั้นดี ร้อยละ 74.4 รองลงมาคือเป็นเมืองแห่งป่าไม้ ร้อยละ69.4 เป็นเมืองที่เงียบสงบน่าอยู่ ร้อยละ 36.6 เมืองที่มีธรรมชาติงดงาม ร้อยละ26.5 และสังเกตได้ว่าบทบาทหน้าที่ตามที่ทางการกำหนดให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักและไม่คิดว่าเป็นนิยามของจังหวัดได้เท่าที่ควร คือ เป็นเมืองแห่งสถาปัตยกรรมเก่าแก่ ร้อยละ19.7 เมืองแห่งศิลปะพม่า-ไทย ร้อยละ16.3 และเมืองศูนย์กลางล้านนาตะวันออกเพียงแค ร้อยละ 4.7 เท่านั้น

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคยกับสัญลักษณ์ที่ทางราชการกำหนดและไม่คิดว่าเป็นตัวแทนความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแพร่แต่มีความคิดเห็นว่สิ่งที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแพร่ได้ดี คือ พระธาตุช่อแฮ และรู้จักกันดีในบทบาทของเมืองหม้อฮ่อมชั้นดีตามวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีการผลิตและนุ่งห่มด้วยผ้าหม้อฮ่อม

ตารางที่ 4.10 แสดงกระบวนการหาเอกลักษณ์และตัวชี้วัด

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1.ความเป็นลักษณะเฉพาะ (Distinctiveness)	-คุณเป็นคนที่ไหน (คนแพร่, คนจังหวัดอื่น) -คิดจะย้ายจากพื้นที่ (ย้าย, ไม่ย้าย)
2.ความพึงพอใจในการอยู่อาศัยหรือความมีประสิทธิภาพในตนเอง (Self-efficacy)	-ความพึงพอใจด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการในพื้นที่ -ความรู้สึกถึงความปลอดภัยต่อพื้นที่
3. ลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลต่อสถานที่หรือความรู้สึกต่อเนื่องในพื้นที่ (Continuity)	-ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่ -ลักษณะความสัมพันธ์กับพื้นที่
4. การยอมรับตนเองหรือความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย (Self-esteem)	-ความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย -การรับรู้และให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีค่าในพื้นที่ -การรับรู้และให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ที่ราชการกำหนด

4.6 การวิเคราะห์การรับรู้สภาพแวดล้อม

4.6.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์เมืองของประชากรในพื้นที่ศึกษา ใน 3 ด้าน คือ ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม การรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ และการรับรู้จินตภาพต่างๆที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ โดยปัจจัยที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร คือ

- 1.ปัจจัยด้านคุณลักษณะของประชากร ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพและระดับรายได้
- 2.ปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับสถานที่ ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในพื้นที่
- 3.ปัจจัยด้านความรู้สึกภาคภูมิใจในพื้นที่

การวิเคราะห์ผลของปัจจัยอื่นๆที่นอกเหนือไปจากสภาพแวดล้อม ได้ใช้วิธี Repeated measures ANOVA ในการวิเคราะห์โดยให้ตัวแปรจาก 3 กลุ่มปัจจัยเป็น Between subject factor ในการวิเคราะห์ซึ่งการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมที่นำมาเปรียบเทียบเป็น Within subject factor โดยมี ค่าสถิติ F ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่เนื่องมาจากผลของตัวแปรที่อยู่ในการวิเคราะห์นั้นๆมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมและการรับรู้มีความแตกต่างกันหรือไม่

4.6.1.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆกับการรับรู้สิ่งจินตภาพภายในพื้นที่ในประเด็นเรื่องความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม

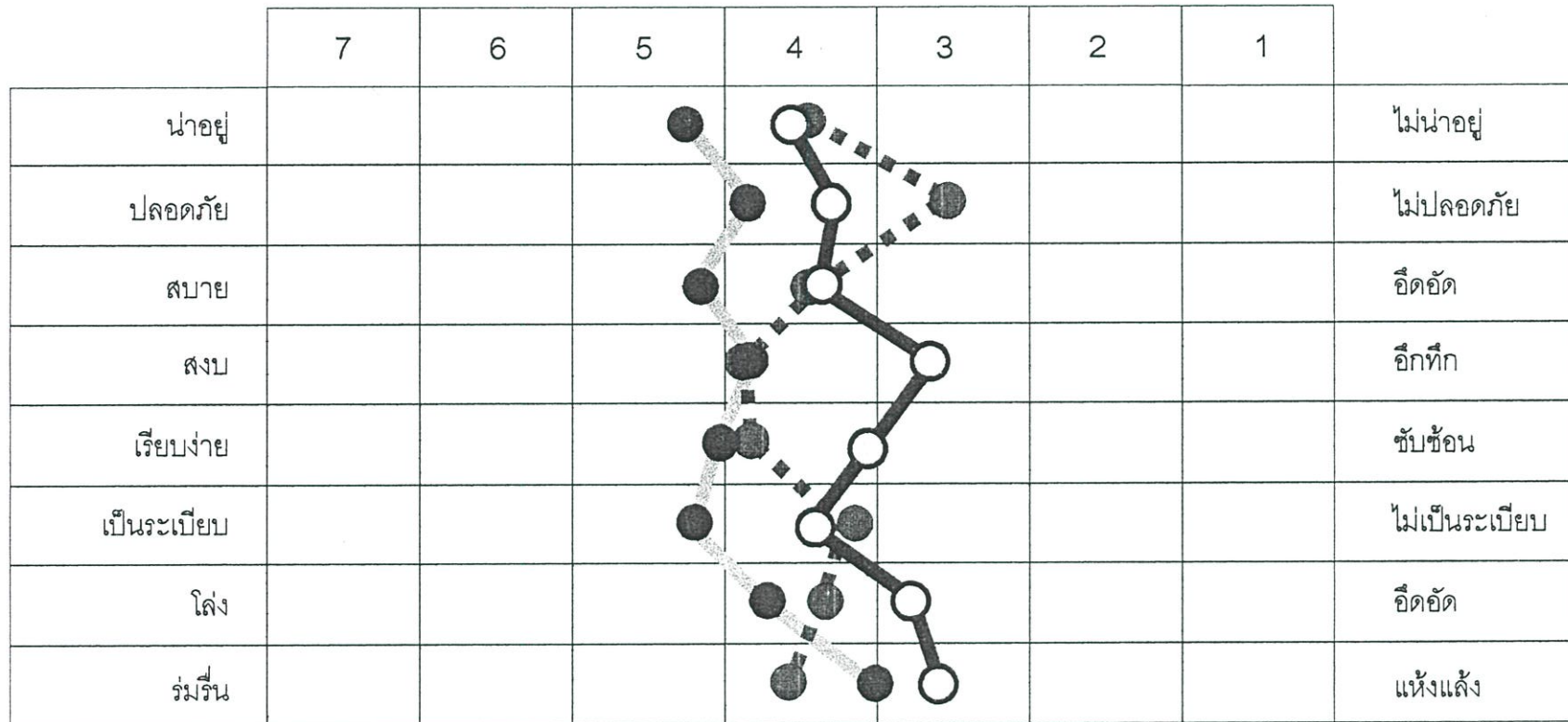
จากการวิเคราะห์แบบสอบถามในส่วนของกรรับรู้ในมิติต่างๆ พบว่าในที่อยู่อาศัยประเภทที่ 1 คือ ที่อยู่อาศัยที่เป็นลักษณะบ้านสมัยใหม่ ผสมผสานกับบ้านแบบเดิม คนมีการรับรู้ในทุกๆมิติสูงสุด และมีค่าการรับรู้เฉลี่ยเท่ากับ 4.87 รองลงมาคือกรรับรู้บ้านในลักษณะดั้งเดิมคือไม่มีรั้ว ค่าเฉลี่ยที่ 4.39 และสุดท้ายคือกรรับรู้ที่อยู่อาศัยประเภททาว์นเฮ้าส์ ดีกแถวสมัยใหม่ มีค่าการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ที่ 4.09 จะเห็นได้ว่าจากค่าคะแนนโดยรวมของที่อยู่อาศัยทั้งสามมีความแตกต่างกันไม่มากนักถือว่าเป็นค่าเฉลี่ยการรับรู้ที่อยู่ในระดับที่สูง

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่องความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม

มิติ	 ภาพที่ 1	 ภาพที่ 2	 ภาพที่ 3
ไม่น่าอยู่-น่าอยู่	5.18	4.56	4.57
ไม่ปลอดภัย-ปลอดภัย	4.92	3.40	4.19
อึดอัด-สบาย	5.01	4.43	4.32
อึกทึก-สงบ	4.92	4.93	3.75
ซับซ้อน-เรียบง่าย	5.00	4.83	4.06
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	5.11	4.07	4.26
อึดอัด-โล่ง	4.71	4.25	3.83
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	4.09	4.63	3.71
ค่าเฉลี่ย	4.87	4.39	4.09

ที่มา : จากการวิเคราะห์

แผนภูมิที่ 4.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อม ในประเด็นเรื่อง ความน่าอยู่

● ภาพที่ 1 ● ภาพที่ 2 ○ ภาพที่ 3

รูปที่ 1 สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เป็นลักษณะบ้านสมัยใหม่ ผสมผสานกับบ้านแบบเดิม ในมิติเรื่องความน่าอยู่โดยรวมกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าบรรยากาศของสภาพแวดล้อมในที่อยู่อาศัยประเภทนี้ น่าอยู่ ปลอดภัย สบาย และรูปแบบของอาคารเรียบง่ายไม่ซับซ้อน มีความเป็นระเบียบ และไม่อึดอัด (โดยค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสูงสุด ดูตารางที่ 4.10 ประกอบ)

รูปที่ 2 สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เป็นชุมชนในลักษณะดั้งเดิม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าค่าการรับรู้ในเรื่องความรู้สึกว่าเป็นที่อยู่อาศัยที่สงบและร่มรื่นมากกว่าที่อยู่อาศัยประเภทอื่น

รูปที่ 3 สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยประเภททาวน์เฮ้าส์ ดีกว่าสมัยใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับที่อยู่อาศัยทั้ง 2 ประเภทข้างต้นแล้วไม่มีมิติความรู้สึกใดที่โดดเด่นไปกว่า แต่ในประเด็นการรับรู้เรื่องความน่าอยู่ ปลอดภัย และเป็นระเบียบ ถือได้ว่ามีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสองรองลงมาจากที่อยู่อาศัยแบบที่ 1

จากการวิเคราะห์พบว่ามี 3 มิติความรู้สึกที่มีผลกับตัวแปรต่างๆ ได้แก่ มิติความรู้สึกเรื่องความน่าอยู่ของสภาพแวดล้อม มิติความรู้สึกโล่งหรืออึดอัด และมิติความรู้สึกปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อมนั้น จากการวิเคราะห์กับปัจจัยทั้ง 3 คือหนึ่งปัจจัยคุณลักษณะประชากร สองปัจจัยด้านระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ และสามปัจจัยด้านความรู้สึกภาคภูมิใจในพื้นที่

1. ในมิติความรู้สึกเรื่องความน่าอยู่ของสภาพแวดล้อมมีปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ที่ต่างกัน ได้แก่ ปัจจัยคุณลักษณะประชากร ปัจจัยด้านระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ และปัจจัยด้านความรู้สึกภาคภูมิใจในพื้นที่ ดังนี้

ปัจจัยคุณลักษณะประชากรที่มีผลต่อการรับรู้ที่ต่างกัน คือ อาชีพ และสถานภาพสมรส คนที่มีอาชีพและสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีการรับรู้ความน่าอยู่ของสภาพแวดล้อมว่าน่าอยู่หรือไม่น่าอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านระยะเวลามีผลต่อการรับรู้ความน่าอยู่สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันคือคนที่อาศัยอยู่เป็นเวลานานจะรับรู้สภาพแวดล้อมน่าอยู่กว่าคนที่อาศัยในพื้นที่ไม่นาน

ปัจจัยความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัย มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในประเด็นเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่สภาพแวดล้อมกับมิติความรู้สึก น่าอยู่-ไม่น่าอยู่ คนที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจต่อพื้นที่แตกต่างกันมีการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน คนที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจต่อพื้นที่สูงจะมีการรับรู้สภาพแวดล้อมมีความน่าอยู่มากกว่าคนที่มีความภาคภูมิใจต่อพื้นที่น้อย

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกในสภาพและเอกลักษณ์

ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึก	เพศ	อายุ	อาชีพ	ระดับการศึกษา	สถานภาพสมรส	ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในพื้นที่	ความรู้ที่ภาคภูมิใจเมื่ออาศัยในพื้นที่
จิตภาพและเอกลักษณ์เมือง							
เรื่องความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม							
ไม่น่าอยู่-น่าอยู่	--	--	**F=3.026	--	*F=2.802	*F=1.329	*F=2.748
ปลอดภัย-ไม่ปลอดภัย	--	--	--	*F=2.435	--	--	*F=2.096
สะอาด-สกปรก	--	--	--	--	--	--	--
อีกที่ก-สงบ	--	--	--	--	--	--	--
ซับซ้อน-เรียบง่าย	--	--	--	--	--	--	--
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	--	--	--	--	--	--	--
อัปเดต-โง่ง	*F=4.122	--	*F=1.935	**F=2.24	*F=2.401	--	**F=3.725
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	--	*F=2.184	--	*F=2.01	--	--	**F=3.465
เรื่องความเป็นเอกลักษณ์							
แตกต่าง-เหมือนจังหวัดอื่น	--	--	*F=2.097	--	--	--	*F=2.292
ไม่เข้า-เข้ากันได้กับพื้นที่	--	--	--	--	--	--	--
ไม่ภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	--	--	--	--	--	--	--
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	--	--	--	--	--	--	--
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	--	--	--	--	--	--	--
ไม่กลมกลืน-กลมกลืน	--	--	--	--	--	--	--
ไม่เชิดชู-เชิดชู	--	**F=2.408	--	--	--	--	--
ไม่น่าดู-น่าดู	--	**F=47.564	--	--	--	--	**F=41.712

* P < 0.05 ** P < 0.005

ตารางที่ 4.12 (ต่อ) การทดสอบค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ Repeated measures ANOVA ใน within subject factor (พิจารณาค่า F จากWilks' Lambda)

หัวข้อที่	ภาพที่	Value	F	Sig.
1.ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม	1	0.257	15.441	0.000
	2	0.494	45.878	0.000
	3	0.675	21.539	0.000
2.ความเป็นเอกลักษณ์	1	0.607	28.943	0.000
	2	0.795	11.516	0.000
	3	0.688	20.233	0.000
3.ความคุ้นเคย	1	0.908	4.509	0.000
	2	0.948	2.449	0.019
	3	0.603	29.394	0.000
4.องค์ประกอบทางภูมิทัศน์	1	0.789	11.965	0.000
	2	0.951	2.321	0.025
	3	0.909	4.45	0.000
	4	0.902	4.501	0.000

P = 0.05

2. การรับรู้ในมิติความรู้สึก โโล่ง หรืออึดอัดของสภาพแวดล้อม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ของบุคคลแตกต่างกันได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรและปัจจัยเรื่องความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยโดยพบว่า

คุณลักษณะประชากรในเรื่องเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาและอาชีพมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมกับมิติ โโล่ง-อึดอัด โดยเพศชายจะรับรู้ว่ามีบรรยากาศของพื้นที่โล่งมากกว่าเพศหญิง คนที่มีระดับการศึกษาสูงจะรู้สึกอึดอัดกว่าคนที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า คนที่มีอาชีพต่างกันก็จะรับรู้ว่ามีพื้นที่มีความโล่ง-อึดอัดต่างกัน

ความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมกับมิติ โโล่ง-อึดอัด คนที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่ในระดับที่แตกต่างกันจะมีการรับรู้ ความโล่งหรืออึดอัดในบรรยากาศของสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน คนที่มีความภาคภูมิใจในระดับที่สูงจะรับรู้ว่ามีบรรยากาศในสภาพแวดล้อมมีความโล่งมากกว่าคนที่มีความภูมิใจในระดับกลางถึงต่ำ

3. การรับรู้ในมิติเรื่องความปลอดภัย

ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมกับมิติ ปลอดภัย-ไม่ปลอดภัย คนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีรู้สึกถึงความปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัยในการอยู่อาศัยที่ต่างกัน โดยคนที่มีการศึกษาในระดับที่สูงจะรับรู้ว่ามีสภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยน้อยกว่าคนที่มีการศึกษาในระดับที่ต่ำ

ความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมกับมิติ ปลอดภัย-ไม่ปลอดภัย คนที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในระดับที่ต่างกันมีการรับรู้ความปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกันคนที่มีความภาคภูมิใจต่อพื้นที่ในระดับที่สูงจะมีการรับรู้ว่ามีสภาพแวดล้อมมีความปลอดภัยสูงกว่าคนที่มีความพึงพอใจในระดับต่ำกว่า

4.6.1.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์

1. โดยการวิเคราะห์จากรูปภาพที่เป็นตัวแทนของจินตภาพของเมืองที่มีลักษณะโดดเด่นหรือเป็นภูมิสัญลักษณ์

รูปที่ 1 เป็นรูปของแพะเมืองผี ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถือได้ว่ามีความโดดเด่น ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีค่าการรับรู้โดยเฉลี่ยในระดับที่สูงคือ 5.46 และมีความโดดเด่นในมิติความรู้สึกเรื่องการรับรู้ว่ามีสภาพแวดล้อมแตกต่างจากจังหวัดอื่นถึง 5.87 รองลงมาคือเกิดความภาคภูมิใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.63 และ มีความรู้สึกเชื่อเชิญ 5.60 ส่วนค่าการรับรู้ในประเด็นอื่นๆ ก็อยู่ในระดับที่ถือได้ว่าสูงเช่นกัน (ดูตารางที่ 4.11)

รูปที่ 2 ภูมิสัญลักษณ์ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ไม่มีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับกลางๆทำให้ค่าคะแนนโดยรวมมีค่าการรับรู้โดยเฉลี่ยในระดับที่ไม่สูงกว่าค่ากลางเท่าไรๆ คือ 4.44 มีความโดดเด่นในมิติความรู้สึกเรื่องความเชื่อเชิญ และความน่าดู

รูปที่ 3 ภูมิสัญลักษณ์ที่เป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น สื่อถึงวัฒนธรรมและมีประวัติศาสตร์ คือรูปบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮ ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีค่าการรับรู้โดยเฉลี่ยในระดับที่สูงคือ 5.89และมีค่าการรับรู้ในระดับสูงสุดมิติความรู้สึก เรื่องความรู้สึกเชื่อเชิญ ความน่าดูและความรู้สึกประทับใจภาคภูมิใจ

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์

มิติ	 ภาพที่ 1	 ภาพที่ 2	 ภาพที่ 3
เหมือน-แตกต่าง	5.87	4.07	5.54
ไม่เข้ากับพื้นที่-เข้ากับพื้นที่	5.12	4.40	5.61
ไม่ภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	5.63	4.43	6.08
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	5.55	4.46	6.10
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	5.13	4.41	5.77
ไม่กลมกลืน-กลมกลืน	5.21	4.37	5.70
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	5.60	4.72	6.18
ไม่น่าดู-น่าดู	5.57	4.67	6.13
ค่าเฉลี่ย	5.46	4.44	5.89

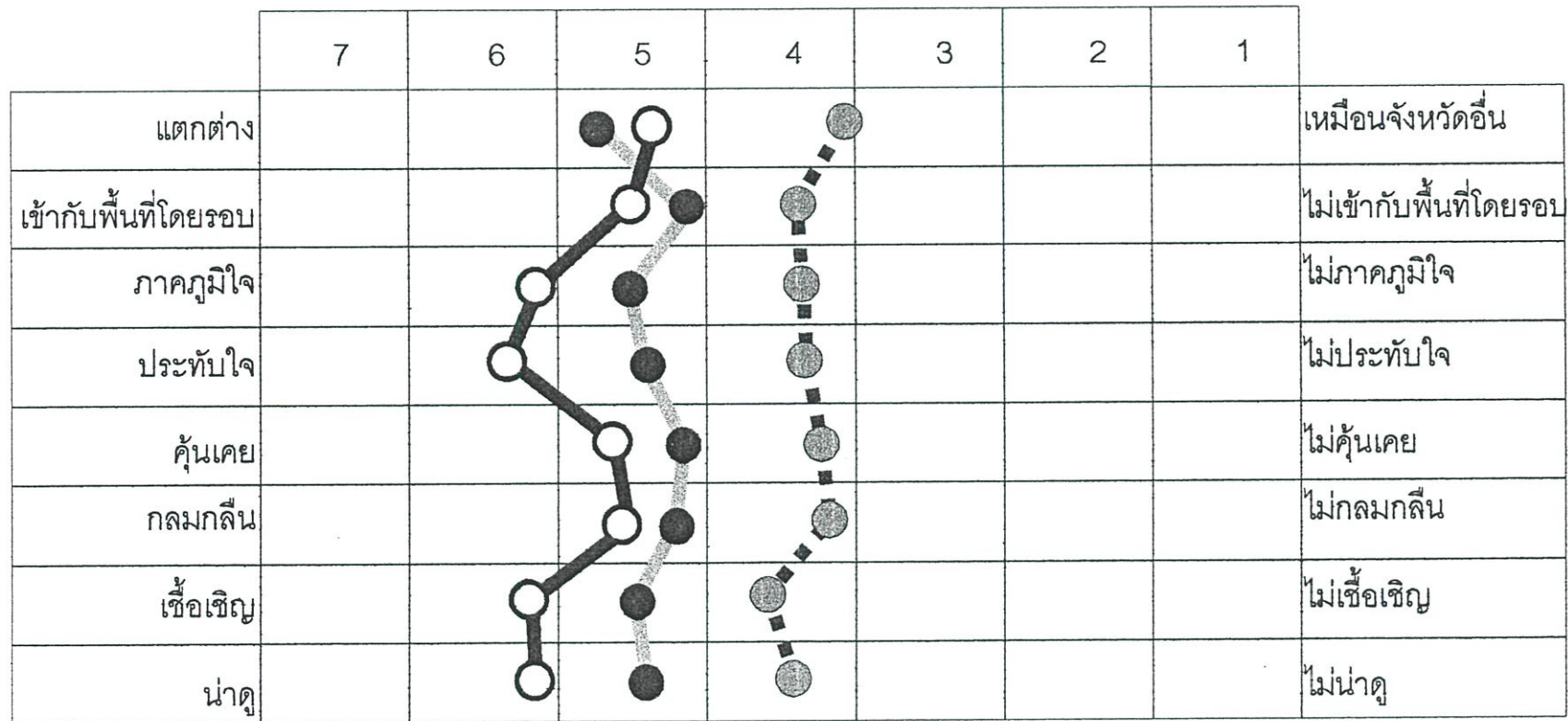
ที่มา : จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

2. โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นเอกลักษณ์จากรูปภาพที่เป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะทั่วไปและจากรูปภาพที่มีความโดดเด่นเฉพาะ

รูปที่ 1 แพะเมืองผี ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับค่อนข้างสูง ค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 5.46 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกต่างจากจังหวัดอื่น เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ และความรู้สึกว่าเชื่อเชิญ

รูปที่ 2 แม่น้ำยม ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับกลางค่อนข้างต่ำ ค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 4.08 โดยกลุ่มตัวอย่าง

แผนภูมิที่ 4.2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อม ในประเด็นเรื่อง ความเป็นเอกลักษณ์

● ภาพที่ 1 ● ภาพที่ 2 ○ ภาพที่ 3

ส่วนใหญ่มีความรู้สึกโดดเด่นในการรับรู้เรื่องความคุ้นเคย ความรู้สึกว่ากลมกลืนกับพื้นที่ และภาคภูมิใจ

เมื่อเปรียบเทียบค่าการรับรู้ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติด้วยกันเองพบว่าสภาพแวดล้อมที่มีความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์อันได้แก่ แพะเมืองผี กลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าเป็นเอกลักษณ์มากกว่าแม่น้ำยม ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่นกันแต่ไม่มีความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ และอาจเป็นเพราะว่าแม่น้ำยมเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านอีกหลายจังหวัดของภาคเหนือไม่เพียงแต่แพร่เท่านั้นแต่แพะเมืองผี เป็นสถานที่ที่มีเพียงแห่งเดียวที่มีลักษณะต่างจากที่อื่น คนส่วนใหญ่จึงรับรู้ถึงความ เป็นเอกลักษณ์มากกว่า

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในลักษณะที่ต่างกัน

ค่าเฉลี่ยการรับรู้		
	ภาพที่ 1	ภาพที่ 2
ค่าการรับรู้โดยรวม	5.46	4.08

ที่มา : จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

ในประเด็นเรื่องการรับรู้ความแตกต่างหรือลักษณะเฉพาะของสถานที่พบว่า

ปัจจัยคุณลักษณะประชากรด้านอาชีพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์กับมิติความรู้สึกว่า แตกต่าง-เหมือนกับจังหวัดอื่น

ความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์กับมิติความรู้สึกว่า แตกต่าง-เหมือนกับจังหวัดอื่น

2. ในประเด็นเรื่องความเชื่อเชิญหรือน่าดูในบรรยากาศที่พบที่เป็นเอกลักษณ์ โดยพบว่า

คุณลักษณะประชากรเรื่องอายุ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์กับมิติความรู้สึก เชื่อเชิญ-ไม่เชื่อเชิญ และมิติความรู้สึกเกี่ยวกับน่าดู-ไม่น่าดูของภูมิทัศน์ คือคนที่มียุแตกต่างกันจะมีระดับการรับรู้ความสวยงามหรือเชื่อเชิญของสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน คนที่มีอายุมากกว่าจะรับรู้เรื่องความสวยงามและความเชื่อเชิญในบรรยากาศของสภาพแวดล้อมในระดับที่สูงกว่าคนที่อายุน้อย

ความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในประเด็นเรื่องความเป็นเอกลักษณ์กับมิติความรู้สึก น่าดู-ไม่น่าดู คนที่มีระดับความภูมิใจที่แตกต่างกันจะมีการรับรู้สภาพแวดล้อมว่า น่าดู หรือไม่น่าดูแตกต่างกัน โดยคนที่มียุระดับความภาคภูมิใจในระดับที่สูงจะมีการรับรู้สภาพแวดล้อมว่าไม่น่าดูในระดับที่สูงกว่าคนที่มีความภาคภูมิใจในระดับต่ำ

4.6.1.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมิติเชิงความรู้สึกกับการรับรู้จินตภาพภายในพื้นที่ในประเด็นเรื่องความคุ้นเคยในสภาพแวดล้อม

รูปที่ 1 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับกลางๆทำให้ค่าคะแนนโดยรวมมีค่าการรับรู้โดยเฉลี่ยในระดับที่ไม่สูงกว่าค่ากลางเท่าไร คือ 4.08 มีความโดดเด่นในมิติความรู้สึกเรื่องความคุ้นเคยและกลมกลืนกับพื้นที่ รวมทั้งก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ

รูปที่ 2 สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ได้รับการปรับปรุงดูแล ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ค่าคะแนนในระดับกลางค่อนข้างค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 4.84 มิติความรู้สึกที่มีความโดดเด่นคือเรื่องความคุ้นเคย ความรู้สึกเชื่อเชียว เข้ากับสภาพพื้นที่โดยรอบและความน่าดู

รูปที่ 3 สถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ขาดการปรับปรุงดูแล ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับต่ำกว่าค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยออกมาในระดับที่ต่ำกว่าค่ากลาง คือ 2.25 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่ประทับใจ ไม่ภาคภูมิใจ ไม่น่าดูและไม่เข้ากับสภาพพื้นที่โดยรอบ

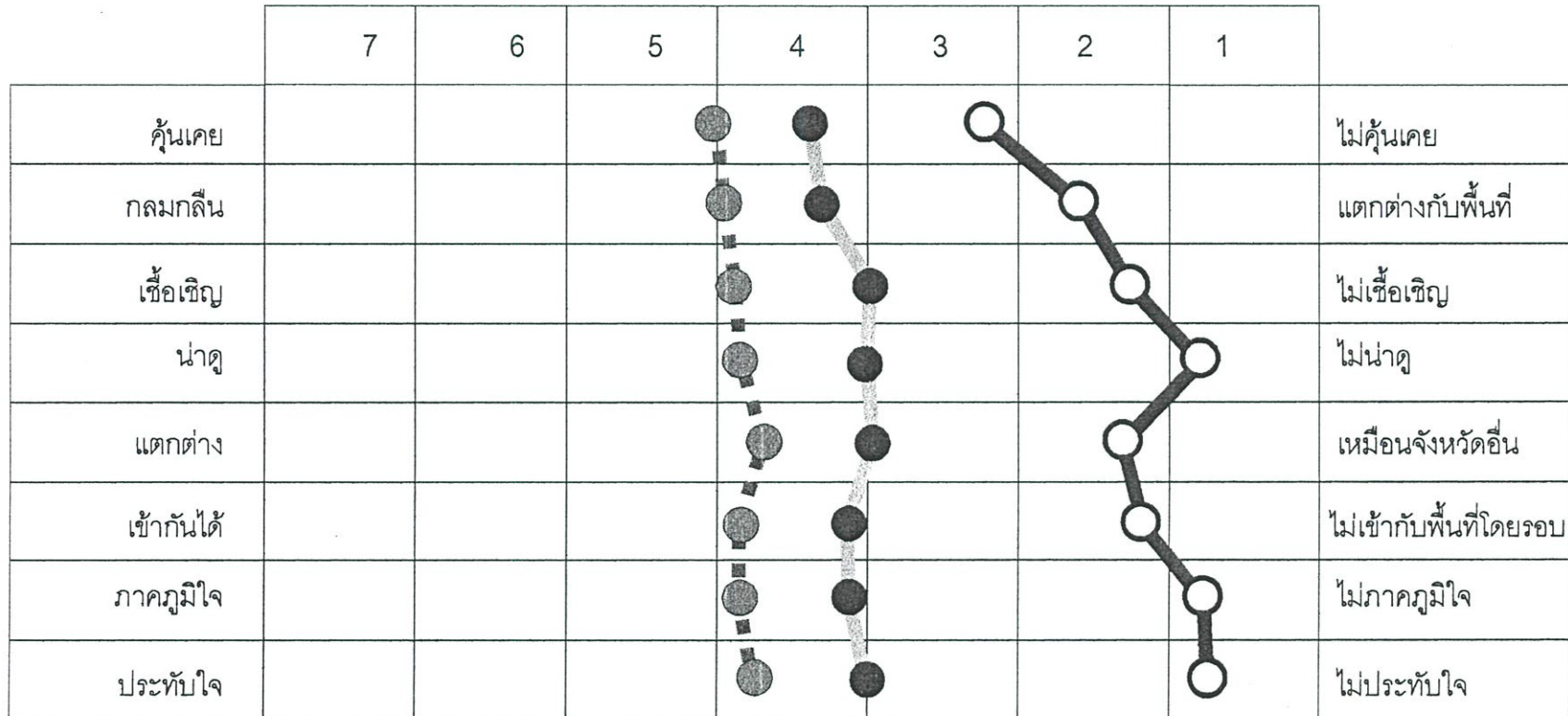
โดยสรุปเมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนการรับรู้ในสภาพแวดล้อมทั้ง 3 แบบ พบว่าสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วมีการปรับปรุงดูแลเรื่องภูมิทัศน์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.84 รองลงมาคือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือ 4.08 และสภาพแวดล้อมที่คนส่วนใหญ่รับรู้ในเชิงลบคือสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ขาดการดูแลเอาใจใส่ มีค่าคะแนนเฉลี่ย ที่ 2.25

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่องความคุ้นเคย

มิติ	 ภาพที่ 1	 ภาพที่ 2	 ภาพที่ 3
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	4.30	4.98	3.14
ไม่กลมกลืน-กลมกลืน	4.20	4.88	2.57
ไม่เชื่อเชียว-เชื่อเชียว	3.99	4.89	2.11
ไม่น่าดู-น่าดู	3.99	4.87	1.89
เหมือน-แตกต่าง	3.98	4.73	2.39
ไม่เข้ากับพื้นที่-เข้ากันได้กับพื้นที่	4.10	4.76	2.21
ไม่ภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	4.10	4.83	1.86
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	3.98	4.78	1.82
ค่าเฉลี่ย	4.08	4.84	2.25

ที่มา : จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

แผนภูมิที่ 4.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อม ในประเด็นเรื่อง ความคุ้นเคย

● ภาพที่ 1 ● ภาพที่ 2 ○ ภาพที่ 3

4.7 การศึกษาการรับรู้ด้านองค์ประกอบทางภูมิทัศน์

องค์ประกอบทางภูมิทัศน์เป็นสิ่งที่สำคัญของลักษณะโครงสร้างของความเป็นเมือง ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สอยที่บุคคลเข้าไปใช้พื้นที่ จำเป็นต้องศึกษาความพึงพอใจของประชากรในพื้นที่ว่ามีมากน้อยเพียงไรเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับการรับรู้ของคนส่วนใหญ่

4.7.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมิติเชิงความรู้สึกกับการรับรู้จินตภาพภายในพื้นที่ในประเด็นเรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์

รูปที่ 1 เป็นสภาพ 2 ข้างทางที่เต็มไปด้วยแนวอาคารย่านการค้า ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับต่ำค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 2.19 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่ประทับใจ รู้สึกว่าแห้งแล้ง ไม่น่าดูมีความรู้สึกอึดอัดและรู้สึกว่าองค์ประกอบมีความซับซ้อน

รูปที่ 2 เป็นเส้นทางย่านธนาคารและสถานที่ราชการผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับกลาง ค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 3.24 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกในระดับกลางในทุกมิติ

รูปที่ 3 เส้นทางที่มีการจัดภูมิทัศน์ ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับกลางค่อนข้างสูงโดยค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 4.90 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกโดดเด่นในมิติเรื่อง ความเป็นระเบียบ ความรู้สึกน่าดู มีความร่มรื่นและเกิดความรู้สึกประทับใจ

รูปที่ 4 เส้นทางที่มีความร่มรื่นในระดับสูงผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะให้ค่าคะแนนในระดับกลางค่อนข้างสูงโดยค่าคะแนนรวมการรับรู้โดยเฉลี่ยคือ 4.84 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกโดดเด่นในมิติเรื่องความร่มรื่นและความน่าดู

สรุปเมื่อเปรียบเทียบค่าการรับรู้ในสภาพแวดล้อมทั้ง 4 แบบ พบว่าเส้นทางที่มีการจัดองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ระดับความร่มรื่นสูง มีค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับที่สูงที่สุด คือ 4.90 รองลงมาคือเส้นทางย่านที่มีต้นไม้ระดับความร่มรื่นสูง ค่าคะแนนเฉลี่ยคือ 4.84 เส้นทางย่านที่มีต้นไม้ระดับความร่มรื่นปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.24 และสุดท้ายค่าคะแนนต่ำสุดคือเส้นทางที่ 2 ข้างทางเป็นแนวอาคารมีความร่มรื่นน้อย มีค่าคะแนนเฉลี่ย คือ 2.19

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้ในประเด็นเรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์

มิติ	 ภาพที่1	 ภาพที่2	 ภาพที่3	 ภาพที่4
ซับซ้อน-เรียบง่าย	2.23	3.23	4.91	4.25
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	2.17	3.25	5.01	4.88
อึดอัด-โล่ง	2.09	3.24	4.93	4.98
ไม่น่าดู-น่าดู	2.10	3.24	5.01	5.12
เหมือน-แตกต่าง	2.48	3.31	4.63	4.12
ไม่เข้ากับพื้นที่-เข้ากับพื้นที่	2.40	3.34	4.91	4.91
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	2.09	3.18	4.88	5.77
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	1.96	3.14	4.88	4.70
ค่าเฉลี่ย	2.19	3.24	4.90	4.84

ที่มา : จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

ประเด็นเรื่องการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ในมิติความรู้สึกเรื่องความร่มรื่น –แห้งแล้ง

พบว่า มี 2 ปัจจัยใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ในมิติความรู้สึกเรื่องความร่มรื่น แห้งแล้งของภูมิทัศน์ในระดับที่แตกต่างกันคือปัจจัยด้านคุณลักษณะประชากรและปัจจัยด้านความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

คุณลักษณะประชากรที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ด้านความร่มรื่น-แห้งแล้งของภูมิทัศน์ในเมืองได้แก่ ระดับการศึกษาและอาชีพ คนที่มีระดับการศึกษาและมีอาชีพที่แตกต่างกันจะมีความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ในเรื่องความร่มรื่นที่แตกต่างกัน คนที่มีระดับการศึกษาระดับสูงกว่าจะรับรู้ว่าร่มรื่นภูมิทัศน์ในเมืองมีความร่มรื่นมากกว่าคนที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า

ความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในประเด็นเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมกับมิติความรู้สึก ร่มรื่น แห้งแล้ง ของบรรยากาศ คือ คนที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในระดับที่ต่างกันรับรู้ความร่มรื่นแห้งแล้งของภูมิทัศน์แตกต่างกัน

แผนภูมิที่ 4.4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในมิติต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อสภาพแวดล้อม ในประเด็นเรื่อง องค์ประกอบทางภูมิทัศน์

	7	6	5	4	3	2	1		
เรียบง่าย									ซับซ้อน
เป็นระเบียบ									ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง									อึดอัด
น่าดู									ไม่น่าดู
แตกต่าง									เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากันได้									ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
ร่มรื่น									แห้งแล้ง
ประทับใจ									ไม่ประทับใจ

● ภาพที่ 1 ● ภาพที่ 2 ○ ภาพที่ 3 ● ภาพที่ 4

4.7.2 องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนต้องการ

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่อยากให้มีสูงสุดคือ ทางเท้า ร้อยละ64.1 รองลงมาคือ ต้นไม้ 2 ช้าง ร้อยละ55.7 กระบะต้นไม้ ร้อยละ59.4 ทางจักรยาน ร้อยละ40.3 ลักษณะภูมิทัศน์ที่ประชาชนเห็นว่าไม่ดีหรือทัศนอุจาด คือ บริเวณที่เต็มไปด้วยป้ายโฆษณา ร้อยละ98.5 และสิ่งที่อยากให้มีภายในชุมชนคือทางระบายน้ำ ร้อยละ58.4

ตารางที่ 4.17 แสดงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนต้องการ

องค์ประกอบทางภูมิทัศน์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทางเท้า	205	64.1
ต้นไม้ 2 ช้างทาง	178	55.7
กระบะต้นไม้	158	59.4
ทางจักรยาน	132	40.3

ที่มา:จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

4.7.3 ระดับความพึงพอใจในเรื่องภูมิทัศน์

สภาพแวดล้อมที่ประชาชนเห็นว่าควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุดคือสภาพแวดล้อมบริเวณ น้ำคือริมคูเมือง ร้อยละ 9.1 ริมแม่น้ำยม ร้อยละ5.3

ภายในเขตเทศบาลประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องความพึงพอใจด้านความเหมาะสมสวยงามทางภูมิทัศน์ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ54.4 รองลงมาคือพอใจ ร้อยละ 31.3 ความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 3.26 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่พึงพอใจปานกลาง

ในเรื่องความเหมาะสมของเครื่องประกอบถนนประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ50 รองลงมาคือ พึงพอใจ ร้อยละ30.9ความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 3.18

เรื่องสภาพและความเพียงพอของสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อน ประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ52.5 รองลงมาคือพึงพอใจ ร้อยละ31.3 ความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 3.25

สรุปได้ว่าทัศนคติและความพึงพอใจของประชาชนในเรื่ององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ภายในเขตเทศบาลทั้ง3 เรื่องอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ดีขึ้นรวมทั้งควรจัดหาพื้นที่สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนออกกำลังกายภายในชุมชนแก่ประชาชนให้มากขึ้น

ตารางที่ 4.18 แสดงทัศนคติของประชาชนในเรื่องภูมิทัศน์ภายในเขตเทศบาล

รายละเอียด	ความพึงพอใจ จำนวนคะแนน (%)					ระดับความพึงพอใจเฉลี่ย
	พอใจมาก	พอใจ	เฉยๆ	ไม่พอใจ	ไม่พอใจมาก	
ความเหมาะสมสวยงามทางภูมิทัศน์	13(4.1)	100(31.3)	174(54.4)	22(6.9)	11(3.4)	3.26(100.0)
ความเหมาะสมของเครื่องประกอบถนน	12(3.8)	99(30.9)	160(50.0)	34(10.6)	15(4.7)	3.18(100.0)
สภาพและความเพียงพอของสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อน	15(4.7)	100(31.3)	168(52.5)	23(7.2)	14(4.4)	3.25(100.0)

หมายเหตุ : การวัดระดับความพึงพอใจทำได้โดย จัดระดับคะแนนออกเป็น 5 ระดับคือ พอใจมาก= 5 คะแนน
 พอใจ = 4 คะแนน เฉยๆ = 3 คะแนน ไม่พอใจ = 2 คะแนน ไม่พอใจมาก= 1 คะแนน
 ที่มา:จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

บทที่ 5

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษารับรู้ของคนที่อยู่ในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาโดยรวมเพื่อศึกษา ลักษณะทางภูมิทัศน์และการรับรู้จินตภาพร่วมกันของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและก่อให้เกิดเอกลักษณ์ โดยเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึงหัวข้อใหญ่ๆ 3 ข้อ ด้วยกันอันดับแรกคือ สรุปถึงลักษณะทางภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนในชุมชน สองสรุปหาลักษณะทางกายภาพด้านภูมิทัศน์ที่สัมพันธ์กับการรับรู้ด้านจินตภาพของคนในชุมชนที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ และสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะในการวางแผนเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

โดยการดำเนินการวิจัย ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 320 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบไคสแควร์ การทดสอบ ANOVA โดยวิธี Repeated measures โดยทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 โดยผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างบริเวณพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่ มีดังนี้

5.1 ลักษณะทางภูมิทัศน์ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนในชุมชน

5.1.1 ลักษณะประชากร พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง โดยถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจากประวัติศาสตร์ของเมืองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนามาก่อน ส่งผลให้องค์ประกอบกายภาพบางส่วนมีความผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองในด้านของการรับรู้ความหมายของสภาพแวดล้อมถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของคติ ความคิด ความเชื่อของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบทางกายภาพเป็นปัจจัยที่รองรับกิจกรรมในการดำรงชีวิตของประชาชน เช่น การใช้ที่ดิน ถนนหนทาง การคมนาคม ที่โล่งว่าง สวนสาธารณะ เป็นต้น องค์ประกอบทางด้านกิจกรรม เป็นองค์ประกอบซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยความสะดวก เช่น ลักษณะการประกอบอาชีพ เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ทัศนคติของชาวเมือง ฯลฯ จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยในบทที่ 5 สามารถสรุปผลการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัยได้ดังนี้

ลักษณะทางด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มมีลักษณะพื้นฐานทางประชากร อันได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สรุปได้ดังนี้ มีสัดส่วนของเพศชายใกล้เคียงกับเพศหญิง ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ คือ ระดับมัธยมศึกษา อาชีพส่วนใหญ่เป็นอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพอิสระ ที่เหลือได้แก่ รับราชการ ลูกจ้าง บริษัทเอกชน นักเรียนและแม่บ้าน อายุอยู่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 21-40 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 37 ปี รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 5,000-10,000 บาท ความสัมพันธ์กับพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบ้านเกิด ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่โดยเฉลี่ย 28 ปี

รูปแบบกิจกรรมและสถานที่ประกอบกิจกรรม

พื้นที่ประกอบกิจกรรม ที่คนส่วนใหญ่นิยมไปได้แก่ พระธาตุช่อแฮ และสถานที่นิยมไปพักผ่อนออกกำลังกาย คือ สวนสุขภาพ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้สรุปได้ว่า ตัวแปรลักษณะของประชากร มีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองของคนในพื้นที่ คนที่มีพื้นฐานที่ต่างกันมีระดับการรับรู้แตกต่างกันด้วย ดังนั้นควรมีการส่งเสริมในพื้นที่บางอย่างที่สามารถส่งเสริมได้เช่น พื้นฐานด้านระดับการศึกษาควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีการศึกษาที่สูงขึ้นมีการจ้างงานเพื่อให้เศรษฐกิจภายในท้องถิ่นดีขึ้น เพื่อให้การรับรู้เด่นชัดขึ้นและเป็นไปในทางบวกและการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นหรือจินตภาพที่ดีจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เมืองมีเอกลักษณ์และถ้าสภาพแวดล้อมมีลักษณะเด่นก็จะสร้างความรู้สึกต่อสถานที่ที่ดีและดึงดูดใจแก่ผู้พบเห็นด้วย

5.1.2 ลักษณะทางภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษาที่สอดคล้องกับพฤติกรรมคนในชุมชน

จากบทที่ผ่านมามาอาจกล่าวได้ว่าภูมิทัศน์ภายในเขตเทศบาลเมือง ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่และปรับปรุงแก้ไขในหลายพื้นที่ด้วยกันโดยเฉพาะพื้นที่บริเวณในเขตกำแพงเมืองเก่า เช่น บริเวณริมคูเมืองประชัยและคูเมืองประตูใหม่และพื้นที่เขตเหมืองหินและเหมืองแดง ซึ่งพื้นที่ที่มีปัญหา โดยส่วนใหญ่เป็นที่สาธารณะและที่โล่งว่างของเอกชนที่เจ้าของไม่สนใจดูแล

ทัศนคติของประชาชนในเรื่องลักษณะภูมิทัศน์

คนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในสภาพความสวยงามด้านภูมิทัศน์ ความเหมาะสมสวยงามของเครื่องประกอบถนน สภาพและความเพียงพอของสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจคือ 3.26 3.18 และ 3.25 ตามลำดับ ดังนั้นควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้องค์ประกอบและความสวยงามด้านภูมิทัศน์ดีขึ้น รวมทั้งจัดหาพื้นที่สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนภายในชุมชนให้มากขึ้น

องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่อยากให้มี คือทางเท้า ต้นไม้บริเวณ 2 ข้างทาง กระบะต้นไม้ และเส้นทางจักรยาน ส่วนลักษณะทางภูมิทัศน์ที่ประชาชนเห็นว่าไม่ดีคือ บริเวณที่เต็มไปด้วยป้ายโฆษณาและบริเวณแม่น้ำลำคลองที่สกปรก บริเวณที่ไม่มีรางระบายน้ำ

สภาพแวดล้อมที่ประชาชนเห็นว่าควรปรับปรุงมากที่สุด คือ สภาพแวดล้อมบริเวณถนนภายในเขตเทศบาล ทั้งในเรื่องสภาพถนนและต้นไม้บริเวณ 2 ข้างทาง ปัญหาด้านที่ไม่มีรางระบายน้ำทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมทำความเสียหายแก่พื้นที่ ปัญหาการจราจรบริเวณจุดตัดทางแยกต่างๆ เช่น แยกประตูชัยและประตูใหม่ที่ขาดสัญญาณไฟและป้ายจราจร สภาพความสะอาดบริเวณสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่เขตเทศบาลก็เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ประชาชนอยากให้ปรับปรุงซึ่งนอกจากความสะอาดบริเวณเส้นทางต่างๆแล้วก็ได้แก่ บริเวณรอบกำแพงเมือง ริมคูเมืองที่ในปัจจุบันประสบปัญหาน้ำไม่สะอาดและเต็มไปด้วยขยะบริเวณสถานที่ราชการและสถานศึกษาและศาสนสถานถึงแม้ว่ามีประชาชนเพียงส่วนน้อยเห็นว่าสภาพแวดล้อมยังไม่ดีพอก็ควรนำมาพิจารณาเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ต่อไปด้วย โดยสรุปปัญหาสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษาถือว่าประสบปัญหาในระดับที่ไม่รุนแรงมากนักแต่ก็ควรได้รับการเอาใจใส่ปรับปรุงให้มากขึ้นกว่าเดิม เพราะสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ที่ไม่ดีก่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงลบของประชาชนในพื้นที่และทำให้การรับรู้จินตภาพของคนในชุมชนไม่ชัดเจน

5.2 ลักษณะกายภาพด้านภูมิทัศน์ที่สัมพันธ์กับการรับรู้ด้านจินตภาพของคนในชุมชนที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์

5.2.1 สรุปลักษณะจินตภาพ

5.2.1.1 สถานที่ที่มีลักษณะจินตภาพทางภูมิทัศน์เมืองที่คนรับรู้และจดจำตามการสอบถามและเป็นพื้นที่ที่ประชาชนใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมมากที่สุดได้แก่ พระธาตุช่อแฮ สวนสุขภาพ เมื่อแบ่งตามองค์ประกอบของเมือง 5 อย่างคือ เส้นทาง ย่าน ขอบ ภูมิสัญลักษณ์ และชุมทาง พบว่า เส้นทางที่คนรับรู้ในระดับที่สูงเป็นเส้นทางที่มีความร่มรื่นในระดับสูงได้แก่ เส้นทางย่านสถานที่ราชการและย่านศาสนาริเวณหน้าวัดพระบาทมิ่งเมือง ย่านที่คนรับรู้เด่นชัดคือ ย่านตลาดเทศบาล ขอบได้แก่กำแพงเมือง และแม่น้ำยม ที่หมายตาหรือภูมิสัญลักษณ์ที่คนรับรู้เด่นชัดได้แก่ พระธาตุช่อแฮ ภูมิสัญลักษณ์ในเขตเทศบาลที่คนรับรู้มากคือ โรงแรมนครแพร่ทาวเวอร์ ชุมทางที่คนรับรู้เด่นชัด ได้แก่บริเวณแยกประตูชัย

5.2.1.2 จินตภาพที่บกพร่อง ได้แก่ ลักษณะสภาพทางภูมิทัศน์ที่ไม่ส่งเสริมหรือทำให้จินตภาพลดลง ได้แก่ บริเวณที่ทัศนียภาพไม่ดี เช่น บริเวณกำแพงเมืองโดยรอบคูเมืองประตูชัยและคูเมืองประตูใหม่ ริมแม่น้ำยมซึ่งเต็มไปด้วยขยะ ขาดการดูแลเอาใจใส่และไม่มีการจัดภูมิทัศน์ทั้งยังขาดเครื่องประกอบถนนอีกด้วย บริเวณย่านการค้าที่เต็มไปด้วยป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ เช่น อาคารบริเวณถนนเจริญราษฎร์ และถนนเจริญเมือง

จากการศึกษาพื้นที่โล่งพบว่า ในบริเวณพื้นที่ศึกษาไม่มีปัญหาด้านการขาดที่โล่งในระดับที่รุนแรงแต่ปัญหาที่พบคือการขาดพื้นที่สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนของประชาชนในชุมชน พื้นที่โล่งที่มีอยู่ส่วนใหญ่ของพื้นที่เป็นที่รกร้างขาดการดูแลใส่ใจ การศึกษาเรื่องเครื่องประกอบถนน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ อันได้แก่ ม้านั่ง โคมไฟ ถังขยะ พบว่ามีสภาพที่ไม่เหมาะสมสวยงามและอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมขาดการดูแลเอาใจใส่จึงควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น

การสำรวจถนนในพื้นที่ศึกษาพบว่าถนนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนต้นไม้ให้ร่มเงา โดยเฉพาะถนนที่อยู่ย่านการค้า เช่น ถนนเจริญเมือง ถนนยันตรกิจโกศลบางพื้นที่เช่น หน้าโรงเรียนพริยะวิทยาลัย และถนนบริเวณรอบกำแพงเมืองแม้ว่าจะมีต้นไม้เยอะแต่ขาดการดูแลและรบกวนทำให้รู้สึกต่อสภาพแวดล้อมบริเวณนั้นว่าไม่ปลอดภัย

ลักษณะจินตภาพที่ประชาชนในพื้นที่มีความพึงพอใจคือ บริเวณที่มีความร่มรื่นสูง มีการจัดปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณที่มีแนว 2 ข้างทางไม่อัดอัดเช่น บริเวณหน้าวัดพระบาทมิ่งเมือง สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยภายในเขตกำแพงเมือง เช่นบริเวณ ถนนบ้านวงศ์บุรี ที่คนไม่ชอบคือ สภาพแนวอาคารแวดล้อม 2 ข้าง หรือบริเวณที่การจราจรพลุกพล่าน ลักษณะทางองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่สับสนยุ่งเหยิง ยากแก่การเข้าใจและรับรู้ของคนในพื้นที่

ผลสรุปปัจจัยในการวิเคราะห์ด้านจินตภาพและเอกลักษณ์เมือง คือ

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม ได้แก่ อาชีพ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการอยู่อาศัยในพื้นที่และ ความภาคภูมิใจในการอาศัยในพื้นที่

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมได้แก่ ระดับการศึกษาและความภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

ปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดจินตภาพและเอกลักษณ์ ได้แก่ อายุ อาชีพ และความรู้สึกภาคภูมิใจในการอยู่อาศัยในพื้นที่

5.2.2 สรุปปัญหาด้านสภาพแวดล้อมจากการสอบถามประชาชน

จากปัญหาสภาพแวดล้อมที่มาจากความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการวางแผนจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่เขตเทศบาลจะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมเดิมที่มีอยู่ยังไม่ก่อให้เกิดจินตภาพที่ดีให้แก่คนในพื้นที่ได้เท่าที่ควร การแก้ไขปัญหาก็จะช่วยให้การจัดระเบียบและสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ของเมืองดีขึ้นทำให้เกิดจินตภาพสาธารณะที่ดีขึ้นอีกด้วยซึ่งสภาพแวดล้อมบริเวณที่ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าควรมีการปรับปรุงมีดังนี้

1. ถนน คิดเป็นร้อยละ 27.2 โดยคนส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการปรับปรุงเร่งด่วนที่สุดโดยแยกเป็น เรื่องของสภาพของถนนและควรปรับปรุงต้นไม้บริเวณ 2 ข้างทางซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่เห็นได้ว่าจะพบในย่านที่เป็นย่านการค้าซึ่ง 2 ข้างทางเต็มไปด้วยกลุ่มอาคาร

ข้อเสนอแนะ ในเรื่องการปรับปรุงเรื่องถนน เทศบาลควรเข้ามาจัดการในเรื่องการดูแลบำรุงรักษาสภาพของผิวถนน และการจัดเพิ่มทางเท้าในบริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอสามารถที่จะมีทางเท้าได้และปรับปรุงทางเท้าเดิมที่มีอยู่ให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ เช่น ทางเท้าเส้นถนน รอบนอกเทศบาล จนถึงหน้าวิทยาลัยเทคนิค ทางเท้าบริเวณย่านการค้าที่มีสภาพชำรุดในบางพื้นที่ และ การจัดวางสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายบอกทาง ตู้ไปรษณีย์ หรือ ตู้โทรศัพท์ ควรคำนึงถึง ตำแหน่งที่เหมาะสม ไม่เกะกะขวางทางเดิน และมีการปรับปรุงเพิ่มเติมไม้ บริเวณ 2 ข้างทาง อาจเป็นในรูปแบบของกระบะต้นไม้ในบริเวณย่านการค้าที่ไม่มีพื้นที่ หรือ ปลูกลงดินในบริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอ เช่น บริเวณหน้าวัดพระบาทมิ่งเมือง ถนนบริเวณสถานที่ราชการ เช่น ศาลากลาง ที่ทำการเทศบาล หน้าโรงเรียนนารีรัตน์ เป็นต้น

2. การปรับปรุงในเรื่องความสะอาดและขยะภายในตัวเมือง เป็นเรื่องที่ประชาชนมีความเห็นว่าควรมีการปรับปรุงเป็นอันดับสองคิดเป็นร้อยละ 22.2 โดยประชาชนมีความคิดเห็นว่าควรมีการปรับปรุงความสะอาดบริเวณทั่วไปในเขตเทศบาล ร้อยละ 14.8 ความสะอาดบริเวณแม่น้ำลำคลอง เช่น แม่น้ำยมร้อยละ 4.3 และความสะอาดบริเวณตลาด ร้อยละ 1.6 และจากการสำรวจพบว่า จำนวนของถังขยะมีไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในบางจุด เช่น ภายในชุมชนไม่มีถังขยะ หรือมีแต่อยู่ในสภาพที่ชำรุด รั่วและสภาพไม่น่าดู รวมทั้งรูปแบบยังมีความไม่สวยงาม บริเวณที่นั่งพักผ่อนริมแม่น้ำยม ก็ประสบปัญหาขาดแคลนถังขยะประชาชนที่มานั่งพักผ่อนไม่ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดทิ้งขยะเรี่ยราดทำให้เกิดความไม่น่าดู

ข้อเสนอแนะ ในเรื่องความสะอาดและขยะที่พบในพื้นที่เขตเทศบาล ควรมีการเพิ่มถังขยะให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกจุดของชุมชน และ เพิ่มการจัดเก็บขยะให้มากขึ้น ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกให้แต่ละชุมชนมีการดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชนของตน รูปแบบของถังขยะควรเป็นรูปแฉกเดียวกันทุกพื้นที่เพื่อให้เกิดความสวยงามน่าดูแก่ผู้พบเห็น

3. การปรับปรุงเรื่องการจราจร ปัญหาสัญญาณไฟ และป้ายบอก รวมทั้งการจัดระเบียบด้านการจราจรด้วย คิดเป็นร้อยละ 11 ซึ่งจากการสำรวจและการสอบถามมีหลายพื้นที่ที่ประสบปัญหาอุบัติเหตุบ่อยครั้ง เนื่องจากไม่สัญญาณไฟ เช่น บริเวณแยกประตูชัยซึ่งมีลักษณะเป็นเนินทำให้มุมมองเปลี่ยน การจราจรพลุกพล่าน แม้จะมีการจัดการโดยมีการทำเกาะกลางถนนแต่ก็ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหาจราจรเพียงแต่ปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณนั้นให้สวยงามขึ้นแต่ขาดการคำนึงถึงความปลอดภัยที่ตามมา

ข้อเสนอแนะ ในเรื่องการจรรยาบรรณมีการเพิ่มสัญญาณไฟจรรยา ในจุดที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง เช่น บริเวณ แยกประตูชัย แยกประตูใหม่ บริเวณหน้าราชทัณฑ์ หรือไม่เช่นนั้นก็ควรมีการเพิ่มป้ายสัญญาณจรรยาเพื่อเตือนผู้ขับขี่ให้ระมัดระวังอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น

4. ปัญหาเรื่องท่อระบายน้ำจากการสอบถามประชาชนอยากให้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องท่อระบายน้ำร้อยละ 10.53 เนื่องจากว่าในบางชุมชนยังไม่มีท่อระบายน้ำทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนอยู่เป็นประจำทุกปี และท่อระบายน้ำบางแห่งอุดตันทำให้น้ำไม่สามารถระบายได้ เช่น บริเวณหน้าวิทยาลัยเทคนิคซึ่งประสบทั้งปัญหาขยะอุดตันท่อน้ำทำให้น้ำระบายไม่ได้รวมทั้งยังส่งกลิ่นเน่าเหม็นรบกวนบริเวณโดยรอบอีกด้วย และนอกจากนั้นยังได้แก่บริเวณข้างตลาดบ้านทุ่งและตลาดแพร์ปรีดา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงควรมีการเพิ่มรางระบายน้ำให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกชุมชนและขุดลอกบริเวณท่อที่มีการอุดตันของขยะต่างๆ เพื่อให้ระบายน้ำได้สะดวกไม่เกิดน้ำท่วมขังในฤดูฝน

5. การปรับปรุงเรื่องไฟฟ้าและประปา ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าไฟฟ้ายังไม่ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนของตนเองหรือบางครั้งก็ประสบปัญหาไฟฟ้าดับๆ และการประปาที่ไม่ครอบคลุมและบางพื้นที่ที่ประชาชนมีความเห็นว่าน้ำประปาที่ใช้มีสีขุ่นไม่สะอาด

ข้อเสนอแนะ ทางเทศบาลควรมีการเพิ่มการให้บริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการแก่ประชาชนในพื้นที่ให้ครอบคลุมโดยเฉพาะเรื่องไฟฟ้าและประปาอันนำมาซึ่งความรู้สึกพึงพอใจในการอยู่อาศัยของประชาชนในเรื่องความมีประสิทธิภาพในตนเองให้มากขึ้น คนจะรู้สึกว่าคุณมีประสิทธิภาพเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ตนคิดว่ามีสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่ดีเพียงพอในการดำรงชีวิต

6. ปัญหาขยะเสพติดภายในชุมชน ประชาชนที่มีความเห็นว่าคุณมีการปรับปรุงเรื่องขยะเสพติดคิดเป็นร้อยละ 6.4 โดยมีความคิดเห็นว่าคุณสถานที่บางพื้นที่ในชุมชนมีสภาพที่ไม่น่าดู และขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่มีคนไปใช้พื้นที่ทำให้กลายเป็นแหล่งมั่วสุมขยะเสพติดของวัยรุ่น เช่น บริเวณคูเมืองประตูใหม่ ที่นั่งพักผ่อนริมแม่น้ำยม ในเวลากลางคืนจะกลายเป็นแหล่งมั่วสุมของคนที่ยาเสพติดโดยเฉพาะวัยรุ่น สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้านบริเวณนั้น

ข้อเสนอแนะ ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกท้องที่ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องช่วยกันแก้ไข ซึ่งแนวทางการปรับปรุงนอกจากจะมีการรณรงค์หรือต่อต้านเรื่องเสพติดให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่แล้ว ควรมีการจัดปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมเพื่อไม่ให้กลายเป็นแหล่งมั่วสุม มีการจัดกิจกรรมให้คนสามารถเข้าไปใช้พื้นที่และจากการสำรวจพบว่าพื้นที่ที่ประสบปัญหาดังกล่าวนั้นในเวลากลางคืนมีแสงสว่างไม่เพียงพอดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มโคมไฟส่องสว่างให้มากขึ้น เพิ่มการกวาดล้างจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและคนในแต่ละชุมชนเองควรช่วยกันสอดส่องดูแลและเป็นหูเป็นตาด้วย เช่น บริเวณประตูใหม่ในปัจจุบันที่ประสบปัญหาเนื่องจากขาด

การใส่ใจดูแลจากหน่วยงานราชการ ปล่อยให้เป็นที่รกร้าง และเต็มไปด้วยขยะและหญ้ารก สภาพของเครื่องประกอบถนน เช่น ม้านั่ง อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม ใช้งานได้เพียงบางตัวเท่านั้น แสงสว่างโคมไฟไม่เปิดไซในตอนกลางคืนทั้งๆที่มีการติดตั้งโคมไฟเนื่องจากหลอดไฟขาดแต่ไม่มีการซ่อมบำรุง ถึงขยะมีน้อย สภาพทางเดินไม่น่าดูและทรุดโทรม บริเวณริมแม่น้ำยม ขาดโคมไฟให้แสงสว่างในเวลากลางคืน การแก้ไขปัญหาในบริเวณนี้มีลานโล่งสามารถจัดเป็นลานกีฬาหรือออกกำลังกายสำหรับคนในชุมชนได้ การเพิ่มกิจกรรมเข้าไปในพื้นที่จะทำให้พื้นที่มีชีวิตชีวามากขึ้น ความชัดเจนของการประกอบกิจกรรมในพื้นที่ทำให้ปัญหาการใช้พื้นที่ผิดประเภทเช่นเป็นแหล่งมั่วสุ่มยาเสพติดหมดไป

7. สภาพแวดล้อมบริเวณกำแพงเมืองโดยรอบและบริเวณน้ำคือที่มีขยะและน้ำไม่สะอาด ประชาชนมีความคิดเห็นว่าจะปรับปรุงคิดเป็นร้อยละ 6.2 และจากการสำรวจพบว่า สภาพแวดล้อมบริเวณรอบกำแพงเมืองมีสภาพที่ไม่น่าดูและขาดการดูแลเอาใจใส่ กำแพงเมืองด้านตะวันตกซึ่งเป็นแนวยาวไปทางแม่น้ำยม เป็นบริเวณกำแพงเมืองเก่าที่ถูกบุกรุกและปัจจุบันกลายเป็นที่อยู่อาศัยโดยที่ทางราชการก็ไม่มีได้มีการห้ามปรามแต่อย่างใด และกำแพงเมืองโดยรอบด้านตั้งแต่ประตูใหม่ถึงตลาดเทศบาล ต้นไม้ขึ้นครึ้มแต่ขาดการใส่ใจดูแลในบางช่วงก็ปล่อยให้แห้งแล้งไม่งามตา สภาพน้ำในคูเมืองมีขยะและน้ำสกปรกขุ่นไม่มีการบำบัดหรือหมุนเวียนน้ำให้สะอาด กำแพงเมืองด้านหลังราชทัณฑ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่ปกคลุมให้ร่มเงาแต่ขาดการดูแลจัดแต่งทำให้รกไม่น่าดู

ข้อเสนอแนะ ควรมีการดูแลรักษาความสะอาดและปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณรอบกำแพงเมือง โดยเฉพาะบริเวณกำแพงเมืองประตูใหม่ถึงตลาดเทศบาล ควรมีการจัดภูมิทัศน์ให้ดีขึ้นโดยเพิ่มเครื่องประกอบถนน ดูแลทางเท้า ติดตั้งโคมไฟให้แสงสว่าง จัดเก็บขยะและมีการระบายน้ำหรือติดตั้งระบบหมุนเวียนเพื่อให้น้ำมีสภาพดีขึ้น

8. สถานที่ท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลประชาชนมีความคิดเห็นว่าจะมีการปรับปรุงคิดเป็นร้อยละ 2.28 ซึ่งจากการสำรวจและสอบถามเพิ่มเติมสถานที่ท่องเที่ยวภายในพื้นที่เขตเทศบาลมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง ได้แก่ จวนผู้ว่าราชการซึ่งได้รับยกย่องเป็นสถาปัตยกรรมดีเด่นในปี 2540 บ้านประทับใจซึ่งเป็นบ้านไม้สักขนาดใหญ่มีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมมากมายทุกปี บ้านวงศ์บุรี ซึ่งเป็นบ้านโบราณเป็นศิลปะยุโรปผสมซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 รวมทั้งมีสถานที่น่าเที่ยวอีกหลายแห่ง ซึ่งโดยรวมแล้วประชาชนมีความพึงพอใจในสถานที่ท่องเที่ยวในระดับที่ดีแต่จุดที่ประชาชนเห็นว่าจะมีการปรับปรุงได้แก่เรื่อง การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวให้มากขึ้น และสถานที่ท่องเที่ยวควรได้รับการดูแลด้านการจัดภูมิทัศน์ไม่ดีเท่าที่ควร เช่น บริเวณหน้าวัดจอมสวรรค์ ที่มีสภาพที่ไม่น่าดูเท่าที่ควรต้นไม้ให้ความสวยงามมีน้อยดูแลแล้วแห้งแล้งไม่ร่มรื่น

ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวอันดับแรกควรคำนึงถึงเรื่องความสะดวกภายในสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง มีการจัดสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ให้สวยงามเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมและเกิดความประทับใจมากขึ้น

9. ที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่เกิดขึ้นภายในเมืองอันเนื่องมาจากขาดการดูแลใส่ใจทำให้เกิดหญ้าขึ้นรกรุงรังไม่งามตาแก่ผู้พบเห็น คิดเป็นร้อยละ 2.1 ที่ดินที่รกร้างส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินของเอกชนซึ่งการเข้าไปจัดการดูแลจากรัฐทำได้ยาก

ข้อเสนอแนะ การจัดการอาจทำได้โดยออกมาตรการสำหรับผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินให้ดูแลเอาใจใส่ในพื้นที่ของตนไม่ปล่อยให้ที่ดินว่างเปล่าไร้ประโยชน์

10. ประชาชนอยากให้ปรับปรุงในเรื่องสถานที่ราชการและสถานศึกษา ให้มีความสวยงามมากกว่าที่เป็นอยู่ และสภาพของสวนสาธารณะยังไม่ได้รับการดูแลที่สวยงามเพียงพอทั้งบางชุมชนยังขาดพื้นที่ออกกำลังกายและพักผ่อนภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะ ควรปรับปรุงดูแลสถานที่ราชการ สถานศึกษาและสวนสาธารณะให้มากขึ้นมีการจัดภูมิทัศน์ เช่น สวนสุขภาพ หน้าศาลากลาง ที่ทำการเทศบาล เพื่อให้เกิดความสวยงามประทับใจแก่ผู้พบเห็น และ ประชาชนเกิดจินตภาพที่ดีต่อรูปลักษณ์เมืองด้วย

จากปัญหาสภาพแวดล้อมที่มาความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการวางแผนจัดทำข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่เขตเทศบาลจะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมเดิมที่มีอยู่ยังไม่ก่อให้เกิดจินตภาพที่ดีให้แก่คนในพื้นที่ได้เท่าที่ควร การแก้ไขปัญหาก็จะช่วยให้การจัดระเบียบและสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ของเมืองดีขึ้นทำให้เกิดจินตภาพสาธารณะที่ดีขึ้นอีกด้วย

5.2.2.1 ผลสรุปจากการสำรวจและการสอบถามประชาชนในพื้นที่

จากการสำรวจและสอบถามประชากรในพื้นที่จะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางสังคมและประชากรต่างกัน มีการรับรู้และการตอบสนองของประชาชนต่อสภาพปัญหาทางภูมิทัศน์และจินตภาพของเมืองต่างกัน การจัดอันดับสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ของเมือง ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางสังคมและประชากรที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการรับรู้ในเชิงบวก และภูมิหลังคือระยะเวลาในการอยู่อาศัย จะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อมและพบว่า identity ของคนแยกจาก identity ของสถานที่ไม่ออก การแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนจะมีการอ้างอิงสถานที่หรือใช้สถานที่เป็นส่วนช่วยในการหาเอกลักษณ์ เช่น คนเกิดความภาคภูมิใจในสถานที่ คนมี identity คล้ายสถานที่นั้นๆ เห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของคนในชุมชน การประเมินคุณค่าของสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของบุคคล ระยะเวลาในการอยู่อาศัยและประสบการณ์ทางด้านภูมิทัศน์ของแต่ละบุคคล

จากผลสรุปการศึกษาด้านจิตภาพของเมือง คนที่เข้าไปในเมืองสามารถจดจำองค์ประกอบทางกายภาพได้เนื่องมาจากการจดจำลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆที่ประกอบกันเป็นเมือง อันเป็นลักษณะเฉพาะซึ่งเรียกว่า “เอกลักษณ์”(Identity) จากการศึกษาพบว่าการศึกษาความหมายของสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมเมืองมีความกลมกลืนกับส่วนต่างๆและมีพื้นฐานของประชาชนในเมืองรวมทั้งความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่ของบุคคลนั้นๆ เกิดเป็นจิตภาพร่วมหรือจิตภาพสาธารณะทุกคนที่เข้าไปรับรู้ความผูกพันกับสถานที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจโดยเฉพาะการประเมินคุณค่าและลักษณะที่สัมพันธ์กับเอกลักษณ์ จากกระบวนการหาองค์ประกอบทางด้านจิตภาพที่ได้กล่าวมา นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงลักษณะสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ให้เป็นเมืองที่มีลักษณะสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ ง่ายต่อการจดจำและมีความโดดเด่นต่างจากที่อื่นโดยนำไปจัดทำเป็นแผนนโยบายดังนี้

5.3 ข้อเสนอแนะในการวางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของเมืองที่เรารับรู้ได้ส่วนใหญ่ผ่านทางสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มองเห็นได้ ผู้อยู่อาศัยในเมืองจะรับรู้สภาพแวดล้อมเมืองในชีวิตประจำวันโดยผ่านทางรูปแบบของถนน ทางเดินเท้า ที่โล่งสาธารณะ สวนสาธารณะ ที่อยู่อาศัย ดังนั้นสถานที่ซึ่งมีความสำคัญต่อประชาชนทั่วไปต้องแสดงในลักษณะที่สื่อความหมายที่ตรงกับมโนทัศน์หรือการรับรู้ของคนในชุมชน โดยเฉพาะเส้นทางซึ่งเป็นจิตภาพที่ก่อให้เกิดการรับรู้เอกลักษณ์มากที่สุด การรับรู้องค์ประกอบของพื้นที่คือการกำหนดจิตภาพ ซึ่งการรับรู้พื้นที่โดยรวมดีกว่าการรับรู้ความแตกต่างขององค์ประกอบในพื้นที่

จากการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบทางจิตภาพและลักษณะทางกายภาพด้านภูมิทัศน์แสดงให้เห็นว่า ปัญหาภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เนื่องมาจากการขาดการดูแลเอาใจใส่ร่วมกันของคนในพื้นที่ การเติบโตของเมืองส่งผลให้สภาพภูมิทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงไปขาดความชัดเจน และไม่ต่อเนื่องในบางจุด ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีแผนนโยบายในการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรวมและส่งเสริมองค์ประกอบด้านภูมิทัศน์เมือง เพื่อให้จิตภาพมีความเด่นชัดและเกิดความเป็นเอกลักษณ์ ลักษณะแผนนโยบายควรเป็นไปในทางที่ส่งเสริมบรรยากาศเมืองและควบคุมกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 แนวนโยบายการจัดปรับปรุงภูมิทัศน์

1. ส่งเสริมจินตภาพบริเวณส่วนที่เป็นปัญหาเรื่องการรับรู้จินตภาพในระดับต่ำได้แก่ พื้นที่รอบคูเมือง ริมแม่น้ำยม ถนนสายต่างๆ เป็นต้น ควรมีเพิ่มการบำรุงรักษาพืชพันธุ์ต้นไม้ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติต่างๆของเมือง และฟื้นฟูสภาพตามธรรมชาติของพื้นที่เมืองที่ถูกทำลายไปให้กลับคืนมาเพื่อให้คนรับรู้จินตภาพเมืองในเชิงบวกและนำไปสู่ความเป็นเอกลักษณ์ของเมือง
2. มีการเพิ่มกิจกรรมภายในชุมชนสนับสนุนให้คนมีส่วนร่วม การที่จะให้ชาวเมืองมีส่วนร่วมในการใช้สอยสถานที่ใดๆของเมืองต้องกำหนดเป้าหมายของการใช้สอย รูปแบบของอาคารสถานที่ และคำนึงถึงความพึงพอใจของในระดับต่างๆกัน การที่ส่งเสริมให้ผู้คนมีส่วนร่วมในการใช้สอยสถานที่ต่างๆของเมืองทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อเมืองมากขึ้น
3. การปรับปรุงทัศนียภาพและภูมิทัศน์ในบริเวณพื้นที่ที่มีคนทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นริมคูเมืองประตูชัยและริมคูเมืองประตูใหม่ ที่นั่งพักผ่อนบริเวณแม่น้ำยม ออกกฎข้อบังคับไม่ให้มีการติดตั้งป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ บริเวณตึกเก่าหรือที่ด้านอาคาร เพื่อเพิ่มทัศนียภาพที่งดงามขึ้น
4. ปรับปรุงและเพิ่มสถานที่ออกกำลังกายและสวนสาธารณะเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มาประกอบกิจกรรมมากขึ้น และควรมีการปรับปรุงสวนสาธารณะเดิมที่มีเช่น สวนสุขภาพเฉลิมพระเกียรติและสนามกีฬากลาง ซึ่งเป็นสถานที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในพื้นที่ศึกษาไปใช้ในการพักผ่อนและออกกำลังกายมากที่สุดควรมีการจัดปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ดีขึ้น การใช้พื้นที่ประกอบกิจกรรมอย่างชัดเจนจะช่วยแก้ปัญหาการใช้พื้นที่ผิดประเภท ลดพื้นที่ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านยาเสพติด
5. ปรับปรุงพื้นที่โล่ง พื้นที่ที่เป็นสวนสาธารณะโดยอาจปรับปรุงเป็นสถานที่ออกกำลังกายให้มากขึ้นและเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ส่วนที่เป็นที่ส่วนบุคคลแต่ขาดการดูแลรักษาควรมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น
6. การปรับปรุงทางเท้า ทั้งที่มีอยู่เดิมให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้ และเพิ่มเติมในถนนบางสายที่มีพื้นที่เพียงพอเป็นโครงข่ายเชื่อมโยงกัน เช่น ถนนเจริญเมืองและถนนยันตรกิจโกศลควรมีการเพิ่มร่มเงาให้แก่พื้นที่ เป็นต้น
7. ปรับปรุงและเพิ่มเครื่องประกอบถนน เช่น ถังขยะ ป้ายบอกทาง โคมไฟ ควรมีการออกแบบให้มีรูปแบบเดียวกัน และสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งในการออกแบบควรมีการสอบถามความเห็นในการรับรู้รูปแบบประเภทต่างๆจากประชาชนก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ด้วย
8. ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาเส้นทางโครงข่ายคมนาคมภายในพื้นที่และแผนแก้ไขปัญหาการจราจร เช่น บริเวณทางแยกเพิ่มสัญญาณไฟและป้ายจราจรเพื่อลดปัญหาการเกิดอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้น

5.4 ข้อเสนอแนะการปรับปรุงโครงสร้างจินตภาพเมืองแพร่

จากการสำรวจองค์ประกอบทางด้านกายภาพของเทศบาลเมืองแพร่ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไป ศักยภาพและปัญหาพื้นที่ผนวกกับทางผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านจินตภาพของเมืองแพร่ดังกล่าวในบทที่ผ่านมา ส่งผลให้ทราบถึงสภาพปัญหาและศักยภาพภายในเมืองแพร่มากขึ้น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเสนอแนวทางเพื่อเป็นการปรับปรุงโครงสร้างทางจินตภาพให้องค์ประกอบเมืองมีความชัดเจนต่อการรับรู้และจดจำทำให้เกิดเอกลักษณ์

5.4.1 แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างทางจินตภาพ

1. เส้นทาง เป็นองค์ประกอบของเมืองซึ่งทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของเมืองเข้าด้วยกัน รวมไปถึงเป็นการเชื่อมโยงตัวเมืองเข้ากับระบบสัญจรไปยังที่อื่นๆ ของจังหวัด ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างลักษณะเฉพาะให้กับเส้นทางและเป็นการถ่ายทอดการจดจำ ทางผู้ศึกษาเห็นผู้เห็นควรมีป้ายบอกทิศทางที่ชัดเจนและจัดวางในตำแหน่งที่เหมาะสม การมีเส้นแบ่งจราจรที่ชัดเจนในบริเวณในบริเวณจุดตัดของเส้นทางควรมีแสงไฟที่สว่าง ในส่วนของผิวจราจรภายในตัวเมืองควรมีลักษณะที่สมบูรณ์แตกต่างจากพื้นผิวจราจรภายนอกตัวเมือง เช่น ตั้งแต่ถนนรอบเมืองนอกจากตัวเมืองเก่าสุดเขตเทศบาล จัดให้มีโครงการปรับปรุงผิวจราจร โดยที่แนวขอบของเส้นทางต้องมีความกลมกลืนกัน แนวอาคารมีรูปแบบที่ดูโดยรวมแล้วไปกันได้ดี อาจจัดระเบียบด้วยวิธีการใช้สีของอาคาร วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคาร รวมไปถึงควบคุมขนาดของป้ายร้านค้า ป้ายโฆษณาต่างๆ เพื่อผลทางด้านความเป็นระเบียบเรียบร้อยของทัศนียภาพที่ปรากฏตลอดเส้นทาง ในส่วนของแนวขอบของเส้นทางอีกประเภทหนึ่งคือ ต้นไม้ริมทาง โดยบริเวณริมถนนรอบเมืองด้านนอกควรปลูกต้นไม้ใหญ่เพื่อความร่มรื่นและเป็นสัญลักษณ์เตือนเข้าสู่เมืองเก่า ส่วนริมถนนภายในเมืองเก่ามีต้นไม้อยู่แล้วควรมีการปรับปรุงตกแต่งให้ดีขึ้นและเพิ่มเติมในเส้นทางที่ไม่มีเพื่อสร้างบรรยากาศตลอดเส้นทางให้มีความร่มรื่น โดยเฉพาะบริเวณถนนสายหลักของเมืองได้แก่ ถนนคุ้มเดิม และถนนเจริญเมือง ควรมีมาตรการจำกัดเรื่องประเภทของรถในการเข้าสู่พื้นที่ และจัดเตรียมสถานที่จอดรถเพื่อบริการนักท่องเที่ยวหรือประชาชนที่เดินทางเข้ามาสู่พื้นที่เมืองเก่า สนับสนุนให้เกิดการเดินทางโดยทางเท้าหรือรถจักรยาน โดยเพิ่มโครงข่ายเส้นทางเท้าและทางจักรยานให้ต่อเนื่องและเชื่อมโยงพื้นที่อย่างทั่วถึง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทาง

2. ศูนย์ชุมชน เป็นบริเวณที่มีผู้คนมารวมตัวกันเพื่อประกอบกิจกรรมในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ เนื่องจากศูนย์ชุมชนแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นในการเสนอแนะปรับปรุงโครงสร้างจินตภาพเมืองประเภทศูนย์ชุมชนจำเป็นจะต้องมีการศึกษาถึงปัญหาในแต่ละพื้นที่ เพื่อจะได้กำหนดแนวทางปฏิบัติได้ถูกวิธีในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของเมืองในรูปแบบ

แบบของศูนย์ชุมชน ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการจัดระเบียบภายในศูนย์ชุมชนโดยบางพื้นที่กำหนดช่วงเวลาในการปิดกั้นมิให้รถยนต์ยานพาหนะเข้าไปในบางช่วงเวลาและทำการหาสถานที่จอดรถยนต์ยานพาหนะศูนย์ชุมชนตลาดเทศบาล ศูนย์ชุมชนตลาดใต้รุ่ง มิให้ยานพาหนะผ่านถนนเทศบาล 1

3. เส้นขอบ เป็นองค์ประกอบทางด้านกายภาพของเมือง ซึ่งทำหน้าที่ในการแสดงขอบเขต ดังนั้นเพื่อเสริมสร้างลักษณะเฉพาะและเพิ่มความสำคัญของเส้นขอบที่ปรากฏภายในเมือง ทางผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการปรับปรุงเส้นขอบภายในตัวเมืองให้มีลักษณะชัดเจน ง่ายต่อการสังเกตเห็น จำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นขอบที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อตัวเมืองแพร่ เช่น ประตูเมืองที่ยังคงเหลืออยู่ภายในตัวเมืองเก่า ประกอบด้วย ประตูชัย ประตูใหม่ ประตูमार ทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบประตูเมือง โดยการจัดภูมิทัศน์เพื่อให้เส้นขอบมีความโดดเด่น และจัดให้มีป้ายแสดงประวัติความเป็นมาของแหล่งโบราณสถานดังกล่าวพร้อมกับแผนที่แสดงที่ตั้งแนวคูเมือง เป็นเส้นขอบที่มีความสำคัญในอดีตควรมีการบำบัดน้ำเสียและมีการดูแลรักษาเรื่องความสะอาด ขอบกำแพงเมืองควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพิ่มเครื่องประกอบถนน บริเวณรอบคูเมืองมีการปลูกพืชคลุมดินและจัดให้มีการสร้างสวนหย่อมในบางจุด ในส่วนของแม่น้ำยม ซึ่งเป็นเส้นขอบธรรมชาติที่สำคัญของตัวเมืองด้านทิศตะวันตกควรมีการปลูกพืชคลุมดินเพื่อป้องกันตลิ่งทรุด ทำให้น้ำหรือบันไดเป็นระยะตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติร่มรื่นริมฝั่งน้ำ นอกจากนี้เพื่อใช้ประโยชน์ในเทศกาลต่างๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น จัดปลูกไม้ยืนต้นเพื่อเพิ่มความร่มรื่นให้กับพื้นที่ดังกล่าว และจัดให้มีกิจกรรมทางน้ำ เช่น เรือบริการเที่ยวชมเมืองทางน้ำ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความน่าสนใจกับตัวเมืองมากขึ้น เส้นขอบประเภทอาคารพาณิชย์ ควรมีการกำหนด วัสดุ สี ขนาดความสูง ระยะถอยร่น สำหรับทางเท้าและสำหรับการปลูกต้นไม้ เพื่อความเป็นระเบียบ ความร่มรื่น และความมีเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิม

4. ย่าน เป็นบริเวณที่มีความคล้ายคลึงกันสภาพแวดล้อมกายภาพ ความคล้ายคลึงกันในแง่ของสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยที่ย่านเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเมืองซึ่งย่านแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลทำให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงสร้างทางด้านจินตภาพของย่านไม่สามารถกำหนดเฉพาะลงไปได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างลักษณะเฉพาะให้กับย่าน ทางผู้ศึกษาเห็นควรให้ออกข้อบังคับเฉพาะย่าน ประกอบด้วย ควบคุมประเภทของการใช้ที่ดิน ทั้งนี้ประเภทของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในย่านควรมีความสอดคล้องส่งเสริมซึ่งกันและกัน ควบคุมความหนาแน่นโดยรอบอาคาร กำหนดระยะถอยร่นอาคารจากแนวถนน ควบคุมรูปแบบสิ่งก่อสร้างประกอบภูมิทัศน์เมืองในแต่ละย่านให้มีความกลมกลืนกัน รวมไปถึงรูปแบบของป้ายที่ใช้ในแต่ละย่านจะต้องกำหนดความสูง ตำแหน่งที่ตั้ง และรูปแบบข้อความที่ใช้

เป็นต้น การใช้สิ่งประกอบภูมิทัศน์ที่มีรูปแบบเดียวกันประดับภายในย่าน และควรสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของย่านนั้นๆ โดยจุดประสงค์ในการปรับปรุงโครงสร้างทางจินตภาพของย่านเพื่อเป็นส่วนช่วยการรับรู้ของผู้ที่เข้ามาสู่ตัวย่าน

5. ภูมิสัญลักษณ์ เป็นองค์ประกอบทางด้านกายภาพของเมืองอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมโดยรอบ เป็นสิ่งที่ช่วยในการกำหนดทิศทางภายในเมืองและการอ้างอิงตำแหน่ง ดังนั้นเพื่อการปรับปรุงเสริมสร้างภูมิสัญลักษณ์ให้มีความโดดเด่นเป็นที่สังเกตและจดจำได้ง่าย ผู้ศึกษาเห็นควรให้กำจัดภูมิสัญลักษณ์ประเภทป้ายโฆษณา เพื่อเป็นการเสริมคุณค่าให้กับภูมิสัญลักษณ์ควรพยายามให้มีสิ่งก่อสร้างมาบดบังทัศนียภาพที่ดีของตัวเมือง และพยายามเปิดพื้นที่บางจุดเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ภูมิสัญลักษณ์มีความโดดเด่นเป็นสง่า นอกจากนี้ควรเสริมให้ภูมิทัศน์บางจุดมีความเด่นชัดและน่าสนใจ โดยการปลูกต้นไม้เป็นแนวในการนำสายตาไปสู่ภูมิสัญลักษณ์ที่ต้องการให้ความสำคัญเป็นพิเศษในบริเวณที่ต้องการเน้น ในการให้ความสำคัญกับภูมิสัญลักษณ์ควรมีการออกมาตรการควบคุมความสูง สี และรูปทรงของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่อยู่บริเวณโดยรอบให้มีลักษณะที่กลมกลืนกับภูมิสัญลักษณ์ เพื่อช่วยในการส่งเสริมให้ภูมิสัญลักษณ์มีความโดดเด่นและง่ายต่อการจดจำ

5.5 สิ่งที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้

ข้อค้นพบจากการศึกษานี้จากการได้สัมภาษณ์ประชาชนต่อทัศนคติ หรือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของตนเองพบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีการรับรู้ในระดับสูงว่าในพื้นที่ของตนประสบปัญหาเรื่องภูมิทัศน์ และมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ในท้องถิ่นของตน ปัญหาการรับรู้ด้านจินตภาพเมืองว่าไม่ชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์และประชาชนส่วนใหญ่ไม่พึงพอใจในเรื่องความสวยงามขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ซึ่งเกิดจากการพัฒนาเมืองในปัจจุบันความเจริญต่างๆเข้ามาสู่เมืองทำให้ประชากรมีจำนวนมากขึ้นสังคมเปลี่ยนแปลงไปอันเป็นสาเหตุหนึ่งให้จินตภาพเปลี่ยน วิธีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไปทำให้การรับรู้ความหมายไม่สอดคล้องกันกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซึ่งจะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้พิจารณาข้อบกพร่องและความรู้ที่ได้จากการศึกษาดังต่อไปนี้

5.5.1 ข้อจำกัดในการศึกษาและแนวทางการปรับปรุง

ข้อจำกัดจากกลุ่มตัวอย่าง

ในการแจกแบบสอบถามในบางพื้นที่เช่น พื้นที่ย่านการค้าจะประสบปัญหาว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีเวลาเพียงพอที่จะให้ข้อมูลในส่วนของกรูปรูปแล้วตอบคำถาม ทำให้ข้อมูลที่ได้บางส่วนอาจมีการคลาดเคลื่อนไปบ้างหรือไม่ได้มาจากการพิเคราะห์ในการตัดสินใจของผู้ตอบเท่าที่ควร การสุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นการสุ่มแบบมีระบบคือหาจากจำนวนที่ต้องการแล้วสุ่มประชาชนตามบ้านซึ่งบางครั้งอาจจะพบว่าไม่มีแต่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านแต่ลูกหลานไปทำงานต่างจังหวัดหรือต่างอำเภอซึ่งจะพบปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้สูงอายุ ทำให้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างต้องหาตัวอย่างใหม่ที่ให้ได้จึงเกิดการเสียเวลาในการเก็บข้อมูลมากขึ้นส่วนผู้สูงอายุที่รู้หนังสือส่วนใหญ่อีกจะประสบปัญหาด้านสายตาทำให้ผู้สัมภาษณ์ต้องอ่านแบบสอบถามให้ฟังทำให้ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามมาก

ข้อปัญหาจากเครื่องมือในงานวิจัยและข้อควรปรับปรุง

ในการศึกษาครั้งนี้มีสองส่วนด้วยกันคือแบบสอบถามและการทดสอบโดยการดูรูปภาพเพื่อวัดระดับการรับรู้สภาพแวดล้อมในประเด็นต่างๆด้วยกัน 4 เรื่อง ด้วยคำคุณศัพท์คู่ตรงข้ามจำนวน 8 คู่ต่อ 1 ประเด็นในแต่ละประเด็นจะมีรูปให้ทดสอบ 3-4 รูปด้วยกัน พบว่ากลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการทำแบบสอบถามโดยเฉลี่ยประมาณ 10-15 นาทีและใช้เวลาในการดูรูปภาพแล้วตอบคำถามประมาณ 15 นาทีเวลาโดยรวมเฉลี่ยคือประมาณ 30 นาที ในกลุ่มตัวอย่างที่มีสามารถตอบแบบสอบถามเองได้ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสายตาไม่สามารถอ่านคำถามในแบบสอบถามได้ ผู้ศึกษาต้องนั่งทำการสัมภาษณ์ซึ่งจะใช้เวลาโดยรวมเฉลี่ยประมาณ 50 นาที ซึ่งเป็นเวลานานเกินไป จำนวนรูปภาพและคำถามในแบบสอบถามเบื้องต้นที่มีจำนวนมากเกินไปส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างล่าช้าจากการทำแบบสอบถามในชุดแรกทำให้บางคนรีบตอบคำถามในการดูรูปซึ่งจะประสบปัญหาในกลุ่มตัวอย่างบางคนที่มีเวลาน้อยในการตอบคำถามทำให้ได้ข้อมูลที่อาจจะไม่ได้เกิดจากการวิเคราะห์อย่างแท้จริง

ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรจำกัดแบบสอบถามให้มีคำถามที่กระชับและสั้นกว่านี้ใช้เวลาในการถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไปให้น้อยลงและให้ความสำคัญกับการพิจารณาสิ่งที่ต้องการทราบจากตัวแปรหรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ให้มากขึ้น หรือ จำกัดสิ่งที่ต้องการทราบให้แคบลงเพื่อให้ได้ความละเอียดครบของข้อมูลในการประกอบการศึกษามากขึ้น

-ในการเลือกรูปเพื่อทดสอบสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์บางแห่งที่เลือกมีความเป็น Dynamic หรือ ปรับเปลี่ยนได้ในตัวเอง เช่น รูปแม่น้ำยมที่เลือกมาทดสอบจะมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันในแต่ละฤดู เช่น ในฤดูฝนน้ำจะมีปริมาณมากและจะล้นท่วมทำความเสียหายให้แก่ประชาชนบางพื้นที่ที่อยู่ใกล้ หรือ แม่น้ำยมตอนฤดูแล้งก็จะมีน้ำแห้งไม่ท่วม ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในเชิง

ลบ หรือบางครั้งน้ำปกติก็ทำให้คนมองว่ามีภูมิทัศน์สวยงาม การแก้ปัญหาในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้อธิบายกำกับในการดูรูปให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าสภาพของแม่น้ำในระดับปกติ ไม่มากหรือน้อยเกินไป แต่ข้อแก้ไขนี้อาจใช้ไม่ได้กับบางคนซึ่งมีความผูกพันกับแม่น้ำยมสูงซึ่งอาจมีปัจจัยอื่นทำให้ความคิดเห็นของผู้ตอบเปลี่ยนไปทางที่ดีในการศึกษาคั้งต่อไปควรเลือกรูปที่ไม่มี การเปลี่ยนแปลงหรือไม่มีผลให้การรับรู้ของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันคนละซั้ว

-แบบทดสอบในการศึกษาเรื่องจินตภาพในการส่วนของการทดสอบแผนที่ทางจิตของกลุ่มตัวอย่างโดยการให้วาดรูปพบว่าส่วนใหญ่ไม่สามารถวาดรูปได้ผู้ศึกษาจึงตัดข้อมูลการรับรู้ในส่วนที่ให้วาดแผนที่ทางจิตของบุคคลไป การศึกษาจินตภาพในลักษณะที่เป็นการให้วาดรูปเพื่อแสดงแผนที่ทางจิตไม่เหมาะสมกับการนำมาใช้ทดสอบกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้เฉลี่ยในระดับปานกลางและไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่คนในพื้นที่ไม่มีประสบการณ์หรือพื้นฐานความรู้ในการวาดรูป

5.6 การเสนอแนะการศึกษาคั้งต่อไป

5.6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผลที่ได้จากการศึกษานี้เป็นตัวอย่างของการศึกษาจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองสามารถนำไปใช้กับเมืองอื่นๆต่อไป เป็นแนวทางในการวางแผนออกแบบภูมิทัศน์และวางผังเมืองและสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือในการทดสอบทัศนคติของคนในพื้นที่ได้ โดยอาจเพิ่มเครื่องมือที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เกิดจินตภาพและรับรู้เอกลักษณ์เมืองมากขึ้น ซึ่งในการทดสอบด้านจิตวิทยาของบุคคลในการให้ดูรูปควรที่จะมีการคัดเลือกรูปโดยการทดสอบจากประชาชนแล้วให้ค่าคะแนนดูก่อนซึ่งขั้นตอนอาจซับซ้อนและเสียเวลามากกว่า แต่ทำให้ได้เครื่องมือทดสอบที่มีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้นเครื่องมือทดสอบอาจมีการเพิ่มสิ่งเร้าในเรื่องการทดสอบเรื่องสีและบรรยากาศสร้างรูปแบบจำลองของสภาพแวดล้อมที่มีการจัดภูมิทัศน์ที่ดีแล้วขึ้นมาเพื่อทดสอบว่าประชาชนมีความพึงพอใจหรือไม่และความคิดเห็นหรือทัศนคติที่ได้มีความเหมือนหรือแตกต่างกับของเดิมหรือไม่อย่างไร

5.6.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการรับรู้สภาพแวดล้อมของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา จึงได้ข้อมูลเฉพาะความคิดเห็นของคนที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาเท่านั้นซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อสถานที่และความเป็นเอกลักษณ์อาจพิจารณาได้จากความเป็นคนในพื้นที่หรือนอกพื้นที่ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มตัวอย่างที่มาจากจังหวัดอื่นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพื่อที่จะได้ทราบทัศนคติของคนต่างถิ่นที่มีต่อพื้นที่สามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปได้

5.6.3 การเลือกพื้นที่ศึกษา

การศึกษาด้านจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองอาจทำการศึกษาเปรียบเทียบพื้นที่ที่มีความแตกต่างของปัจจัยด้านประชากร ภูมิหลังที่มีความแตกต่างกันและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ต่างกันไปว่านักท่องเที่ยวจะรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิทัศน์แบบไหนได้ดีกว่ากันระหว่างพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูงกับพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองน้อยหรือมีความเป็นชนบทมากกว่า

บรรณานุกรม

- Brunette, Charles . ' *The Mental Image and Design*' in Lang ,Jon.Ed. Designing for Human Behavior :Architecture and the Behavioral Sciences. Pennsylvania :Dowden,Hutchinson & Ross Inc.1974.Pg.169-182.
- E. Relph . *On the identity of Places.* Place and Placelessness,1980.
- Garling ,Tommy. *Introduction -Conceptualizations of Human Environments* .Journal of Environmental Psychology 1998 18,69-73.
- Green ,Ray . *Meaning and Form in Community Perception of Town Character* .Journal of Environmental Psychology 1999 19,311-329.
- Hershberger,Robert G .Predicting the Meaning of Architecture . in Lang ,Jon. Ed. Designing for Human Behavior :Architecture and the Behavioral Sciences. Pennsylvania :Dowden,Hutchinson & Ross Inc.1974.
- Hough ,Michael .*Out of place Restoring identity to the regional landscape* . 1990
- Hubbard ,Phil. *Conflicting Interpretations of Architecture : An empirical Investigation.* Journal of Environmental Psychology 1996 16,75-92.
- Imamoglu ,Cagri .*Complexity , Liking and Familiarity : Architecture and non – architecture Turkish students' Assessments of Traditional and Modern House Facades.* Journal of Environmental Psychology 2000 21,5-16.
- Lang,Jon.Ed. *Designing for Human Behavior :Architecture and the Behavioral Sciences.* Pennsylvania :Lowden,Hutchinson & Ross Inc.
- Lang,Jon.*Theories of Perception and Formal Design.* in Lang ,Jon. Ed.Designing for Human Behavior :Architecture and the Behavioral Sciences. Pennsylvania :Dowden,Hutchinson & Ross Inc.1974.
- Livi,David. '*The Gestalt Psychology of Expression in Architecture*' in Lang ,Jon. Ed. Designing for Human Behavior : Architecture and the Behavioral Sciences. Pennsylvania :Dowden,Hutchinson & Ross Inc.1974.Pg.98-110.
- Moore, Jeanne . *Placing Home in context* . Journal of Environmental Psychology 2000 20,207-217.

Twigger-Ross, Clare L., et.al., *Place and Identity Process*. Journal of Environmental Psychology 1996 16, 205-220.

จารุณี ศิริมังคะลา .*การศึกษาจิตภาพกรุงรัตนโกสินทร์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา* . วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2531.

ชนะทิศ แก้วอัมพร .*ลักษณะสภาพแวดล้อมกายภาพในกรุงเทพมหานครที่เอื้ออำนวยให้เกิด อาชญากรรม*. วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2538.

ชลลดา สุภาภาวี . *การรับรู้และการตอบสนองของประชาชนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา ต.วังพร้าว อ.เกาะคา จ.ลำปาง ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* 2540.

เชียรศรี วิวิธสิริ ,*จิตวิทยาการเรียนรู้* . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ภาควิชา การศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ ,2534.

เทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่.*แผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่ ประจำปี พ.ศ.2545* .

เทศบาลเมืองแพร่จังหวัดแพร่.*แผนพัฒนาเทศบาลเมืองแพร่ ระยะปานกลาง 5ปี พ.ศ.2545-2549*.

พรชัย สุตันไชยนนท์.*การศึกษาจิตภาพเมืองลำพูนเพื่อการอนุรักษ์* . วิทยานิพนธ์ การวางแผน ภาคและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2536.

ไพบูลย์ เทวรักษ์,*จิตวิทยาการเรียนรู้* . เอสดีเพรสการพิมพ์ กรุงเทพฯ , 2540

ไพบูลย์ เทวรักษ์ ,*จิตวิทยา* .จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย ภาควิชาจิตวิทยา คณะรัฐศาสตร์ กรุงเทพฯ , 2529.

มุกดา สุขสมาน ,*มนุษย์ : กายและจิต* .คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนัก พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2537, หน้า 98-104.

ฤทัยทิพย์ อุดยักิตติชัย. *การศึกษาสภาพแวดล้อมบริเวณแนวคูเมืองเชียงใหม่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง*. วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2536.

วนารัตน์ กรอิสรานุกุล.*การศึกษาเพื่อวางแผนแนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตกำแพงเมือง เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ,2536.

วลีษฐ พรหมบุตร .*การศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองพัทยา*. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ,2538.

- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร . พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบ
และวางแผน .กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540.
- วุฒิชัย จำรงค์ . การเรียนรู้ทฤษฎีเบื้องต้นและประยุกต์ , คณะบริหารธุรกิจ สถาบันพัฒนาบริหาร
ศาสตร์ กรุงเทพฯ ,2535 หน้า42-43.
- สรรเพชรญ นนทภักดี. การศึกษาคุณค่าทางสุนทรียภาพด้านผังเมือง ศึกษาเฉพาะกรณี
นครศรีธรรมราช และภูเก็ต . วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2534.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช .วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531.
- สำนักงานสถิติจังหวัดแพร่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี .ข้อมูลจำนวนเนื้อที่
ประชากร จำนวนบ้าน จังหวัดแพร่ จำแนกตามรายอำเภอและตำบล พ.ศ. 2543,หน้า 1
- สำนักงานจังหวัดแพร่ ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล .บรรยายสรุป/จังหวัดแพร่ .2544

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก ก / 1

แบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนภายในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่

ใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง

การศึกษาการรับรู้ของคนในชุมชนต่อจินตภาพและเอกลักษณ์เมืองเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง หน้าคำตอบที่เลือกและเติมคำในช่องว่างตามความเป็นจริง

ชุมชน _____

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้อยู่อาศัย

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ ปี

3. สถานภาพสมรส โสด สมรส หย่าร้าง สมรสแต่แยกกันอยู่

4. นับถือศาสนา.....

5. ระดับการศึกษา ไม่เรียนหนังสือ จบ ป.4 จบ ป. 7 จบ ม.ต้น จบม.ปลาย อนุปริญญา ปริญญาตรี อื่นๆ.....6. ประกอบอาชีพ รับราชการ รับจ้างทั่วไป นักเรียน/นักศึกษา แม่บ้าน พนักงานบริษัท/ห้างร้าน ค้าขาย อื่นๆ.....7. รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,001 – 10,000 บาท 10,001-15,000 15,001-20,000 20,001-25,000 บาท สูงกว่า25,000ขึ้นไป8. ท่านเป็นคนไหน แพร่ คนจังหวัดอื่น (ระบุ).....

9. ท่านมีความสัมพันธ์กับพื้นที่นี้อย่างไร

 เป็นบ้านเกิด เป็นสถานที่ทำงาน สถานศึกษา ผ่านไปมา ติดต่อธุระ อื่นๆ.....

10. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน.....ปี

11. สถานที่ที่ท่านเคยอยู่ก่อน มาอาศัยที่นี่.....ระยะเวลา.....ปี

12. สาเหตุที่ย้ายมาชุมชนนี้ ราชการ มาเพื่อค้าขาย ย้ายตามครอบครัว เป็นเมืองที่น่าอยู่ อื่นๆ (ระบุ).....13. ลักษณะของที่อยู่อาศัยของท่านในปัจจุบัน ถาวร ชั่วคราว14. กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน เป็นเจ้าของบ้านแต่เช่าที่ดินผู้อื่น เช่าทั้งบ้านและที่ดิน อื่นๆ (ระบุ).....

15. ท่านรู้สึกภาคภูมิใจเมื่ออยู่จังหวัดแพร่หรือไม่

- ภูมิใจมาก ภูมิใจ เฉยๆ ไม่ภูมิใจ ไม่ภูมิใจมากๆ

สาเหตุเพราะ.....

17. ท่านคิดจะย้ายไปอยู่ที่อื่นหรือไม่

- ย้าย ไม่ย้าย

เพราะ.....

18. เมื่อย้ายออกไปท่านคิดจะกลับมาอยู่ที่นี้หรือไม่

- กลับ ไม่กลับ

เพราะ.....

ส่วนที่ 2. ข้อมูลด้านสังคมและกิจกรรมของชุมชน

19. ท่านรู้จักเพื่อนบ้านของท่านประมาณ.....ครอบครัว

20. ท่านมีญาติอยู่ภายในจังหวัดประมาณ.....คน

21. ท่านไปทำบุญที่ไหน (เรียงลำดับความถี่ในการไป)

- วัดพระธาตุช่อแฮ วัดพระบาทมิ่งเมือง วัดพระนอน วัดศรีบุญเรือง อื่นๆ.....

22. การเข้าร่วมกิจกรรม งานเทศกาลทางศาสนา

- ไม่เคย เคย ประมาณ.....ครั้ง / ปี

23. ท่านเคยร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน หรือไม่

- ไม่เคย เคย ประมาณ.....ครั้ง / ปี

24. ท่านเคยหรือปัจจุบันได้รับตำแหน่งรับผิดชอบงานภายในชุมชนหรือไม่

- ไม่เคย เคย เรื่อง.....เป็นเวลานาน.....เดือน/ปี

25. ท่านชอบไปพักผ่อนที่ไหน

- สนามกีฬาากลาง สวนสุขภาพ ริมคูเมืองประตูใหม่
 ริมคูเมืองใกล้ตลาดเทศบาล ริมแม่น้ำยม อื่นๆ.....

26. ท่านออกจากบ้าน ไปทำงาน / เรียน โดยวิธีใด

- เดิน จักรยาน มอเตอร์ไซด์ รถยนต์ สองแถว อื่นๆ ระบุ.....

27. เมื่อท่านต้องการซื้อของจะไปซื้อที่ไหน

- ตลาดเทศบาล ตลาดซื้อ..... ร้านแถวบ้าน ห้างมาร์คไฟร์ อื่นๆ ระบุ.....

ส่วนที่3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกต่อสถานที่ภายในจังหวัด

28. ท่านเคยออกจากพื้นที่ไปต่างจังหวัดหรือไม่

- ไม่เคย เคยประมาณ.....ครั้ง / ปี

29. ท่านคิดว่าคนส่วนใหญ่รู้จักและให้ความสำคัญกับสถานที่ในพื้นที่นี้อย่างไรบ้าง

สถานที่	รู้จักดีมาก	รู้จักดี	รู้จัก	เคยได้ยินชื่อ	ไม่เคยรู้จัก
1. วัดหลวง					
2. วัดสระบ่อแก้ว					
3. วัดจอมสวรรค์					
4. จวนผู้ว่าราชการจังหวัด					
5. บ้านวงศ์บุรี					
6. บ้านประทับใจ					
7. วัดพระนอน					
8. วัดศรีบุญเรือง					
9. พระธาตุช่อแฮ					
10. แวะเมืองผี					
11. แม่น้ำยม					

30. ท่านรู้จักจังหวัดแพร่ในบทบาทใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

- เป็นเมืองทางภาคเหนือของไทย ศูนย์กลางพาณิชย์ล้านนาตะวันออก เมืองแห่งป่าไม้
 แหล่งศิลปวัฒนธรรมพม่า+ไทย เป็นเมืองท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นเมืองน่าอยู่
 แหล่งโบราณสถานที่สำคัญ เป็นที่อยู่อาศัยที่สงบเงียบ แหล่งหม้อห้อมชั้นดี

31. ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาท่านจะพาเขาไปไหน (เรียงลำดับ 1,2,3,.....)

- แหล่งโบราณสถาน วัดพระธาตุช่อแฮ แม่น้ำยม บ้านวงศ์บุรี
 บ้านประทับใจ ชมกำแพงเมืองเก่า สถานที่ธรรมชาติ อื่นๆ.....

32. ถ้าเอ่ยถึง "แพร่" คุณจะนึกถึงสถานที่ใด.....

33. สถานที่ใดในแพร่ที่มีความสำคัญกับท่าน.....

34. มีสถานที่ใดภายในจังหวัดบ้างที่ท่านรู้สึกไม่ประทับใจหรืออยากให้ปรับปรุงเรื่องใดบ้าง

.....

35. ท่านสัญลักษณ์ใดต่อไปนี้เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด

- ไก่ ไก่+พระธาตุช่อแฮ ม้า ม้า+พระธาตุช่อแฮ อื่นๆระบุ.....

ส่วนที่4. คำถามด้านความพึงพอใจในการใช้ชีวิตในชุมชน โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความคิดเห็นของท่านในเรื่อง	พอใจมากที่สุด	พอใจมาก	พอใจปานกลาง	ไม่พอใจมาก	ไม่พอใจที่สุด ควรปรับปรุง
1.สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย					
2.สภาพบ้านเรือน / อาคารโดยรวม					
3.สภาพถนน -ทางเท้า					
4.การจราจร					
5.ความสะดวกในการเดินทาง					
6.การกำจัดขยะ					
7.การระบายน้ำ					
8. การประปา					
9.ไฟฟ้าภายในชุมชน					
10. โรงพยาบาล/ สถานพยาบาล					
11. บริการโทรศัพท์สาธารณะ					
12. ความเพียงพอและสภาพของสถานที่พักผ่อน					

13. ท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อมียาเสพติดภายในชุมชนของท่าน

- ไม่ปลอดภัยมาก ไม่ปลอดภัย เฉยๆ ปลอดภัย ปลอดภัยมาก

14. ท่านอยากให้เส้นทางภายในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- แนวต้นไม้ขนาด 2ข้างทาง มีทางเท้า มีทางจักรยาน
 มีกะบะต้นไม้ มีรางระบายน้ำ มีป้ายโฆษณาเยอะๆ
 2ข้างทางเป็นตึกแถว เต็มไปด้วยสายไฟฟ้า อื่นๆ.....

15. ท่านคิดว่าภายในท้องถิ่นของท่านสภาพจินตภาพบริเวณไหนควรได้รับการปรับปรุง

- 1..... 2.....
 3..... 4.....
 5..... 6.....

ขอขอบคุณที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ก/2

แบบทดสอบการรับรู้จินตภาพและเอกลักษณ์เมือง

หัวข้อที่ 1 ประเด็นเรื่องการรับรู้ความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม

คำถาม-ประเภทของอาคารและลักษณะการปิดล้อมที่ต่างกันทำให้คนรับรู้ต่างกันหรือไม่

1. คุณรู้สึกอย่างไรกับลักษณะบรรยากาศของเส้นทางในพื้นที่ตามรูปนี้และเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
น่าอยู่								ไม่น่าอยู่
ปลอดภัย								ไม่ปลอดภัย
สบาย								อึดอัด
สงบ								อึกทึก
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
ร่มรื่น								แห้งแล้ง

ภาพที่ 1

2. คุณรู้สึกอย่างไรกับลักษณะบรรยากาศของเส้นทางในพื้นที่ตามรูปนี้และเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

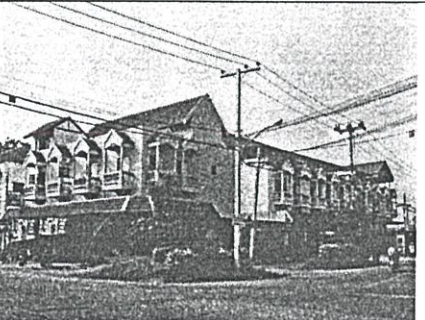
	7	6	5	4	3	2	1	
น่าอยู่								ไม่น่าอยู่
ปลอดภัย								ไม่ปลอดภัย
สบาย								อึดอัด
สงบ								อึกทึก
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
ร่มรื่น								แห้งแล้ง

ภาพที่ 2

3. คุณรู้สึกอย่างไรกับลักษณะบรรยากาศของเส้นทางในพื้นที่ตามรูปนี้และเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
น่าอยู่								ไม่น่าอยู่
ปลอดภัย								ไม่ปลอดภัย
สบาย								อึดอัด
สงบ								อึกทึก
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
ร่มรื่น								แห้งแล้ง

ภาพที่ 3

หัวข้อที่ 2 ประเด็นเรื่องการรับรู้ความเป็นเอกลักษณ์

1. คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ
คุ้นเคย								ไม่คุ้นเคย
กลมกลืนกับพื้นที่								แตกต่างกับพื้นที่
เชื่อเชิญ								ไม่เชื่อเชิญ
น่าดู								ไม่น่าดู

ภาพที่ 1

2. คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

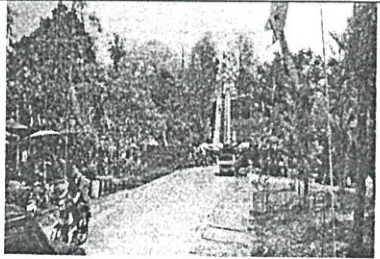
	7	6	5	4	3	2	1	
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ
คุ้นเคย								ไม่คุ้นเคย
กลมกลืนกับพื้นที่								แตกต่างกับพื้นที่
เชื่อเชิญ								ไม่เชื่อเชิญ
น่าดู								ไม่น่าดู

ภาพที่ 2

3. คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ
คุ้นเคย								ไม่คุ้นเคย
กลมกลืนกับพื้นที่								แตกต่างกับพื้นที่
เชื่อเชิญ								ไม่เชื่อเชิญ
น่าดู								ไม่น่าดู

ภาพที่ 3

หัวข้อที่ 3 ประเด็นเรื่องความคุ้นเคย อันก่อให้เกิดจินตภาพร่วมกัน (สภาพแวดล้อมธรรมชาติ , ที่มนุษย์สร้างขึ้น)

คำถาม-สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นสิ่งไหนที่เกิดความคุ้นเคยและก่อให้เกิดการรับรู้จินตภาพที่ต่างกันหรือไม่

1. คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
คุ้นเคย								ไม่คุ้นเคย
กลมกลืนกับพื้นที่								แตกต่างกับพื้นที่
เชื่อเชิญ								ไม่เชื่อเชิญ
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 1

2. คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
คุ้นเคย								ไม่คุ้นเคย
กลมกลืนกับพื้นที่								แตกต่างกับพื้นที่
เชื่อเชิญ								ไม่เชื่อเชิญ
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 2

3. คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
คุ้นเคย								ไม่คุ้นเคย
กลมกลืนกับพื้นที่								แตกต่างกับพื้นที่
เชื่อเชิญ								ไม่เชื่อเชิญ
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 3

หัวข้อที่ 4.ประเด็นเรื่องการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์

คำถาม – องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ต่างกันส่งผลให้คนรับรู้ในเรื่องความซับซ้อนต่างกันหรือไม่

1.คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

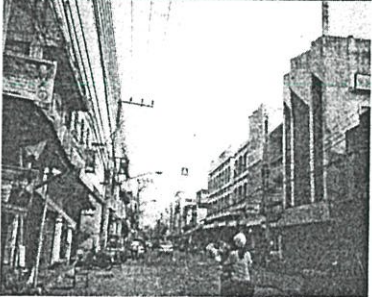
	7	6	5	4	3	2	1	
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 1

2.คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 2

หัวข้อที่ 4.ประเด็นเรื่องการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ (ต่อ)

คำถาม – องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่ต่างกันส่งผลให้คนรับรู้ในเรื่องความซับซ้อนต่างกันหรือไม่

3.คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

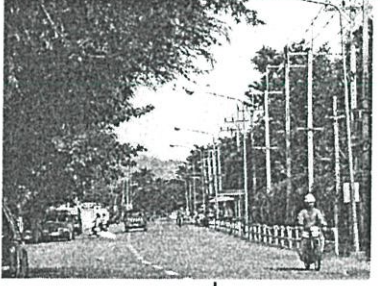
	7	6	5	4	3	2	1	
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 3

4.คุณรู้สึกอย่างไรกับสภาพบรรยากาศโดยรวมของรูปนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปอื่นๆ

	7	6	5	4	3	2	1	
เรียบง่าย								ซับซ้อน
เป็นระเบียบ								ไม่เป็นระเบียบ
โล่ง								อึดอัด
น่าดู								ไม่น่าดู
แตกต่างจากที่อื่น								เหมือนจังหวัดอื่น
เข้ากับพื้นที่โดยรอบ								ไม่เข้ากับพื้นที่โดยรอบ
รู้สึกภาคภูมิใจ								ไม่ภาคภูมิใจ
ประทับใจ								ไม่ประทับใจ

ภาพที่ 4

ภาคผนวก ข

ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดีและวัฒนธรรม ความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐาน

เมืองแพร์ในสมัยโบราณยุคสร้างบ้านแปลงเมือง มีปัญหาขาดแคลนหลักฐานท้องถิ่น เพราะไม่พบ “พื้นเมืองแพร์” หรือตำนานเมืองแพร์ ซึ่งในดินแดนล้านนาจะมีตำนานของเมืองแต่ละเมือง ทั้งตำนานฝ่ายวัด เช่น ตำนานพระธาตุ ตำนานปู่ชุนีสถาน และตำนานฝ่ายเมืองซึ่งจะกล่าวถึงความเป็นมาของบ้านเมือง โดยกล่าวถึงกษัตริย์ และ ราชวงศ์ท้องถิ่นที่ปกครองเมืองนั้นๆ กรณีเมืองแพร์นี้คงมีแต่ตำนานฝ่ายวัดเท่านั้นทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่น ได้แก่ ตำนานพระธาตุช่อแฮ ตำนานพระธาตุดอยปู่กู่ทับเมืองลอง พระธาตุลำปางหลวง เป็นต้น ที่นำมาเป็นเอกสารเพื่อเชื่อมโยงความเป็นมาของเมืองแพร์

จากการศึกษาการวางผังเมืองของ จ.แพร์ พบว่ากำแพงเมืองมีลักษณะเป็นรูปหอยสังข์ ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำยม แสดงให้เห็นว่า เมืองแพร์เป็นเมืองโบราณเก่าแก่มากเมืองหนึ่ง เพราะลักษณะของเมืองลักษณะนี้จะเป็นเมืองรุ่นแรกๆ เช่น เมืองหริภุญไชย และเมืองเขลางนคร ซึ่งการสร้างในสมัยพระนางจามเทวีราวพุทธศตวรรษที่ 12 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 14 ส่วนตามหลักฐานทางสถาปัตยกรรมระบุว่าเมื่ออายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในสมัยที่พวกขอมมีอำนาจปกครองทางภาคเหนือ แต่เดิมเมืองแพร์ ถูกเรียกว่า เมืองพลรัฐ หรือเมืองพลนคร ตามตำนานพระธาตุลำปางหลวง กล่าวถึงพระยาสามัญญาของค์หนึ่ง ชื่อว่า พระยาพล เสดยสมบัติอยู่ในเมืองพลรัฐ รู้ว่าเมืองสัมพันธ์กับปะนคร (ลำปาง) มีพระธาตุจึงเสด็จมาขุดหาพระธาตุแต่ไม่สำเร็จครั้นถึงสมัยพระนางจามเทวี เสด็จมาเมืองสัมพันธ์ปะนครพระธาตุแสดงปาฏิหาริย์ให้พระนางเห็น จะเห็นว่ามีเมืองพลรัฐและพระยาพลรัฐเกิดขึ้นแล้ว แต่ตามตำนานนั้นไม่ได้ระบุศักราชจึงไม่ทราบช่วงเวลาของการเกิดเมืองพลรัฐที่แน่นอน

ตำนานพระธาตุช่อแฮ กล่าวถึงการสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุบนดอยช่อแฮ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวเมืองมีความตอหนึ่งว่า “จำเนียรแต่กาลนั้นมาธาตุพระพุทเจ้าก็กะทำปาติหาริย บ่อขาดสายขุ่นทั้งหลายฝุ่งกันเมืองพลนคร นั้นเทียมยอมไปบูชาธาตุพระพุทเจ้าดอยช่อแพร์เหตุตั้งอันอันนั้นลวดได้ชื่อว่า โกลิยธชบรรพต คือดอย ช่อแพร์แลเมืองนั้นได้ชื่อว่าเมืองแพร์ ตามคำทำนายแห่งพระพุทเจ้าแล”

ดอยช่อแพร์ คือ ดอยช่อแระ แระ หมายถึง ผ้าแพร์ ช่อ คือ ธงขนาดเล็ก รวมความแล้ว ช่อแระ คือธงที่ทำด้วยผ้าแพร์ ในภาษาคำเมือง “แระ” ออกเสียงเป็น “แฮ” จึงเรียกว่า ดอยช่อแฮ ซึ่งเป็นชื่อดอยเก่าในพลรัฐ เมื่อบรรจุพระธาตุบนดอย จึงเรียกว่า พระธาตุช่อแฮ โกลิยบรรพต เป็นภาษาบาลี ที่เรียกดอยช่อแพร์ เวียงโกลิยก็หมายถึง เวียงแพร์ แพล ก็คือ แพร์ ซึ่งในสมัยโบราณใช้ “ล” สะกด ซึ่งมีปรากฏตามคำกวีโบราณ ชื่อของเมืองพลรัฐค่อยๆหายไปมีชื่อ เมืองแพล แทน

ซึ่งสอดคล้องกับศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวอ้างถึง "อาณาจักรสุโขทัยด้านเหนือมีเมืองแพล เมืองน่าน เมืองน...เมืองพลัว พันฝั่งของเมืองขวา " เมืองแพลเริ่มเขียนเป็นเมือง แพล ดังปรากฏในจารึก นน.1 จารึกปู่สวด สันนิษฐานว่าเขียน พ.ศ. 1935 ความว่า" บ้านเมืองเราทั้งหลายแลเมืองแพล เมืองยาว..... (น)่าน เมืองพลัว ปู่พระยาตุดังเดียว / อันตรายมีราชสีมาเรา ปู่พระ..... เห็นว่ามีในราชสีมาท่านแล" ต่อมาพระนางจามเทวีได้เข้ามาครอบครองเมือง จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โกศยนครหรือนครโกศย" จากการตรวจสอบศิลาจารึกในสมัยต่อๆมามีใช้ทั้ง แพล แพ้ และแพล ซึ่งในที่สุด แพล ก็ใช้ "ร" สะกดเขียนเป็น "แพร่" ตามที่ปรากฏในปัจจุบันซึ่งความหมายได้แตกต่างกันไปคือหมายถึงแพร่กระจาย แต่คนท้องถิ่น เรียกว่า "เมืองแม่"

เมืองแพร่เป็นที่ราบหุบเขาขนาดเล็กยาวไปตามลำน้ำยม จากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ที่ราบเขตเมืองแพร่แบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ ตอนเหนือต้นน้ำยม ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ อ.เมือง อ.ร้องกวาง อ.สูงเม่น อ.เด่นชัย และตอนใต้ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ อ.ลอง อ.วังชิ้น มีแม่น้ำยมไหลผ่าน อ.สอง อ.ร้องกวาง อ.เมือง อ.สูงเม่น อ.ลองและ อ.วังชิ้น ชุมชนโบราณนั้นจะตั้งถิ่นฐานเรียงรายไปตามลำน้ำยม ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มเมืองได้แก่

กลุ่มที่ราบตอนเหนือพบเมืองสอง และเวียงเทพ เมืองสองนั้นเป็นเมืองโบราณมีคันดิน คูน้ำล้อมรอบ 3 ชั้น เชื่อกันว่าเป็นเมืองสองของพระเพื่อนพระแพงในลิลิตพระลอ ซึ่งไม่สามารถกำหนดอายุได้ชัดเจน แต่สันนิษฐานกันว่าน่าจะเก่าแก่กว่าเมืองสุโขทัย เวียงเทพอยู่ติดลำน้ำยมด้านตะวันตก มีขนาดใหญ่กว่าเมืองสองเป็นเมืองโบราณมีคันดิน คูน้ำชั้นเดียว

กลุ่มที่ราบตอนกลาง มีที่ราบกว้างขวางกว่าบริเวณอื่นๆ จึงเหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเขตที่ราบลุ่มน้ำยม มีเมืองโบราณแห่งเดียว คือ เวียงแพร่เป็นเมืองรูปหอยสังข์ ตั้งอยู่ริมน้ำยม กำแพงเมืองเป็นคันดิน คูน้ำชั้นเดียวซึ่งยังมีร่องรอยเหลืออยู่ในปัจจุบัน

กลุ่มที่ราบตอนใต้ มีเมืองลอง และเมืองตรอกสลอบ เมืองลองเป็นเมืองโบราณมีคันดิน คูน้ำ มีตำนานพระธาตุวัดศรีดอนคำ (หัวย้อ) เล่าว่าเมืองลองนี้ เดิมชื่อเมือง กุกกุฎไก่อึก (เมืองไก่อชัน) ในสมัยพระนางจามเทวีเสด็จมาจากเมืองละโว้ จะเดินทางไปครองเมืองหริภุญไชย แต่เกิดหลงทางมาถึงเมืองนี้จึงได้เถียงกับเสนาอำมาตย์และหาข้อยุติไม่ได้ พระนางจามเทวีจึงตรัสว่า ขอลองดูก่อน คำว่า "ลอง" จึงถูกนำมาตั้งเป็นชื่อเมือง ส่วนเมืองตรอกสลอบ เป็นเมืองโบราณมีคันดิน คูน้ำแบบไม่สม่ำเสมอ ตั้งอยู่ริมน้ำยมฝั่งขวา

เมืองแพร่รายล้อมด้วยรัฐที่ใหญ่กว่า คือ อาณาจักรล้านนา (เชียงใหม่) อาณาจักรสุโขทัย และเมืองน่าน แต่มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัยซึ่งตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำยมสายเดียวกัน เป็นทางคมนาคมหลักในการติดต่อกัน จึงได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรสุโขทัยและขึ้นอยู่กับอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง (พ.ศ.1822-1841) หลังจากสิ้นพ่อขุนรามคำแหง อาณาจักรสุโขทัยแตกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย เมืองแพร่ จึงเป็นอิสระจนถึงสมัยพญาลิไทยรวบรวมอาณาจักร

สุโขทัยขึ้นใหม่ (พ.ศ.1890-1911) เมืองแพร่จึงตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสุโขทัยอีกครั้ง แต่ถ้าเมื่อมีกำลังเข้มแข็งก็จะตั้งเป็นนครรัฐอิสระทันที โดยส่วนใหญ่แล้วเมืองแพร่จะเป็นนครรัฐอิสระ บางครั้งก็ครอบครองเมืองน่าน ซึ่งเป็นนครรัฐขนาดเล็กเช่นเดียวกัน

อาณาจักรล้านนา ซึ่งเป็นรัฐที่ใหญ่และมีกำลังเข้มแข็งได้ขยายอาณาเขตมาทางด้านตะวันออกเข้ายึดครองเมืองพะเยา เมืองแพร่ และเมืองน่าน โดยเมืองแพร่ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรล้านนา ในสมัยพระเจ้าติโลกราชใน พ.ศ. 1986 จนถึง พ.ศ. 2088 เมืองเชียงใหม่ เกิดจลาจล กรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาได้ยกกองทัพขึ้นมาตีเชียงใหม่ได้สำเร็จ เมืองแพร่จึงตกอยู่ใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยาไปด้วย

พ.ศ. 2101 พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่า ยกกองทัพตีเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จเมืองแพร่จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า แต่ก็ต้องเสียคืนให้อยุธาอีกครั้ง ในพ.ศ. 2205 ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยพระองค์ยกทัพขึ้นตีเมืองเชียงใหม่คืนจากพม่า โดยตีหัวเมืองรายทางตั้งแต่เมืองลำปาง เมืองแพร่ เมืองลำพูน จนถึงเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จ (จะเห็นได้ว่าเมืองแพร่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขณะที่กองทัพเมืองเชียงใหม่เข้มแข็งเมืองแพร่ก็จะขึ้นกับเชียงใหม่ แต่ยามใดที่กองทัพกรุงศรีอยุธยาเข้มแข็งเมืองแพร่ก็จะขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา แต่ระยะเวลาใดที่ทั้งสองฝ่ายอ่อนแอหรือเกิดการจลาจล เมืองแพร่ก็จะตั้งตนเป็นนครรัฐอิสระทันที) พ.ศ. 2310 พระเจ้ามังระ กษัตริย์พม่ายกทัพตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ เมืองแพร่ก็กลับไปตกอยู่ใต้อำนาจพม่าอีกครั้งหนึ่งจนถึง พ.ศ. 2314 พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่เพื่อขับไล่อิทธิพลพม่า ในครั้งนี้เจ้าเมืองแพร่เข้าสวามิภักดิ์แก่พระเจ้ากรุงธนบุรี แล้วได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยาศรีสุริยวงศ์ร่วมยกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ด้วย จนในที่สุด พ.ศ. 2325 สามารถขับไล่พม่าออกไปจากบริเวณล้านนาได้หมดสิ้น เมืองแพร่จึงตกอยู่ใต้อำนาจของพระเจ้ากรุงธนบุรี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนระบอบการปกครองประเทศเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาลมีข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑล ลดอำนาจเจ้าผู้ครองเมืองน้อยลงกว่าเดิม พ.ศ. 2440 ได้ทรงแต่งตั้งให้พระยาไชยบูรณ์ ปลัดมณฑลพิษณุโลก เป็นข้าหลวงกำกับการปกครองเมืองแพร่เป็นคนแรก ปี พ.ศ. 2445 ปรากฏว่าพวกเงี้ยวหรือไทยใหญ่ปล้นเมืองแพร่ก่อการจลาจล ครั้งใหญ่ขึ้นเรียกว่า "กบฏเงี้ยวเมืองแพร่" แต่ก็ถูกปราบปรามได้สำเร็จ ต่อมา พ.ศ. 2458 ทางราชการได้ประกาศให้รวมหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นเป็นมณฑลโดยให้เมืองแพร่ เมืองน่าน และเมืองลำปาง รวมเป็นมณฑล เรียกว่า "มณฑลมหาสารภูริ" โดยมีที่ว่าการมณฑลอยู่จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2476 ทางราชการได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล และได้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่เป็นภาคๆ โดยแพร่จัดอยู่ในภาคที่ 5 มีที่ทำการตั้งอยู่ที่จังหวัดลำปางขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ต่อมา พ.ศ.

2500 ได้ยกเลิกการปกครองแบบภาคให้ทุกจังหวัดขึ้นตรงกับรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะเฉพาะท้องถิ่นทางด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม

จังหวัดแพร่ เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่เรียกว่า “อาณาจักรล้านนาตะวันออก” ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน ประกอบกับการมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัยซึ่งอยู่บนลุ่มแม่น้ำยมเดียวกัน ก่อให้เกิดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และความเชื่อต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จากการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่เหลืออยู่ใน จ. แพร่นั้น ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมได้อิทธิพลจากสุโขทัย ล้านนา และพม่า ส่วนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆไป ได้รับอิทธิพลจากล้านนา อันเนื่องมาจากอาณาจักรล้านนาได้ครอบครอง จ.แพร่ มาเป็นเวลายาวนานเกือบ 100 ปี ก่อนขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม จ.แพร่ ก็ยังมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของคนเมืองแพร่ที่น่าศึกษาอีกมาก

1. วัฒนธรรม และประเพณี

1.1 ภาษา คนแพร่ใช้ภาษาถิ่นหรือที่เรียกว่า “ภาษาคำเมือง” ลักษณะการใช้ถ้อยคำพูดคล้ายกับภาษาถิ่นเหนือทั่วไป ต่างกันที่สำเนียงพูดของแพร่จะห้วน ล้วนไม่เน้นเหมือนของถิ่นอื่น นอกจากนี้จะพบภาษาของคนท้องถิ่นในพื้นที่บ้าง เช่น ภาษาของลาวพวน ใน ต.ทุ่งไธสง ภาษาลาวโซ่งที่ ต.บ้านหลวง อ.สูงเม่น เป็นต้น

1.2 การแต่งกาย จ.แพร่ ถือเป็นแหล่งกำเนิดและสืบทอดเสื้อหม้อห้อม ที่ปัจจุบันกลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวล้านนาทั่วทั้งภูมิภาค ลักษณะของการแต่งกายแบบนี้ ผู้ชายจะสวมกางเกง ลักษณะคล้ายกางเกงขาก๊วยของคนจีนที่เรียกว่า “เตี๋ยวกี้” เสื้อคอกลมผ่าอกตลอด แขนทรงกระบอกกว้าง ยาวเลยข้อศอกมาเล็กน้อย ทั้งหมดจะตัดเย็บด้วยผ้าหม้อห้อมแล้วคาดเอวด้วยผ้าขาวม้า ฝ่ายหญิง จะนุ่งซิ่นแห้ง เป็นผ้าถุงพื้นสีดำ เข็มผ้าถุงมีริ้วสีแดงสองแถบ บางที่เรียกว่า “ซิ่นถ่านคอกควาย” เนื่องจากมีริ้วสีแดงทั้งสองแถบนั้นมีลักษณะคล้ายผิวหนังส่วนคอของควาย ซึ่งไม่ถูกแสงแดดเลย เนื่องจากมีเชือกผูกอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังมีซิ่นเหลืองมะนาวสลักเป็นริ้วขวาง เรียกว่า “ซิ่นตำมะนาว” นิยมสวมใส่กับเสื้อหม้อห้อมคอวีไม่มีปก แขนยาวทรงกระบอก ผ่าอกตลอด ติดกระดุมด้านหน้าหลายเม็ดเป็นแถวเรียงติดต่อกัน ปัจจุบันการแต่งกายแบบนี้พบเห็นน้อยลงทุกวัน มีเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ตามชนบทเท่านั้น อย่างไรก็ตามทางจังหวัดได้พยายามฟื้นฟูโดยให้ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชนต่างๆ ร่วมใจกันแต่ง

ไปด้วยเสื้อหม้อห้อม จึงพบเห็นคนเมืองแพร่ใส่เสื้อหม้อห้อม กับกางเกงหรือกระโปรงตามสมัยนิยม ซึ่งถือเป็นการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับยุคสมัย

1.3 ประเพณี งานประเพณีที่สำคัญของ จ. แพร่ มีดังนี้คือ

-ประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮ เป็นประเพณีที่ชาวแพร่ ได้จำลองรูปแบบการถวายเครื่องสักการบูชาองค์พระธาตุช่อแฮแบบโบราณ ต่อมามีการนำตุ่งเข้ามาร่วมขบวนด้วยจึงเปลี่ยนชื่อมาเป็น "งานประเพณีนมัสการพระธาตุช่อแฮเมืองแพร่แห่ตุ่งหลวง" จัดขึ้นในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 เหนือ

-งานเทศกาลสงกรานต์พระธาตุประจำปี ระหว่างขึ้น 11 ค่ำ ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา จัดในบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮ

-ประเพณีแข่งเรือ จัดขึ้นในช่วงเทศกาลยี่เป็ง ที่บ้านเวียงทอง

-ประเพณีปีใหม่เมือง เป็นงานประเพณีสงกรานต์ จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-17 เมษายนของทุกปี มีการทำบุญที่วัดตอนเช้า พิธีรดน้ำดำหัวญาติผู้ใหญ่ และการสงกรานต์ที่วัด

-ประเพณียี่เป็ง หรือประเพณีลอยกระทง จัดขึ้นระหว่างขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ จุดดอกไม้เพลิง และการปล่อยโคมลอยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา

-ประเพณีกินสลาก เป็นวัฒนธรรมการให้ทานโดยไม่เจาะจงว่าจะถวายให้แก่พระสงฆ์รูปใด จัดขึ้นในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เหนือ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเกียง (ก.ย.- พ.ย.)

2. ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม

ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมใน จ. แพร่นั้น ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัย ล้านนาและพม่า เนื่องจากถูกรอบครองโดยอาณาจักรเหล่านั้น ซึ่งผู้มาปกครองเมืองมีการสร้างบ้านแปลงเมืองในช่วงที่ได้มาปกครอง ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมจึงมีการผสมผสานดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเหล่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นวัดวาอารามต่างๆตลอดจนปูชนียสถานสำคัญๆ ของเมือง ซึ่งบางแห่งยังคงสภาพให้เห็นถึงรูปแบบของศิลปกรรมหรือสถาปัตยกรรมว่าเป็นแบบสุโขทัย แบบล้านนา หรือแบบพม่าที่ชัดเจน เช่น

-สถูปทรงปราสาทวัดศรีชุม ซึ่งเป็นแบบล้านนา แต่ภายในวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปิดทองที่เป็นศิลปะแบบสุโขทัย

-พระธาตุช่อแฮ ซึ่งมีความเก่าแก่ถึงสมัยสุโขทัย จากการบูรณะปฏิสังขรณ์กันหลายครั้ง จนรูปแบบต่างๆเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิมจนกลายเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมของเมืองแพร่ไป

-วัดจอมสวรรค์ เป็นสถาปัตยกรรมที่ใช้โครงสร้างไม้แบบพม่า ที่มีความสวยงามและสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าจะสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์แต่ก็สร้างโดยชาวไทยใหญ่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ใน จ.แพร่

ส่วนเรือนพักอาศัยใน จ.แพร่ พออนุมานโดยรวมเรียกว่า สถาปัตยกรรมล้านนา และสถาปัตยกรรมชาวเขา สืบเนื่องจากว่า จ.แพร่ถูกปกครองโดยอาณาจักรล้านนาวานานกว่าอาณาจักรใดๆ อีกทั้งลักษณะชนชาติ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศเหมือนกับเมืองต่างๆในอาณาจักรล้านนา ซึ่งประกอบด้วยชาวเขาเผ่าต่างๆที่ กระจายอยู่ตามภาคเหนือตอนบนรวมทั้ง จ.แพร่ด้วย เอกลักษณ์ที่เด่นชัดของเรือนพักอาศัยของชาวบ้านคือ การมีเสาไม้กลมขนาดใหญ่รับหลังคาด้านหน้า จำนวนเสาเหล่านี้ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าของบ้าน และการทำบันไดลงหน้าบ้านโดยมีชายคาทอดยาวลงมา ถึงแม้ว่าปัจจุบันชาวบ้านได้นำรูปแบบบ้านของภาคกลางมาปลูกสร้างแต่ก็ยังคงไว้ซึ่งเสาไม้กลมหน้าบ้าน ซึ่งพอจำแนกเรือนพักอาศัยได้ดังนี้คือ

2.1 เรือนล้านนา เรือนล้านนามีหลายแบบตามการใช้สอยและฐานะของเจ้าของ ซึ่งพอจะแบ่งออกได้ดังนี้

2.1.1 เรือนชนบท เริ่มตั้งแต่ห่างเฝ้าทุ่ง ซึ่งมีประโยชน์ใช้งานตามฤดูกาล มีลักษณะกิ่งถาวร ซึ่งเป็นลักษณะที่น่าสนใจเป็นพิเศษการออกแบบเนื้อที่ได้สัดส่วนลงตัวค่อนข้างกระชับ รูปทรงงาม วัสดุที่หาได้ง่ายโดยรอบบริเวณ เช่น ไม้ไผ่ ไม้จริง หลังคามุงด้วยใบตองตึง หรือแฝก นอกจากชาวนาชาวไร่ จะใช้เรือนประเภทนี้กันทั่วไปแล้ว ชาวเมืองที่ยากจนในแหล่งเสื่อมโทรมภายในเมืองหรืออพยพเข้ามาอยู่ใหม่ก็ใช้เรือนประเภทนี้ด้วย เพราะเป็นการก่อสร้างที่ง่ายและมีราคาถูก

2.2 เรือนไม้ เป็นเรือนของผู้มีอันจะกิน ใช้ไม้จริงเนื้อดีทั้งอาคารหลังคามุงกระเบื้อง ยกใต้ถุนสูง ถึงแม้ว่าแบบแผนการออกแบบเนื้อที่ต่างๆ จะสอดคล้องตามประเพณี เช่นเรือนชนบทก็ตาม แต่ขนาดของพื้นที่ขายตัวหลวมขึ้นโดยมีตั้งแต่ขนาด 2 ฝั่งนคขึ้นไป คือประการหนึ่งการที่เจ้าของเรือนมีกำลังทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวยอยู่พร้อมมูลจึงมีโอกาสที่จะปรึกษาหรือร่วมพิจารณาการออกแบบกับช่างไม้ชำนาญงานอย่างใกล้ชิด ดังนั้นรูปทรง (form) และเนื้อที่ (space) ของเรือนไม้ประเภทนี้แต่ละหลังจึงมีความแตกต่างและมีความซับซ้อนทางสถาปัตยกรรมตามรูปการณ์ที่ผิดแผกกันออกไป

เรือนประเภทนี้มักจะตั้งอยู่ในระดับหมู่บ้าน ชุมชน ตลอดจนถึงระดับเมืองใหญ่ทั่วไป วิวัฒนาการของเรือนไม้ยังอยู่แต่หน้าเสียดายที่ว่าผลกระทบจากเศรษฐกิจและค่านิยมใหม่แบบเมืองหลวงทำให้เจ้าของเรือนไม้ทั้งหลายที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมสูงมาก เริ่มรื้อถอนเรือนไม้

ของตนเองทั้งโดยเข้าใจว่าไม่ทันสมัย และไม่เชิดชูฐานะของตนเองในทางสังคม นับว่าเป็นการทำลายทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญให้สูญสิ้นไป เรือนไม้สมบูรณ์แบบและนิยมในสังคมล้านนามาตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ซึ่งแต่เดิมได้ห้ามสร้างเรือนไม้จริงเต็มหลัง ชาวบ้านจะต้องใช้ฝาไม้สาน (ฝาซี่ร้าย) ยกเว้นแต่ชนชั้นสูงในสังคมเท่านั้น เรือนไม้ที่พอจะจำแนกตามลักษณะการใช้สอยได้ดังนี้คือ

- เรือนพักอาศัย

- เรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า

- เรือนร้านค้า

-

- **เรือนพักอาศัย** หมายถึง อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อการอยู่อาศัย ของแต่ละครัวเรือนเท่านั้นขนาดของเรือนและลักษณะการใช้สอยอาจแปรไปตามฐานะความเป็นอยู่ของแต่ละครอบครัว โดยแยกประเภทตามสภาพทางกายภาพของตัวเรือนออกได้เป็น 2 แบบ คือ

- เรือนจั่วเดี่ยว เป็นเรือนไม้ขนาดเล็กหลังคาเดี่ยว เป็นเรือนแคบๆ ใต้ถุนยกสูงแต่ไม่สูงถึงขนาดคนลอดหรือใช้พื้นที่ใต้ถุนได้ ส่วนใหญ่เป็นเรือนของผู้เริ่มต้นครอบครัว หรือ ฐานะยังไม่ดีนัก หรืออาจใช้เป็นเรือนชั่วคราว

- เรือนจั่วแฝด เป็นเรือนไม้จริงขนาดใหญ่ที่มีหลังคาจั่วติดกัน 2 จั่วคลุมพื้นที่ใช้สอยในผังพื้นที่มีองค์ประกอบหลัก คือ เรือนนอนและเรือนครัวที่แยกส่วนออกจากกัน เรือนประเภทนี้มักทำเป็นเรือน 5 ห้องเสา ยกพื้นเรือนสูง และใช้ใต้ถุนเรือนเป็นที่นั่งพักผ่อน ทำงานเก็บของต่างๆ เช่น เก็บเครื่องมือ เครื่องใช้ในการเกษตร พาหนะเก็บข้าวเปลือก เก็บพื้นไว้ใช้ตลอดปี และบางบ้านใช้เป็นกรงเลี้ยงสัตว์ด้วย

-

- **เรือนพักอาศัยกึ่งร้านค้า** คือเรือนที่วัตถุประสงค์แรกของการสร้างใช้เพื่ออยู่อาศัยเป็นหลัก แต่เมื่อหมู่บ้านขยายขึ้น มีการติดต่อและการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านมากขึ้น เรือนบางหลังที่อยู่ใกล้ชิดกับคมนาคมหลักของหมู่บ้าน ก็จะปรับตัวเองเป็นเรือนที่สามารถพักอาศัยและค้าขายได้ในเวลาเดียวกัน การปรับสภาพการใช้งานเพื่อการค้าขายด้วยนี้จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่หรือต่อเติมบางส่วนของเรือนเดิมเพื่อสนองการใช้สอยใหม่ที่เพิ่มเข้ามา

-

- **เรือนร้านค้า** คือเรือนที่สร้างขึ้นเพื่อการค้าขายเป็นวัตถุประสงค์หลัก และ อาจมีส่วนอยู่อาศัยเพิ่มเติมเป็นผลพลอยได้ เรือนลักษณะนี้จะมีทั้งเรือนร้านค้าในหมู่บ้านและชนบท และเรือนร้านค้าในหมู่บ้านของชุมชนเมือง สำหรับเรือนร้านค้าในเขตชุมชนเมือง ส่วนใหญ่เป็น

เรือนไม้ที่มีขนาดใหญ่ทำเป็น 2 ชั้น 3 ห้องเสา ขนาดช่วงกว้างของห้องประมาณ 3.50-4.50 เมตร ชั้นล่างตอนหน้าใช้เป็นส่วนที่ค้าขาย ด้านหลังเป็นครัวไฟ ชั้นบนเป็นที่เก็บของและห้องนอน ทางด้านติดถนนจะทำระเบียงยื่นจากตัวเรือนมาคลุม ส่วนทางเปิดด้านหน้าระเบียงนี้ใช้ได้สำหรับพักผ่อนตอนค่ำคืน และใช้กันแดดสำหรับบริเวณทางเข้าชั้นล่างด้วยระเบียงร้านค้าเป็นสัญลักษณ์พิเศษอันหนึ่ง เพราะแต่ละหลังจะมีลวดลายของลูกทรงไม้ นี่เป็นลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งสวยงามและประณีตมาก

- เรือนกาแล เป็นเรือนพักอาศัยของผู้มีอันจะกิน และผู้นำชุมชนหรือเป็นบ้านเรือนของบุคคลชั้นสูงในสังคม ตั้งแต่ระดับชนบทจนถึงระดับเมือง เรือนประเภทนี้มีลักษณะพิเศษมียอดจั่วประดับกาแลไม้สลักอย่างงดงาม ใช้วัสดุก่อสร้างคุณภาพดีเยี่ยม การช่างฝีมือสูง ประณีต แต่มีแบบแผนค่อนข้างตายตัว ส่วนใหญ่เป็นเรือนแฝด มีขนาดตั้งแต่หนึ่งห้องนอนขึ้นไป

- คุ้ม คือเรือนไม้ชั้นดี สร้างอย่างประณีตสำหรับเป็นเรือนประทับของเจ้านาย คุ้มส่วนใหญ่ถูกรื้อลงเสียหมด ที่เหลืออยู่ปัจจุบันมีอยู่น้อยมาก เช่น จวนผู้ว่าปัจจุบัน บ้านวงศ์บุรี เป็นต้น ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมไทยผสมยุโรป สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากเป็นยุคที่ชาวยุโรปเข้ามารับสัมปทานป่าไม้ใน จ.แพร่ จึงนำรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ มาใช้ในการออกแบบสร้างบ้าน

ภาคผนวก ค

ค่าสถิติจากการวิเคราะห์แบบสอบถาม

ตารางที่ 1 การแจกแจงค่าความถี่การรับรู้ในประเด็นเรื่องความน่าอยู่ในสภาพแวดล้อม

มิติในการรับรู้	ความถี่ของค่าการรับรู้ (ร้อยละ)							ค่าเฉลี่ย	S.D
	1	2	3	4	5	6	7		
ไม่น่าอยู่-น่าอยู่	0.0	1.6	3.4	18.4 ³	42.5 ¹	20.3 ²	13.8	5.18	1.09
ไม่ปลอดภัย-ปลอดภัย	0.0	2.2	9.7	24.1 ²	33.1 ¹	19.7 ³	11.3	4.92	1.21
อึดอัด-สบาย	0.3	3.1	5.9	24.7 ²	30.0 ¹	23.4 ³	12.5	5.01	1.25
อีกที่ก-สงบ	0.6	3.4	7.8	25.0 ²	30.0 ¹	20.9 ³	12.2	4.92	1.29
ซับซ้อน-เรียบง่าย	0.3	2.5	10.3	17.8 ³	34.7 ¹	21.9 ²	12.5	5.00	1.26
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	0.6	2.8	6.6	18.4 ³	31.3 ¹	27.2 ²	13.1	5.11	1.26
อึดอัด-โล่ง	1.3	4.4	10.3	25.0 ²	33.4 ¹	16.9 ³	8.8	4.71	1.30
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	10.0	11.3	14.4	20.6 ¹	18.8 ²	17.8 ³	7.2	4.09	1.74
รวม	13.1	31.3	68.4	174	253.8	168.1	91.4	38.94	
ไม่น่าอยู่-น่าอยู่	5.0	14.1 ³	11.9	13.1	22.2 ¹	12.8	20.9 ²	4.56	1.86
ไม่ปลอดภัย-ปลอดภัย	12.5	15.3 ³	26.6 ¹	22.8 ²	13.4	6.9	2.5	3.40	1.51
อึดอัด-สบาย	6.9	6.9	13.8 ³	17.5 ²	30.0 ¹	13.4	11.6	4.43	1.65
อีกที่ก-สงบ	3.8	6.9	7.8	11.6	28.8 ¹	21.9 ²	19.4 ³	4.98	1.63
ซับซ้อน-เรียบง่าย	3.8	7.8	10.9	14.1	23.8 ¹	21.9 ²	17.8 ³	4.83	1.67
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	7.8	13.4	15.3 ³	20.9 ¹	20.3 ²	14.7	7.5	4.07	1.69
อึดอัด-โล่ง	8.8	12.5	10.9	20.9 ¹	16.9 ³	20.0 ²	10.0	4.25	1.79
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	0.9	5.6	11.3	22.5 ²	36.6 ¹	17.2 ³	5.9	4.63	1.27
รวม	49.5	82.5	108.5	143.4	192	128.8	95.6	35.15	
ไม่น่าอยู่-น่าอยู่	2.2	5.0	19.1	21.9 ¹	20.6 ³	21.6 ²	9.7	4.57	1.49
ไม่ปลอดภัย-ปลอดภัย	3.8	9.4	17.8 ³	27.5 ¹	22.5 ²	12.8	6.3	4.19	1.47
อึดอัด-สบาย	5.9	5.3	16.6 ³	23.4 ²	26.9 ¹	15.9	5.9	4.32	1.50
อีกที่ก-สงบ	7.0	10.0	25.3 ²	29.1 ¹	10.3 ³	7.2	4.4	3.75	1.46
ซับซ้อน-เรียบง่าย	6.6	8.1	19.1 ³	26.9 ¹	23.1 ²	11.3	5.0	4.06	1.50
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	5.0	10.0	16.9 ³	21.9 ²	23.4 ¹	13.8	9.1	4.26	1.60
อึดอัด-โล่ง	9.1	11.3	20.9 ²	24.7 ¹	19.7 ³	9.1	5.3	3.83	1.58
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	8.8	13.4	20.6 ²	27.5 ¹	17.5 ³	9.4	2.8	3.71	1.50
รวม	49.2	72.5	156.3	202.9	170	101.1	48.5	32.69	

หมายเหตุ : ตัวเลขด้านบนร้อยละ หมายถึง อันดับความถี่

ตารางที่ 2 แจกแจงค่าความถี่ค่าการรับรู้ สภาพแวดล้อมในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์

มิติในการรับรู้	ความถี่ของค่าการรับรู้ (ร้อยละ)							ค่าเฉลี่ย	S.D
	1	2	3	4	5	6	7		
เหมือน-แตกต่างจังหวัดอื่น	0.0	0.9	1.3	8.8	24.0 ³	29.1 ²	35.9 ¹	5.87	1.09
ไม่เข้า-เข้ากับพื้นที่โดยรอบ	1.9	1.3	5.3	21.5 ³	30.0 ¹	24.7 ²	15.3	5.12	1.30
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	0.6	0.9	2.2	12.8	25.0 ³	31.6 ¹	26.9 ²	5.63	1.18
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	0.6	1.3	2.5	14.1	25.5 ²	31.9 ¹	24.1 ³	5.55	1.20
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	0.9	2.2	8.1	19.5 ³	25.9 ²	27.5 ¹	15.9	5.13	1.33
ไม่กลมกลืน-กลมกลืน	0.6	1.6	6.3	19.4 ³	27.5 ²	29.6 ¹	15.0	5.21	1.24
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	0.6	1.3	2.5	10.9	28.4 ²	30.3 ¹	26.0 ³	5.60	1.19
ไม่น่าดู-น่าดู	1.9	0.6	3.1	11.3	26.2 ³	29.7 ¹	27.2 ²	5.57	1.29
รวม	7.1	10.1	31.3	118.3	212.5	234.4	186.3	43.68	
เหมือน-แตกต่างจังหวัดอื่น	5.0	6.3	18.0 ³	34.1 ¹	24.7 ²	7.5	4.4	4.07	1.35
ไม่เข้า-เข้ากับพื้นที่โดยรอบ	1.3	2.4	11.9 ³	39.7 ¹	31.6 ²	10.6	2.5	4.40	1.07
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	0.6	4.1	11.6 ³	36.3 ¹	33.4 ²	10.6	3.4	4.43	1.10
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	1.3	3.8	12.4 ³	34.4 ¹	31.5 ²	11.9	4.7	4.46	1.18
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	0.6	3.1	15.0 ³	38.5 ¹	25.9 ²	12.5	4.4	4.41	1.15
ไม่กลมกลืน-กลมกลืน	0.9	2.5	14.9 ³	40.5 ¹	25.3 ²	12.5	3.4	4.37	1.12
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	0.0	3.4	9.1	31.6 ²	31.9 ¹	15.6 ³	8.4	4.72	1.19
ไม่น่าดู-น่าดู	0.0	4.4	10.0	31.5 ¹	29.7 ²	17.5 ³	6.9	4.67	1.21
รวม	9.7	30	102.9	286.6	234	98.7	38.1	35.53	
เหมือน-แตกต่างจังหวัดอื่น	1.9	1.5	6.3	15.0 ³	14.1	28.4 ²	32.8 ¹	5.54	1.47
ไม่เข้า-เข้ากับพื้นที่โดยรอบ	0.6	0.3	2.5	11.9	25.9 ²	35.9 ¹	22.9 ³	5.61	1.12
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	0.9	0.0	1.3	5.0	15.6 ³	35.3 ²	41.9 ¹	6.08	1.06
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	0.6	0.3	1.6	5.0	16.9 ³	30.0 ²	45.6 ¹	6.10	1.08
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	1.3	0.6	2.5	10.0	21.9 ³	28.4 ²	35.3 ¹	5.77	1.25
ไม่กลมกลืน-กลมกลืน	0.9	0.0	2.2	13.5	22.5 ³	30.0 ²	30.9 ¹	5.70	1.19
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	0.6	0.3	0.6	4.7	18.4 ³	23.8 ²	51.6 ¹	6.18	1.06
ไม่น่าดู-น่าดู	0.6	0.3	1.6	5.3	16.6 ³	26.5 ²	49.1 ¹	6.13	1.10
รวม	7.4	3.3	18.6	70.4	151.9	238.3	310.1	47.11	

หมายเหตุ : ตัวเลขด้านบนร้อยละ หมายถึง อันดับความถี่

ตารางที่ 3 แจกแจงความถี่ค่าการรับรู้ ในประเด็นเรื่องความคุ้นเคยสภาพแวดล้อม

มิติในการรับรู้	ความถี่ของค่าการรับรู้ (ร้อยละ)							ค่าเฉลี่ย	S.D
	1	2	3	4	5	6	7		
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	4.4	9.7	20.9 ²	17.2 ³	24.7 ¹	10.6	12.5	4.3	1.64
แตกต่าง-กลมกลืน กับ พื้นที่	3.1	14.7	16.6 ³	20.6 ²	23.4 ¹	12.8	8.8	4.2	1.59
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	3.7	14.4	21.9 ²	23.1 ¹	19.0 ³	11.3	6.6	3.99	15.4
ไม่น่าดู-น่าดู	3.8	16.3	19.1 ³	24.1 ¹	20.3 ²	7.8	8.8	3.99	1.58
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	2.5	13.0	21.3 ²	33.8 ¹	14.4 ³	6.6	8.4	3.98	1.46
ไม่เข้า-เข้ากันได้กับ พ.ท รอบๆ	2.5	12.8	21.9 ²	24.1 ¹	20.6 ³	10.3	7.8	4.10	1.51
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	3.4	14.4	21.2 ²	21.6 ¹	18.1 ³	11.6	9.7	4.10	1.62
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	4.7	15.6	21.9 ¹	19.7 ²	18.4 ³	11.9	7.8	3.98	1.62
รวม	28.1	110.9	164.8	184.2	158.9	82.9	70.4	32.64	
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	0.6	0.9	3.8	31.6 ²	34.1 ¹	15.6 ³	13.4	4.98	1.16
แตกต่าง-กลมกลืน กับพื้นที่	0.6	0.6	9.1	25.3 ²	37.2 ¹	18.1 ³	9.1	4.88	1.14
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	0.6	0.9	6.6	28.8 ²	34.7 ¹	20.3 ³	8.1	4.89	1.12
ไม่น่าดู-น่าดู	0.6	0.9	10.0	26.9 ²	33.4 ¹	17.2 ³	11.0	4.87	1.20
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	1.5	1.6	10.6	29.7 ²	33.1 ¹	11.9 ³	11.6	4.73	1.28
ไม่เข้า-เข้ากันได้กับ พ.ท รอบๆ	1.3	0.9	7.8	32.2 ¹	31.9 ²	20.6 ³	5.3	4.76	1.13
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	0.9	1.9	7.5	28.4 ²	34.1 ¹	18.4 ³	8.8	4.83	1.19
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	1.6	1.9	10.3	27.4 ²	29.7 ¹	19.7 ³	9.4	4.78	1.28
รวม	7.7	9.6	65.7	230.3	268.2	141.8	76.7	33.94	
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	19.4 ³	23.8 ¹	22.2 ²	11.5	11.6	4.7	6.8	3.14	1.76
แตกต่าง-กลมกลืน กับพื้นที่	29.4 ²	30.9 ¹	12.8 ³	12.8 ³	10.0	2.5	1.6	2.57	1.52
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	46.6 ¹	27.2 ²	9.1 ³	7.5	6.2	2.1	1.3	2.11	1.44
ไม่น่าดู-น่าดู	58.1 ¹	20.9 ²	6.4	6.8 ³	5.0	2.2	0.6	1.89	1.37
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	45.0 ¹	17.2 ²	12.2 ³	11.5	9.1	3.1	1.9	2.39	1.63
ไม่เข้า-เข้ากันได้กับ พ.ท รอบๆ	46.9 ¹	22.8 ²	9.6	9.7 ³	6.6	3.1	1.3	2.21	1.52
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	60.9 ¹	19.4 ²	5.3	5.6 ³	5.3	2.5	1.0	1.86	1.41
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	65.0 ¹	16.6 ²	4.1	5.9 ³	4.1	3.4	0.9	1.82	1.43
รวม	371.3	178.8	81.7	71.3	57.9	23.6	15.4	17.99	

หมายเหตุ : ตัวเลขด้านบนร้อยละ หมายถึง อันดับความถี่

ตารางที่ 4 แจกแจงความถี่ค่าการรับรู้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์

มิติในการรับรู้	ความถี่ของค่าการรับรู้ (ร้อยละ)							ค่าเฉลี่ย	S.D
	1	2	3	4	5	6	7		
ซับซ้อน-เรียบง่าย	40.3 ¹	23.4 ²	22.5 ³	5.9	4.1	2.5	1.3	2.23	1.38
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	37.2 ¹	33.8 ²	15.0 ³	6.8	4.0	1.9	1.3	2.17	1.32
อัดอัด-โล่ง	42.2 ¹	27.7 ²	16.3 ³	8.4	3.8	1.3	0.3	2.09	1.24
ไม่น่าดู-น่าดู	42.8 ¹	27.5 ²	16.9 ³	5.9	4.4	1.9	0.6	2.10	1.30
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	31.6 ¹	25.3 ²	20.0 ³	12.8	8.1	1.9	0.3	2.48	1.38
ไม่เข้ากับ-เข้ากันได้พื้นที่รอบๆ	30.9 ²	31.9 ¹	15.3 ³	14.1	4.4	2.5	0.9	2.40	1.38
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	43.4 ¹	30.0 ²	11.3 ³	7.8	5.0	2.2	0.3	2.09	1.32
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	50.3 ¹	25.0 ²	10.9 ³	7.8	4.4	1.3	0.3	1.96	1.27
รวม	318.7	199.6	128.2	69.5	33.8	15.5	5.3	17.52	
ซับซ้อน-เรียบง่าย	5.6	13.4 ³	47.2 ¹	23.1 ²	8.1	1.3	1.3	3.23	1.08
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	7.8	17.2 ³	31.3 ²	32.8 ¹	8.1	2.5	0.3	3.25	1.16
อัดอัด-โล่ง	7.2	17.2 ³	35.3 ¹	27.8 ²	10.6	1.3	0.6	3.24	1.15
ไม่น่าดู-น่าดู	9.1	16.3 ¹	30.6 ²	31.9 ¹	10.2	1.6	0.3	3.24	1.18
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	7.8	13.1 ³	34.1 ¹	33.1 ²	9.7	1.9	0.3	3.31	1.14
ไม่เข้ากับ-เข้ากันได้พื้นที่รอบๆ	5.0	13.8 ³	36.6 ¹	34.0 ²	8.4	1.6	0.6	3.34	1.07
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	9.7	15.3 ³	36.3 ¹	26.9 ²	10.6	0.6	0.6	3.18	1.17
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	10.0	16.3 ³	35.6 ¹	29.1 ²	7.2	0.9	0.9	3.14	1.17
รวม	62.2	122.6	287	238.7	72.9	11.7	4.9	25.93	
ซับซ้อน-เรียบง่าย	0.6	2.5	5.9	21.3 ²	44.4 ¹	16.6 ³	8.7	4.91	1.13
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	1.5	1.6	5.9	22.2 ³	34.1 ¹	23.8 ²	10.9	5.01	1.24
อัดอัด-โล่ง	1.5	1.6	5.0	25.0 ²	38.8 ¹	17.8 ³	10.3	4.93	1.20
ไม่น่าดู-น่าดู	0.9	1.5	7.5	20.3 ³	36.6 ¹	21.3 ²	11.9	5.01	1.22
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	2.5	3.1	9.7	28.8 ²	32.8 ¹	15.3 ³	7.8	4.63	1.30
ไม่เข้ากับ-เข้ากันได้พื้นที่รอบๆ	0.6	1.9	7.7	23.1 ²	38.8 ¹	17.7 ³	10.0	4.91	1.18
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	1.8	2.5	8.7	21.3 ²	35.0 ¹	19.4 ³	11.3	4.88	1.31
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	2.5	1.6	9.6	18.8 ³	36.9 ¹	20.3 ²	10.3	4.88	1.31
รวม	11.9	16.3	60	180.8	297.4	152.2	81.2	39.16	
ซับซ้อน-เรียบง่าย	0.6	2.5	4.7	32.5 ¹	26.6 ²	9.6	23.5 ³	4.25	1.13
ไม่เป็นระเบียบ-เป็นระเบียบ	1.6	2.5	8.9	15.0	23.3 ²	25.9 ¹	22.8 ³	4.88	1.24
อัดอัด-โล่ง	6.2	5.0	7.5	15.4 ³	25.0 ²	29.0 ¹	11.9	4.98	1.13
ไม่น่าดู-น่าดู	1.3	1.5	7.5	12.8 ³	35.4 ¹	29.0 ²	12.5	5.12	1.44
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	1.0	3.1	9.7	28.1 ¹	20.3 ³	22.4 ²	15.4	4.12	1.63
ไม่เข้ากับ-เข้ากันได้พื้นที่รอบๆ	0.8	1.9	2.2	13.5	27.8 ²	25.4 ³	28.4 ¹	4.91	1.52
แห้งแล้ง-ร่มรื่น	1.5	0.6	3.1	6.7	19.8 ³	32.3 ²	36.0 ¹	5.77	1.47
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ	0.9	1.6	6.8	15.6	21.1 ³	25.0 ²	30.0 ¹	4.70	1.31
รวม	15.4	18.7	50.4	139.6	199.3	198.6	180.5	38.73	

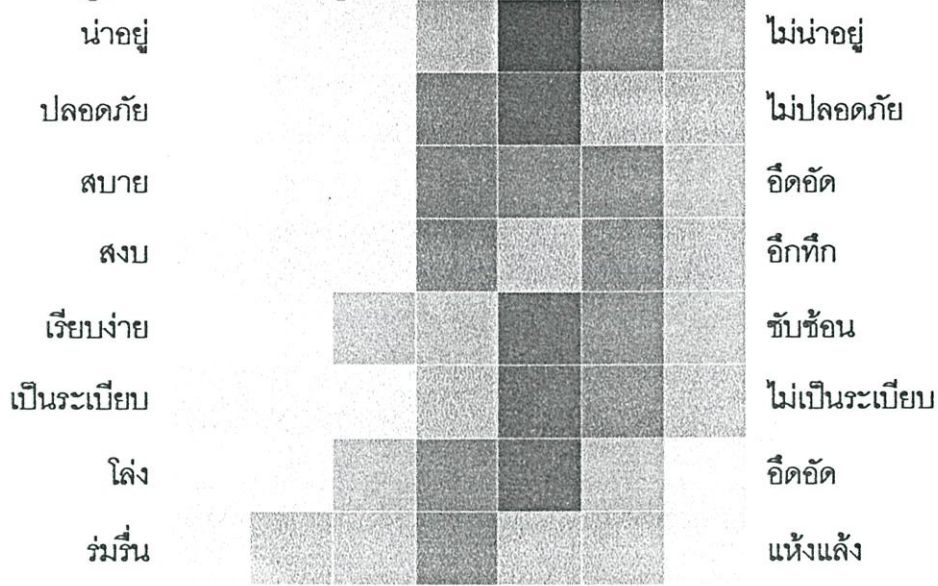
หมายเหตุ : ตัวเลขด้านบนหมายถึงอันดับความถี่

ตารางที่ 5 แจกแจงความถี่ค่าการรับรู้เปรียบเทียบระหว่างสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

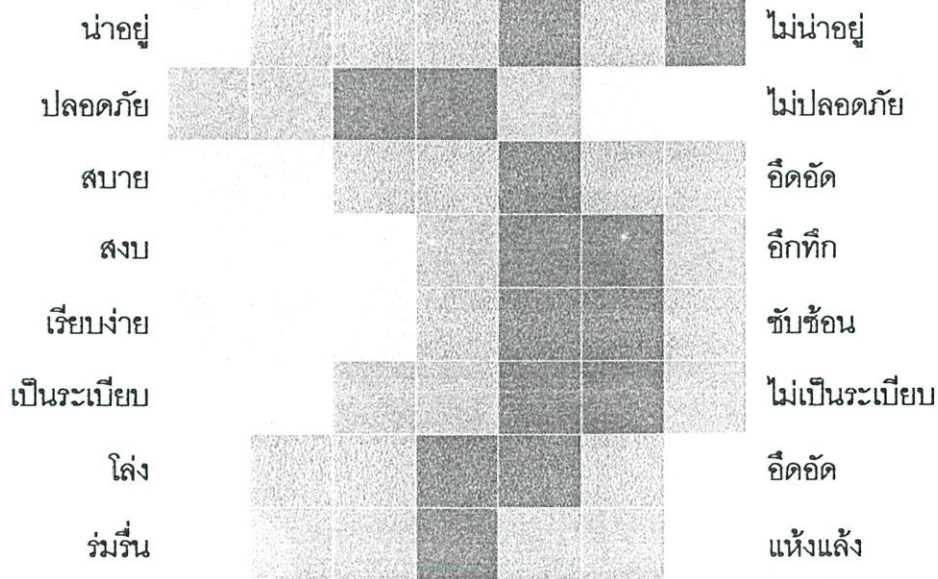
มิติในการรับรู้	ความถี่ของค่าการรับรู้ (ร้อยละ)							ค่าเฉลี่ย	S.D
	1	2	3	4	5	6	7		
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	0.9	2.2	8.1	19.5 ³	25.9 ²	27.5 ¹	15.9	5.13	1.33
แตกต่าง-กลมกลืน กับพื้นที่	0.6	1.6	6.3	19.4 ³	27.5 ²	29.6 ¹	15.0	5.21	1.24
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	0.6	1.3	2.5	10.9	28.4 ²	30.3 ¹	26.0 ³	5.60	1.19
ไม่น่าดู-น่าดู	1.9	0.6	3.1	11.3	26.2 ³	29.7 ¹	27.2 ²	5.57	1.29
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	0.0	0.9	1.3	8.8	24.0 ³	29.1 ²	35.9 ¹	5.87	1.09
ไม่เข้ากับ-เข้ากันได้พื้นที่โดย	1.9	1.3	5.3	21.5 ³	30.0 ¹	24.7 ²	15.3	5.12	1.30
รอบ	0.6	0.9	2.2	12.8	25.0 ³	31.6 ¹	26.9 ²	5.63	1.18
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	0.6	1.3	2.5	14.1	25.5 ²	31.9 ¹	24.1 ³	5.55	1.20
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ									
รวม	7.1	10.1	31.3	118.3	212.5	234.4	186.3	43.68	
ไม่คุ้นเคย-คุ้นเคย	4.4	9.7	20.9 ²	17.2 ³	24.7 ¹	10.6	12.5	4.3	1.64
แตกต่าง-กลมกลืน กับพื้นที่	3.1	14.7	16.6 ³	20.6 ²	23.4 ¹	12.8	8.8	4.2	1.59
ไม่เชื่อเชิญ-เชื่อเชิญ	3.7	14.4	21.9 ²	23.1 ¹	19.0 ³	11.3	6.6	3.99	15.4
ไม่น่าดู-น่าดู	3.8	16.3	19.1 ³	24.1 ¹	20.3 ²	7.8	8.8	3.99	1.58
เหมือน-แตกต่างจากที่อื่น	2.5	13.0	21.3 ²	33.8 ¹	14.4 ³	6.6	8.4	3.98	1.46
ไม่เข้ากับ-เข้ากันได้พื้นที่โดย	2.5	12.8	21.9 ²	24.1 ¹	20.6 ³	10.3	7.8	4.10	1.51
รอบ	3.4	14.4	21.2 ²	21.6 ¹	18.1 ³	11.6	9.7	4.10	1.62
ไม่ภาคภูมิใจ-ภาคภูมิใจ	4.7	15.6	21.9 ¹	19.7 ²	18.4 ³	11.9	7.8	3.98	1.62
ไม่ประทับใจ-ประทับใจ									
รวม	28.1	110.9	164.8	184.2	158.9	82.9	70.4	32.64	

หมายเหตุ : ตัวเลขด้านบนหมายถึงอันดับความถี่

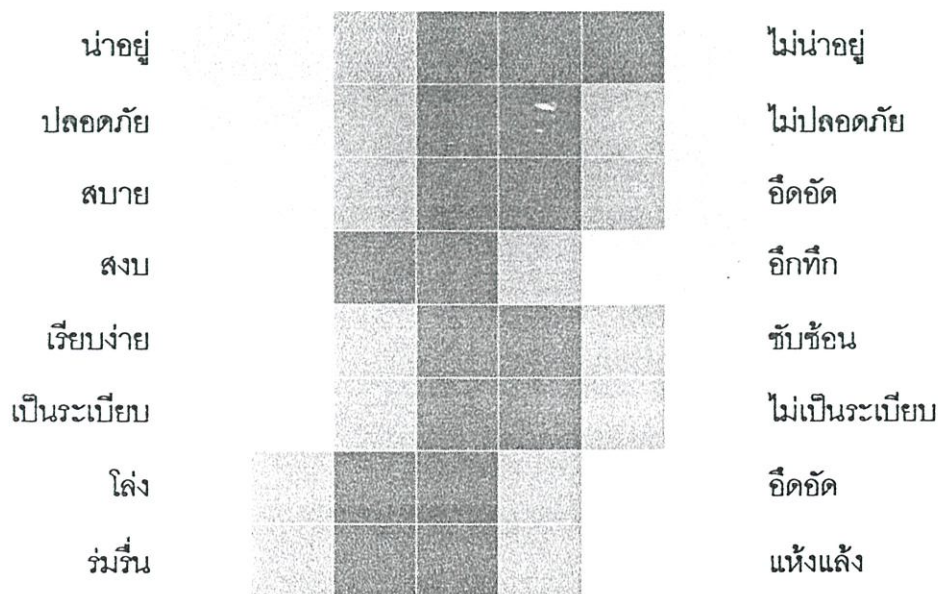
แผนภูมิที่ 1 ความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมเรื่องความน่าอยู่

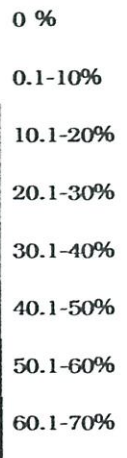
ภาพที่ 1

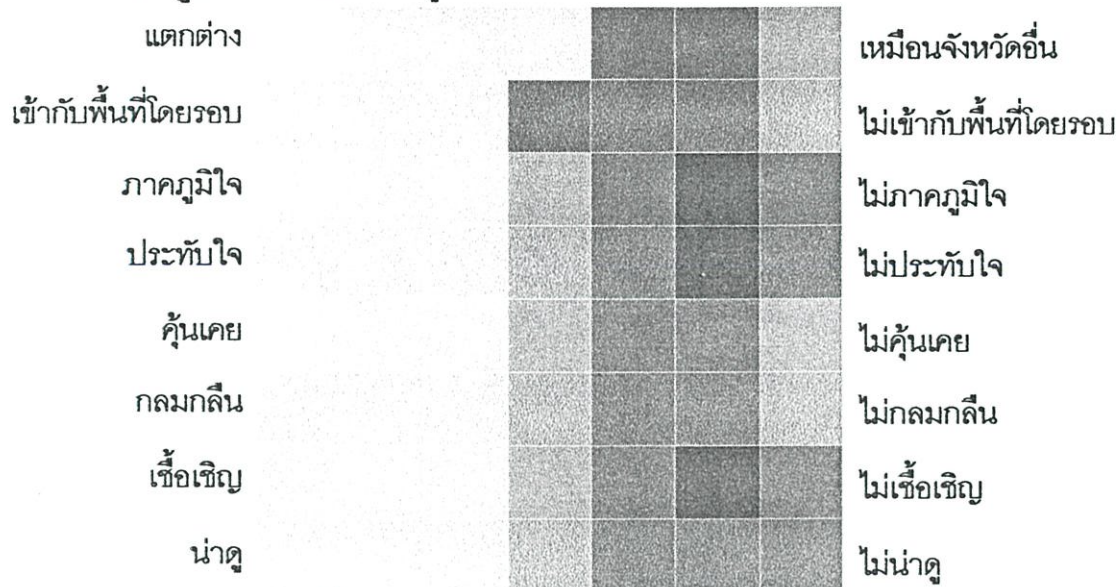
ภาพที่ 2

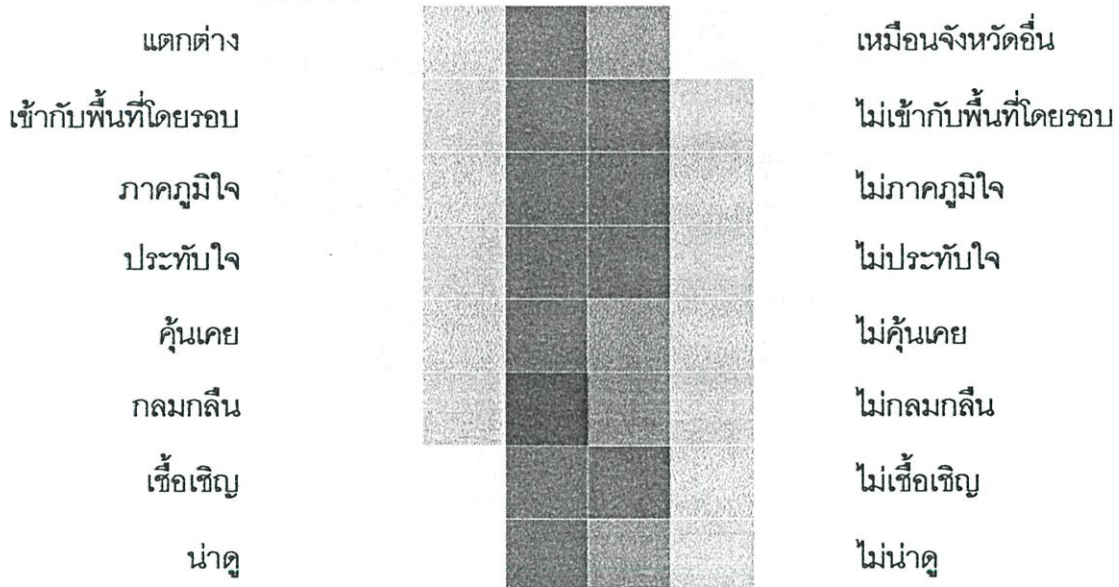
ภาพที่ 3

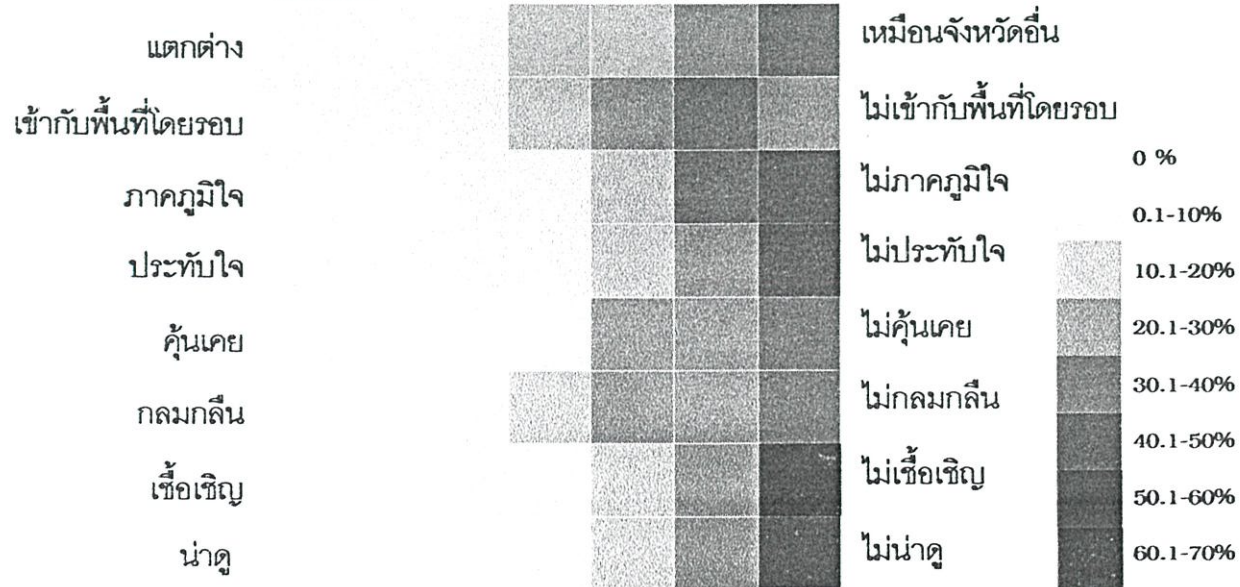
แผนภูมิที่ 2 ความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์

ภาพที่ 1

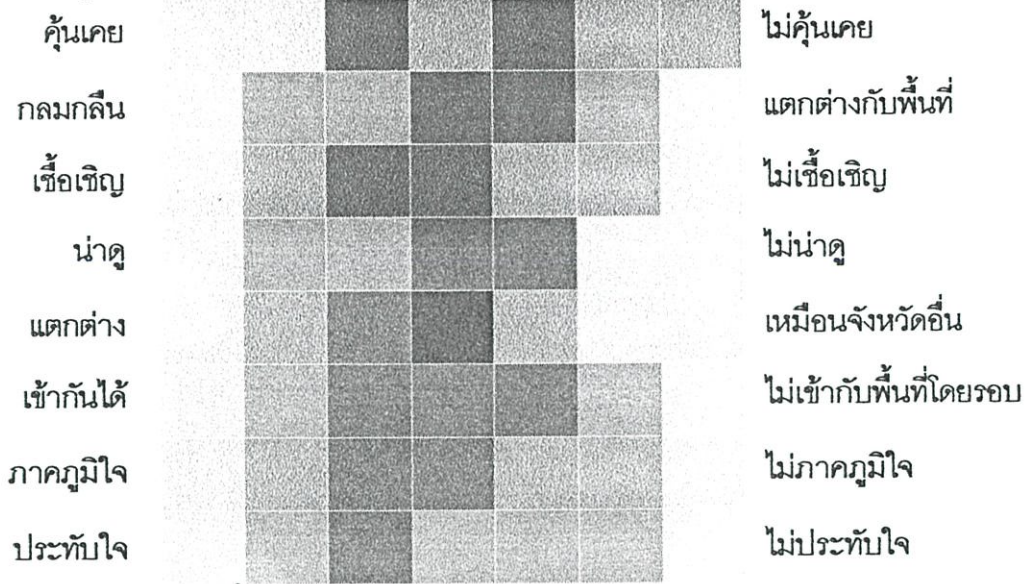

ภาพที่ 2

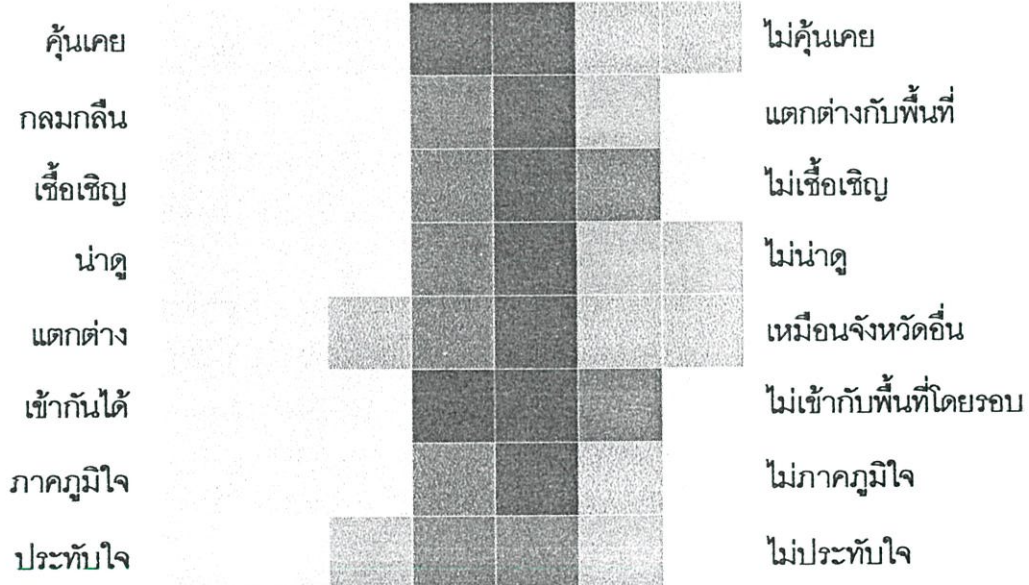

ภาพที่ 3

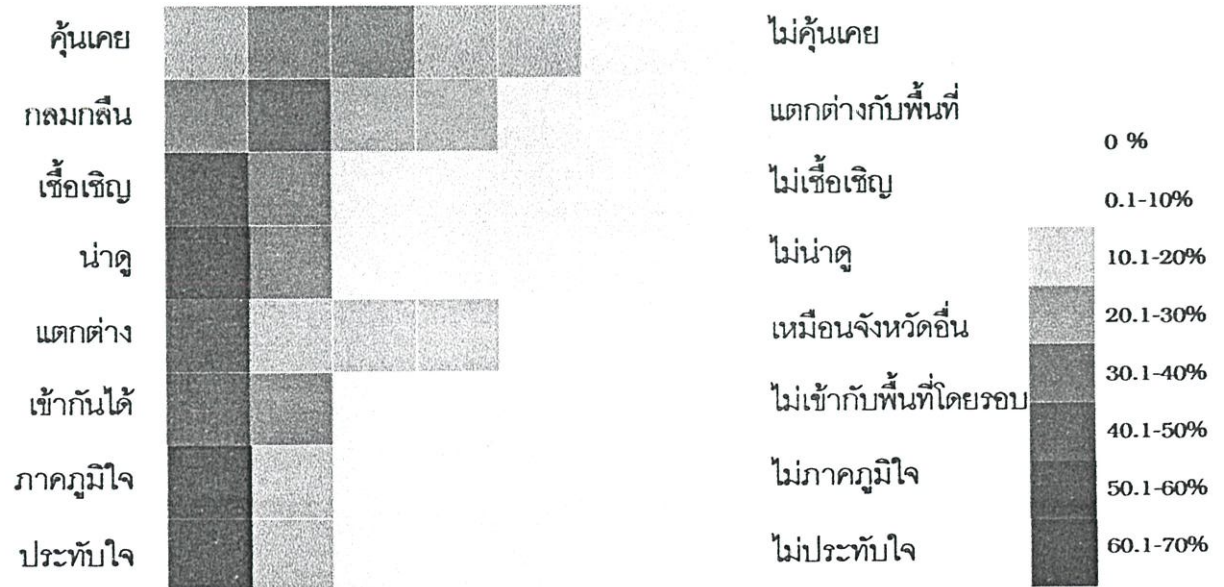
แผนภูมิที่ 3 ความถี่การรับรู้สภาพแวดล้อมเรื่องความคุ้นเคย

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

ภาพที่ 3

ประวัติผู้เขียน

นางสาว จันทรีจิรา นันตา เกิดเมื่อ วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2519 ที่จังหวัดเชียงราย สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถาปัตยกรรมภายใน) จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เมื่อปี พ.ศ. 2540 และได้เข้าศึกษาต่อในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในปี พ.ศ. 2542